

3—4 november.

Debatter m. m.

Tisdagen den 3 november.

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Löfroth ang. malmfältspolisens framtida ställning	3
herr Nihlfors ang. utredning av frågan om obligatorisk mjölkkontroll	4
Svar på interpellation av herr Larsson i Stockholm ang. vissa spörsmål rörande skolväsendet	7
Svar på fråga av herr Antby ang. inplacering i dyrortsgrupp av Lerums kommun samt interpellationer av	
herr Helén ang. fastställandet av dyrortsgrupp för Stockholms grannkommuner, fru Sjöstrand ang. placeringen av Eksjö stad i dyrortsgrupp samt herr Dickson ang. placeringen av Lerums kommun i dyrortsgrupp	9
Interpellationer av:	
herr Hammar ang. studiebidrag till elever vid folkhögskolorna	22
fröken Vinge ang. åtgärder för förbättring av den kommunala arkivvården	23
herr Stenberg ang. förslaget om särskild utredningsman i fråga om statsbidrag till byggande och underhåll av hamnar och farleder	24

Onsdagen den 4 november fm.

Vid remiss av propositionen nr 233	25
--	----

Onsdagen den 4 november em.

Vid remiss av propositionen nr 233 (forts.)	102
---	-----

Tisdagen den 3 november.

Kl. 2 em.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Betr. riksdagsman Sigfrid Jonas Jonsson, född 10/7 1910, från Strömsund.

Jonsson behandlas av mig på central-lasarettet i Östersund sedan den 24/10 1953 p. g. a. gallblåseinflammation. Han kommer att vara arbetsoförmögen minst en månad från insjukningsdagen den 24/10 1953.

Östersund den 26/10 1953.

Ake Andersson,
leg. läkare.

Kammaren beviljade herr Jonsson i Järvsand ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 25 nästlidna oktober tills vidare.

§ 2.

Svar på fråga ang. malmfältspolisens framtida ställning.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND, som yttrade: Herr talman! Herr Löfroth har frågat mig när förslag kan väntas till riksdagen om malmfältspolisens framtida ställning och därmed sammanhängande spörsmål. Med anledning härav får jag meddela, att sedan den 2 oktober protokollsutdrag inkommit från drätselkammaren i Kiruna, som visar att denna den 25 september för sin del godkänt ett från inrikesdepartementet framfört förslag i saken, så har proposition utarbetats inom departementet. Propositionen avses skola lämnas till riksdagen vid början av 1954 års vårsession.

Härefter anförde:

Herr LÖFROTH (fp): Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min fråga.

Malmfältspolisens framtida ställning har ju varit föremål för överläggningar mellan berörda parter och för olika utredningar, nu senast av en kungl. kommitté. LKAB eller malmbolaget har hittills i stort sett svarat för kostnaderna för polisväsendet i de lappländska malmfälten, Kiruna-Malmberget, en förpliktelse, som hört samman med malmavtalen och nu senast 1927 års malmavtal. Av lätt förklarliga skäl har malmbolaget velat komma ifrån denna förpliktelse och ansett, att antingen kommunerna i malmfälten eller statsverket skulle svara för kostnaderna för malmfältspolisen.

Den Hainmarskjöldska utredningen av 1950 lyckades emellertid åstadkomma en samförstånds lösning mellan malmbolaget och kommunerna, vilken uppgörelse i stort sett innebar, att malmfältskommunerna, Kiruna och Gällivare, skulle åtaga sig huvudmannaskapet för polisen mot att bolaget via statsverket skulle lämna vissa bidrag till de kostnader för polisen, som låg till grund för 1927 års uppgörelse med hänsyn till antalet poliser som då var anställda hos bolaget och för vilka bolaget svarade för kostnaden. Kostnaderna härutöver skulle enligt denna uppgörelse betalas dels av statsmakterna och dels av kommunerna. Uppgörelsen skulle träda i kraft den 1 juli 1953, men när ingen proposition framlades i våras, blev det som sagt inte något beslut i den riktning som utredningen hade föreslagit — tyvärr måste man säga.

Polisfrågan i Kiruna stad befinner sig för närvarande i ett mycket bedrövligt läge. Kåren skall egentligen bestå av 23

Svar på fråga ang. utredning av frågan om obligatorisk mjölkkontroll.

polismän. Av dessa är 8 för närvarande tjänstlediga, dels för att uppehålla befattningar på annan ort och dels gå två polismän på överkonstapelskurs här i Stockholm. Fyra poliser har långtids-sjukledighet. Polischefen har för närvarande alltså elva man till sitt förfogande. Men i ett samhälle av Kirunas storlek och med den särskilda strukturen som staden har skulle han enligt polis-sakkunniga personer ha minst ett 30-tal poliser till förfogande.

Nyanställning av poliser kan inte heller för närvarande ske på grund av att polisförbundet i våras, då ingen proposition framlades från regeringens sida, blockerade Kiruna stad för nyanställning av polis och denna blockad alltjämt fortsätter. Polischefen i Kiruna har begärt hjälp av statspolisen, men statspolischefen vägrar att skicka upp polis på grund av denna blockadhistoria.

När man studerar akterna i polisfrågan för malmfälten måste man säga, att frågan har skötts på ett föga tillfredsställande sätt ifrån statsmakternas sida. Det har höjts röster, som till och med gör gällande, att den är mycket illa skött, och det från personer som har insikt just i polisväsendet.

Vad den till januari utlovade propositionen kommer att innehålla är för mig mycket svårt att säga, men den lär bland annat innehålla en ändring av den i utredningen gjorda överenskommelsen, alltså överenskommelsen mellan Kiruna stad å ena sidan och malmbolaget å den andra. Dess egentliga innehåll lär vara, att Kiruna stad får backa från den överenskommelse, som tidigare träffats med malmbolaget inom utredningens ram. Här har alltså först Kiruna stad fått träffa en uppgörelse, och sedan kommer man och pressar staden till en annan överenskommelse. Jag vill då säga, att jag tror att denna press inte har tillkommit på tillskyndan av malmbolaget utan av andra inflytelserika personer, som tidigare haft med

denna fråga att skaffa — någonting som är mycket beklagligt.

Jag slutar med att tillfråga herr statsrådet: Ämnar herr statsrådet söka kontakt med polisförbundet för att delge det propositionens innehåll, så att blockaden eventuellt kan hävas innan riksdagen fattar beslut och vissa förberedelser för nyanställning av befattningshavare till kirunapolisen kan ske? Ett besked av herr statsrådet just i denna fråga skulle i nuvarande läge vara av ett visst värde.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! Anledningen till att någon proposition inte framlades i våras på grundval av den preliminära överenskommelsen var enbart det förhållandet, att överenskommelsen ansågs för ogynnsam för staten och det var nödvändigt med fortsatta förhandlingar för att komma fram till villkor som man från regeringens sida ansåg sig kunna godta för statens vidkommande.

Vad beträffar blockaden från polispersonalens sida vill jag nämna om att jag, sedan den av regeringen godtagna överenskommelsen med staten blev klar, har haft kontakt med Polisförbundet, där man har ställt i utsikt, visserligen inte att man skall häva blockaden innan frågan är definitivt avgjord genom beslut av riksdagen, men att man skulle kunna överväga en ordning som innebär att man suspenderar blockaden i avvaktan på riksdagens beslut i ämnet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.**Svar på fråga ang. utredning av frågan om obligatorisk mjölkkontroll.**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND, som yttrade: Herr talman! Herr Nihlfors har frågat mig om jag är beredd att snarast till-

Svar på fråga ang. utredning av frågan om obligatorisk mjölkkontroll.

sätta den av riksdagen i skrivelse den 5 december 1951 begärda utredningen av frågan om obligatorisk mjölkkontroll.

1948 års hälsovårdsstadgekommitté, som sysslat med översyn av gällande hälsovårdsstadga och därmed även haft att behandla frågan om ladugårdshygienen och därmed sammanhängande spörsmål, har i dag avlämnat sitt betänkande. Däri föreslås bestämmelser om hur ladugårdar skall vara beskaffade; bl. a. skall i större ladugårdar finnas särskilt mjölkkrum. Vissa hygieniska föreskrifter för ladugårdspersonal, som tager befattning med mjölk, lämnas även. Några regler om en sådan obligatorisk kontroll av konsumtionsmjölken, som avses i 1951 års riksdagskrivelse, innehåller förslaget däremot icke. Det har ansetts lämpligt att avvakta hälsovårdsstadgekommitténs förslag innan utredning om ytterligare åtgärder för en kontroll av mjölken företages. Sedan vi inom inrikesdepartementet hunnit studera betänkandet är det min avsikt att utverka bemyndigande att tillsätta denna utredning. Även mjölkproducenterna och mejerihanteringsens företrädare torde för övrigt vara av den uppfattningen, att en utredning i denna sak är erforderlig. Enligt vad jag inhämtat har nämligen inom Svenska mejeriernas riksförening den 24 oktober 1952 tillsatts en sådan utredning under ordförandeskap av professor Thomé vid Alnarp. I utredningen medverkar bl. a. medicinalrådet Bergman, laborator Widell, veterinärrådet Bengtsson och professor Lilleengen såsom representanter för resp. medicinalstyrelsen, statens institut för folkhälsan, veterinärstyrelsen och veterinärhögskolan.

Härpå anförde:

Herr NIHLFORS (fp): Herr talman! Jag tackar inrikesministern för det svar han har lämnat. Han har ju därvid gynnats av slumpen, kanske man kan säga, i det att han i dag har fått motta ett

betänkande från 1948 års hälsovårdsstadgekommitté med förslag som även berör mjölkkontroll.

Nu tror jag inte att 1951 års riksdag, när den tog ställning till motionen av herr Huss, som då var ledamot av denna kammare men som nu sitter i första kammaren, trodde att 1948 års hälsovårdsstadgekommitté, som ju redan då existerade och arbetade, skulle kunna prestera någonting sådant som utskottet och riksdagen ansåg borde presteras i denna sak. Nu har jag givetvis inte haft möjlighet att närmare bedöma det förslag 1948 års kommitté i dag har avlämnat, men jag har en känsla av att kommittén inte kan ha lagt fram något mer allsidigt eller tillräckligt förslag.

Frågan om mjölkkontrollen är dock, både enligt mitt och den stora allmänhetens förmenande, en mycket viktig fråga. Såsom har påvisats är Sverige det enda av de skandinaviska länderna som saknar en obligatorisk mjölkkontroll. 1951 års riksdag gjorde på förslag av andra lagutskottet det uttalandet, att tiden vore inne för att låta verkställa den utredning om obligatorisk mjölkkontroll som sedan lång tid hade ifrågasatts — inte minst hade man på medicinskt håll och veterinärhåll bestämt påyrkat en sådan utredning.

Herr statsrådet sade här i dag att han för sin del ansett det lämpligt att avvakta resultatet av 1948 års hälsovårdsstadgekommittés arbete, innan någon sådan utredning igångsattes. Direktiven för denna 1948 års hälsovårdskommitté ger emellertid inte något belägg för att man skulle ha behövt avvakta kommitténs förslag. 1951 års riksdag hade också vetskap om kommitténs arbete, men ansåg det ändå erforderligt med en särskild utredning. Det är därför minst sagt egendomligt och har, efter vad jag förstår, varit till skada för hela frågan att statsrådet dröjt så länge med utredningens igångsättande.

Nu lät det, som om statsrådet i alla fall tänkte tillsätta en kommitté, sedan

Svar på fråga ang. utredning av frågan om obligatorisk mjölkkontroll.

han läst igenom det i dag framlagda förslaget. Om jag på denna punkt har tolkat hans uttalande riktigt, innebär det att han alltså redan vet att det behövs en utredning. Då kan man ju fråga sig, varför inte denna utredning har satts i gång tidigare, trots att 1948 års hälsovårdsstadgekommitté arbetat på sitt särskilda gebit.

Av statsrådets svar, som jag inte i förväg fått del av, framgick att i hälsovårdsstadgekommitténs förslag framhållits behovet av en förbättring av framför allt kontrollen av ladugårdarna. Men det är inte enbart på den punkten, som det med hänsyn till mjölkens kvalitet är nödvändigt med en kontroll, ty mjölken passerar ju flera olika led från ladugårdarna fram till konsumenterna.

Vidare framgick av statsrådets svar att mejerihanteringens sammanslutningar, alltså producentledet, anser att det kanske inte är så nödvändigt med en särskild utredning. Jag måste för min del säga att frågan om mjölkens beskaffenhet är alltför viktig för att man bara skall acceptera vad det ena ledet, nämligen producenterna, anser med sina intressen förenligt, detta allra helst som inställningen på det hållet kanske präglas av en viss negativism. Konsumenternas intressen måste genom tillsättande av en statlig kommitté bevakas på ett kraftfullt sätt. Det gäller här en fråga av sådan storleksordning och vikt att man inte kan låta producentledet enbart syssla med saken från sina utgångspunkter.

Det kan ju anläggas många aspekter på frågan om mjölkkontrollen. Jag är inte någon expert på området, men jag har försökt sätta mig in i frågan, och jag vill som lekman och som konsument av mjölk peka på några omständigheter som bör beaktas. I fråga om fetthalten hos mjölken finns det mycket noggranna bestämmelser, och den olika fetthalten medför rätt stora prisskillnader för mjölken, medan den prisskillnad, som betingas av mjölkens kva-

litativa beskaffenhet i bakterieavseende, är mycket obetydlig och inte kan stimulera till någon kvalitetshöjning. Det vore mycket väl tänkbart med en ordentlig prisskillnad även när det gäller mjölkens kvalitet i detta avseende.

Det finns ytterligare saker att nämna i detta sammanhang, men jag vill bara än en gång stryka under det som enligt min mening är det viktigaste, nämligen att svenska folket inte längre låter sig nöja med den uppfattning som kanske varit rådande förut, att mjölken är ren därför att den är vit. Man är på det klara med att mjölkens bakteriehalt kan innebära alla möjliga faromoment och att riskerna kan bli rätt stora i samband med epidemier. Vi har ju på ett annat område haft en stor epidemi i somras, och vi vet ju vad en sådan kan föra med sig.

Jag vill, herr talman, vädja till statsrådet att skyndsammast efterkomma 1951 års riksdags hemställan om en särskild utredning.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**: Herr talman! Hälsovårdsstadgekommittén har ju haft att ta befattning med frågan om ladugårdshygienen. Det är klart att man här kan ordna på olika sätt. Man kan till och med införa obligatorisk ladugårdskontroll. För Finlands del ligger det så till att obligatorisk ladugårdskontroll är ordnad för den mjölk som levereras till Helsingfors. En obligatorisk lagstadgad kontroll har icke införts i Köpenhamn, och för Oslos vidkommande har en viss ladugårdskontroll ordnats i samarbete mellan hälsovårdsmyndigheterna och vederbörande mejeriföretag. Det är uppenbart att ju rigorösare kontrollen blir i ladugårdarna, desto mindre anledning finns det att ha lika hård kontroll i de kommande leden. Det är alltså nödvändigt att få klart för sig hur pass omfattande ladugårdskontrollen blir, innan man skri-

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål rörande skolväsendet.

ver direktiv för utredningen om kontroll av mjölken i distributionsledet.

Jag tror att det är alldeles felaktigt att jordbrukarnas organisationer skulle ha intagit en negativ hållning till denna fråga. Man har tvärtom betraktat mjölkkontrollen som en mycket viktig sak. Jag androg meddelandet om den tillsatta utredningskommittén och dess starka inslag av representanter för offentliga institutioner därför att jag tycker att det bör vara värdefullt för allmänheten att få veta, att även jordbrukarnas organisationer har riktat sin uppmärksamhet på detta spörsmål och är angelägna om att få det så bra ordnat som möjligt på detta område.

Herr NIHLFORS (fp): Herr talman! Jag har naturligtvis inte menat att jordbrukarnas organisationer är negativa till denna fråga. Men då staten när det gäller jordbruksangelägenheter företar mycket långtgående detaljregleringar, bör man väl inte låta denna fråga, som den stora allmänheten, särskilt i städerna, anser oerhört viktig, utredas i enskild regi. Det är en hela folkets angelägenhet, och den bör alltså skötas av en statlig utredning. Det är mycket tråkigt att statsrådet här tydligen är en avvaktandets man.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! Jag har inte gjort gällande att detta är en fråga som man kan överlämna *uteslutande* till den enskilda företagsamheten. Det är inte heller en sådan uppfattning som varit anledningen till dröjsmålet med att sätta i gång utredningen, utan anledningen är den, att ju mindre kontroll man har i ladugårdarna, dess rigorösare bestämmelser om kontroll av mejerier och mjölkaffärer är nödvändiga. Det är för att veta hur omfattande kontrollen i de senare leden bör vara som man vill ha kännedom om vilken kontroll som är påtänkt i det första ledet, nämligen i ladugårdarna.

Herr NIHLFORS (fp): Herr talman! När 1951 års riksdag för sin del med full vetskap om 1948 års kommittés arbete dock ansåg att denna fråga borde bli föremål för särskild utredning, så hade den naturliga reaktionen hos statsrådet Hedlund varit att överlåta hela detta spörsmål, även i den del det tillhörde 1948 års kommittés arbetsuppgifter, åt en särskild utredning. Det var vad riksdagen begärde. Vi i riksdagen konstaterar, att statsrådet Hedlund i denna fråga inte ansett det erforderligt att följa riksdagens rekommendationer.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål rörande skolväsendet.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Larsson i Stockholm frågat mig, om jag anser mig kunna medverka dels till borttagande av den bestämmelse i läroverksstadgan, som säger, att elev, som fått nedsatt ordnings- eller uppförandebetyg, icke kan få nedsättning av eller befrielse från terminsavgift, dels till sådan ändring i gällande läroverksstadga, att skolornas möjlighet att utfärda alltför rigorösa bestämmelser rörande elevernas privatliv inskränkes, dels ock till att, avseende hela skolväsendet, utreda möjligheterna för att till någon form av skolstyrelse överföra de uppgifter, som för närvarande handhas av vissa kyrkliga instanser.

Vad den första frågan beträffar har skolöverstyrelsen redan föreslagit sådan ändring i läroverksstadgan § 220, att möjligheten att erhålla nedsättning i terminsavgift icke skall vara beroende av ordnings- och uppförandebetyg. Jag kommer för min del att förorda en dylik ändring.

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål rörande skolväsendet.

Enligt vad som gällde före 1948 skulle de ordningsföreskrifter, vilka kunde erfordras som en komplettering av de i § 52 läroverksstadgan givna, godkännas av skolöverstyrelsen. Erfarenheten hade emellertid givit vid handen, att överstyrelsen endast sällan hade anledning ifrågasätta ändring i inkomna förslag till ordningsföreskrifter. På grund därav begärde överstyrelsen en decentralisering på detta område. Då enligt överstyrelsens mening risk knappast förelåge, att någon olämplig ordningsföreskrift skulle utfärdas, ansåg överstyrelsen, att ordningsföreskrifter borde kunna fastställas av rektor utan överstyrelsens godkännande. Denna uppfattning delades av dåvarande ecklesiastikministern, på vars förslag Kungl. Maj:t antog nu gällande lydelse av nämnda paragraf.

Någon anledning att nu ifrågasätta återgång till de tidigare bestämmelserna synes icke föreligga. En mera generell samordning av ordningsföreskrifterna synes ej heller vara lämplig med hänsyn till att förhållandena vid de olika skolorna är så skiftande. Det torde sålunda icke vara ändamålsenligt med samma ordningsföreskrifter för ett storstadsläroverk och för en skola i ett mindre samhälle. Viss hänsyn bör också tagas till föräldraopinionen, som i sådana frågor, vilka behandlas i ordningsföreskrifterna, kan vara mycket skiftande på olika platser. Däremot borde vissa allmänna anvisningar i förevarande avseenden kunna utfärdas av skolöverstyrelsen. Efter vad jag under hand inhämtat har överstyrelsen också sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och kommer att upptaga den till närmare prövning i samband med inom överstyrelsen pågående arbete med allmänna anvisningar rörande uppfostran och undervisning av lärjungar i olika skolformer.

Beträffande frågan att till någon form av skolstyrelse överföra de uppgifter, som för närvarande handhaves av

vissa kyrkliga instanser, ber jag att i likhet med interpellanten få hänvisa till att 1951 års skolstyrelseutredning bland annat utreder detta spörsmål. Enligt vad jag under hand inhämtat från utredningen kommer den nämligen inte att begränsa sitt arbete till folkskolor och realskolor, varför jag för ett ställningstagande i denna fråga avvaktar utredningens resultat.

Härefter anförde

Herr LARSSON i Stockholm (fp):
Herr talman! Jag tackar ecklesiastikministern för svaret. Det är med stor tillfredsställelse som jag kan konstatera den välvilliga inställningen till och förståelsen för de synpunkter, som jag anlagt i motiveringen till min interpellation.

Angående rektors och kollegiums rätt att utfärda lokala ordningsföreskrifter måste jag dock framföra en annan mening än skolöverstyrelsen, då den ville bli befriad från skyldigheten att godkänna de olika skolornas speciella ordningsstadganden. Överstyrelsen ansåg då att ingen risk förelåg för att olämpliga föreskrifter skulle meddelas; erfarenheten har dock visat att både olämpliga stadganden och olämplig tillämpning av dessa förekommit. Senast förra veckan redogjordes i en tidning för hur en maktfullkomlig rektor förmått skapa irritation både bland elever och målsmän just genom att företräda en förbudsmentalitet, som man inte väntade finna bland moderna pedagoger och som illa rimmar med den demokratisering av uppfostringsmetoderna som ägt rum under de senaste årtiondena.

Jag kan hålla med departementschefen om att ett återförande av § 52 i läroverksstadgan till den ordalydelse den hade före 1948 inte är önskvärt. Detta av den orsaken att jag inte tror att det nämnvärt skulle förbättra förhållandena. Rätten för skolorna att även under längre ferier kunna bestämma över elevernas privatliv bör dock kunna bort-

Svar på fråga och på interpellationer ang. inplacering av vissa kommuner i dyrortsgrupp.

falla; en sådan övervakning kan man gott överlåta åt målsmännen.

Jag omfattar också den åsikten att föräldrarna skall vara de som i första hand äger att bestämma över sina ungdomars fritidssysselsättningar, men att skolan därvid skall lämna sitt stöd. Man kan då tänka sig ett mera direkt samarbete mellan skola och hem på så sätt, att skolans ordningsföreskrifter för eleverna uppgöres i samråd med målsmannaförening eller föräldramöte och godkännes av dem. Härvid får man naturligtvis tillse att föreskrifterna inte blir alltför olika skolorna emellan för att inte göra det onödigt komplicerat för lärjungar som nödgas flytta från ett läroverk till ett annat.

En sådan samordning bör kunna ske utan att målsmannaintressen åsidosättes. Det är anvisningar av detta slag, som kan inrymmas i den allmänna läroverksstadgan utan att skolöverstyrelsen därför belastas med uppgiften att godkänna varje detaljföreskrift, som en skola anser sig böra utfärda. Jag antar, att detta också är vad ecklesiastikministern har i tankarna då han medger, att vissa anvisningar här kan vara till nytta.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Svar på fråga och på interpellationer ang. inplacering av vissa kommuner i dyrortsgrupp.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet PERSSON, som yttrade: Herr talman! Med anledning av att chefen för civildepartementet måste dröja kvar i första kammaren, där en interpellation av liknande innehåll just har av honom besvarats, ber jag att få föredra det av civilministern uppgjorda

svaret på interpellationerna i denna kammare:

Till mig har riktats flera frågor i anledning av den nu fastställda ortsgupperingen.

En del av dessa frågor rör inplaceringen i ortsgrupp av förortsområdena kring de största städerna. Sälunda har *herr Helén* i en interpellation frågat, om jag skulle vilja lämna upplysning om de principer, som väglett regeringen vid fastställandet av dyrortsgrupperingen för Stockholms grannkommuner och särskilt då Täby, Huddinge och Järfälla. Vidare har *herr Dickson* frågat 1) om jag observerat att i den nya s. k. dyrortsgrupperingen Lerum och vissa andra kommuner grupperats på ett från dyrortssynpunkt svärförklarligt sätt, 2) om det är min avsikt att företa en omprövning av den nyinförda grupperingen i syfte att i vissa detaljer ge densamma en större överensstämmelse med verkligheten och 3) därest så icke är fallet, om jag i språkvårdens intresse vill medverka till att ordet »dyrortsgruppering» ersättes med ett ord som bättre ger uttryck för de normer, som kan ha följts då den nya grupperingen tillkom. *Herr Antby* har i en enkel fråga framkastat, om jag ämnar taga upp frågan om inplaceringen i ortsgrupp av Lerums kommun till förnyad prövning.

Slutligen har *fru Sjöstrand* frågat mig, om jag vill lämna en redogörelse för de skäl som varit utslagsgivande för nedflyttningen av Eksjö stad från ortsgrupp 3 till ortsgrupp 2.

Eftersom alla dessa frågor avser en och samma Kungl. Maj:ts åtgärd, torde jag få besvara dem i ett sammanhang.

Vid de två tillfällen riksdagen behandlat den ny aktuella ortsgupperingen — 1951 vid behandlingen av proposition 111 om anslag för en dyrortsundersökning och under denna riksdags vårsession vid behandlingen av proposition 132 angående ny lönegruppering — har

Svar på fråga och på interpellationer ang. inplacering av vissa kommuner i dyrortsgrupp.

det från skilda håll understruktits, att det gällde att erhålla en indelning i områden som från dyrhetssynpunkt var någorlunda enhetliga. Riksdagen har i överensstämmelse härmed godkänt förslag till riktlinjer för en dyrortsundersökning så utformad att huvudvikten inte lades vid att mycket fint gradera kostnadsförhållandena mellan de särskilda kommunerna eller orterna utan vid att ange kostnadsrelationerna mellan större likartade områden.

Detta utjämningsförfarande, som kommit till användning vid prisundersökningen och i sifferbearbetningen och därefter även vid de skälighetsbedömningar som varit ett viktigt moment vid placeringen i ortsgrupp av de skilda kommunerna, har nu kritiserats från två olika utgångspunkter. Sålunda har missnöje framkommit från kommuner, som ansett att metoden medfört att ett lägre indextal erhållits än som skulle ha blivit fallet om kommunens förhållanden ensamma fått bestämma siffrorna. Den andra utgångspunkten representeras av kommuner, som haft indextal uppgående till eller nära svarande mot gränsen till en högre ortsgrupp än den som slutligen fastställts för kommunerna. När det gäller den förstnämnda kategorien av kommuner, så har dessa kommuner med sina högre kostnader medverkat till att höja ett helt områdes indextal. Skulle man inrikta sig på att i efterhand justera upp de kommuner, som har de något högre kostnaderna, bjuder konsekvensen att man helt överger tanken på enhetliga områden och genomför även de nedflyttningar som blir en följd härav. Den andra kategorien av kommuner, d. v. s. de som siffermässigt uppfyller eller har indextal nära svarande mot de uppställda kraven för placering i högre ortsgrupp, har i flera fall vid den slutliga prövningen inte ansetts vara så särpräglade i förhållande till de omgivande kommunerna att en utbrytning ur

området kunnat försvaras. Det har här närmast gällt att i efterhand företaga en korrigerigering som motiverats av att ett så vitt möjligt likartat betraktelsesätt bör tillämpas för hela landet.

Den som regel i grupperingsarbetet tillämpade områdesenheten har varit länet. För Stockholmsområdet har socialstyrelsen emellertid räknat med en särskild områdesindelning med ett yttre och ett inre förortsområde. Det inre förortsområdet har vid prisundersökningarna i vissa delar jämförts med Stockholm. En liknande metod har av socialstyrelsen tillämpats i fråga om Göteborg.

Vad sedan angår inplaceringen i ortsgrupp av förortsområdena föreslog socialstyrelsen för Stockholmsområdets del ett 5-ortsområde omgivet av ett 4-ortsområde. Tanken bakom detta förslag var uppenbarligen, att övergången till det kringliggande 3-ortsområdet inte skulle bli alltför brant. Socialstyrelsen utformade sitt förslag så att antalet kommuner i 5-ort i Stockholmsområdet utökades från 4 till 13. I sitt yttrande över de besvär, som inkom i anledning av socialstyrelsens förslag, förordade dyrortsnämnden som en konsekvens av de av socialstyrelsen föreslagna uppflyttningarna, att ytterligare 2 kommuner skulle uppflyttas till 5-ort. Men inte heller en sådan indelning har på vissa håll ansetts tillräcklig. Vid uppvaktning i civildepartementet föreslog sålunda Stockholms förorters samarbetsnämnd en sådan utvidgning av 5-ortsområdet, att därigenom skulle falla ytterligare 11 kommuner, däribland kommuner med indextal lägre än indexalen för många av de orter som ute i landet hänförs till ortsgrupp 3. Enligt min mening kan det inte anföras tillräckligt starka motiv för att för dessa kommuner tillämpa ett betraktelsesätt som alltför mycket avviker från det som kommit till användning för landet i övrigt. Det har därför gällt att noga beakta de

Svar på fråga och på interpellationer ang. inplacering av vissa kommuner i dyrortsgrupp.

tillämpade beräkningsmetoderna och arten av de framkomna indextalen och att för förortsområdena liksom för andra landsändar fullfölja den tanke på enhetliga områden, som utmärker hela den nu fastställda ortsgupperingen.

Vad särskilt beträffar siffermaterialet så har socialstyrelsen i fråga om resekostnaderna tillgodoräknat både det yttre och det inre förortsområdet till Stockholm samma resekostnader som tillämpats för Stockholm. En liknande metod har kommit till användning i fråga om Stor-Göteborg. Det kan givetvis diskuteras, om detta förfarings sätt varit lämpligt. Den person i en av Stockholms förortskommuner, som arbetar på den egna orten, har ju i regel inte så stora kostnader för arbetsresor som de för Stockholm beräknade. Det är den som arbetar utom kommunen, d. v. s. i regel i Stockholm, som får de högre resekostnaderna. Men för den personen utgår redan lönen enligt Stockholms ortsgrupp, och hans resekostnader kan inte motivera en höjd lön för den som inte har samma utgifter. Det låter sig givetvis göra att räkna om indextalen för olika förortskommuner och härvid tillämpa den metod som utnyttjats för landet i övrigt och låta resekostnaden variera efter avståndet till närmaste inköpsort. För nära nog samtliga förortskommuner skulle man då erhålla lägre kostnadstal än de nu redovisade.

Herr Helén har i sin interpellation framhållit som något särskilt anmärkningsvärt att Kungl. Maj:t i fråga om Stockholms-området på vissa punkter frångått socialstyrelsens och dyrortsnämndens förslag och inte endast expedierat de slutsatser, som dragits av dessa instanser. Jag vill då erinra om att socialstyrelsen i sin skrivelse den 30 oktober 1952, vari resultaten av 1951 års dyrortsundersökning redovisades, uttryckligen framhöll, att de av styrelsen tillämpade principerna för Stock-

holms och Göteborgs förortsområden inte skulle betraktas som definitiva utan kunna upptagas till förnyat övervägande vid skälighetsprövningen av orternas slutliga placering i ortsgrupp. Detta uttalande har av riksdagen lämnats utan erinran.

Den ståndpunkt jag intagit när det gäller Stockholms- och Göteborgsområdena har som jag redan understrukit influerats av de jämförelser, som kan göras med ortsgupperingen i landet i övrigt. Jag har vid dessa jämförelser kommit till den uppfattningen, att socialstyrelsens och dyrortsnämndens förslag genom särskilda beräkningsmetoder kommit att gynna förortskommunerna och att en sådan gränsdragning för förortsområdena skulle ha tolkats som ett missgynnande av andra landsändar och kommit att framkalla svårigheter både i förortsområdena utanför de särskilt gynnade zonerna och på andra håll i landet. Ett tillmötesgående av de krav, som framkommit från förortskommunerna, skulle innebära att gränsdragningsproblemen så att säga flyttades längre ut från cirkelns centrum. Därigenom skulle svårigheterna endast bli ännu större.

Frågan har ställts, om jag skulle vilja medverka till att inplaceringen i ortsgrupp av viss kommun på nytt upptages till behandling. Härpå vill jag svara, att det vore synnerligen olyckligt om man ingav löntagare och företagare den föreställningen att ortsgupperingen skulle vara uppgjord för mycket kort tid och kunna omprövas med täta mellanrum. Detta behöver dock inte utesluta att placeringen av enskilda orter framdeles kan omprövas, om nya och vägande motiv härför föreligger.

Vad härefter angår fru Sjöstrands fråga om Eksjöns placering i ortsgrupp vill jag erinra om vad jag förut anförut om de av riksdagen godkända principerna för grupperingsarbetet, nämligen att söka skapa större enhetliga områden

Svar på fråga och på interpellationer ang. inplacering av vissa kommuner i dyrortsgrupp.

och att medge utbrytning ur sådana områden av enskilda orter endast då markerade prisskillnader framträder eller då eljest starka skäl talar därför.

I fråga om Götaland har enhetligheten kommit att brytas genom att — förutom Göteborgs-området — vissa kustområden och ett antal städer placerats i högre ortsgrupp. Beträffande Eksjö har dock inte sådana förhållanden förelagat som enligt min mening motiverat en avvikelse från huvudregeln. Sålunda har 1951 års dyrortsundersökning inte givit vid handen, att kostnaderna i Eksjö skulle skilja sig från kostnaderna inom Jönköpings län i övrigt på ett sådant sätt att placering i högre ortsgrupp skulle vara motiverad.

Fru Sjöstrand har i interpellationen särskilt pekat på att en skattehöjning ägt rum, sedan dyrortsundersökningen verkställdes. Hänsyn härtil har emellertid inte kunnat tagas, eftersom undersökningen inte avsett att fastställa de olika orternas absoluta dyrhet utan de olika orternas relation till varandra i dyrhetskänslighet. Kostnaderna på de olika orterna måste därför mätas vid en och samma tidpunkt.

Vidare har fru Sjöstrand framhållit, att Nässjö utbrutits ur 2-ortsområdet och placerats i 3-ort. I anledning härav vill jag nämna, att det av socialstyrelsen för Nässjö angivna hyrestalet vid närmare undersökning visat sig vara baserat på preliminärt fastställda hyresbelopp. Den slutliga hyressättningen har medfört höjda hyror i sådan omfattning att fortsatt placering av Nässjö i ortsgrupp 3 befunnits motiverad.

Beträffande det förhållandet att Eksjö i någon mån gränsar mot kommuner i 3-ort i Östergötlands län får jag hänvisa till vad som i denna fråga anförts av dyrortsnämnden nämligen följande: »Den tillämpade områdesindelningen torde ha gynnat kommunerna i södra Östergötland. Enligt nämndens mening skulle det icke ha varit orimligt

om de kommuner i södra Östergötland som ha sin orientering mot Eksjö vid avgränsningen av de vid dyrortsundersökningen tillämpade områdena hade sammanförts med Jönköpings län. Om så skett skulle troligtvis dessa kommuner ha blivit placerade i samma grupp som Eksjö.» Med hänsyn härtil har nämnden inte ansett, att placeringen av dessa landskommuner i ortsgrupp 3 kan motivera att också Eksjö placeras i grupp 3. Enligt nämndens mening har ej heller i övrigt så starka skäl framkommit att en utbrytning av Eksjö med dess låga dyrortstal skulle kunna motiveras.

På den fråga som av fru Sjöstrand även ställts om hur länge lönetillägg skall utgå till tjänstemän på i ortsgrupperingen nedflyttade orter får jag svara, att detta spörsmål lämpligast bör avhandlas i samband med att den allmänna lönenivån för statstjänstemännen behandlas och i den ordning som brukas för dessa frågor.

Vad jag nu sagt utgör mitt svar på de framställda frågorna om den nya löne- och skattegrupperingen. Till herr Dickson vill jag ytterligare säga, att hans språkvårdsintresse är värt all uppmuntran. Jag skall villigt erkänna, att jag ofta faller för frestelsen att använda ordet »dyrortsgruppering» trots att det rätteligen bör kallas »löne- och skattegruppering», vilket ju framgår av de utfärdade författningarna. Hur herr Dickson skall kunna utrota detta språkbruk kan jag dock inte ge någon anvisning om.

Härpå anförde:

Herr HELEN (fp): Herr talman! Jag ber att få tacka civilministern för det svar han genom ecklesiastikministern har lämnat på min fråga beträffande de principer som väglett regeringen vid fastställande av dyrortsgrupp för vissa av Stockholms grannkommuner och då särskilt Huddinge, Täby och Jär-

Svar på fråga och på interpellationer ang. inplacering av vissa kommuner i dyrortsgrupp.

fälla. Jag tillåter mig, herr talman, att använda ordet dyrortsgruppering även med risk att herr Dickson stämpelar mig som språkfördärvare. Så länge nuvarande prisnivå råder i landet torde det finnas skäl att tala om dyrorter av olika kategorier.

Huruvida den löne- och skattegruppering som regeringen fastställt verkligen beaktar hur dyrt respektive mindre dyrt det är att leva på olika orter i landet, framstår även efter civilministerns svar i någon mån som en öppen fråga. Statsrådet tycks anse att regeringens prövning kommer verkligen närmare än socialstyrelsens och dyrortsnämndens ingående prövning av siffermaterialet och övriga uppgifter om levnadskostnaderna kunnat göra. Kärnpunkten i herr statsrådets svar är såvitt jag kunnat finna ett påpekande, att om man räknar fram indextalen för Stockholms förortskommuner och därvid tillämpar den metod som utnyttjats för landet i övrigt, erhåller man lägre kostnadstal än socialstyrelsen och dyrortsnämnden kommit fram till. Herr statsrådet tycks bygga det antagandet på att det för förortsborna finns närmare inköpsorter än Stockholm. Det vore emellertid egendomligt om man inte i fråga om en stadsbildning av Stockholms typ skulle beakta de faktiska köpvanor och resevanor som råder i förorterna. Skulle man emellertid vilja godta det betraktelsesätt som herr statsrådet anlägger, förefaller det mig såsom lekman att det hade varit klokt om man låtit expertinstanserna använda denna metod, eventuellt i samband med de förarbeten som verkställts inom civildepartementet. Någon sådan kontakt med socialstyrelsen har emellertid såvitt jag kunnat finna inte förekommit.

Nu har i stället regeringens beslut kommit som en obehaglig överraskning för såväl kommunernas förtroendemän som för kommunaltjänstemännen i de

berörda förorterna. De trodde att socialstyrelsens fixering av dyrorterna skulle komma att bestå, och staterna i kommunerna för 1954 beräknades på basis av det dyrortstal som hade uppgivits. Sedan måste det bli en betydande omräkning för mängder av löntagare. Det finns sålunda pensionsnämnder som omräknat samtliga pensioner att från den 1 januari 1954 gälla dyrortsgrupp 5. Det hade väl inte varit orimligt om regeringen tagit kontakt med de berörda kommunerna och endera upplyst om möjligheten av att genomföra en ändring eller frågat om kommunerna hade ytterligare skäl att anföra beträffande den av socialstyrelsen föreslagna inplaceringen.

Förortskommunernas invånare är ändå upp till 80—85 procent beroende av inkomst som förvärvats i Stockholms stad — alltså dyrortsgrupp 5. Den som bor i Huddinge, en plats som siffermässigt är dyrare än Stockholm, får lägre ortsavdrag i beskattningsavseende, och därtill kommer en högre uttaxering, inte minst på grund av skattetekniska förhållanden. Det blir alltså dyrare att vara bosatt i Huddinge än inom Stockholm. Det omvända är förhållandet med personer som arbetar i en förort men är bosatta i Stockholm. Sådana fall förekommer också och leder till skevheter av liknande slag.

Det förefaller mig till sist som om man i detta sammanhang inte bör bortse från de faktiska förhållanden som bestämmer många förortsbors val av bostadsort. Bostadsbristen har medfört en betydande utflyttning från Stockholm till förorterna, vilket bland annat sammanhänger med statsmakternas önskemål att Stockholms stads utsträckning och folkmängd skall begränsas. Stadsplanerarna uppmantrar till att förlägga industriområden i närheten av förorternas bostadsområden, och förortskommunerna har hittills också själ-

Svar på fråga och på interpellationer ang. inplacering av vissa kommuner i dyrortsgrupp.

va försökt locka till sig industrien. Stora industriområden är färdiga att exploateras — enligt önskemål från staten och dess arbetsmarknadsstyrelse. Men eftersom arbetstagarerna i vissa förorter kommer att erhålla lägre lön än de som arbetar i samma funktion i Stockholm, måste det bli svårt att få kvalificerad arbetskraft. Arbetstagarerna vet ju att det är lika dyrt, om inte dyrare, att leva i Huddinge som i Stockholm och väljer rimligen den anställning som är bäst betald.

Löne- och skattegrupperingen har alltså återverkningar även i större och viktigare sammanhang än den enskildes skattesatser ett visst givet år. Det är därför inte bara fråga om ett avgränsat lokalt intresse när man framställer önskemålet om att en sådan justering sker av denna gruppering, att Stor-Stockholms inre krets verkligen kommer att även på papperet utgöra den enhet som den i verkligheten är.

Herr ANTBY (fp): Herr talman! Jag ber få uttala mitt tack till herr statsrådet för svaret på min fråga.

Under höstmånaderna brukar landsortstidningarnas redaktörer uppvaktas med originella presenter. Det är människor som brukar jorden, som då förärar vederbörande ett s. k. naturens under. Det kan vara en potatis, en morot eller någonting annat som visar en påfallande likhet med Edvard Persson eller någon annan storhet.

När utformningen av den nya löne- och skattegrupperingen blev klar, verkade resultatet i det fall jag särskilt tänker på inte precis som ett naturens under men dock något underligt. Jag vill bara säga några få ord, som belyser frågan.

Det gäller här två förorter till Göteborg. Den ena ligger i Göteborgs och Bohus län, den andra i Älvsborgs län, och de gränsar intill varandra. Tidigare

var båda dessa kommuner i s. k. 3-ort. Nu har den ena av dessa, nämligen Partille i Göteborgs och Bohus län, flyttats upp i grupp 4, under det att Lerum i Älvsborgs län flyttats ned i andra ortgruppen.

Jag behöver inte i denna församling relatera vilka realiteter som ligger bakom dessa enkla siffror; jag vill bara göra en liten reflexion. När en lärarfru i Partille skall ta upp diskussion om hushållspengarna med sin man, vet hon att maken nu har en femtiolapp mer i månaden att röra sig med. Men kollegan i Lerum måste göra klart för sig att det ekonomiska utrymmet där är oförändrat och att det t. o. m. finns risk för att det kan krympa samman.

Varför väljer jag detta exempel? Jo, Lerum har startat försöksverksamhet med den nioåriga skolan och får tydligen genom detta nya system mycket svårt att hävda sig i konkurrensen om lärarna, när orter sådana som Göteborg och Partille ligger nära och kan konkurrera om desamma. Men även beträffande andra yrkesgrupper möter precis likartade problem.

Det är en mening i svaret, som jag särskilt vill tacka för. Det är när statsrådet efter att ha sagt att man inte får inge löntagare och företagare den föreställningen, att ortsgrupperingen skulle vara uppgjord så att man kan plocka med den litet hur som helst, säger att detta dock inte behöver utesluta att placeringen av enskilda orter framdeles kan omprövas, därest nya och vägande motiv föreligger. Jag hyser verkligen goda förhoppningar om att vägande motiv skall kunna företes för en god lösning av denna för Lerums kommun mycket betydelsefulla fråga.

Herr DICKSON (h): Herr talman! Min värderade länskamrat Antby har just behandlat det ämne, som jag berört i min interpellation. Han har liksom jag oroats av förhållandet Lerum—

Svar på fråga och på interpellationer ang. inplacering av vissa kommuner i dyrortsgrupp.

Partille. Till vad han sagt i sin mycket väl utformade redogörelse skall jag endast foga, att det tycks ha varit så — om jag är riktigt underrättad — att Lerum för ganska kort tid sedan blev uppflyttat till grupp 3. Man gjorde en undersökning och fann på högsta ort, att en uppflyttning var motiverad. Sedermera skedde denna omändring, som herr Antby redogjorde för. Medan både Partille och Lerum sålunda jämställdes genom en nyligen skedd omreglering, så blev vid den sista omregleringen Partille uppflyttat ett steg och Lerum nedflyttat ett steg. Detta ger ju anledning till funderingar hos dem som bor framför allt i Lerum.

Det förefaller som om denna, jag förstår mycket komplicerade och besvärliga procedur, som förelegat civilministern, har gjorts på det sättet, att han tagit län för län och grupperat kommunerna utan att i varje ögonblick göra klart för sig, att länsgränserna i praktiken inte är några vidare märkbara gränser på marken. Människor på båda sidor om gränsen har mycket livliga kommunikationer inbördes. De resonerar och jämför. Det är ju så med oss människor, att man gör jämförelser. Det ligger kanske närmare till för civilministern ideologiskt sett än för mig att erinra sig ett uttalande, som gjorts av en framstående kollega till oss bägge, nämligen statsrådet Wigforss, när han talade om att fattigdomen är betydligt lättare att uthärda om den delas av alla och således en viss utjämning sker inbördes.

Jag understryker vad herr Antby nyss sade om den passus i civilministerns svar, som talar om att det inte är omöjligt att framdeles en omprövning skall kunna ske. Jag hoppas att en sådan också skall äga rum. Jag är säker på — såvitt jag känner civilministern riktigt — att några prestigesympunkter inte skall göra sig gällande när, som jag är övertygad om, fjällen snart

nog faller från hans ögon och han finner att en ändring bör komma till stånd. Detta om denna sak.

Vad slutligen den andra lilla frågan om terminologien beträffar så beklagar civilministern att han inte kan ge mig någon anvisning om hur denna skall rättas till, men han säger otvetydigt i sitt svar ifrån, att han är av samma mening som jag, att ordet dyrortsgrupp inte passar. Har detta nu lästs upp av ecklesiastikministern och författats av civilministern i Sveriges regering, tror jag att jag har fått det stöd, som jag egentligen kunnat hoppas på, och är i detta stycke mycket belåten. Kan jag sedan bli nöjd även i det andra avseendet, är det så mycket bättre.

Fru SJÖSTRAND (fp): Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för civildepartementet för det svar jag har fått på min fråga. Att jag tagit mig friheten fråga statsrådet Lingman på denna punkt beror inte endast på det förhållandet, att placeringen av Eksjö i grupp 2 utlöst en allmän förbittring och ansetts uppenbart orättvis, utan också på att jag ansett detta vara enda sättet att få tillfälle att klarlägga en del förhållanden, som man kanske inte tagit hänsyn till. Man kanske har varit okunnig om dem — det är till och med troligt — men om de blev kända, är de tillräckligt vägande för att motivera en ändring.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet framhåller först, att man velat skapa stora enhetliga områden. Ja, det är ju den nya principen, men man kanske i vissa fall offerar rättvisan för enhetligheten. Om man skall frångå enheten, skall det vara stora avvikelser, säger herr statsrådet sedan. Det är då frågan uppställer sig: Hur kan man då utbryta Nässjö, som ligger långt från gränserna till de andra stora enheterna och inte enligt vårt sätt att se företer

Svar på fråga och på interpellationer ang. inplacering av vissa kommuner i dyrortsgrupp.

större avvikelser? Där har man alltså genast frångått principen.

Vari de markanta skillnaderna mellan t. ex. Eksjö å ena sidan samt Nässjö och Tranås å den andra ligger, förstår vi inte. Livsmedlen kostar detsamma, konfektioner likaså; vi ligger för nära varandra, för att det skall bli någon skillnad. Priskontroll och normalpriser har ju också jämnat ut eventuella skillnader. Skatten för 1952 är densamma, nämligen 9:60 i de båda förstnämnda städerna. I Tranås är den t. o. m. lägre, 9:50. 1951 var skatten visserligen något lägre i Eksjö än i Nässjö men inte så mycket, att skillnaden kunnat motivera en hel ortsgroup. Räntor, livförsäkringar m. m. är desamma. Då återstår hyrorna. Och här tror jag det verkliga skälet ligger.

Tillåt mig då för herr civilministern klarlägga, hur det förhållit sig med hyrorna i Eksjö. Jag är ledsn, om jag tar det för grundligt, men jag anser att det är nödvändigt, och jag ber statsrådet Lingman ha tålamod med mig några minuter.

År 1939 — det blir alltså en liten historik — stod av åtskilliga orsaker många lägenheter tomma i Eksjö. De måste därför efter hand, som de gick åt, hyras ut mycket billigt. Situationen ändrades snabbt. Redan 1942 hade vi bostadsbrist. Men då kom samtidigt hyresstoppet, och hyrorna låstes från den 1 januari 1942. De ursprungliga hyres-talen ger alltså ett ganska felaktigt resultat.

Sedan är det en annan sak. Vi har även varit missgynnade i fråga om kvot-tilldelningen. Industriorterna, i synnerhet exportindustriorterna — bl. a. Nässjö — fick bygga men inte vi. Därför fortsatte hos oss bostadsbristen och samtidigt bibehölls de låga hyrorna. Först på allra sista åren har vi fått kvoter i någon större utsträckning, och då har vi också byggt så mycket vi fått. En mängd bostäder har byggts i kom-

munal regi. Där har de sista tre-fyra åren i etapper färdigställt lägenheter, där nu omkring 1 300 personer bor — ingen liten del av invånarantalet i Eksjö. Sista etappen blir färdig på nyåret. Här har hyrorna efter hand stigit. Lägenheterna i den näst sista etappen kostar 35:20 per m². Sista etappens hyror kommer att gå upp till 38 eller kanske närmare 40 kronor per m². Det är dessa lägenheter som unga människor och nyinflyttade kan få hyra. Några andra går inte att få.

Hyrorna i alla dessa lägenheter, som jag nämnt sist, är inte fastställda förrän i år. Man har av åtskilliga skäl inte kunnat göra detta förrän allt var färdigräknet. Under tiden har man måst rätta sig efter vad bostadsstyrelsen sagt, att husen fick inbringa. Nu kan man naturligtvis invända, att vad som fastställt i år inte kunnat komma med i dyrortsberäkningarna, som gjordes 1951 och bearbetades 1952. Detta är alldeles riktigt, men, herr statsråd, jag väddar till herr statsrådet att låta oss i Eksjö få erfara samma förmån, som tydligen vederfarits Nässjö. I Nässjö nöjde man sig inte med den bedömning av hyrorna, som socialstyrelsen gjort. Nässjöborna begärde en ny hyresräkning, och det kom då fram helt andra värden än de första. Detta verifierar herr statsrådet själv i svaret: »Det för Nässjö angivna hyrestalet visade sig vid närmare undersökning vara på preliminärt fastställda hyresbelopp. Den slutliga hyres-sättningen har medfört höjda hyror i sådan omfattning, att fortsatt placering av Nässjö i ortsgroup 3 befunnits motiverad.»

Jag vågar påstå, att förhållandena i Eksjö är parallella med dem i Nässjö. Inom parentes skulle jag kunna säga, att man från Nässjöhåll alltid smått skrutit med att de kommunala byggena blivit så billiga, hur det nu hänger ihop. Jag har mig också bekant, att man även i Tranås gjorde om hyresbedöm-

Svar på fråga och på interpellationer ang. inplacering av vissa kommuner i dyrortsgrupp.

ningen, då den vid första räkningen blev mycket missvisande. Jag anser därför, att det är en dubbel orättvisa, som drabbar Eksjö, då man först inte fått tillstånd att bygga, och sedan, när vi äntligen fått komma i gång med byggandet, inte fått räkna in de nya lägenheterna med deras betydligt högre hyror.

Såvitt jag vet, har socialstyrelsen bara gjort stickprov, då det gällt våra hyror i Eksjö. Vi har inte haft någon kommitté i arbete, och såvitt jag vet inte heller någon person, som haft i speciellt uppdrag att göra en beräkning av våra hyror. Jag vet däremot, att vi 1951 haft förfrågan från hyresrådet om ändringar i grundhyran för redan befintliga lägenheter på grund av ombyggnad och om fastställda grundhyror för nybyggda lägenheter. Men fastän denna förfrågan gjordes 1951, skulle svaren gälla vad som skett 1945—1946. Nu heter det visserligen, att dessa värden framräknats, men när man måst starta från onormala förhållanden på hyresmarknaden, som jag påvisat här förut, så blir inte heller den s. k. framräkningen rättvisande. En stor del av de äldre lägenheterna med dessa billiga hyror är så underhålliga, att de i flera år varit utdömda av hälsovårdsnämnden. Men så länge bostadsbristen varit så skriande, har vi inte kunnat sanera dem.

Tillåt mig också påtala en annan sak. År 1952 hade vi en ny förfrågan från statens hyresråd om behovet av generell hyreshöjning. Det begärdes, att man skulle lämna uppgift på hur många lägenheter, som fått sina hyror fastställda första veckan i februari, maj, augusti och november under åren 1942—1950 — observera första veckan i dessa månader — alltså under nio år. Hyresnämnden hade endast i undantagsfall haft sammanträde första veckan i dessa månader, vanligen längre fram i månaden, med påföljd, att sva-

ret från Eksjö för alla dessa år innehöll, att två, säger två, lägenheter fått hyror fastställda. Från Vetlanda lär samma siffra ha varit noll. Man får väl hoppas att det inte är denna synnerligen värdelösa s. k. statistik som ligger till grund för socialstyrelsens bedömningar, men man kan ju aldrig veta. Någonstans har den väl fått sina uppgifter ifrån. Man har väl inte tagit dem i luften.

Liksom Tranås gränisar till Östergötland, sammanfaller Eksjö stads gräns åt norr med östgötagränsen, och stadens gräns åt väster sammanfaller med Nässjö stadsgräns. Vi ligger alltså inklämda mellan två områden tillhöriga grupp 3. Vårt läge är minst lika ömmande som Tranås. Vi har haft ungefär samma indextal som åtskilliga 3-orter. Jag kan som exempel nämna Huskvarna, som har indextalet 900 i den ena budgeten och 905 i den andra. Huskvarna har utan skälighetsprövning placerats i ortsgrupp 3. Eksjö's ortsindektal var respektive 906 och 906. Det är alltså inget särskilt lågt dyrortstal för Eksjö.

Jag kanske har blivit litet omständlig, men hela denna fråga är av vital betydelse för de enskilda invånarna i Eksjö och för staden i dess helhet. När det gällde Nässjö befarade man rekryteringssvårigheter vid en nedflyttning. Detsamma gäller Eksjö. Vi har två regementen i staden, och vi har ett förhållandevis stort läroverk med över 600 elever. För fem å sex år sedan hade vi där mycket kännbara rekryteringssvårigheter och de kommer att bli åtskilligt större efter nedflyttningen, det vet vi. Tillsättningen av vakanta eller nyinrättade tjänster kommer att ge upphov till avsevärda svårigheter, ty förr eller senare blir det ju en automatisk lönesänkning för alla. Särskilt allvarlig kan utvecklingen komma att te sig för stadens garnison, om viktiga poster

Svar på fråga och på interpellationer ang. inplacering av vissa kommuner i dyrortsgrupp.

inte kan bli besatta på grund av en för låg dyrortplacering.

Jag hoppas att jag med mitt anförande lyckats klarlägga eksjöbornas synpunkter på denna fråga på ett sådant sätt, att sänkningen till ortsgrupp 2 skall kunna bli föremål för omprövning. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet sade på ett ställe i svaret, att den placering som nu är gjord är avsedd att gälla för åtskilliga år framåt. Så mycket angelägnare anser vi det då vara, att det, som hos oss skett just på gränsen till den nya placeringen och som även kommer att gälla för många år framåt, också skall få ge utslag i vår dyrortsplacering.

Och till sist ber jag få fråga: Kommer de nedflyttade orterna att beredas möjligheter till omprövning av ärendet?

Herr RUBBESTAD (bf): Herr talman! Jag vill i allt väsentligt instämman med fru Sjöstrand i fråga om förhållandena sådana de gestaltar sig i Eksjö och det berättigade i att denna stad blir uppflyttad i dyrortsavseende. Jag vill emellertid inte begränsa detta instämmande bara till Eksjö utan utsträcker det till landsbygden i dess helhet i den mån den nu står kvar i lägsta ortsgruppen, alltså grupp 2.

När vi behandlade detta ärende i våras påvisade jag de stora nackdelar, som denna lägre dyrortsgruppering för med sig för landsbygden. Herr Helén framhöll också i sitt anförande nackdelarna av att orter i lägre dyrortsgrupp inte kan dra till sig industrier och dylikt just på grund av löneläget. Detta gäller framför allt den stora landsbygden. Vi har ju lagt märke till den väldiga avfolkningen av landsbygden och inflyttningen till städerna, framför allt till de stora städerna. Så länge vi har denna dyrortsgruppering kvar kan vi inte tänka oss något effektivt stopp i det hänseendet, utan denna

utveckling kommer alltså att fortgå. Den som tagit del av socialstyrelsens beräkningsgrunder måste sätta mycket stora frågetecken för de olika orternas inplacering. Jag har ju själv och jag förmodar att många andra haft förmänen att vistas på orter, som placerats i högre ortsgrupp än ens egen, och jag måste för min del konstatera, att jag inte kunnat komma till klarhet om vad som är dyrare i dessa högre placerade orter. Tvärtom konstaterar jag att de grunder socialstyrelsen gått efter vid sina beräkningar inte är hållbara. Jag vill därför på det kraftigaste reagera mot det uttalande departementschefen gjorde i sitt uttalande här, nämligen att vi inte skall invagga tjänstemän och företagare i den tron att det snart skall bli en ändring i nuvarande förhållanden. Det bör i stället bli en omprövning med det snaraste, så att vi kan få större rättvisa i detta avseende än som nu existerar. Det stora antal av interpellationer vi haft i dag såväl i denna kammare som också i första kammaren visar, att det inte kan vara ett hållbart system, det som regeringen i år fastställt. Jag har ju lagt märke till att samma dag man gick in för den nya dyrortsgrupperingen tog man också ståndpunkt till hur det skall förfaras med tjänstemän, som tidigare haft en högre dyrortsgruppering. Ja, dessa skall få behålla sina högre löner trots att orten i fråga flyttas ned. Men hur blir det med alla andra företagare och inkomsttagare? De får inte komma i åtnjutande av de högre löner som gäller på den dyrorten utan får löner efter den nya grupperingen.

Jag vill med det anförda bara ha deklarerat, att dyrortsgrupperingen sådan den är fastställd i år inte får äga bestånd någon längre tid utan bli föremål för omprövning snarast möjligt, så att vi kan få till stånd ett mera rättvist förhållande på detta område.

Svar på fråga och på interpellationer ang. inplacering av vissa kommuner i dyrortsgrupp.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Under sommaren och hösten har jag fått så många goda råd och anvisningar om hur en dyrortsgruppering skall ordnas, att det borde finnas ett mycket rikt material att välja på; man frågar sig bara vad det skulle vara, som slutligen skulle kunna ena samtliga. Själv har jag inte blivit övertygad om att en sådan lösning kommit fram. Jag är inte heller övertygad om att herr Rubbestads sista anförande löser problemet helt och fullt.

Herr Helén berörde en fråga, som förmodligen avsåg uttalandet på sid. 3 i interpellationssvaret, där jag pekat på att socialstyrelsen räknat med vissa resetillägg för förorterna. Jag vill för att det inte skall uppstå något missförstånd fästa uppmärksamheten på att vi inte gjort någon omräkning av de siffror som redovisats av socialstyrelsen. Jag bara konstaterar det faktum, att för Stockholms förorter räknas med ett resetillägg, som inte förekommer för orter ute i landet i övrigt. Detta tillägg hänför sig till Stockholm och motiveras med att man inom Stockholm har så stora avstånd att färdas att de drar med sig särskilt stora kostnader.

Herr Helén ifrågasatte om mitt resonemang i svaret byggde på att det skulle finnas flera inköpskällor än Stockholms förorter att vända sig till. Resonemanget bygger inte härpå. Jag är fullt medveten om att förortsborna i mycket stor utsträckning får resa till Stockholm för att göra inköp. Rena livsmedelsbutiker finns som regel i förorterna, men vill man göra andra inköp får man i allmänhet resa in till Stockholm. Därför skulle dessa orter givetvis påföras ett avståndstillägg på samma sätt som orterna ute på landsbygden. Men om man räknar om det på detta sätt skulle ändå talen för förortskommuner bli lägre än de som finns redovisade. Jag kan t. ex. ta

en plats som Täby, som på Stockholmsbudgeten nu har talet 1 001. Om vi skulle räkna om prisuppgifterna för Täby efter samma principer som för landet i övrigt, så skulle talet bli 988.

Vid regeringens prövning av denna fråga för att slutgiltigt fastställa dyrortsgrupperingen har hänsyn givetvis fått tagas till de uttalanden, som riksdagen godkände vid sin tidigare behandling av frågan, vari det bland annat heter, att »endast då mera markerade prisskiljaktigheter framträder bör utbrytning av enskilda orter tillåtas inom ett sådant enhetligt område». Detta har lett till att ett antal orter ute i landet med pristal, som överstiger gränsen för det enhetliga området, med hänsyn till nämnda uttalande ändå inte kunnat flyttas upp. Vi har t. ex. Karlskoga, som ligger 4 à 5 enheter över nedre gränsen 4-ort. Linköping ligger också över gränsen, om också bara med en eller en halv enhet. Med hänsyn till det citerade uttalandet har det avsetts att nämnda orter inte kan utbrytas ur det enhetliga området. Kan man då vända på principen, när det gäller Stockholms förorter, där pristalet motiverar inplacering i 4-ort? Bland kommunerna norr om Stockholm sticker endast Täby upp en enhet över nedre gränsen till 5-ort. Kan man då säga, att eftersom Täby ligger i närheten av Stockholm, får man behandla den orten på annat sätt än om den låg i Värmland eller Östergötland? Det är det som har förefallit oss svårt att göra. Vi har velat mäta alla med en måttstock, som är lika för samtliga kommuner i hela landet, var de än är belägna.

Prövningen av dyrortsgrupperingsfrågorna har grundat sig på de tal som framräknats av socialstyrelsen. Inte heller socialstyrelsen har dock påstått, att förslaget var ett definitivt förslag, utan styrelsen har särskilt framhållit, att det kunde bli föremål för omprövning i samband med skälighetsbedömningen.

Svar på fråga och på interpellationer ang. inplacering av vissa kommuner i dyrortsgrupp.

Av dyrortsnämndens utlåtande, som bygger på en prövning av inkomna besvär, framgår, att om man följer socialstyrelsens förslag beträffande 5-ortsområdet, så måste man för konsekvensens skull ta med ytterligare ett antal kommuner. Stockholms förortskommitté ansåg, att man skulle vara ännu mera konsekvent, om man tog med ytterligare elva kommuner. Därmed skulle man emellertid fått med kommuner med så låga pristal, att de skulle kommit i 3-ort, om de varit belägna ute i landet. Om man bor i Stockholm eller i Stockholms förortsområde, kan det naturligtvis vara frestande att bedöma hela frågan med utgångspunkt från problemen inom detta förortsområde, men det går inte att begränsa synpunkterna på det sättet, om vi vill ha ett system, som är någorlunda giltigt för landet i dess helhet.

Herr Helén sade, att frångåendet av socialstyrelsens förslag har vållat bekymmer ute i kommunerna vid upprättandet av deras stater. Ja, jag vill inte förneka att det kan ha varit så i vissa fall. Jag vet emellertid att ett flertal kommuner har räknat med olika alternativ, så att man har inte överallt ute i kommunerna blivit så överrumplad, att man fått göra om arbetet helt och hållet. Det har jag hört kommunalmän själva säga.

Det har vidare framhållits, att tiden har varit knapp, men hur skulle det då inte blivit, om vi hade kallat in representanter för alla berörda kommuner för att med dem överlägga om kommunernas placering? Utlåtandet från dyrortsnämnden överlämnades i början på september, och arbetet med dessa frågor påbörjades omedelbart i departementet. Dyrortsnämndens utlåtande var långt ifrån enhälligt utan många olika meningar redovisades. Frågan var därför vad vi kunde göra med ett förslag, som hade bedömts så olika på skilda håll. Vi måste se efter vad orsakerna

kunde vara till att det och det hade givit utslag för en viss ort. Det arbetet tog en del tid i anspråk.

Samtidigt hade också ett mycket stort antal kommuner begärt att få göra uppvaktningar i frågan, innan Kungl. Maj:t tog ställning till densamma. Vi ville inte förvägra kommunerna eller de organisationer, som begärt företräde, denna rätt, utan vi lovade dem, att om ni bara raskar på skall ni få framföra era synpunkter, och se vad de kan vara värda. Detta gjorde att saken blev ytterligare förskjuten ungefär en vecka.

Men hur skulle det ha blivit, om vi hade börjat kalla in olika kommuner till konferenser? Jag är övertygad om att vi då inte blivit klara med frågan ens till årsskiftet, och då hade kommunerna råkat ut för ännu större besvärligheter vid upprättandet av sina stater.

Jag tror inte att det går att handlägga frågorna på så sätt, utan Kungl. Maj:t har fått försöka bedöma vad som kan vara riktigt och ta den kritik som kommer. Kritik hade framförts hur vi än hade gjort — det är ingen tvekan om den saken — men kritikens innehåll är helt beroende av på vilken ort man råkar befinna sig och därmed influeras det personliga ställningstagandet till den föreliggande frågan.

Herrar Antby och Dickson berörde Lerums placering, och herr Dickson undrade om prövningen varit begränsad till varje län för sig. Jag vill svara, att det har den inte varit. Man har visserligen försökt, när siffermaterialet varit någorlunda enhetligt, att få områdena att sammanfalla med länen. Detta har emellertid varit på både gott och ont. I vissa fall skulle det ha varit bättre om man kunnat gå ifrån länsgränserna, men då man genom pristalinsamlingen i stor utsträckning fått länsmedeltal har det varit svårt att bryta länsgränserna. I fråga om Lerum har det gjorts jämförelser med pristalen inom såväl Göteborgs och Bohus län som inom Älvs-

Svar på fråga och på interpellationer ang. inplacering av vissa kommuner i dyrortsgrupp.

borgs län. Lerum har ett mycket lågt pristal, 910½ — gränsen till 3-ort är 920. Partille, som nu hänförs till ortsgrupp 4, har ett pristal på 951. Om det verkligen är så stora prisskillnader mellan Partille och Lerum eller inte vågar jag inte gå i god för, men det är den bild vi fått efter de undersökningar som gjorts. Man kan säga att Partille inte skulle ha hänförs till grupp 4, därför att pristalet inte berättigade till den gruppen — det fattades 8½ enheter för att nå dit — men vi försökte ta hänsyn till de speciella förhållanden, som sammanhänger med att Partille och Göteborg i stor utsträckning faktiskt lär vara sammanbyggda.

Vad beträffar övriga kommuner inom Älvsborgs län har i framställningar från Angered, som har ett pristal på 913, Nödinge med ett pristal på 925 och Starrkärr med 927½, begärts inplacering i 3-ort och att de alltså skulle brytas ut ur det för länet i övrigt gällande större området. Hade detta bifallits, skulle säkerligen flera kommuner med ungefär samma pristal begärt att få bli placerade i en högre ortsgrupp.

Nu har t. ex. Starrkärr ett av de högre pristalen bland landskommunerna i Älvsborgs län. Genom detta höga tal har emellertid Starrkärr bidragit till att höja medeltalet för hela länet. Skulle man ha brutit ut Starrkärr och Nödinge, skulle man också ha nödgats räkna ner talen för de andra kommunerna i länet.

Under de uppvaktningar som gjordes i detta sammanhang pekade man i allmänhet på att Lerum var 3-ort, fastän kommunen låg på ett pristal av 910. Kommunerna har ju gjort jämförelser med varandra och resonerat så, att skall den kommunen flyttas dit, skall vi också dit. Detta resonemang är riktigt på det sättet, att det är en relationsfråga, men det gör å andra sidan problemet så mycket svårare. Man kan nämligen inte bedöma en kommun helt

fristående, utan man måste alltid fråga sig: Vilka återverkningar medför det inom andra områden och vad kommer att åberopas, om vi gör på det eller det sättet?

I mitt svar har jag emellertid framhållit, att om särskilt starka skäl i fråga om en viss ort visar, att det har gjorts ett uppenbart misstag, är det inte värre än att frågan för enskild kommun kan omprövas. Detta är ingen prestigesak, utan jag anser att man härvidlag skall försöka komma fram till vad som kan betecknas som rättvisa eller så nära rättvisan som möjligt. Helt rättvist kan vi tyvärr aldrig lösa denna fråga, det tycker jag åtminstone vi kan vara överens om.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Hagård* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående framläggande av förslag till lag om socialnämnder m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av fru *Ewerlöf* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående en av Oscars församling i Stockholm gjord framställning att erhålla en tomt på Gärdet till församlingsbyggnad.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Johansson* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då

Interpellation ang. studiebidrag till elever vid folkhögskolorna.

bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogs den av fröken *Ager* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående undervisningen av svagt begåvade barn.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.

Föredrogs den av herr *Larsson* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående utredning av frågan om rätt att i vissa fall i riket införa blommor utan föreskriven tullavgift.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11.

Interpellation ang. studiebidrag till elever vid folkhögskolorna.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **HAMMAR** (fp), som yttrade: Herr talman! I anledning av proposition nr 220 beslöt 1952 års höstriksdag angående studiehjälp vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 april 1952 förordade grunder för studiehjälp vid allmänna läroverk m. fl. läro- och utbildningsanstalter. I samband härmed behandlades en av undertecknad m. fl. framlagd motion om att elever vid samtliga kurser vid

folkhögskolorna skulle erhålla studiebidrag, oavsett kurstidens längd. Statsutskottet avstyrkte motionen under erinran om att vid vissa folkhögskolor förekommer mer än två årskurser och att det bör ankomma på den stipendieutdelande myndigheten att taga hänsyn till folkhögskolekursernas inbördes sammanhang och anpassa stipendiesystemet med beaktande härav.

Sedan dess har Kungl. Maj:t den 5 juni 1953 utfärdat förordning angående studiehjälpen vid folkhögskolorna och vederbörande myndighet i skrivelse till skolorna kommenterat denna. Enligt författningens bestämmelse och den tolkning, som givits, är elever som genomgår sommarkurs vid folkhögskola utan att ha genomgått vinterkurs vid samma folkhögskola uteslutna från att erhålla studiebidrag, d. v. s. 30 kr. per månad. Likaså är varje elev, som genomgår första årskursens sommarkurs, utesluten från samma förmån.

Detta innebär att eleverna i sommarkurserna får lägre studiehjälp än förut. De kunde förut efter behovsprövning erhålla 105 kr. per månad. Nu kommer de att efter behovsprövning erhålla maximalt 75 kr. per månad. Det kan icke ha varit riksdagens mening att sänka studiehjälpen för dessa lärjungar. Det står också i klämman till statsutskottets yttrande, att motionerna skulle avslås i den mån de i motionerna framställda yrkandena icke blivit tillgodosedda genom vad utskottet anfört. Enligt undertecknads mening har yrkandet i motionerna I: 480 och II: 656 tillgodosetts genom statsutskottets yrkande.

»Folkhögskolekursernas inbördes sammanhang» måste innebära att en elev, som genomgått första årskursen under sommaren, i vissa fall kan genomgå andra årskursen vid samma skola eller annan skola under närmaste vinterkurs eller senare. Detta är en gammal tradition i folkhögskolan, som varken folkhögskolans företrädare vill

Interpellation ang. åtgärder för förbättring av den kommunala arkivvården.

bryta eller de sökande till folkhögskolorna kan godkänna att den uteslutes. Dessa sommarkurser har varat 13—16 veckor. I en överenskommelse med sjuksköterskeskolorna, som ännu består, uppges att man kan i vissa fall som allmänbildning för vinnande av inträde vid sjuksköterskeskola godtaga en 37 veckors folkhögskolekurs, vilket är detsamma som en 13 veckors sommarkurs och en 24 veckors vinterkurs. Även om denna överenskommelse skulle hävas, står dock kvar att sommarkursernas ställning i svensk folkhögskola är sådan, att den icke kan rubbas utan att stor skada sker. De besökes också av ett stort antal lärjungar. Det är flera skolor, som redan mottagit anmälningar till denna årskurs 1954 och besvarat dem i tro, att de alltför skulle erhålla en studiehjälp av samma omfattning som detta år.

Med stöd av vad ovan framförts hemställer jag att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följande fråga:

Vill herr statsrådet under hänvisning till riksdagens beslut meddela kungl. skolöverstyrelsen, att stipendiesystemet kan anpassas till folkhögskolorna på ett sådant sätt, att de kurser, som förut erhållit stipendium med ett maximalt belopp av 105 kr. per månad, även i fortsättningen kan få studiehjälp med samma belopp, d. v. s. studiebidrag och behovsprövat stipendium?

Denna anhållan bordlades.

§ 12.

Interpellation ang. åtgärder för förbättring av den kommunala arkivvården.

Fröken VINGE (fp) erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I proposition nr 210 med förslag till kommunallag m. m., vilken behandlas vid innevarande höstsession, berörs frågan om den kommunala arkivvården. I propositionen understrykes starkt be-

hovet av att de kommunala arkiven erhåller en betryggande förvaring och vård. I likhet med kommunallagskommittén anser emellertid inrikesministern, att frågan icke bör lösas lagstiftningsvägen utan genom samarbete mellan de statliga arkivmyndigheterna samt kommunerna och deras sammanslutningar.

I sitt remissutlåtande över kommunallagskommitténs förslag beklagar riksarkivet, att dess tidigare framförda förslag till inarbetande i kommunallagstiftningen av vissa bestämmelser angående de kommunala arkiven avvisas av de kommitterade. Riksarkivet framhåller emellertid, att om man väljer kommitténs samarbetslinje bör centrum för verksamheten förläggas till lands- och länsarkiven, möjligen i form av rådgivningsbyråer.

För att en sådan rådgivande verksamhet skall komma till stånd torde emellertid initiativ från *ecklesiastikdepartementets* sida erfordras. Lands- och länsarkiven behöver måhända ändrade instruktioner och i varje fall säkerligen ökade resurser, om de på detta sätt skall kunna utöka sin verksamhet.

Även om det i vissa av våra kommuner är väl sörjt för arkivvården, förekommer det fortfarande alltför ofta att de kommunala handlingarna förvaras på ett allt annat än betryggande sätt, t. ex. i en förtroendemans bostad, där de å ena sidan knappast är tillgängliga för forskning och å andra sidan löper risk att förstöras genom fukt eller brand, såvida de inte helt enkelt kastas bort av de anhöriga vid förtroendemannens frånfalle. I åtskilliga fall kan det vara fråga om handlingar av stort ekonomiskt och juridiskt värde för kommunen. Ett initiativ från ecklesiastikdepartementets sida för en förbättring av den kommunala arkivvården bör därför komma snart.

Med stöd av det anförda hemställer jag, herr talman, om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen

Interpellation ang. förslaget om särskild utredningsman i fråga om statsbidrag till byggande och underhåll av hamnar och farleder.

för ecklesiastikdepartementet få rikta följande fråga:

Vill herr statsrådet lämna riksdagen en redogörelse för de åtgärder, som från ecklesiastikdepartementets sida planeras för en förbättring av den kommunala arkivvården?

Denna anhållan bordlades.

§ 13.

Interpellation ang. förslaget om särskild utredningsman i fråga om statsbidrag till byggande och underhåll av hamnar och farleder.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr STENBERG (fp), som yttrade: Herr talman! Utbyggnader och underhåll av hamnar och farleder har länge varit ett stort ekonomiskt problem för våra handelshamnar i allmänhet, och detta synes mig nu gälla norrlandshamnarna i synnerhet. Under hela efterkrigstiden har endast de mest oundgängliga förbättrings- och underhållsarbetena kunnat utföras. Där arbeten utförts, har de många gånger haft karaktär av »katastroffall». En av anledningarna till det jag här anfört torde vara den restriktiva statsbidragsgivning som tillämpas.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sin petitaframställning till årets statsverksproposition framhållit bl. a. följande: »Enligt en genom styrelsens försorg verkställd utredning föreligger för närvarande behov av om- och utbyggnader av sådana handelshamnar, till vilka statsbidrag ifrågasättes, för en beräknad kostnad av cirka 45 miljoner kronor. Motsvarande statsbidrag beräknas till cirka 22 miljoner kronor. Huvuddelen av dessa företag borde rätteligen redan ha varit utförda, om hamnarna på ett tillfredsställande sätt skulle kunnat betjäna sina trafikanter.» Till detta vill jag anföra att vissa hamnar

säkerligen måste genomgå en snabbrenovering vad det gäller underhåll så att de ej förfaller, med de stora ekonomiska konsekvenser detta har för såväl staten som berörda kommuner.

I årets statsverksproposition framhåller vederbörande statsråd, att han har för avsikt att tillsätta en särskild utredningsman för att inom kommunikationsdepartementet biträda med en undersökning av vissa speciella bidragsfrågor, »som kan behöva undersökas på ett mera ingående sätt». Statsrådet säger: »Då emellertid vissa speciella bidragsfrågor f. n. föreligger, som kan behöva undersökas på ett mera ingående sätt, och då 1952 års riksdag uttalat önskemål om en översyn av principerna för statens medverkan vid om- och utbyggnaden av handelshamnar och farleder, kommer jag att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att förordna en särskild utredningsman för att inom kommunikationsdepartementet biträda med en sådan undersökning.»

I 1944 års hamnutrednings betänkan- de, som avlämnades 1949, har investeringsbehovet varit föremål för utredning. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har uppskattat detta behov vara sådant, att det skulle erfordras ett statsbidragsanslag av minst 5 miljoner kronor per år fram till 1960. Med tanke på att denna uppskattning gjordes 1949, bör nämnda årsbelopp nu säkerligen ökas med en tredjedel.

I vad angår såväl utbyggnads- och underhålls- som statsbidragsbehovet torde frågan som av ovanstående framgår redan vara utredd. Många framställningar torde också ge belägg för nödvändigheten av att staten måste ge de hamnbyggnadsskyldiga ute i landet ett snabbt och klart besked angående statsbidragsfrågan.

Med stöd av vad jag här anfört an- håller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet Hjalmar Nilson få framställa följande fråga:

Vid remiss av propositionen nr 233.

Vill herr statsrådet lämna en redogörelse för om Kungl. Maj:t i fråga om statsbidrag till byggande och underhåll av hamnar och farleder tagit ställning till förslaget om särskild utredningsman, och i så fall, vad som ytterligare skall utredas och när denna utredning kan väntas föreligga?

Denna anhållan bordlades.

§ 14.

Herr talmannen meddelade att herr Gavelin, som vid kammarens sammanträde den 28 oktober med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 15.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 233, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 19 december 1952 (nr 755) med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt;

nr 235, angående godkännande av tilläggsprotokoll nr 4 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion; och

nr 236, angående godkännande av Sveriges anslutning till en överenskommelse angående Österrikes utländska offentliga förkrigslån.

Dessa propositioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härfter kl. 3.41 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 4 november.

Kl. 10 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 28 nästlidna oktober.

§ 2.

Vid remiss av propositionen nr 233.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 233, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 19 december 1952 (nr 755) med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt.

Därvid anförde:

Herr DICKSON (h): Herr talman! Den föreliggande propositionen är det väl egentligen inte mycket att säga om. Det är skönt att bli av med ett band och en inskränkande förordning. Även om jag inte tycker att det var bra att denna förordning någonsin kom till, kan jag gilla principen som har föresvävat finansministern, i så måtto att det i allmänhet kan vara bra att göra praktiska försök. Han har gjort ett praktiskt försök, han har funnit att vad han gjorde var onödigt, och han har då snabbt avvecklat detta försök och återfört det hela till den gamla, goda ordningen.

Jag har sett i tidningarna att finans-

Vid remiss av propositionen nr 233.

ministern går vidare på denna riktiga väg. Han har skisserat en ordning som skulle tillåta människor att förtära alkoholhaltiga drycker på restaurang utan att därvid tvingas ta in matvaror som de inte behöver. Finansministern säger, om jag har fattat det rätt, uttryckligen att detta är att betrakta som ett försök på ett begränsat område för att se hur det hela utfaller. Jag tycker att detta är klokt och riktigt, oavsett nu hur försöket utfaller i det här avseendet.

Jag hoppas att finansministern fortsätter som han nu börjat. Det finns många praktiska försök att göra. Många tillfällen har redan försuttits, men det är inte för sent att ändra sig. Det finns ju sådant som starkölet, och det finns till och med, om man skulle våga sig på denna varietéparagraf, möjligheten att försöksvis tillåta en person att deklamera högstämnd vers inför ätande människor utan att detta skall vara en polissak. Inga teoretiska funderingar kan någonsin ge så påtaglig ledning för hur man bör handla som praktiska försök.

Tidningarna i dag på morgonen talar om den västtyske finansministerns besök. Det står i tidningen att han har varit lunchgäst hos hans excellens utrikesministern, och bland gästerna står särskilt jordbruksminister Norup specificerad. Däremot står inte finansminister Sköld med bland gästerna. Det är möjligt att han var där, men det är också möjligt att han har träffat sin kollega i hemlighet. Jag hoppas att åtminstone det senare varit fallet, så att han kan dra nytta av erfarenheterna av de praktiska försök som herr Erhardt under mycket svåra förhållanden har gjort i sitt hemland. Hur skulle det vara om finansministern här gjorde ett praktiskt försök åtminstone någon tid med ett fritt näringsliv?

Jag skall sedan ett ögonblick uppehålla mig vid deklamationer av olika slag. Jag börjar med herr Hedlunds

bekanta deklamation för en tid sedan, att bondeförbundet inte är något stödparti. Nu kan jag inte se herr Hedlund här, men jag förmodar att han såsom chef för inrikesdepartementet har någon kunskapare utsänd, som kan ta reda på vad som här sägs. Han vore en dålig polischef annars.

Det är möjligt att jag ivrar för mycket för språkvärden, även om jag fick ett så förträffligt stöd av civilministern och ecklesiastikministern i går, men ett ord bör väl ändå ha en sorts mening. Nu säger alltså herr Hedlund att bondeförbundet inte är något stödparti. Tänk om statsministern verkligen begrundar vad detta innebär! Är det inte en rätt stor personlig risk för herr Hedlund om statsministern skulle göra detta? Skulle det inte rent av för herr Hedlund kunna bli — jag skall nu, herr talman, använda det uttryck som herr Adolv Olsson med sin lysande talekonst den 25 februari i år begagnade, och jag hoppas nu, herr Olsson, att jag uttalar ordet riktigt — skulle det inte för herr Hedlund kunna bli stora kladderadatsch om statsministern skulle dra ut de politiska konsekvenserna av detta herr Hedlunds märkliga uttalande?

Men om nu bondeförbundet inte är stödparti åt socialdemokraterna, så måste det väl vara herr Hedlunds mening att det är socialdemokraterna som är stödparti åt bondeförbundet. Socialdemokraterna med sina dock 746 004 medlemmar, hur de nu sedan har tillkommit, är ju ett stort parti, som då skulle stödja bondeförbundet. Har herr Hedlund hört talas om tuppen som trodde att solen gick upp därför att han gol? Jag kom att tänka på det där av någon anledning.

Men skulle nu denna slutsats inte vara riktig återstår bara ett fall, nämligen att de här båda partierna är en tanke och en själ, som var för sig står rätt upp och ner och oberoende av varandra tänker, tycker och handlar lika.

Det är sålunda det där teoretiska fallet som kan inträffa om man singlar slant, då den antingen visar pil eller gubbe eller också ställer sig på kant. Det är sällan som det sker, men det vore intressant om herr Hedlund skulle kunna fastställa om så verkligen här är fallet, såsom en fysikalisk märklighet.

Deklarationen nummer två som har väckt uppmärksamhet är den som statsministern gjorde under en av sina talrika och säkert nyttiga resor utomlands, då han var i England och bland annat förklarade sig ämna i sin mån söka bidra till att socialismen utbredes över världen. Det kanske inte var de exakta ordalagen, men om jag har fattat statsministern riktigt efter en nu ganska lång bekantskap skulle detta vara hans tanke.

När jag läste det meddelandet slog det mig, att nu kanske man kan få ett besked om vad socialism är. Herr Ohlin har mycket påpassligt också fått samma tanke, och han ställde en del frågor, på vilka herr statsministern svarade med ganska många ord av inte alldeles klar innebörd.

Det är väl alldeles uppenbart att klarläggandet av en så viktig fråga som en sak som skall utbredas över jorden — och även över de delar av vårt folk som ännu inte har fått denna lära utbredd över sig — är av den allra största betydelse, om inte annat så för oppositionen, som kanske alldeles har missuppfattat strävandena och som i vissa stycken kanske skulle kunna bringas till samarbete ifall vi bara visste åt vilket håll strävandena pekade.

Jag tror väl inte att hans excellens statsministern är beredd att på stående fot inför kammaren ge en definition på vad socialism är och vad det är som skall utbredas, men i andra sammanhang kanske detta kunde komma fram; jag tror att det vore av den största betydelse för hela vårt land.

Som punkt nummer tre under dekla-

Vid remiss av propositionen nr 233.

rationskapitlet kommer jag in, herr talman, på taxeringsmyndigheterna. Jag har tidigare här i kammaren understrekat vilken svår och grannliga uppgift som taxeringsämbetsmännen har. Det är alldeles uppenbart att många och kanske flertalet sköter sin syssla på ett riktigt sätt, men alla håller tydligen inte måttet. Jag tror det är av stor betydelse att man ser till att taxeringsförfarandet och över huvud taget beskattningen sker på ett sätt som besvärar allmänheten så litet som möjligt. Skall vi nu ha höga skatter så skall de åtminstone komma till på ett sätt som inte verkar godtycke, och sådant sker emellanåt, tyvärr. Allmänheten betraktar sådant såsom rent trakasseri, och det är inte någon lycklig ordning.

Som ett exempel kan jag nämna om en lantbrukare som jag känner ganska väl och som fick sin förmögenhetstaxering oväntat höjd med 8 000 kronor. Efter ett ganska invecklat detektivarbete kom det fram att en taxeringskonsulent hade *tyckt* att en tjur på denne lantbrukares förträffliga gård *borde* vara värd 10 000 kronor. Nu var tjuren en gång i tiden köpt för 2 000 kronor, och efter en samvetsgrann och års-lång tjänst var han, herr talman, med förlov sagt ganska utsliten och färdig för slakt. Inte dess mindre högg denne taxeringsman till ur luften med ett värde som kreaturet aldrig någonsin haft och än mindre skulle få såsom slaktdjur.

Detta går visserligen att rätta till genom att klaga hos prövningsnämnden, men det kräver arbete och tid och även rena kostnader. Och en oföretagsam person kanske inte ens kommer sig för med att röra i saken, och sedan sitter han där med bitterhet i hjärtat, klander mot myndigheterna och känner sig förfördelad. Jag vet att finansministern bryr sin hjärna med att åstadkomma förbättrade taxeringsförfaranden, och det är att hoppas att han håller ett öga även på sådana här saker. Det bör

Vid remiss av propositionen nr 233.

inte glömmas bort att alla de ämbetsmän som finns i våra många ämbetsverk är allmänhetens tjänare och inte tvärtom. Det är inte alla som kommer ihåg detta.

Jag har tidigare vid ett par tillfällen haft glädjen att ge försvarsminister Nilsson en eloge och det skall ske även denna gång. I dessa sista dagar har det blivit uppenbart för oss att krigsmaterielverket skall bort. Ett ämbetsverk försvinner. Det tillkommer visserligen en på högt plan liggande rådgivande nämnd, men försvarsministern har uttryckligen meddelat att denna nämnd icke skall utvecklas till något ämbetsverk utan skall förbli en begränsad korporation.

I detta sammanhang vill jag, såsom så många gånger förut, påminna om att det finns många andra verk som kan tagas bort. Försvarsministern har, såsom en försvarsminister bör göra, gått i spetsen och vi får hoppas att de andra statsråden så småningom följer efter.

Jag skulle också vilja be regeringen att tänka på att den troligen inte kommer att sitta i evighet utan att det kommer att träda andra regeringar i dess ställe. Det kanske kan vara frestande att bädda så illa som möjligt för efterträdarna, men man borde väl åtminstone se så mycket framåt att man begrunder det förhållandet, att det är lätt att sätta till ämbetsverk och tjänster men mycket svårt att sedan få bort dem. Jag vet att finansminister Sköld hårt håller på principen, att inga onödiga ämbetsverk och tjänster skall sättas till, men att ett vulkaniskt tryck från ämbetsverkens egen sida då och då rubbar även på finansministern i detta avseende. Men även de andra regeringsledamöterna bör försöka sätta sig på vulkanen och se till att de uppbrytande krafterna inte tränger på alltför starkt.

Nu skall skogsstyrelsens chef, min värderade vän herr Strindlund, snart sluta sin tjänst. Jag vill föreslå finans-

ministern att vakanssätta denna post. Det kommer att visa sig att världen inte fördenskill går under och att inga olyckor över huvud taget kommer att inträffa. Skogsstyrelsen skall ju så småningom försvinna, och då är det väl ett steg i rätt riktning, om man börjar i toppen. Över huvud taget tror jag att en hel del poster skulle kunna vakanssättas, om inte annat så på försök; det skulle nog då visa sig att många är överflödiga.

Rutinmässigt, herr talman, kommer jag så en smula in på befolkningsfrågan. Jordens mångentädes redan svältande befolkning har, sedan vi åtskildes här i maj månad, växt med 12 miljoner. Jag vill understryka den rekommendation som Förenta Nationernas ekonomiska och sociala råd gör i sin senaste skrift. Rådet uppmanar där staterna att analysera resultaten av sina folkräkningar med särskild uppmärksamhet på sådana demokratiska faktorer som har betydelse för den ekonomiska och sociala framtidsplaneringen. Det låter ju mycket platoniskt, och annorlunda kan väl inte vara fallet, när det är fråga om ett uttalande av en församling, där så många intressen bryts just i befolkningsfrågan. Men det är skäl i att vi även här hemma begrunder trenden ute i världen; verkningarna därav kan inte undgå att nå även oss, vad det lider.

Slutligen, herr talman, kommer jag ånyo in på de problem som sammanhänger med avvecklingen av de tyska tillgodohavandena här i landet. Jag vill uppmana regeringen att se till, att vi kommer som hederliga människor ur den affären, även om det kostar oss mycket pengar. Vi har inte råd att handskas vårdslöst med vårt anseende som rättsstat, och i fråga om just dessa ting ligger vi och kryssar vid gränsen till vad som kan anses anständigt och riktigt. Vad som för några år sedan såg ut att vara rätt kan vid en senare tidpunkt och efter bättre begrundan visa

Vid remiss av propositionen nr 233.

sig vara större våld än nöden kräver, och då får inga prestigehänsyn hindra oss att erkänna att vi har gått för långt och att försöka bota vad som har brustit.

Herr talman! Detta vad var jag hade på hjärtat. Jag vet att herr Ohlin nu sitter och bryner sitt svärd, som han en kanske ännu längre stund än jag kommer att svinga från denna plats.

Formellt vill jag sluta mitt anförande med att utöver de önskemål, som må ligga förborgade i vad jag tidigare har sagt, framställa yrkandet att den föreliggande propositionen i vanlig ordning remitteras till utskott.

Herr OHLIN (fp): Herr talman! Kammarherre Dickson började med att uttrycka sitt intresse för svenska folkets möjligheter att få förtära stärkande drycker på fastande mage utan någon mera substantiell konsumtion samtidigt. Han har tydligen ansett att kamraren behöver en aperitif före den litet tyngre anrättning, som partiledarna brukar servera. Inte mig emot. Om den förbättrar regeringsbankens morgonhumör, så mycket bättre!

I länderna runt omkring oss, i Danmark, Finland, Norge, Tyskland, har folken nyligen gått till val. Endast i Tyskland blev det stora förändringar i folkrepresentationens sammansättning, förändringar av måhända historisk betydelse för den internationella politiska utvecklingen. Som särskilt glädjande vill jag för min del beteckna det faktum, att kommunisterna i stort sett uppnådde ett mycket krent resultat vid dessa val. Endast i Finland med dess speciella förhållanden lyckades de röstmässigt hålla ställningen. Det är tydligt att kommunisterna är på tillbakagång i den fria världen, på bestämmd tillbakagång i alla länder där levnadsstandarden är stigande och de sociala förhållandena någorlunda goda. Till dessa länder hör lyckligtvis Sverige. Jag hoppas att de demokratiska

partierna skall vara eniga i att hålla de moskvainspirerade svenska diktaturhängarna utanför allt politiskt inflytande. När jag säger detta, tänker jag inte bara på rikspolitiken utan även på kommunalpolitiken, t. ex. i Stockholm. Jag ser att regeringens huvudorgan förfasar sig över att högern, som eljest brukar vara ganska populär i socialdemokratiska kretsar, stöder folkpartiets skatteförslag. Det anses komprometterande för folkpartiet. Vad skall man då säga om socialdemokraterna i Stockholm, vilkas maktställning under många år helt berodde på stöd från kommunisterna och vilkas förhoppningar att återfå det avgörande inflytandet i staden måste grundas på en förväntan om kommunistiskt stöd, en förväntan som utan tvivel vunnit i styrka genom höstens val till första kamraren? Borgarrådet Mehr har nyligen sagt ungefär detta, att han i Stockholm med dess borgerliga majoritet känner sig som innesluten i en belägrad stad. Den riddarskara som kan rädda honom är tydligen de stockholmska kommunisterna. Nog vore det befogat och välbehövligt, att den svenska socialdemokratien gjorde klart, att den tar bestämt avstånd från allt samröre med kommunisterna inte bara på det rikspolitiska utan även på det kommunalpolitiska planet. Vill man inte detta, så kommer den rikspolitiska hållningen i skev belysning. Kanske kan försvarsministern, som ju har en framträdande position inom Stockholms socialdemokrati, finna anledning till ett sådant klarläggande.

Om två månader kommer finansministern att lägga ett budgetförslag på kamrarnas bord. Riksdagen får då tillfälle att diskutera många viktiga skattefrågor. Det är kanske en smula överraskande att de senaste veckorna en debatt kommit i gång rörande en höjning av en del indirekta skatter. Förhållandet tycks vara det, att finansministern av den sittande utredningen har

Vid remiss av propositionen nr 233.

beställt att skyndsamt få ett förslag om höjning av skatten på alkoholhaltiga drycker och tobak, så avvägt att skatten på dessa ting redan till våren skulle höjas med det belopp, varmed statens utgifter för sjukförsäkringen väntas komma att stiga under budgetåret efter nästa, d. v. s. under budgetåret 1955/56. Detta är i mer än ett avseende en egendomlig konstruktion. Under nästa budgetår, som det nu närmast gäller, belastas budgeten endast med hälften av det fulla beloppet. Om en skatthöjning på någon punkt blir erforderlig i budgeten för 1954/55 och i så fall hur stor höjning som kan behövas, det beror naturligtvis på budgeten *i dess helhet*, på alla förändringar av utgifter och inkomster, inte på någon viss utgiftspost. Inte är det väl finansministerns mening att slå sönder budgeten i en serie specialbudgeter? Låt bilskattemedlens budget vara det av särskilda förhållanden motiveerade undantaget som bekräftar regeln!

Kanske önskar finansministern av andra skäl höjda spritskatter, och tror sig kunna göra dem mera smakliga — ungefär som när man sätter kummin till brännvinet — om man låtsas att just dessa pengar skall gå till sjukförsäkringen. Svenska folket har nog så fint smaksinne, att det genomskådar manövern.

Om inte herr Nothins beräkningar om väntade utgiftsstegringar är alldeles vilseledande står vi nästa år inför mycket betydande höjningar av statens utgifter, även om jag hoppas, att finansministerns blåpenna kommer att korsa över en hel del, som där medtagits. Skulle finansministern finna sig böra föreslå höjda konsumtionsskatter så ligger motiveringen i den totala utgiftssummans storlek, i samtliga nya utgifter, och naturligtvis inte i en speciell sådan. — Rent principiellt är det oriktigt att utgifter för gemensamma ändamål *helt och hållet* skall betalas genom skatter på vissa folkgrup-

per medan andra grupper går fria. Bördan bör i väsentlig mån läggas på allas axlar.

Självklart är att frågan om avvägningen av olika direkta och indirekta skatter får ses även ur andra synpunkter, men den anförda är ingalunda oviktig. En helt annan sak är det om de senaste årens prisstegring och penningvärdeförsämring i verkligheten har medfört en reellt inte avsedd sänkning av vissa skatter och höjning av andra. Då har man anledning att överväga ett återställande av deras gamla höjd. Naturligtvis är det inte självklart att detta skall ske; man önskar kanske nu en annan avvägning. Det är dock naturligt att ställa frågan om inte allt fortfarande skälen för den gamla avvägningen består. Men, herr finansminister, då bör skatter, som har höjts genom inflationen, *sänkas* och inte endast en höjning ske av de skattesatser, som reellt sett blivit reducerade. Då bör inte bara skatterna på sprit och tobak utan även andra indirekta skatter — och även de direkta skatterna — tas upp till granskning ur följande synpunkt: har deras verkliga höjd och tyngd förändrats genom inflationen?

Finansministern tycks ha skarpare syn när han söker efter motiv för skatthöjningar än när det gäller att finna skäl för skattesänkningar. Det är således inte överflödigt att understryka vad jag här anför. Tänk t. ex. på den höjning av den statliga inkomstskatten som inflationen medfört! Medborgare med oförändrade realinkomster har högre inkomster i pengar räknat nu än för en del år sedan, och de får därför betala en större andel av inkomsten i skatt på grund av avdragens konstruktion och den progressiva karaktären av skatterna.

Låt oss utgå från det skattetryck, som dåvarande finansministern Wigforss ansåg behövt när han år 1946 utarbetade det kommitteförslag, som sedan i huvudsak genomfördes. Sedan

dess har herr Sköld i föl genomfört en s. k. skattesänkning. Resultatet har blivit att ett mycket stort antal medborgare betalar en större andel av inkomsten i statlig skatt än herr Wigforss ansåg vara skäligt. Herr Sköld är något av en trollkarl som säger: Se hur jag sänker skatten! — och ändå blir den större.

Jag tar här ett exempel. En gift person i ortsgrupp 3, som 1946 hade 6 000 kronor i inkomst och som sedan fått inkomsten höjd i takt med pristegringen och därför nu har ungefär 8 400 kronor, betalade år 1946 — så vitt jag kunnat se — mindre än 300 kronor i statlig inkomstskatt. Nu betalar han på samma realinkomst inte mindre än 500 kronor eller kanske något därutöver. Räknat i pengar med oförändrad köpkraft har hans statsskatt stigit med nära en fjärdedel. Det är föga underligt att medborgarna har på känn, att det är något fel med herr Skölds s. k. skattesänkningar. Det behövs bättre, verkliga sådana. Jag reserverar mig för att de invecklade beräkningsgrunderna kan göra att siffrorna i nyss nämnda exempel är ungefärliga och inte exakta, men de anger det väsentliga i den utveckling man kan konstatera, nämligen att inflationen för många medborgare långt mer än omintetgjort verkan av den omskrutna och uppreklamerade sköldska skattesänkningen och att man i verkligheten har fått en tyngre direkt skattebörda än vad herr Wigforss — som dock inte är känd för att vara anhängare av särskilt lätta skatter — ansåg vara rimligt för några år sedan.

Jag ser med tillfredsställelse att en statlig kommitté håller på att utarbeta förslag till förenkling av inkomst- och förmögenhetsbeskattningen. Även om en viss schablonisering medför nackdelar, så tror jag inte att den behöver möta några hinder ur rättvisesynpunkt. Jag hoppas dock att finansministern ser till, att denna kommitté även tar

Vid remiss av propositionen nr 233.

upp de spørsmål rörande beskattningens rättvisa, som behandlades i den av herr Svensson i Ljungskile och mig väckta motionen. Det skulle nog vara lämpligt att man i denna kommitté också prövade tanken på ett allmänt löntagaravdrag, delvis något annorlunda motiverat än det som nu tycks vara på tal.

Finansministern framkastar i anslutning till kommitténs arbete — möjligen direkt stödd på dennas preliminära resultat — den möjligheten, att smärre kapitalinkomster skulle kunna fritagas från beskattning för att därigenom källskatten i många fall skulle kunna bli definitiv. På vårt håll har vi länge efterlyst skattelättnader för spararna, och kan ett dylikt förslag innebära sådana lättnader är det ytterligare ett skäl för oss att med positivt intresse pröva detta uppslag.

Det är emellertid så, att den som investerar ett litet kapital i sin egen utbildning för ett yrke av den art, som samhället är i stort behov av, lärare, läkare, tekniker, socialarbetare etc., för närvarande får betala skatt till och med för de bruttobelopp, som inflyter, när vederbörande börjar arbeta, och som i verkligheten till en del är amortering av utbildningskostnaden. Investerar man pengar i maskiner, får man göra avdrag för maskinernas förslitning, men investerar man pengar i sin utbildning får man inte draga av amorteringen på utbildningskostnaden. Detta är enligt min mening en skriande orättvisa, som i väsentlig mån skulle kunna avhjälpas genom en viss schablonmässig behandling. Det är en orättvisa, som särskilt hårt drabbar ungdomar från mindre bemedlade hem. Får vi, herr finansminister, äntligen ett reformförslag från regeringen på denna punkt? Det gäller ju en angelägenhet, för vilken riksdagen vid flera tillfällen uttryckt ett livligt intresse.

Jag tänker inte närmare beröra flera skatteproblem, eftersom det blir till-

Vid remiss av propositionen nr 233.

fälle att återkomma till dem i januari, men jag vill framhålla angelägenheten av att finansministern nästa år snarast möjligt redovisar utförligare beräkningar än i våras beträffande frågan om hur de nya reglerna för beskattning av egnahem, villor och andra bostadsfastigheter verkar. Mig förefaller det klart, att dessa regler icke utformats på ett sådant sätt, att finansministern kan sägas ha uppfyllt sitt löfte från i fjol om att denna grupp av sparare skulle få en gynnsam behandling.

Vad bilskatterna beträffar nöjer jag mig med att upprepa vad vi inom folkpartiet ständigt framhåller, nämligen att staten bör hålla sina löften till motorismens utövare.

En indirekt skatt, som kan och bör sänkas, är *margarinaccisen*. Denna fördyrar margarinet med ett varierande belopp, för närvarande omkring en krona 50 öre, per kilo. Folkpartiet har vid flera tillfällen krävt en sänkning av denna accis men icke ens våra blyssamma förslag har accepterats av regeringspartierna och högern. Högern är ju som bekant i jordbrukspolitiska sammanhang närmast att räkna till regeringspartierna, även om den i vissa fall till och med överbjuder bondeförbundet med förslag rörande livsmedelspriserna. Folkpartiet tycks på detta område vara det enda oppositionspartiet.

Livsmedelsprisernas storlek är viktig ur många synpunkter. För Sveriges konkurrensförmåga i utlandet, icke minst för industriproduktionens del, är det allvarligt, om priserna fortsätter att stiga. Svenska arbetare och tjänstemän är intresserade av vilken reallön de får — vad de kan köpa för sina pengar. Men det är i denna sak inte bara fråga om kronor och ören. I vida kretsar inom industri, handel och hantverk har man en känsla av att staten delvis bereder jordbruksnäringen en undantagsställning, som inte är motiverad av önskan om en likvärdig standard. Jag har redan tidigare vidrört frågan om

tullpolitiken och påpekat, att staten därvidlag mäter med olika mått. Vår för skall det, herr handelsminister, vara självklart, att man, om ett importförbud på en jordbruksprodukt upphäves, inom en mycket kort tid, kanske omedelbart, inför en hög tull eller importavgift, medan det icke är tal om något sådant i fråga om industriprodukter? Kan handelsministern förklara denna olikhet? Enligt min mening bör man jämföra samhällets inställning till köpmän, hantverkare och småindustriella företagare med dess inställning till företagare inom jordbruket med motsvarande omsättning samt eftersträva en såvitt möjligt rättvis behandling. Det kommer att på många håll betraktas som en hård kritik av regeringens jordbrukspolitik — det kan jag inte hjälpa — när jag upprepar, att man måste eftersträva en rättvis behandling av företagare med motsvarande ställning inom olika näringsgrenar.

Man talar nu om inkomstklyftor. Dessa var högst reella på 1930-talet, och jag understödde då så långt jag kunde samhällets ansträngningar att få bort dem. Men vad vet man egentligen nu om vilka realiteter som ligger bakom de statistiska siffrorna rörande inkomster m. m.? Låt mig göra ett förslag! Låt göra en sociologisk undersökning rörande levnadsförhållandena bland ett antal människor inom olika näringsgrenar, som haft ungefär samma genomsnittsinkomst under ett visst antal år, t. ex. bland dem inom jordbruk, handel, industri och hantverk, som haft en genomsnittlig taxerad inkomst av 10 000 kronor om året. Det skall vara en grundlig, konkret och realistisk undersökning, avseende deras bostäder, huruvida de har bilar, hur deras spar kapital utvecklats de sista fem till tio åren etc. Låt oss här få en mera konkret och rättvisande bild av olikheterna i svenska folkets levnadsförhållanden! Jag tror att det vore en välbehövlig

Vid remiss av propositionen nr 233.

komplettering till den kunskap som de nakna statistiska siffrorna ger.

Medan jag är inne på jordbruksfrågor skall jag be att få endast kort beröra ytterligare en sak — herr Svensson i Ljungskile kommer senare att med sin stora sakkunskap ta upp en del andra jordbruksspörsmål. Jag vill fråga jordbruksminister Norup, varför Sverige har gått med i den internationella vetepoolen och till och med på importörsidan. Därigenom har vi ju, herr statsråd, förpliktat oss att vid tillfällen av överflöd på vete på världsmarknaden med låga priser köpa en viss mängd vete från utlandet, trots att vi ju, som jag trodde, har ganska stora lager och väsentliga svårigheter att få dem avsatta. Det är klart att läget kan svänga, och jag skall inte föregripa jordbruksministerns svar, men jag vill påpeka att Storbritannien inte fann skäl att gå in i poolen för närvarande. Hade inte en svensk avvaktande hållning varit lika klok? Eller om man ville gå med — det kan finnas skäl för det — hade det inte i dagens situation varit mera naturligt att Sverige ställt sig på exportsidan och därigenom fått garanti för att vid mycket låga vetepriser slippa importera vete och i stället kunna avsätta en del i utlandet? Avsikten kan väl aldrig ha varit att jordbruksministern efter sina inte helt framgångsrika försök att stabilisera fläskpriserna i Sverige nu skall ägna sig åt att stabilisera världsmarknadens vetepris genom att Sverige skall köpa när det blir överflöd på vete. Jag hoppas jordbruksministern efter sin, jag höll på att säga världsomsegling nyligen ändå bibehåller ett svenskt perspektiv på jordbruksfrågorna.

Jag tänker inte här närmare diskutera frågan om byggnadsregleringens avveckling, där vår ståndpunkt ju är känd, men jag skulle vilja göra en enda liten reflexion till socialminister Strängs uttalande häromdagen om bostadsbyggandet. Herr Sträng säger att vi inte 3 — *Andra kammarens protokoll 1953. Nr 27.*

har råd att bygga mer än 50 000 lägenheter, och det verkar som om han menade att det skulle gälla för lång tid framåt. Vi byggde visserligen närmast före kriget mer än 50 000 lägenheter, men nu efter nära 15 år har vi bara råd att bygga 50 000. Den svenska ekonomin har gått framåt med tre-fyra procent om året i genomsnitt, men på ett område tycks regeringen egendomligt nog företräda en stagnationens filosofi. — Finansministern ser till och med förtjust ut över att få uppträda som stagnationens talesman.

Men är det inte uppenbart att frågan hur mycket vi har råd att bygga inte bara beror på hur mycket vi investerar på andra håll utan också på hur stort sparandet är här i landet. Vid växande inkomst borde sparandet utgöra en växande andel av nationalinkomsten, om man skall gå t. ex. efter amerikanska siffror. Här i Sverige har sparandets utveckling trots den väsentliga höjningen av den reala nationalinkomsten varit otillfredsställande. Om regeringen ville föra en mera sparvänlig politik så att utrymmet för investeringar i längden ökades, skulle även bostadsbyggandet kunna expandera och expandera väsentligt.

Regeringen har mer än någon företrädare gjort sig beroende av det sparande som kommer från bolagen. Det enskilda sparandet — utom det som sker inom försäkringsrörelsen — är relativt litet, och det offentliga sparandet är väl för närvarande intet alls, vilket jag inte kritiserar utan endast konstaterar. Felet är att den enskilda sparverksamheten här i landet utvecklats på ett otillfredsställande sätt.

Både finansministern och statsministern har funnit anledning att uppträda på ett i sanning förbluffande sätt mot detta tal. Jag skall be att få citera TT-referatet av ett anförande som finansministern höll i somras: »Är det sant att svenska folkets sparande är lågt? När vi här i landet varje år investerar

Vid remiss av propositionen nr 233.

inemot en tredjedel av alla våra inkomster och gör detta utan att överskrida våra reala resurser, betyder det att vi i genomsnitt sparar bortemot en tredjedel av våra inkomster.» Litet längre fram säger han: »Med hänsyn till det svenska sparandets nuvarande höga nivå är det emellertid att inge falska förhoppningar när man söker intala folk att det finns utrymme för ett så väsentligt mycket större sparande än det nuvarande, att knappheten på kapitalmarknaden härigenom skulle försvinna.»

Statsminister Erlander har gjort ett liknande uttalande. Enligt TT-referatet hänvisar han också till en sparvolym av samma omfattning.

Man ger alltså det svenska folket det intrycket, att vi sparar bortemot tredjedelen av våra inkomster. Ingen människa som hör detta kan underlåta att draga den slutsatsen, att vi är fantastiskt sparsamma och att allt tal från oppositionens sida om en sparfientlig politik bara är löst prat. Detta är det intryck som regeringens mest framträdande ledamöter vill ge svenska folket.

En tidning hade ett litet längre referat av statsministerns anförande som inte spritts genom TT men som väl lästs av trogna i det område där han talade. Enligt detta påpekade statsministern — vilket ju finansministern vet lika bra — att detta som uppgår till nära en tredjedel av inkomsten inte är netto. Det är ej vad svenska folket menar med sparande. Statsministern var nog försiktig att säga, att detta ju innefattar alla pengar som går till reparationer och nyanskaffningar för att ersätta förslitning o. d. Ja, det är just det. Denna siffra är en bruttosiffra, som innefattar sådant som svenska folket icke räknar in i sin inkomst och icke räknar in i sitt sparande, och det är därför som talet om att vi sparar en tredjedel är komplett vilseledande.

Kan man verkligen inte finna något bättre argument mot oppositionens kri-

tik än att komma med sådana oriktiga uppgifter — ty oriktig är en uppgift när den ger ett alltigenom felaktigt intryck? Intet svenskt företag, som gör avskrivningar för att ersätta en försliten maskin med en ny, säger: O, vad vi har sparat mycket det här året. Om företagets vinst- och förlusträkning visar plus minus noll säger man inte: Vi har sparat väldigt mycket, ty vi köpte en maskin för att ersätta den förslitna. Ingen svensk medborgare, som tänker över dessa ting, säger att detta företag har sparat en massa pengar, ty man har köpt en maskin för att ersätta den förslitna.

Vill man ge svenska folket ett riktigt intryck av vad som sker när man talar om sparande, får man säga att det är vad som ligger utöver ett vidmakthållande av vår produktionsapparat, våra bostäder och allt sådant. Då ligger sparandet här i landet säkerligen under hälften av vad regeringsledamöterna antydde, troligen närmare tredjedelen. Då försvinner helt och hållet det intryck som finansministern lyckades ge, att oppositionens kritik beträffande sparandet är alltigenom ogrundad.

Nu skall inte regeringen här komma och säga, att i det och det landet, som genomkämpat ett långt krig och kanske varit ockuperat, är det inte bättre än hos oss. Det är verkligen inte något försvar som gäller för Sverige, som undgick både krig och ockupation.

Jag tror för min del att det är ett av de allvarliga misstag regeringen gör, att den inte mer konsekvent inriktar sig på att föra en sparfämlig politik. När den tidpunkten kommer då en svagare utlandskonjunktur för den svenska exporten väsentligt reducerar sparandet inom företagen, då kommer regeringen om inte förr att få tillfälle att ångra vad den här har underlåtit. Det är nämligen icke ett fel som kan avhjälpas snabbt; det är fråga om en politik som verkar långsamt men på ett väsentligt sätt.

Vid remiss av propositionen nr 233.

Herr talman! Jag skall inte här närmare gå in på spørsmålet om den inflation vi haft under senare år och som berördes vid vårens debatter. Jag skall bara helt kort upprepa, att jag från regeringens sida efterlyser förslag och åtgärder, som skulle skapa en viss trygghet för att vi inte på nytt kommer in i en inflation av den typ vi haft under senare år och som ju i Sverige var mycket svårartad.

Jag kan inte underlåta att understryka — jag tror jag har framhållit det en gång tidigare — att det vore ytterst värdefullt om vi kunde få en belysning från regeringens sida av hur förmögenhets- och inkomstfördelningen realiter har utvecklats i Sverige under senare år. Vad har Korea-inflationen betytt i reell sänkning av inkomster och förmögenhet för vissa folkgrupper? Regeringen talar så ofta om dem som fått kompensation, men jag skulle önska att man för en gångs skull riktade strålkastaren mot de grupper, som *inte* fått kompensation, och lade fram en ärlig redogörelse för hur stora de grupperna är och hur stor förlust inflationen medfört för dem. Låt oss inte släta över och säga att det där har varit och har inte något intresse längre. Det har stort intresse när det gäller att hos svenska folket vinna gehör för en politik, som verkligen försvarar penningvärdet.

För övrigt skall jag i dag beträffande räntepolitiken bara hänvisa till att utvecklingen under de senaste månaderna bekräftat den tes, som jag framförde i våras, att en rörlig räntepolitik absolut inte betyder en högräntepolitik. När man har haft en kort period av relativt höga räntor — inte mycket höga men relativt — inträffar i regel mycket snabbt en tendens till räntesänkning. Under de senaste månaderna har denna tendens till räntesänkning fortsatt. Det är alltså ett mycket ovederhäftigt tal i vår ekonomiska debatt, att den rörliga räntans politik skulle vara densamma som en högräntepolitik.

Till de saker, som livligt diskuterats de senaste månaderna, hör reglerna för den s. k. frivilliga *bostadsanvisningen*. Dessa regler tycks ha vållat en hel del missförstånd. Det tycks vara så, att dessa stränga offentliggjorda regler inte gäller för alla nyproducerade lägenheter utan endast för dem, som inte uthyres av de kommunala bostadsförmedlingarna. Dessa förmedlingar trodde, verkar det — liksom den av staten utsedde ordföranden i den nämnd, som närmast har hand om saken, herr Woxén — någonting annat, och de har åtminstone till en tid satt sig åtskilligt på tvären när det gällt tillämpningen av vad man ansåg vara förelagda regler. Regeringen tycks ha låtit hela sommarens gå utan att klara ut för berörda parter och för allmänheten hur det förhåller sig, och än i dag förefaller det svårt att säga vad som i verkligheten är avsikten.

Enligt min mening är det egendomligt att regeringen inte här sökt skapa klarhet. För övrigt nöjer jag mig med den reflexionen, att om man följt den från vårt håll i våras förordade mjukare linjen, skulle dessa svårigheter inte behövt uppkomma. Jag fasthåller vid att det var oklokt med så snäva regler som att ensamstående inte kan få hyra enrummare och familjer utan barn inte tvårummare, när inte alldeles särskilda skäl förekommer. Å andra sidan är det klart att barnfamiljernas behov måste beaktas.

Socialminister Sträng och jag hade en diskussion för kanske ett år sedan om *arbetskraftsutredningen*. Den skall bilda sig en uppfattning om hur stor del av landets arbetskraftsresurser som under olika förutsättningar kan beräknas tas i anspråk under de närmaste åren på skilda områden av den offentliga verksamheten. Detta arbete skall bedrivas skyndsamt. Det är mycket viktigt, att man här får en överblick över resurserna. Det har betydelse bland annat för den statliga skolpolitiken och

Vid remiss av propositionen nr 233.

utbildningspolitiken. Det föreligger förslag bland annat från studentorganisationerna om ett prognosinstitut, varigenom man lättare skulle kunna ta ställning vid valet av olika utbildningslinjer.

Jag trodde att enighet rådde på denna punkt om att saken var viktig och brådskande. När jag påtalade vad jag ansåg vara motsatsen, ett visst sölande, svarade herr Sträng mycket snävt, att det var visst inte tal om något sölande. Kommittén tillsattes 1949, och ännu är den inte färdig. Kanske kan den t. o. m. fira femårsjubileum, innan den kommer med sin rapport. Kanske blir det så att först därefter kan man påbörja utredningen rörande ett prognosinstitut.

Är socialminister Sträng villig att nu göra sitt inflytande gällande, så att det blir ett snabbt och effektivt arbete på detta område? Här föreligger nämligen ett område, där samhället för att handla rationellt både i sin skolpolitik och på andra punkter behöver bättre kunskaper. Det förvånar mig att man inom ett parti, som säger sig ivra för en planmässig hushållning, har så litet intresse för att skaffa fram det material som är en nödvändig förutsättning för ett planmässigt handlande.

Det har diskuterats åtskilligt under de gångna månaderna om kostnaderna för det svenska försvaret, frågan om den utgiftsram på 2 000 miljoner kronor exklusive pensionskostnader och en del andra ting som syntes framlagd i våras. Låt mig göra, herr talman, bara en kort reflexion till detta spørsmål.

Det är inte länge sedan hans excellens statsministern gjorde ett uttalande — det är några år sedan — att det svenska försvaret då skulle avpassas inom en ram på 800 miljoner kronor. Han gjorde utkastet utan någon kontakt med oppositionspartierna först, men genomförde sedan en liten uppnjukning — om det berodde på uttalanden från oppositionen eller på annat vet jag inte — men kvar stod siffran 800 miljoner och spö-

kade. I belysning av den senare utvecklingen av försvarsutgifterna här i landet framstår nog detta statsministerns uttalande till statsrådsprotokollet, med undanskjutande av försvarsministern för att betona dess tyngd, som kanske enastående i svensk politik i vår tid.

Nu har vi kommit till en försvarsbudget på 2 000 miljoner! Försvarsminister Nilsson fick i våras och i vintras beröm för att han lade korten på bordet. Svenska folket fick fakta, fick se verkligheten i ögonen, vad vårt försvar faktiskt kostar, tror jag att statsrådet Nilsson själv sade. Han gav alltså riksdagen och svenska folket intrycket, att det gällde en avvägning inom ramen 2 000 miljoner kronor. Därför tillåter jag mig nu att fråga försvarsministern: kan vi lita på att den då gjorda framställningen var riktig och rättvisande, att upplysningarna avspeglade det faktiska läget? Frågan borde naturligtvis vara överflödigt, men i belysning av de överraskningar, som vi haft på detta område under senare år, måste jag nog i alla fall framställa den utan att därigenom vilja göra något försvarspolitiskt uttalande. Jag vill betrakta frågan som ett spørsmål om försvarsministerns presenterande av försvarsmaterialet för riksdagen och svenska folket. Det kan ju inte råda mer än en mening om att det är inte blott önskvärt utan nödvändigt, att riksdagen får ett riktigt intryck av vad de beslut innebär som fattas.

Vad försvarsspörsmålet beträffar vill jag endast göra en kort hänvisning till den viktiga frågan om svenska förbindelser västerut via Trondheim eller på annat sätt över norskt territorium. Saken har diskuterats flera gånger offentligt. Den har även diskuterats åtskilliga gånger vid partiledardiskussionerna. Senast tog jag upp den med regeringen i maj månad, och jag kan väl säga utan att synda mot diskretionsregeln, att regeringen visade sig intresserad. Å andra sidan har man från norsk sida antytt,

Vid remiss av propositionen nr 233.

att det svenska intresset är ganska svagt, och ännu har vi inte sett något vidare resultat. Att jag tar upp den här saken beror på att regeringspressen visade sig så egendomligt avvisande, när herr Hjalmarson berörde detta spörsmål i höstas. Kanske finns det en viss skillnad i attityder mellan regeringen och regeringspressen. Det vore i så fall värdefullt att få detta belyst. För min del har jag den uppfattningen, att det borde vara möjligt — jag framhöll det redan i våras — att skapa förutsättningar åtminstone för ett visst minimiprograms påbörjande utan att det behöfve förutsättas några mera ingående avtal med de norska myndigheterna. Man kunde göra detta i avvaktan på en uppgörelse av mera definitiv art.

Till sist, herr talman: en central fråga för svensk politik under de närmaste tio månaderna är, hur vi skall få en demokratisk, tillfredsställande valordning till landsting, kommunala fullmäktigeinstanser och riksdagens första kammare. Det är klart att en mera definitiv lösning kräver också, att spörsmålet om val till andra kammaren blir definitivt ordnat. Jag går i dag helt och hållet förbi sådana frågor som enkammersystem och den beslutande folkomröstningen. Jag nöjer mig med en reflexion i fråga om landstingsvalen och valen till första kammaren och vill då först beklaga, att regeringen varit så senfärdig, att riksdagen inte lär kunna vänta något förslag om en provisorisk lösning denna höst.

Utgångsläget för frågans behandling är följande. Statsministern har flera gånger uttalat, att han önskar en rättvis mandatfördelning mellan partierna, men han vill inte uppmuntra till partisplittning genom att göra det för lätt för småpartierna. Det är att märka att socialdemokraterna i första kammaren har åtta mandat mer än som motsvarar deras andel av väljarna i de församlingar, som utse förstakammarledamöterna. Det är på denna överrepresenta-

tion av åtta mandat den socialdemokratiska maktpositionen i rätt hög grad vilar. Jag drager den slutsatsen, att intet system, som skulle öka den socialdemokratiska överrepresentationen, står i överensstämmelse med statsministerns förklaring, utan att man tvärtom måste vänta från statsministerns sida ett försök att åstadkomma en valordning, som skapar åtminstone någon minskning av orättvisorna i mandatfördelningen, i varje fall de partier emellan, som statsministern inte kan beteckna såsom splittrande småpartier, och statsministern vill väl inte beteckna bondeförbundet som ett sådant där splittrande småparti. Jag fäster så stor vikt vid denna fråga, att jag måste ställa ett mycket formellt spörsmål till hans excellens statsministern, nämligen om han är villig att ge kammaren en försäkran, att han, när frågan om valordningen till landsting och första kammaren skall behandlas, vill honorera sitt upprepade löfte och verka för en ordning i överensstämmelse därmed.

Statsrådet Hedlund, bondeförbundets ordförande, har, när frågan om andra kammarvalet diskuterats, ständigt framhållit, att den nya valordningen inte skulle öka orättvisorna, låt vara att den kanske inte skulle minska dem, men den hade andra fördelar. Jag hoppas därför, att bondeförbundet kommer att stödja kravet på att ökning av orättvisorna i mandatfördelningen under inga omständigheter får förekomma, utan att man tvärtom bör eftersträva en minskning av orättvisorna. Det må vara, att man kan begära en viss storlek på de åsiktsgrupper, som önska bli representerade i riksdagen, men talet om att demokratien stärkes genom att regeringspartierna genomför en ordning, som överrepresenterar dem själva i förhållande till andra väsentliga politiska riktningar är oriktigt. Om man skulle göra detta vore det i sanning utmanande. Det hoppas jag inte skall ske. Regeringspartiernas intresse för demo-

Vid remiss av propositionen nr 233.

krati och rättvisa står här på prov. Vill man främst trygga egna maktpositioner eller vill man höja frågan om valordningen upp över partipolitiska strider genom en ordning, som främst tar sikte på rättvisa och som därigenom stärker den svenska demokratien?

Herr HJALMARSON (h): Herr talman! Blotta åsynen av vår allra nådigaste överhet måste fröjda varje lojal och trogen undersåte. Sällan har man väl skådat en så belåten regering och sällan en mera huldrik. Nåd och ynnest är med oss alla, skänkande styrka i dagens id och mod i mörka stunder. Faderliga råd gives oss med varm hand och muntrande tal — särskilt muntrande tal. Statsministern är belåten med konjunkturen. Dessa besvärliga och motspänstiga problem barn har äntligen insett vad klockan är slagen och börjat uppföra sig som folk. Statsministern är belåten med priserna. Till och med i Sverige har dessa slutat att stiga, och någon ny engångsinflation behöver man inte frukta — inte ännu. Statsministern är belåten med utgången i alla val som föranstaltats sedan vi använde 1,4 sist. Därtill kommer så att de klåfingriga kommunisterna i Stockholm passade på och socialiserade socialdemokraternas partibeteckning i förstakammarvalet. Därmed åstadkoms att de bestulna blev förmögnare på kuppen. Tillfället gjorde tjuven. Nu undrar man bara vem som gjorde tillfället. Mehr behöver man inte direkt peka på i denna fråga — inte just nu, men kanske statsministern har något att tillägga.

Sist men inte minst. Regeringschefen gläder sig åt att ha ett stödparti och åt att inte behöva något. Och bondeförbundet gläder sig åt att det varken är eller kommer att bli något stödparti — inte ens till socialdemokraterna, säger herr Hedlund.

Det tillkommer inte mig, herr talman, att granska den psykologiska bakgrunden till regeringens belåtenhet. Är vår

överhet tillfredsställd med en prisutveckling som kapslat in engångsinflationen, så säger detta mera om regeringen än om prisutvecklingen. Och har man en statskontrollerad och statsdirigerad kreditmarknad som ideal och tror man sig kunna ersätta ett kroniskt otillräckligt frivilligt sparande med provisoriska — mycket provisoriska — åtgärder i syfte att ge företräde åt regeringens upplåning, så är allt väl beställt i detta land. Och lyckas verkligen finansministern övertyga exempelvis en sådan man som herr Norup om att det kan vara riktigt att låta statens utgifter växa så att ständigt nya betalningsförelägganden måste presenteras skattebetalarna, då beundrar jag hans övertalningsförmåga men därför inte hans politik.

Hela världen har kommit in i en lugnare ekonomisk andning. Ingen har den minsta aning om hur länge detta tillstånd i världen kommer att räcka. Inte minst därför är det alldeles avgörande att varje minut av den nådatid vi får blir effektivt utnyttjad. Det gäller att skapa största möjliga motståndskraft i vår inre ekonomi. Vi måste kunna hävda vårt välstånd och människornas säkerhet även i ett mera påfrestande läge. Den ekonomiska politikens uppgift måste ju vara att söka förekomma, inte att förekommas. Dess förmåga till direkt påverkan är långt mindre än man hittills trott. I den mån den kan öka människornas och organisationernas intresse av och förmåga tillushållning på något längre sikt betyder de någonting. Varje extraordinärt ingrepp, varje reglering eller ransoneringsåtgärd, som inte är betingade av »krig eller krigsfara» är i och för sig ett tecken på att den ekonomiska politiken misslyckats med sin väsentliga uppgift att förekomma plötsliga krissituationer. Mot denna bakgrund framstår det för mig som uppenbart, att regeringen icke effektivt utnyttjar den relativa stiltje som råder i världen sedan något år tillbaka.

Vad är det som har skett? Jo, genom att pålägga investeringsavgift, upphäva den fria avskrivningsrätten, köra vidare med byggnadsregleringen, införa kreditransonering osv., har man otvivelaktigt i en mängd fall — ehuru ojämnt och med många besynnerliga biverkningar — lyckats med att hindra rationaliseringar och moderniseringar i produktionen, i bostadsväsendet och inom näringslivet över huvud.

Självfallet har konjunkturdämpningen verkat i samma riktning på sistone. Nu ligger det helt enkelt i sakens natur, att alla dessa statliga åtgärder särskilt hårt måste drabba två kategorier av människor: sådana som driver små företag, i synnerhet om de startat nyligen, och sådana som vill sätta i gång nya företag.

Samtidigt har regeringen genom att vidmakthålla ett orimligt skattetryck och genom olika slags direkta ingrepp motverkat det enskilda sparandet. Vad har följderna blivit? Jo, tydligen även enligt regeringens uppfattning både en snedbelastning och en överbelastning av våra resurser, som fått utgöra motivet för nya regleringsåtgärder, t. ex. den olycksaliga bostadsransonering, som riksdagsmajoriteten drev igenom i våras.

I verkligheten vet vi ju fruktansvärt litet om konjunkturutvecklingen. Vad vi däremot vet är, att vi ännu inte kommit till rätta med problemet om våra för höga kostnader. Regeringen bagatelliserar saken. I stället borde vi samla oss till en kraftansträngning för att komma ur det nuvarande läget. Detta borde vara en huvuduppgift för den ekonomiska politiken, detta oavsett om man tror på risken av konjunkturavmattning eller ej.

Å andra sidan har statsmakterna genom sin lånepolitik varit med om att åstadkomma en så stor flytande reserv av omedelbart användbara miljoner, att kommer det en ny Koreakris någonstans i världen, då riskerar vi också

Vid remiss av propositionen nr 233. en ny engångsinflation. Det allvarligaste från denna synpunkt sett är givetvis, att den ökade statliga upplåningen tydligen inte alls finansieras genom ökat personligt sparande.

Ytterligare ett drag i den aktuella ekonomiska bilden är de stigande anspråken på näringslivet, som uppenbarligen både det allmänna och de enskilda ställer redan nu, trots att produktionsökningen har upphört inom den industriella sektorn.

Allt detta leder mig till följande slutsatser: Vi måste ge de företag som finns och dem som vill starta nya företag en ökad chans att använda de bästa maskiner och den bästa utrustning som finns att få. Vi måste bygga bostäder åt de bostadslösa, och vi måste ge både små och stora företag möjlighet att konkurrera fram säker sysselsättning och goda villkor för sina anställda. Det borde därför exempelvis icke råda någon tvekan om att den fria avskrivningsrätten omedelbart bör återställas. Det är sannolikt att denna målsättning icke kan förverkligas utan att den egentliga offentliga anläggningsverksamheten under närmast överskådliga tid får hållas tillbaka. I så fall bör vi ta den konsekvensen.

Vidare räcker det inte längre med att regeringens officiella språkrör gör löpsedlar med påståendet, att vår valutareserv är den största sedan 1946. Man måste ju göra reserven tillräcklig inte bara för Morgon-Tidningen utan också för svenskt arbetsliv. I dag har vi pengar för tre månaders import, det är allt! I botten av den ekonomiska politiken måste ligga en kraftig stimulans av det individuella sparandet. Detta är även på litet längre sikt den centrala frågan. Ingenting har förorsakat så allvarliga skador i hela vår ekonomi som regeringens underlåtenhet att gripa sig an frågan att få till stånd ett tillräckligt sparsvänligt klimat i vår gemensamma hushållning.

På ett, herr talman, märkvärdigt litet

Vid remiss av propositionen nr 233.

observerat sätt har det svenska jordbruket visat vad en rationalisering kan ge både konsumenterna och näringsidkarna. I all tysthet har driften i huvuddelen av våra mer än 300 000 jordbruksföretag revolutionerats. Jag har för min del aldrig trott på talet om »efterblivenheten» på landsbygden. I dag kan ingen vettig människa påstå, att jordbrukets arbete skulle vara mindre rationellt än industriens. Tvärtom! Svenskt jordbruk är i detta nu en högrationaliserad och högeffektiv näring.

Det finns mig veterligt intet land på jorden, där det inte inom den ekonomiska politikens ram drivs en speciell jordbrukspolitik, som utgår från denna produktionsgrens särskilda förhållanden. I vårt land har jordbrukspolitiken fått formen av ett slags årliga kollektivavtal, byggda på jordbrukskalkylens grund. Det finns goda skäl att diskutera denna kalkyl, men skall en sådan diskussion ha någon mening, måste man vara beredd att prestera ett alternativ. Att bara visa dåligt humör eller att rycka lös en detalj och förstora den till orimlighet, löser inte några problem — inga andra än den måste ha, som både vill åka med i hölasset och springa vid sidan av det.

Herr Ohlin framhöll nyss, att folkpartiet var det enda oppositionspartiet, när det gällde jordbrukspolitiken. Det är mycket möjligt, att herr Ohlin har rätt härutinnan. Högerpartiet är icke något oppositionsparti vad gäller den allmänna målsättningen för jordbrukspolitiken. Vi står alltjämt fast vid de grundlinjer, som uppdrogs 1947 i full enighet mellan de demokratiska partierna och vilkas huvudsyfte var att skapa likställighet mellan dem som arbetar inom jordbruket och dem som arbetar i andra näringsgrenar.

Vi i högerpartiet har också sagt ett klart ja till nu gällande kollektivavtal mellan jordbrukare och livsmedelskonsumenter, och detta ja står vi för även

i städer och tätorter. För oss står det klart, att man bäst gagnar det hela — och då även konsumenterna — genom en jordbrukspolitik som ger näringen bärkraft, dess många tusen företag möjlighet att sätta undan reserver och utövarna med deras anställda en grundad förhoppning att inom överskådlig framtid nå likställdhet med andra arbetande människor. Därigenom ger man jordbrukarna av livsmedel säkerhet mot svält även vid avspärning och utsikter att undan för undan få del av stigande rationaliseringsvinster. Vi tror inte att man i verkligheten gagnar någon konsument genom att föra ett primitivt tal om patroner och storgodsägare, som tjänar hundratusentals kronor. Vi har nära 330 000 företagare i jordbruket. Av dem hade 74 inkomster på mer än 100 000 kronor det senaste år, för vilket statistik föreligger.

Jordbruket har exportproblem i dag. Det är min förvissning att dessa skall kunna lösas och lösas i gott samförstånd med industrien. Vårt näringsliv har allt att vinna och ingenting att förlora på att gå sida vid sida ut på marknaden. Jag tror mig veta, att man både inom jordbruk och industri ser saken på det viset och att man i klok samarbetsvilja inte har mycket till övers för det rostiga kvottänkande, som hör till en gången tid. Låt oss inte heller glömma, att svenskt jordbruk också är en importerande näring. Låt oss vidare tänka igenom hur vi måste justera vår inre jordbrukspolitik efter de delvis nya förutsättningar som nu gäller, så att den passar en näring, som måste ha kontakt med världsmarknaden, utan att vi släpper det väsentliga i 1947 års uppgörelse att jordbrukets utövare och anställda skulle bli likaberättigade till inkomst i förhållande till andra näringsgrenar.

Herr talman! Huckleberry Finn trodde inte riktigt på alla de elefanter, lastade med guld och ädla stenar, alla de karavaner med slavar och vackra sla-

Vid remiss av propositionen nr 233.

vinnor, som Tom Sawyer ville anfalla på stigarna utefter Mississippi. Han kunde bara se söndagsskoleklasser och dammiga farmare. Då sade Tom Sawyer: »Är du alldeles förryckt? Ska du göra annorlunda än där står i böckerna och förstöra alltihop?»

Regeringen tror på skatter, på regleringar och på sin nationalbudget. Med dessa utgångspunkter framträder den i trygg förvisning om sin rätt att dirigera allt och alla, särskilt alla, och den som inte delar dess övertro, är förryckt och behandlas som sådan — för all del med all den humanitet man numera visar folk som är »annorlunda». Praktiskt får detta uttryck i en medlidsam förvåning över varje förslag som syftar till att låta människorna sköta någonting själva. Det är myndigheterna som skall sköta saker och ting; sådan är lagen, och de som icke haver lagen får skylla sig själva.

Kungl. bostadsstyrelsen har på skattebetalarnas bekostnad utgivit en reklambroschyr för den socialdemokratiska bostadspolitiken. Förutom av en felaktig tabell karakteriseras denna skrift av en varm belåtenhet med den politik som förs. Av tjugosju sidor ägnas emellertid nästa tre åt »nya uppgifter för bostadsbyggandet». Som den näst främsta av dessa anges att hindra — som det ordagrant heter — ett »oklokt utnyttjande av bostaden». Nu skall man alltså slå sig ner med hustru och barn för att i lugn och ro få lära sig hur man på ett auktoriserat klokt sätt skall utnyttja den bostad man har — eller inte har, om man står i bostadskön. Vår bostadspolitik har låst läget vid bostadsbrist och vid hyror, som snart ingen kan betala. Vi i högerpartiet är övertygade om att enda vägen till ett rimligt tillstånd på bostadsområdet går över en omprövning från grunden av hela bostadspolitiken.

Över huvud taget måste hela ransonerings- och regleringspolitiken synas i sömmarna. Vi har balans i vår eko-

nomi, sägs det åtminstone. Är detta en naturlig balans, bör regleringsväsendet omedelbart kunna slopas. Är det en konstlad balans, uppehållen med hjälp av statsingripanden, frågar man sig: Är det alls möjligt att nå normala ekonomiska förhållanden med en socialdemokratisk ekonomisk politik? Är det möjligt så länge man har regleringar kvar, som på en gång är tillfälliga och ett samlat uttryck för det centrala i en politik?

Mer än åtta år har gått sedan kriget. Sedan något år har vi en ekonomisk världskonjunktur, som kan kallas en dämpad högkonjunktur. I stället för att avveckla kristidsföreteelser permanenter man dem och förnyar dem. Den nya s. k. frivilliga överenskommelse med företrädarna för hundratusentals småplacerare på kapitalmarknaden, som majoriteten tvungit fram, är visserligen varken frivillig eller någon överenskommelse, men den är en reglering och en reglering på ett avgörande område. Försäkringstagarna har ingalunda frångåtit den rätt gällande lag tillförsäkrar dem. De har bara i förväg underrättats om att i den stund de försöker använda sin lagliga rätt kommer denna att berövas dem — genom särskild lagstiftning. Socialdemokraternas särskilda lagar är som sang i bridge. De går över alla andra bud. Det är egentligen detta som karakteriserar socialdemokratisk regleringspolitik av i dag. Visst skall vi få ha vår frihet kvar — bara vi inte använder den.

Men, herr talman, regeringsblocket innefattar ju även ett parti, som enligt en högtidlig deklaration är belåtet med den politik som förs. Ingenting har ju, enligt herr Hedlund, genomförts som står i strid med bondeförbundets program, och dock förnyas regleringarna vart år.

Får jag nu fråga bondeförbundets ledning: Anser den att det ekonomiska läget är sådant, att det fortfarande motiverar priskontroll, byggnadsreglering,

Vid remiss av propositionen nr 233.

direkta statliga ingripanden på kreditmarknaden och andra liknande åtgärder? Anser bondeförbundet att direkta regleringar bör vara ett i praktiken permanent medel för den ekonomiska politiken? Om inte, hur ser det ekonomiska läge ut, då restriktionerna kan avvecklas, och kommer någon nu levande svensk att få uppleva den stunden?

Vidare: Under inte så få år slogs bondeförbundet vid vår sida för lägre skatter och ett bättre skattesystem. Nu voterar bondeförbundet för herr Skölds skatter. Det kommer väl förmodligen också att votera för hans nya skatter. Jag skall inte fråga varför. Jag vet att enda svaret blir en ny föreläsning om hur ansvarsmedvetet bondeförbundet blev den natt då koalitionen kom till, hur den gamla människan då dog och hur en ny med vingar under statsrådsjacketten föddes. Men låt mig bara fråga: Har bondeförbundet fått sin utredning, som skulle föreslå kvarlåten-skapsskattens avskaffande, och när kommer förslaget? Det kan väl inte vara så att bondeförbundets *hela* reformnit var uttömt i och med att partiet medverkade till den retroaktiva konjunkturskatt, som drabbar dubbelt så många skattebetalare på landsbygden som i städerna.

Torsdagen den 22 oktober suckade finansminister Sköld. »Jag orkar inte», yttrade han på tal om skattesänkningar. Därmed torde avses att inte ens herr Sköld orkar hålla emot den utgiftstegring, som hans närmaste företrädare såg som ett uttryck för en social naturlag. Men trots detta är det — fortfarande enligt herr Sköld — i och för sig inte en alldeles otänkbar tanke, att vi skall växa in i kläderna och kunna sänka skatten.

Frågan *när* vi skattebetalare har blivit väl vuxna nog för den socialdemokratiska utgiftskostymen avstod herr Sköld från att besvara. Senare har han givit besked. »Vänta tills det blir låg-

konjunktur, då skall vi sänka skatten!» Då behöver nämligen staten inte ha inkomster, som täcker utgifterna. Innebördens i detta resonemang måste väl vara, att när svenska folket — för att tala med Nils Ferlin — blir »magrare om bena, tillika om armar och hals», då behöver utgiftskostymen inte passa. Låt oss alltså hoppas på dåliga tider. Då skall allting ske. Stödda av en omtänksam statsmakt skall företagen då blomstra i full frihet och utan alla regleringar. Då skall skatten sänkas och bidragen från staten höjas.

Det blir inte små lån som då skall åstadkommas. Först skall de extraordinära lågkonjunktursutgifterna finansieras. Sedan skall vi betala en kraftig ansvällning av de statliga investeringarna och stora statliga beställningar, och därtill kommer skattesänkningar. För-låt, herr talman, att jag tvivlar. Herr Skölds recept förutsätter bland annat att staten inte redan under högkonjunktoren har ansträngt sedelpressarna för hårt, och det förutsätter framför allt en stark valutareserv. Schweizarna, som har femton månaders import säkrad, skulle kunna försöka herr Skölds modell. Men dessa kloka människor föredrar att ha låga skatter *och* säkra statsfinanser redan nu — låga skatter som står sig.

Låt oss först och främst bestämma oss för att, när vi talar om skattetryck, mena de totala skatternas tryck. Justeringar i fördelningen mellan direkta och indirekta skatter kan i och för sig vara välmotiverade. Den sammanlagda skattebördan påverkas emellertid inte härav, och det är den som skall anpassas efter skattebetalarnas bärkraft, efter deras psykologiska reaktioner och efter en mera långsiktig planering i syfte att undan för undan skapa förbättrade förutsättningar för stärkt svensk konkurrenskraft och därmed stigande realinkomster för alla i vårt land.

Det påpekas oupphörligt att staten

Vid remiss av propositionen nr 233.

är i ofrånkomligt behov av nya inkomster. Däremot är det, herr talman, numera rätt sällan som någon påminner om att människorna är i ofrånkomligt behov av att få behålla sina inkomster. Man glömmer att inte bara staten utan också skattebetalarna ständigt har problemet att få inkomster som räcker till. Teoretiskt låter denna motsättning reducera sig till en fråga om en avvägning mellan den del av människornas inkomster som staten skall förfoga över och den som inkomstagarna själva får kvar att handskas med. Även i klart medvetande om att det statliga förfogandet sker för människornas räkning hävdar vi i högerpartiet, att den statliga förfoganderätten över folks inkomster måste begränsas för att människornas egen rätt till den egna inkomsten skall kunna ökas och stärkas. Vi har också med praktiska förslag visat hur man bör inleda försöken att stärka och förbättra läget för skattebetalarna.

Det gäller att ordna det så, att de många hundra tusen smärre inkomstagarna också får någonting kvar sedan absolut ofrånkomliga, mera fasta utgifter är betalda. Det är därför som hyggnadskostnaderna måste pressas ned och därmed den på förhand bestämda utgift som hyran är för de flesta människor. Skatten är emellertid på ett alldeles särskilt sätt en utgift, som folk inte själva rör över utan bara måste betala. Den måste ned — den totala skatten — därför att inkomsterna måste bli mera personliga och förbättringar i inkomsterna personliga förbättringar. I själva verket rör det sig här om det fria konsumtionsvalet och om den ofrånkomliga förutsättning för ett frivilligt sparande, som heter utrymme i den personliga inkomsten för ett personligt sparande. För oss framstår det som viktigare att ytterligare några hundra tusen människor med begränsade inkomster kan lägga undan en slant var än att staten ökar sin behållna

förmögenhet med så eller så många hundra miljoner.

Därför måste skatterna ned.

De måste också ned för att skattebetalarna i praktiken skall få se att samhällets anspråk på dem inte bara kan skärpas utan också mildras. Åsnan lär vara ett tålmodigt djur som bara fortsätter hur tungt lasset än blir. Jag är inte säker på att den svenska skattebetalaren är någon åsna, men jag är säker på att vi aldrig får någon hållbar ordning på svensk ekonomi utan skatter, vilka människorna själva betraktar som rimliga.

Herr Nothin talar i sin utredning om valet mellan hård återhållsamhet med statsutgifter och starkt stigande utgifter. Vi väljer för vår del återhållsamheten och vi väljer återhållsamhet *innan* utgifterna är i princip bestämda. Vi vill inte vänta på en lågkonjunktur för att sänka skatten. Vi vill sänka skatten för att om möjligt undvika en lågkonjunktur och, om detta inte lyckas, för att ge det produktiva livet ökad förmåga att lindra dess verkningar för människorna.

Herr talman! Begreppet nationalinkomst har länge stått i centrum för debatten. Skulle det inte snart vara tid att mera koncentrera sig på de många hundra tusen personliga inkomster, som sammanlagt visserligen bildar nationalinkomsten men som är högst påtagliga och högst omedelbart avgörande för miljoner människor? Dessa räknar inte sina pengar i miljoner utan bara i kronor och ören, men de måste helt enkelt räkna rätt.

Man skall akta sig för att sätta siffermässiga mål för strävanden som det måste ta tid att realisera, det är jag fullt medveten om. Trots detta skulle jag vilja ställa upp följande målsättning:

1) Det allmänna bör inte förfoga över mer än en fjärdedel av den sammanlagda inkomsten i samhället. Tre fjärde-

Vid remiss av propositionen nr 233.

delar bör stå utanför dess direkta kontroll.

2) Den totala belastningen på de enskildas inkomster bör vid en normal genomsnittsinkomst inte få gå upp till mer än högst 25 procent. Minst 75 procent bör inkomsttagarna själva få råda över. Då räknar jag in direkta skatter, indirekta skatter och obligatoriska avgifter.

Detta mål når vi förvisso inte på en gång, men vi måste sträva efter det och vi måste söka visa människorna vägar, som så småningom kan leda till målet. Detta förutsätter dock, herr talman, att skattefrågan sättes i centrum, både omedelbart och på sikt.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **TORSTEN NILSSON**: Herr talman! Jag har gripit ordet så här tidigt, därför att det har ställts ett par direkta frågor till mig, frågor, som har fört in diskussionen på ett sidospår, och för att föra den tillbaka till huvudspåret på nytt skall jag be att omedelbart få besvara dem.

Till att börja med kunde jag inte underlåta att göra den reflexionen när jag nyss lyssnade till herrar Ohlin och Hjalmarson, huruvida inte färgen börjar tryta i pytsarna för oppositionen, eftersom de griper till utvägen att föra den diskussion, som pågår i stadshuset, in i riksdagshuset, och eftersom herr Ohlin dessutom redan nu vill diskutera den statsverksproposition och den fjärde huvudtitel, som skall komma i januari nästa år.

Vad Stockholm beträffar och de förhoppningar, som den socialdemokratiska gruppledaren har uttalat om att socialdemokratien tänker försöka återta de förluster, som den har gjort i tidigare kommunalval, är det egentligen groteskt att höra en argumentation av det slag, som herr Ohlin kommer med. Tänk att vi förbehåller oss rätten att vilja ta tillbaka vad vi en gång har förlorat! Då säger herr Ohlin: Men vad

innebär detta? Det innebär i så fall att herr Mehr måste stödja sig på kommunisterna i sin framtida verksamhet. Varför måste han det, herr Ohlin? Han måste det kanske därför att herr Ohlin är fast i en tvångsföreställning, nämligen den att folkpartiet till varje pris måste vara fastkedjat vid högern.

Är det nu verkligen så, som jag vid åtskilliga tillfällen har förmodat? Jag tillät mig för en tid sedan antaga, att det otvivelaktigt inom folkpartiet finnes element med säker vänsterförankring. Jag har trots mig finna detta i vissa tidningsorgan och i vissa uttalanden av enskilda folkpartister. Men i sin strävan att ständigt få fördelaktiga kameravinklar i kritiken av regeringen har folkpartiet hamnat i samma här läger som högern. Att det var så illa beställt, som herr Ohlin nyss gav uttryck åt, hade jag dock inte trott, att herr Ohlin med andra ord skulle vara en kedjefånge åt högern, ty det innebär ju i själva verket hans uttalande.

Herr Bergvall talar ändå i stadshuset fortfarande om att kommunalpolitiken inte är som rikspolitiken: Varför kan man inte i Stockholm göra som man har gjort i andra städer? Socialdemokrater och folkpartister kan komma överens, säger han. Men vad har skett? När han lade fram det sista skatteförslaget i stadskollegiet hade folkpartiet och högern gjort upp det hela i förväg och ställde socialdemokraterna inför fullbordat faktum. Här är alltså ett nytt bevis för att det är fråga om en blockbildning, som herr Ohlin anser måste bestå, oavsett vad som sedan sker. Jag måste säga, att det då är ännu mera önskvärt än tidigare, att socialdemokratien ökar sin styrka i kommunalrepresentationen i Stockholm, ty detta kanske kan vara en utgångspunkt för ett brytande av det block, som tydligen med herr Ohlins goda minne faktiskt existerar.

Vad beträffar kommunisterna, herr Ohlin, är det socialdemokraterna som

Vid remiss av propositionen nr 233.

slår tillbaka dem praktiskt taget överallt. Så var det t. o. m. vid den tidpunkt efter 1946 års val, då folkpartiets dåvarande gruppleddare i Stockholms stadsfullmäktige, herr Yngve Larsson, garanterade kommunisternas demokratiska pålitlighet. Det är socialdemokraterna, som tillfogar kommunisterna det ena nederlaget efter det andra. Jag skall erkänna att vi gör det med kommunisternas hjälp på grund av den följsamhet, som de visar sina uppdragsgivare utanför landets gränser, och den okloka politik, som de därför många gånger tvingas lägga upp. Men det är dock socialdemokratien, som är deras besegrare.

Jag hoppas, att herr Ohlin bör vara belåten med den deklaration som jag avger, att vi kommer att fortsätta denna hänsynslösa kamp mot kommunismen även i fortsättningen.

Sedan fick jag också en fråga beträffande försvaret. Herr Ohlin är som en aftontidning, som kommer ut om morgonen för att den skall vara först. Nu skall han vara först också beträffande försvaret och diskuterar de förslag, som jag kommer att framlägga i januari månad. Hur skall vi klara försvarsutgifterna? frågar han, och säger sedan: Har verkligen Torsten Nilsson lagt fram den öppna redovisning, som han har utlovat? Det vill jag säga beträffande de 2 000 miljonerna, att vad jag har lagt fram är materielplaner, där man fördelar kostnaderna över ett visst antal år framåt. Angående de rörliga kostnaderna är man alltid osäker. Det kan vara fråga om penningvärdet, det kan vara fråga om årsklassernas storlek, och vad den saken beträffar har redan åtgärder vidtagits och utredningar igångsatts, för att med utgångspunkt från årsklassernas ökade storlek kunna genomföra åtgärder till besparingar.

Men herr Ohlin ifrågasätter min öppna redovisning och så frågar han om

riktigheten av de beslut som fattas i riksdagen. Jag säger herr Ohlin, att örnen faller som blad om hösten, när man lyssnar till honom, ty här har statsutskottet, med folkpartiets representanter, granskat mina siffror och de förslag, jag har framlagt. Jag utgår ifrån att herr Ohlin också har företagit vissa granskningar, och så frågar han nu efteråt: Har vi fattat riktiga beslut? Det är typiskt folkpartistiskt, måste jag säga.

Så några ord till herr Hjalmarson. Han sade: Kommunisterna har stulit socialdemokraternas partibeteckning i Stockholm, men man frågar sig vem som är tjuven. Tack! Vad är det som har skett, herr Hjalmarson? Den socialdemokratiska stadsfullmäktigegruppen i Stockholm gick vid förstakammarvalet fram med den partibeteckning som den alltid tidigare har använt. Men vad är det herr Hjalmarson och vissa folkpartitidningar begär? Det är långt ifrån alla folkpartitidningar som är på samma linje som herr Hjalmarson; jag kan hänvisa till Göteborgs-Posten och Expressen, där man har haft full förståelse för den socialdemokratiska ståndpunkten. Man begär ifrån herr Hjalmarsons meningsfränders sida att vi skulle ändra den gamla partibeteckningen, att vi i motsats till alla andra partier skulle trycka våra valsedlar i lönndom och att sedan stadsfullmäktigerepresentanterna skulle gå omkring som mumier, så att ingen skulle få nys om valsedelns utseende. Och varför skulle vi göra detta? Därför att vi skulle garantera invalet av en högerman i första kammaren i stället för en socialdemokrat! Högerpartiet brukar reklamera med herr Hjalmarsons charmfullhet som partiledare, och personligen är jag i viss mån påverkad av hans charm, men att vi skulle påverkas därhän att vi skulle se till att det kommer högermän i riksdagen i stället för socialdemokrater, det är ändå för mycket begärt, herr Hjalmarson.

Vid remiss av propositionen nr 233.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle: Herr talman! Försvarsministern undrade vad det fanns för anledning att i riksdagshuset diskutera förhållandet mellan socialdemokraterna och kommunisterna på det kommunalpolitiska planet. Jag har redan besvarat den frågan: Anledningen är den att det måste finnas en konsekvens i den socialdemokratiska attityden i riksdagshuset och i stads- huset. Då försvarsministern lär vara ordförande i arbetarkommunen borde detta krav på konsekvens inte framstå såsom alldeles onaturligt för honom.

Nu säger försvarsministern att socialdemokraterna tänker återta tidigare förluster. Ja, det förstår jag mycket väl, men om man återtar tidigare förluster kommer ju detta ändå inte att ge socialdemokraterna någon majoritet i stadsfullmäktige. Man blir alltså fortfarande, även om man nu mot förmodan skulle få denna framgång, beroende av uppgörelser antingen med kommunisterna — sådana uppgörelser som man har gjort under många år — eller med högern och folkpartiet.

Under tiden sedan 1950 har man från folkpartiets sida vid upprepade tillfällen inbjudit socialdemokraterna till någon form av samverkan med folkpartiet och högern, men detta har inte accepterats. Det skulle glädja mig om man nu skulle få tolka försvarsministern så, att han här ville säga ifrån — han var mycket otydlig — att man inte under några förhållanden tänker återvända till Höglundspolitiken, utan kommer att inrikta sig på att söka uppgörelser med de andra demokratiska partierna. Erfarenheten har visat, att socialdemokraterna många gånger ute i landet kommer överens med högern och ibland med folkpartiet. Skulle herr statsrådet nu vilja säga att detta är en deklARATION på vilken vi kan lita, att man kommer att söka uppgörelser med de demokratiska partierna och inte under några omständigheter med kommunisterna, är detta en ytterst välkommen deklARATION.

Men, herr statsråd, varför har socialdemokraterna under de gångna tre åren inte visat minsta tendens att söka ett sådant samarbete? Det är därför att de inte har gjort detta som denna fråga måste ställas, och det är därför att den ligger på det principiella planet som den måste ställas även i detta hus.

Statsrådet Nilsson säger, att folkpartiet och högern gjorde upp i förväg o. s. v. Jag tror att statsrådet är felaktigt underrättad därvidlag, men att gå in i *dessa* frågor skulle kanske föra för långt här i denna kammare. Jag bara konstaterar att det är en reflexion och inte ett faktum som statsrådet för fram.

Beträffande försvarsfrågorna säger försvarsministern att jag är så angelägen att diskutera nästa års försvarsbudget. Nej, herr statsråd, vad jag tog upp var huruvida de upplysningar om det svenska försvarets kostnadsram, som statsrådet gav i våras, får anses vara rättvisande. Det har ju förekommit så mycken diskussion i pressen t. ex. i anslutning till herr Nothins promemoria och en del annat som kan leda till den uppfattningen, att det kanske inte förhåller sig så.

Vi har här i riksdagen under de senaste sex, sju åren gång efter annan varit med om att ställas inför överraskande upplysningar från regeringsbänken just rörande vad försvaret faktiskt kostar på sikt. När man här begär klarhet, herr statsråd, är det inte som att vilja komma ut på morgonen med en kvällstidning. Ack, herr statsråd, när det gäller upplysningar på detta område så får man, när man tillhör oppositionen i varje fall, vara nöjd om man får dem med långa förseningar. Inte minst nuvarande försvarsministern har visat mycket litet intresse för att snabbt komma med upplysningar till oppositionen och därigenom hålla försvarsdiskussionen på det plan där den hör hemma.

Vid remiss av propositionen nr 233.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle: Herr talman! Försvarsministern åberopade Göteborgsposten och Expressen som sanningsvittnen när det gäller att försvara socialdemokraternas politik vid förstakammarvalet här i Stockholm. Hur charmfulla dessa pressorgan än må vara ur herr Torsten Nilssons synpunkt, påverkar de i mycket liten grad mig.

Vad är det väsentliga? För det första att det var känt i förväg för socialdemokraterna att kommunisterna skulle använda samma partibeteckning som socialdemokraterna. För det andra att det hade varit den enklaste sak i världen för socialdemokraterna att hindra detta. Man hade bara behövt lägga till det enda lilla ordet »socialdemokraterna» på partibeteckningen. Det har man gjort förr, herr Torsten Nilsson. Socialdemokraterna har inte, som han här yttrade, vid alla val enbart haft beteckningen »Arbetarpartiet» på sina valsedlar. Att gå fram under beteckningen »Arbetarpartiet — Socialdemokraterna» hade väl inte behövt kännas discouragerande ens för den allra känsligaste socialdemokrat och inte på något sätt behövt förvirra det socialdemokratiska väljarkollegiet. Nog hade några tiotal socialdemokratiska elektorer mycket väl kunnat välja rätt valsedel i alla fall. Det står klart att socialdemokraterna komponerade sin stockholmslista just med tanke på att den skulle bli smaklig för kommunisterna i fråga om de utsatta posterna. Det finns inte någon som anmärker på att många människor vid allmänna val svänger hit och dit, att kommunister röstar med socialdemokrater eller att socialdemokrater svänger om och röstar med ett annat parti. Men vad som är förkastligt av ett demokratiskt parti är att arrangera för ett organiserat röststöd från kommunistiskt håll. Det är det som har skett i detta fall på samma sätt som vid omvalet i Jämtland i december förra året.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet TORSTEN NILSSON: Herr talman! Herr Ohlin förklarade anledningen till att han hade fört stads- och husdiskussionen in i riksdagshuset vara den, att han efterlyste konsekvens i vår politik. Han menade alltså, att kommunalpolitiken skulle följa samma riktlinjer som rikspolitiken, efter vad jag kan förstå. Men sedan förklarade han frankt, att även om socialdemokraterna skulle ta tillbaka de förluster, som de har lidit tidigare, får de inte majoritet. Det är en sådan tvärsäkerhet, som herr Ohlin kostar på sig. Det skall vi väl slåss om. Men jag måste inregistrera den utveckling till det bättre som har ägt rum hos herr Ohlin redan efter mitt senaste anförande. Nu var det inte längre ett tvärsäkert påstående om att socialdemokraterna måste söka stöd hos kommunisterna, utan nu sade han — märkte ni glidningen? — att de antingen måste söka stöd hos kommunisterna eller också söka samarbete med folkpartiet eller högern. Herr Ohlin var inte längre så tvärsäker, och det gläder mig. Men, säger han, om de vill uppnå sådant samarbete kan inte socialdemokraterna uppträda som de har gjort under de senaste åren i Stockholms stadshus. Det är just vad de kan. Jag skulle kunna räkna upp ett otal frågor, där folkpartiet och socialdemokraterna har varit överens. Sedan finns det vissa ting, omkring vilka meningarna har skilt sig. Menar herr Ohlin med samarbete fullständig underkastelse av den socialdemokratiska gruppen? Man skulle nästan kunna tro det av hans senaste anförande. Jag kan upplysa herr Ohlin, och han kan fråga sina vänner i bänken sära intill om den saken, ifall han inte känner till den, att man är överens i ett otal frågor i Stockholms stadshus socialdemokrater och folkpartister och även högermän emellan. Det är inte någonting särskilt märkvärdigt.

Sedan skall jag säga några ord be-

Vid remiss av propositionen nr 233.

träffande försvarskostnaderna. Herr Ohlin säger, att hans avsikt inte var att diskutera nästa års statsbudget, utan han vill diskutera det som vi redan färdigdiskuterat och beslutat nära nog enhälligt med folkpartiets, högerns och bondeförbundets medverkan. Detta vill herr Ohlin diskutera nu på nytt. Vidare frågar han, om jag har lämnat riktiga och öppna uppgifter. Men, min käre herr Ohlin, tvivlar han på någon uppgift får han väl tala om vilken uppgift han menar. Vad är det jag har sagt, som han vill komma åt? Att jag får vetskap om det är väl det minsta man kan begära, om jag skall kunna ge något tillfredsställande svar. Får jag veta det, skall jag också gå i svaromål. Bara kom an, herr Ohlin!

Herr Hjalmarson säger, att det var i förväg känt att kommunisterna skulle rösta med socialdemokraterna vid förstakammarvalet i Stockholms stadsfullmäktige och att socialdemokraterna skulle ha kunnat undvika detta, om de bara hade gjort den förändringen av sin valsedel, att de till partibeteckningen »Arbetarpartiet» lagt det lilla ordet — ja, det är inte så litet — »Socialdemokraterna», i motsats till vad som skett under alla år tidigare vid förstakammarvalen i Stockholms stadsfullmäktige. Jaså, var det känt i förväg att kommunisterna skulle rösta med socialdemokraterna? Hur vet herr Hjalmarson det? Har herr Hjalmarson så goda förbindelser med herr Hagberg? Herr Hagberg och hans meningsfränder är ju i allmänhet mycket fördomsfria gossar, men herr Hjalmarson har skaffat sig garantier för att de vid valet i stadsfullmäktige skulle komma att rösta på den socialdemokratiska listan. Det måste finnas några hemliga förbindelser mellan herr Hagberg och herr Hjalmarson, eftersom han kan komma med så tvärsäkra påståenden.

Herr Hjalmarson steg fram och riktade anklagelser mot den socialdemokratiska gruppen i Stockholms stads-

hus. För vad då? Jo, för att den vid förstakammarvalet hade gått raka vägen framåt utan att ta kontakt med någon. Men hur är det med högern själv? Har inte högern samarbetat med folkpartiet och med bondeförbundet, ja, t. o. m. med oss för att i vissa valdistrikt skaffa sig några extra mandat? Men nu företräder plötsligt herr Hjalmarson de höga och rena principerna enligt den gamla regeln, att högern, d. v. s. Caesars hustru, inte ens får misstänkas. Jag kunde inte, när jag satt i min bänk och lyssnade till herr Hjalmarson, låta bli att göra den reflexionen, att det kanske var Potifars hustru som inte fick misstänkas.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle: Herr talman! Jag skall inte lägga mig i diskussionen mellan herrar Nilsson och Hjalmarson. Jag vill bara, eftersom herr Nilsson kastar en blick tillbaka, erinra om att i Göteborg föredrog i alla fall socialdemokraterna att det valdes en kommunist framför en folkpartist.

Statsrådet Nilsson kan inte förstå min fråga angående försvarsbudgeten. Det finns nog inte här i kammaren någon som tror att statsrådet har så liten fattningsförmåga, utan alla förstår att det är en undanmanöver. För att ta det hela mycket kort — eller jag kanske får säga populärt — så innebar min fråga följande: Kan vi utgå ifrån att 2 000-miljonerramen håller när det gäller det svenska försvarets kostnader framöver?

Herr Nilsson ville göra gällande att det var en inkonsekvens från min sida, när jag utgick ifrån att socialdemokraterna inte skulle kunna komma i majoritet i Stockholms stadsfullmäktige genom att, såsom han sade, ta tillbaka vad de tidigare förlorat. Jag vet inte hur långt tillbaka i tiden herr statsrådet gick, men om man i likhet med mig går fem, tio, femton år tillbaka i tiden, så är det inte någon inkonsekvens att räkna med att socialdemokraterna, även om de mot förmodan skulle ta tillbaka

Vid remiss av propositionen nr 233.

förlusterna, i fortsättningen kommer att sakna majoritet i stadsfullmäktige, utan detta är ett statistiskt faktum. Jag hoppas att statsrådet även med sin i dag nedsatta fattningsförmåga ser skillnaden mellan dessa båda ting.

Om jag har fattat statsrådet riktigt, har han i dag på den stockholmska socialdemokratiens vägnar avgivit en mycket viktig principförklaring, nämligen att man under inga omständigheter kommer att söka någon samverkan med kommunisterna, utan att man utslutande kommer att söka samverkan med de demokratiska partierna. Jag vill konstatera att detta innebär en radikal förändring i fråga om den attityd som socialdemokraterna har intagit under senare år, när man avböjt sådan samverkan med de demokratiska partierna. — Inte menar väl statsrådet på allvar att frånvaron av samverkan innebär att man har olika mening i *alla* frågor? Det förhållandet att man råkar ha samma mening på en del punkter innebär sannerligen inte att det finns någon fast samverkan — inte har vi här i riksdagen någon sådan samverkan med regeringen, även om vi åtskilliga gånger, lyckligtvis vill jag säga, har samma uppfattning.

Nej, herr statsråd, vad vi på det kommunala planet fått uppleva är att socialdemokraterna under många år haft en samverkan med kommunisterna av en typ, som jag inte närmare behöver beskriva, och att socialdemokraterna under senare år avböjt varje sådant slag av samverkan med de demokratiska partierna.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle: Herr talman! Det var visst i förväg känt att kommunisterna skulle gå fram under den socialdemokratiska partibeteckningen. Det behövdes, herr Torsten Nilsson, inte några som helst hemliga förbindelser mellan det ena eller andra partiet och kommunisterna för att utröna den saken, ty det stod att
4 — *Andra kammarens protokoll 1953. Nr 27.*

läsa i Ny Dag samma dag valet skulle äga rum. Visserligen är nog herr Torsten Nilsson och jag ense om att Ny Dag inte precis brukar vara något sanningsvittne, men att man skulle ha någon anledning att lämna vilseledande uppgifter om sin egen valsedel tror jag i alla fall inte.

Det är alldeles riktigt, herr försvarsminister, att det vid skilda val förekommit samarbete mellan de olika demokratiska partierna. För min del har jag principiellt sett ingenting att invända mot ett sådant samarbete, ty, herr talman, trots alla motsättningar i det politiska livet går ändå för mig den stora och avgörande skiljelinjen mellan å ena sidan de demokratiska partierna och å andra sidan kommunismen. Jag skulle därför djupt beklaga, om herr Nilssons sista anförande skulle kunna på något sätt tolkas därhän, att socialdemokratien för att vinna valtaktiska förmåner inte skulle vilja vara med om att även i fortsättningen konsekvent i alla lägen dra en klar gräns härvidlag, så att det inte blir någon tvekan om att vi på den demokratiska sidan inte vill ha några som helst förbindelser med det kommunistiska partiet vare sig i den ena eller andra formen.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet TORSTEN NILSSON: Herr talman! Jag tänker inte bli tjugig, men jag vill ändå ta upp ett par saker av det som sagts senast.

Jag får be om ursäkt, om min fattningsgåva enligt herr Ohlins åsikt inte räcker till, men jag måste framställa ännu en fråga. Vad menar herr Ohlin med samverkan? Om socialdemokrater, folkpartister och högermän i Stockholms stadshus kommer överens i hundratals frågor, menar herr Ohlin då, att för att det skall bli samverkan socialdemokraterna också till varje pris måste svälja herr Bergvalls skattesatser? I så fall måste jag säga, att en sådan samverkan kan inte socialdemo-

Vid remiss av propositionen nr 233.

kraterna vara med om; på denna punkt måste vi förbehålla oss rörelsefrihet.

Herr Ohlin påstod också, att jag skulle ha sagt att tvåmiljardersgränsen gäller för åren framöver. Herr Ohlin må säga vad han vill om min fattningsförmåga, men så dum är jag inte att jag gör ett sådant påstående, och herr Ohlin får förgäves söka efter det i något protokoll. Jag kan inte lämna några garantier för vad som kan ske i framtiden. En folkpartist eller en högerman skulle ju kunna bli försvarsminister, och jag vill absolut inte göra några utfästelser för deras vidkommande.

Herr Hjalmarson konstaterade, att det icke fanns några hemliga förbindelser mellan högern och herr Hagberg i Stockholm, utan att man samma dag som valet till Stockholms stadsfullmäktige skulle äga rum kunde läsa i Ny Dag, att kommunisterna skulle rösta med socialdemokraternas lista. Det är möjligt; herr Hjalmarson läser tydligen Ny Dag vida noggrannare än jag själv. Han kan emellertid inte begära, att socialdemokraterna, därför att Ny Dag på eftermiddagen lämnade detta meddelande, skulle rusa i väg och trycka om sina valsedlar i sista ögonblicket; valet ägde ju rum bara någon timme efter det tidningen utkommit.

Till sist vill jag bara notera herr Hjalmarsons uttalande, att han med tillfredsställelse tog fasta på vad jag sagt beträffande möjligheterna till samarbete mellan de demokratiska partierna. Jag deklarerar ännu en gång, att jag har precis samma önskan. Det finns i detta avseende en rågång i svensk politik, som vi alltid har velat utstaka, och det ber jag att nu få betona än tydligare.

Det är emellertid en sak som jag skulle vilja be herr Hjalmarson om. Om herr Hjalmarson verkligen har denna önskan — och jag tror att den är uppriktig — ge då en fingervisning om den till ledarskribenterna i högertidningar-

na, så att dessa icke ständigt miss-tänkliggör oss socialdemokrater för att icke vara demokratiskt pålitliga och för att inte anse att den rågången finns i svensk politik. Därigenom skulle herr Hjalmarson göra nytta i det demokratiska samarbetets tecken.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! Under praktiskt taget alla år jag tillhört denna kammare har de samhällsekonomska frågorna stått i förgrunden, och för koalitionsregeringen var det också en angelägen uppgift att försöka åstadkomma samhällsekonomska balans. För att nå en sådan har vi måst vidtaga en hel del åtgärder, som bland annat inskränkt den ekonomiska rörelsefriheten. För sådana åtgärder kan man inte gärna bli populär, något som vi fick erfaras vid fjolårets val. Har man ansvaret för politiken får man emellertid i sådana fall trösta sig med att om åtgärderna uteblivit hade det funnits verkligt befogad anledning att kritisera regeringen.

Flera av de regleringar och pålagor vi varit tvungna att tillgripa för att dämpa konjunkturen har kunnat avvecklas. Bland annat har ju, herr Hjalmarson, vinstkonjunkturskatten försvunnit och likaså skogsvinststeriliseringen, och investeringsavgiften försvinner vid årsskiftet. Inskränkningen i den fria lagervärderingen skall enligt den proposition, som bildar det egentliga underlaget för dagens remissdebatt, inte gälla i år, och betydande lättnader har också vunnits i fråga om t. ex. byggnadsreglering och priskontroll.

Vi kan nu visserligen säga, att vi har stabilitet i samhällsekonomin, men läget är alltså sådant, att vissa restriktioner måste bibehållas. Det gäller framför allt kreditätstramningen, vars stora betydelse även oppositionen tidigare har måst erkänna.

Inom bondeförbundet är vi inte glada

över några restriktioner. Vi betraktar dem som ett nödvändigt ont, och vi anser att man ständigt måste ha klart för sig, att detaljregleringarna icke får behållas längre än nödvändigt. Det är min förhoppning, att vi efter hand skall kunna avveckla de restriktioner, som fortfarande finns kvar, och jag hoppas därför också, att vi kan få lättnader t. ex. i fråga om byggnadsregleringen.

Härmed har jag svarat på herr Hjalmarsons fråga om bondeförbundets principiella inställning till detaljregleringarna.

Att vi nu har balans i samhällsekonomin betyder naturligtvis inte att vi sorglöst kan kosta på oss både det ena och det andra. De löpande inkomsterna måste täcka de löpande utgifterna — i varje fall under en högkonjunktur som vi nu ha. För statens del är emellertid läget i dag som bekant det att utgifterna t. o. m. är något större än inkomsterna. Det måste därför strykas under att stor återhållsamhet med statens medel är nödvändig. På snart sagt alla områden märker man emellertid en otålighet över att man inte kan få önskemålen om förbättringar realiserade. Man vill ha löneökningar, man vill ha fler tjänstemän, ökade sociala förmåner, bättre vägar, bättre undervisning, flera sjukhus o. s. v. Detta må vara naturligt. Strävan efter bättre förhållanden på skilda områden är i och för sig nyttig, ja den är nödvändig för framåtskridandet. Detta är en sak. En annan är att man inte kan lyfta sig själv i håret. Om man försöker göra det blir man tyvärr besviken. Önskemålen om förbättringar kan inte realiseras i snabbare takt än resurserna medger.

Vilken anledning finns det då att påminna om en sådan här sak just nu? Har vi plötsligt fått det sämre ställt? Detta är det väl ändå ingen som menar. Utvecklingen har gått raskt framåt i samhället. Produktionen har ökat kraftigt, och inte minst under senare år har

Vid remiss av propositionen nr 233.

utvecklingen skett i betydligt snabbare takt än under 1930-talet. I fjol hade vi en bruttonationalinkomst på 41 miljarder kronor. Reallönerna har också stigit i takt därmed. De manliga industriarbetarna har under tiden 1939—1952 fått sina reallöner ökade med — om jag inte är fel underrättad — 41 procent. För de kvinnliga industriarbetarna är reallöneökningen 57 procent. Under den hittills gångna delen av detta årtionde, alltså under 1950-talet, har reallönen för arbetarna i vårt land stigit med 15 procent. I Väst Europa är det endast Tyskland och Frankrike som har något högre siffror i detta avseende.

Jordbruksbefolkningen har legat på efterkälken i inkomsthänseende, och i stort sett gör den det fortfarande. Under senare tid har den dock erhållit en betydligt bättre ställning än förut. Från 1939 till 1952 har lantarbetarlönen, som är normerande för hela jordbruksbefolkningens inkomster, ökat med 111 procent, och under detta årtionde har den reella lantarbetarlönen höjts med omkring 14 procent.

En stegring av realinkomsten har inneburit, att vi haft möjligheter att öka konsumtionen. Låt mig bara peka på ett par saker. Antalet inregistrerade bilar år 1939 var 180 000 och år 1952 inte mindre än 360 000, d. v. s. en bil på var 15:e invånare. Ökningen på de två sista åren har för personbilarnas del uppgått till omkring 40 procent.

Jag tar ett annat exempel. Antalet telefonabonnenter var år 1940 ungefär 698 000. I år är detta antal över 1 545 000 i vårt land. Vi har kunnat bygga ut de sociala förmånerna i betydande omfattning, vi har infört barnbidrag och förbättrat folkpensionerna. Vi har alltså kunnat förbättra standarden högst väsentligt, och folket har funnit en trygghet i tillvaron, som vi har anledning vara glada över. Vi har alltså haft tillfälle att se våra önskemål förverkligade i så raskt tempo, att vi kanske alltför sällan tänker på att förbätt-

Vid remiss av propositionen nr 233.

ringarna inte kan ske i snabbare takt än vi lyckas öka vår produktion.

För det allmännas vidkommande har det ju tidigare legat till på det sättet, att staten för att täcka nya utgifter har kunnat tillföras ökade inkomster genom höjda skattesatser. Den möjligheten finns ju knappast längre. Situationen är alltså den, att vi måste dröja med kostnadskrävande reformer tills statens inkomster ökats som en följd av att skattedragarna själva fått större intäkter. Det är en betydelsefull uppgift att klargöra detta för svenska folket. Detta får man göra även om reaktionen mot dem som förfäktar sparsamhetens nödvändighet ibland kommer att beteckna vår strävan som oförmåga att på olika verksamhetsfält hävda intresset av ytterligare anslagsökningar.

Även om mera kostnadskrävande reformer i ett läge som det nuvarande bör anstå så betyder inte detta ett stillastående. Förbättringar i många hänseenden — bland annat i organisatoriskt hänseende — kan vinnas, och detta ofta med ganska små medel. Skattetrycket är ju, som bland annat herr Hjalmarson påpekat, så pass hårt, att en skattesänkning ter sig såsom angelägen. Det är ju emellertid, herr Hjalmarson, på det sättet, att det ena man vill och det andra man kan. Om man vill ha skattesänkningar får man lov att se till att man minskar statens utgifter, och i dagens läge lär detta inte vara så lätt. Uppriktigt sagt tycker jag inte att det tjänar så förfärligt mycket till att tala om att en skattedragare med 12 000 kronors inkomst — jag tror att herr Hjalmarson använder den siffran — betalar så och så mycket i skatt, om man inte samtidigt talar något om vad han får för dessa pengar. Det är ungefär detsamma som om man försöker sig på att karakterisera resultatet inom ett företag genom att bara tala om utgifterna. Skall man få en bild av situationen, må man väl ändå göra klart för sig vad denne 12 000-kronors inkomsttagare

verkligen får för nytta av alla de skattemedel han har att erlagga. Jag skulle tro att han sätter värde på den trygghet som försvaret ger, den trygghet som folkpension, barnbidrag, bostadsstöd, sjukförsäkring, praktiskt taget fri sjukvård och fri undervisning ger, och en hel del andra sociala och kulturella förmåner, som man också måste ta med i sammanhanget.

Bondeförbundet röstade, sade herr Hjalmarson för en stund sedan, tidigare ibland med högern i skattefrågor. Ja, visst har vi gjort det. Nu undrar herr Hjalmarson hur det kommer sig, att högern och bondeförbundet inte nu är på samma sida. Ja, den frågan ställer jag närmast till herr Hjalmarson, eftersom jag menar att vi i varje skattefråga har röstat på det sätt som i det aktuella finansiella läget har varit motiverat.

Jordbrukets frågor har ju i skilda sammanhang varit föremål för debatt under senare tid, och herr Ohlin gick in på dessa frågor i en viss omfattning i sitt anförande. Vad nu prisfrågorna beträffar har särskilt det förhållandet, att vissa vegetabilier utomlands blivit billigare än här hemma, givit upphov till krav på ändrade prissättningsgrunder. Men så länge jordbrukskalkylen huvudsakligen var ett medel att hålla jordbrukspriserna lägre än i andra länder var den användbar även för folkpartiet. Den uppgiften har kalkylen fyllt under sina första ca tio år — den är ungefär tolv år gammal, skulle jag tro. Men nu är det annat ljud i skällan. Vad går egentligen nuvarande jordbrukspolitik ut på? Jo, att för en så pass stor produktion som vi behöver för vår beredskap ge jordbrukarna täckning för deras produktionskostnader, och i det sammanhanget beräknar man arbetskraften efter vad lantarbetarlönen är. Då borde det vara en ganska rimlig begäran, att man sedan vid en tillämpning av dessa grundsatser kommer fram till att den som har bättre jord, större möjligheter att använda maski-

ner och bättre insikt i jordbrukets drivande kommer ovanför medeltalet av sina yrkesbrödernas inkomst, medan andra i motsvarande mån ligger under detta medeltal. Detta är svårt att komma ifrån, om man inte skall ha en individuell prissättning på produkterna från olika jordbruk. Nu är detta ingenting säreget för jordbruksnäringen. Jag skulle tro att det är ett förhållande som gäller för näringslivet i dess helhet. Men jag vill påpeka, att inom jordbruket har man dock försökt sig på en utjämning mellan stora och små företagare och med en viss framgång.

Det var mycket intressant att höra herr Ohlins syn på jordbruksproblemen i dag. Jag kom osökt att erinra mig den manchesterliberala linjen från tiden före första världskriget, när man menade att jordbruket skall betraktas som vilken annan näring som helst. Man sade, att om det inte bär sig lägger vi ned det, och så hoppas vi på att vi den dag det blir avspärrning kan importera jordbruksprodukter, så att svenska folket slipper svälta ihjäl. Det var i varje fall den kontenta jag kunde dra ut av herr Ohlins ställningstagande i detta sammanhang. Det är ju väl att man får klart för sig vad folkpartiets inställning är härvidlag. Man har släppt beredskapstanken, man har släppt tanken på att det är nödvändigt att säkerställa svenska folkets behov av mat under en avspärrningsperiod. Detta har man gjort några få år efter avslutandet av ett andra världskrig, då vi har fått påtagliga bevis för vilken välsignelse det ändå var att vi hade ett så pass omfattande jordbruk som det svenska.

Årets skörd i jordbruket har som beaktat varit god. Man kan därför mycket väl förstå den som frågar sig om inte detta bör leda till prissänkningar, så mycket mer som tidigare missväxt föranledde ökning i priserna till konsumenterna. En redogörelse för hur det

Vid remiss av propositionen nr 233. ligger till här är därför enligt min mening väl försvarlig.

I konjunkturinstitutets nyligen publicerade meddelanden över konjunkturläget i höst finns det uppgifter för åren 1951 och 1952 och en prognos för 1953 rörande jordbrukets produktionsvolym räknat i 1953/54 års priser. Efter avdrag på förnödenheter m. m. är siffrorna för 1951 2 963 miljoner, för 1952 3 080 miljoner kronor och för 1953 3 169 miljoner kronor. Värdet är alltså enligt konjunkturinstitutet inte beräknat till mer än 89 miljoner mer än 1952.

Vad skulle då jordbrukarna sammanlagt ha fått ut om någon prissänkning inte ägt rum? Enligt gjorda beräkningar skulle man ha fått ut ungefär 190 miljoner, d. v. s. utslaget på hela produktionsapparaten ca fem procent. Men det har jordbruket inte fått, och alltså har producenterna över lag fått vidkännas en prisreduktion med fem procent. Det är inte någon liten del av hela kalkylsumman om man tar hänsyn till att den goda skörden ger resultat främst beträffande vegetabilieproduktionen men icke så mycket för animalieproduktionen, eftersom produktionsvolymen där i stort sett är given av kreatursstammen.

Nå, vart har de här 190 miljonerna tagit vägen? För det första har statens kostnader för jordbruket under detta år minskat med 58 miljoner kronor, och för det andra får konsumenterna — och eventuellt handeln — 102 miljoner av de 190. Resten av producentprissänkningarna har avsatts med 21 miljoner som förmalningsavgift och 14 miljoner för att stödja exporten genom att kompensera lägre exportpriser.

När jag nu är inne på jordbrukets förhållanden, finner jag det angeläget att med några ord beröra mjölkkontrollen i Stockholm. Man har av tidningspolemiken faktiskt kunnat få den uppfattningen, att vi egentligen inte skulle ha någon mjölkkontroll här i

Vid remiss av propositionen nr 233.

Stockholm. I så fall skulle hälsovårdsnämnden ha gjort sig skyldig till en mycket allvarlig försummelse, men så tycks inte vara fallet.

Jag har begärt besked från Stockholms hälsovårdsnämnd om vad man gör i detta hänseende. Man har då meddelat mig, att hälsovårdsnämndens anstalter för födoämneskontroll handhar uppgiften att kontrollera mjölken. Vid mjölkens ankomst till mejerierna äger besiktning rum av mjölkkärlen — man undersöker om de är trasiga eller rostiga — och man undersöker mjölken med avseende på renhet, färg, lukt och smak. Vid anledning till anmärkning tas respektive mjölkparti undan och får undergå laboratorieundersökning för att sedan i mån av behov oskadliggöras.

Detta var alltså den första undersökningen, som görs vid mjölkens ankomst till mejeriet, men sedan görs — fortfarande enligt meddelande från hälsovårdsnämnden — provtagning av all mjölk som införes, och prov uttas av mjölken från varje leverantör. Mjölken i transportflaskan omröres, och därefter uttas mjölkprovet med en pipett, rymmande 100 cm³, och undersöks på hälsovårdsnämndens laboratorium. Dessa prov är av allra största betydelse, säger hälsovårdsnämnden, då man genom dem kan komma eventuella missförhållanden på produktionsorten på spåren. Mjölkproven undersöks av hälsovårdsnämnden med avseende på renhet och hållbarhet, och man företar jäsningsprov. De undersöks vidare — märk detta — med avseende på förekomst och art av bakterier, och man intresserar sig därvid bl. a. särskilt för att bestämma antalet colibakterier.

På detta sätt får man en uppfattning om huruvida mjölken är förorenad. Befinnes det att den är förorenad, vidtar ett detektivarbete genom hälsovårdsnämndens försorg. Man söker sig fram till den ladugård, där man har anled-

ning att tro att det förekommer något fel i mjölkens behandling eller hos kreaturen. Det finns en utförlig redogörelse i hälsovårdsnämndens meddelande för hur man bär sig åt när man kommer till ladugårdarna för att få en så säker uppfattning som möjligt av läget.

Det är alltså ingalunda så att mjölkkontroll saknas i Stockholm, utan såvitt jag kan se förekommer en tämligen rigorös sådan, och det ankommer närmast på hälsovårdsnämnden i Stockholms stad att skärpa sin kontroll för den händelse dess iakttagelser skulle visa att behov därav föreligger. En annan sak är att även jordbrukarna har ett mycket starkt intresse av dessa frågor, något som framgår bland annat därav, att Mejeriernas riksförening för några år sedan tillsatte en kommitté med ett starkt inslag av representanter för statliga myndigheter, där medicinalstyrelsen, veterinärstyrelsen, institutet för folkhälsan m. fl. var representerade, för att göra så mycket som över huvud taget är möjligt åt dessa frågor. Jag kan också som ett komplement till detta nämna, att bondeförbundets ungdomsförbund haft inte mindre än 352 kurser i mjölkhygien och djurvård med ungefär 17 000 deltagare under de två senaste åren. Jag säger detta därför att jag vet att detta är en mycket viktig fråga, och jag tror det bör vara värdefullt även för konsumenterna att känna till att man också på producenthåll är angelägen att nå fram till bästa möjliga resultat.

Herr Ohlin ställde en fråga till mig om anledningen till att jag enligt hans mening har dröjt väl länge med att lägga fram proposition rörande förändrat valsätt av ledamöter till landsting. Det är klart att det hade varit trevligt, om man kunnat göra det redan under vårriksdagen, det är jag den förste att erkänna. Men herr Ohlin vet lika väl som jag, att en kommitté, där även folkpartiet var representerat, blev klar med

Vid remiss av propositionen nr 233.

sitt betänkande först i mitten av juli månad. Jag tror herr Ohlin håller med mig, när jag säger, att det var önskvärt, att landstingen, som det dock ytterst gäller, kunde beredas tillfälle att på sina möten ta ställning till detta betänkande. Hyser man den uppfattningen, vilket jag faktiskt gjorde, var det inte möjligt, hur tråkigt det än är, att framlägga något förslag i detta ämne förrän till 1954 års riksdag.

Sedan hade herr Dickson i sitt anförande här i dag en del reflexioner om bondeförbundet som stödparti. Herr Dickson menade, att antingen var det ena ett stödparti eller också det andra. Ett tredje alternativ kunde inte finnas, eftersom två politiska partier inte gärna kunde tänka, tro, tycka och känna likadant. Ja, jag vet inte, hur det har varit i Danmark t. ex. nu under den senaste koalitionsregeringen, om högern där har varit ett stödparti åt venstre eller om venstre har varit ett stödparti åt högern, eller om båda partierna tänkt, trott, tyckt och känt likadant. Det var ju de tre alternativ som fanns. Jag vet faktiskt inte heller, hur högern trodde, tänkte, tyckte och kände under samlingsregeringen, när högern samverkade med andra partier. Kan det inte, herr Dickson, vara på det sättet, att om man spänner två hästar framför ett lass, så stöder de inte varandra utan de hjälps åt att dra lasset? Ingen behöver den andres hjälp för att stå på benen, båda gå framåt på egna ben.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle: Herr talman! Tänk att det skall vara så svårt att kunna få besked ifrån bondeförbundets ledning i frågor, som ju ändå är centrala i bondeförbundets eget program!

Visst, herr Hedlund, är det gott och

väl att investeringsavgiften avskaffas — det borde ha skett för länge sedan — men när herr Hedlund hänvisar till att vinstkonjunkturskatten inte förlängdes må det ändå vara tillåtet för mig att fråga: Finns det någon vettig människa som ett ögonblick drömt om att denna skatt skulle permanentas?

Vad är det nu saken gäller? Låt oss ta ett par konkreta exempel. Det gäller priskontrollen, byggnadsregleringen, kreditransoneringen, vilket är en annan sak än kreditåtstramning, det gäller ingripandet emot försäkringstagarna. Dessa åtgärder har från början av herr Hedlund och hans parti liksom av de andra partierna betecknats som tillfälliga. Gång på gång har man sagt, att de inte skulle bibehållas en dag längre än nödvändigt.

Nu står herr Hedlund i dag och skildrar hur ljusst det ekonomiska läget är, hur bra allting har blivit under den nuvarande regeringens ledning. Då frågar jag herr Hedlund: Om man inte kan avveckla dessa regleringar nu, kan då inte herr Hedlund ge åtminstone några anvisningar om vad som bör känneteckna läget, när man skall kunna göra det? Står det ändå inte klart också för bondeförbundet att vi aldrig kan få en naturlig jämvikt i vår ekonomi förrän dessa regleringar avskaffas?

Socialdemokraterna går förbi hela frågeställningen. De går bara vidare och har oavbrutet nya motiveringar för regleringarnas bibehållande. Tag t. ex. byggnadsregleringen! Den var från början en hörnsten i regeringens ekonomiska politik. Nu är huvudmotivet för dess bibehållande att den skall vara ett instrument för säsongutjämning.

Herr Hedlund försöker komma förbi dessa frågor genom en lösaktig terminologi. Föråt uttrycket, men det är så. Skilj, herr Hedlund, mellan en politik med allmänt verkande medel, t. ex. en skattesänkning för att uppmuntra sparat, och direkta ingrepp, t. ex. de diskriminerande åtgärderna emot för-

Vid remiss av propositionen nr 233.

säkringstagarna, och skilj mellan en kreditåtstramning åstadkommen genom likviditetsbegränsning, ändrade amorterings- och säkerhetsbestämmelser i lånegivningen, genom begränsning av statsutgifterna o. s. v., skilj mellan detta och en ransonering av krediter t. ex. i form av den bestämmelse som sätter innehavare av äldre fastigheter i strykclass i förhållande till innehavare av nya fastigheter. Det går ändå inte, herr Hedlund, att sudda ut skiljelinjen mellan en socialistisk höghetsekonomi, som vi nu har och som dirigerar uppifrån, och en marknadsekonomi, som arbetar *med* människorna *för* människorna och till vilken vi bekänner oss och till vilken jag trodde att också bondeförbundet bekände sig.

Bondeförbundet och herr Hedlund vill inte låtsas om denna frågeställning, och det är detta som i praktiken helt enkelt leder till att partiet kommer att fungera som ett redskap för en socialistisk ekonomisk politik.

Det finns, herr Hedlund, ingen som har förnekat, att man i en marknadsekonomi kan bli tvungen att göra tillfälliga ingrepp, men de är då klart tillfälliga och sker i det syftet att så snart som möjligt återställa en marknadsekonomi. Herr Hedlund har gjort studieresor i England. Kanske han erinrar sig ett uttryck, som engelsmännen brukar använda, att samma sak kan te sig högst olika om den utföres i Guds namn eller om den sker till djävulens ära. Om jag t. ex. på grund av en akut brist-situation på bostadsmarknaden blir tvungen att göra ett tillfälligt ingrepp i hyressättningen, så är det något helt annat än om jag, låt vara under allehanda försäkringar om åtgärdens provisoriska natur, genomför samma sak som ett led i ett stort program för en socialisering av hela det privata bostadsbeståndet.

Vi har sannerligen på vår kant aldrig försökt på något sätt dölja för människorna, att mot statsutgifterna står

vissa bestämda förmåner. När vi föreslagit skattesänkning har vi t. ex. underbyggt detta yrkande med förslag om uppskov med sjukförsäkringen. Men, herr Hedlund, även i skattefrågan är det precis samma motsättning som när det gäller regleringsekonomien. Vad är det som det närmast gäller? Herr Hedlund talade om, hur reallönen stigit oavbrutet, men varför inte då också kunna gå in på frågan om den socialdemokratiska uppfattningen, att våra inkomster blir bättre använda om staten oavbrutet får ta hand om en växande andel? Tidigare var det ju ändå en gemensam borgerlig ståndpunkt att socialdemokraterna här gått för långt. Jag kan inte tolka herr Hedlunds uttalande på annat sätt än att bondeförbundet nu bara tänker att löpa med. Är det alltså även enligt bondeförbundets uppfattning så, att vi skall vänta till en lågkonjunktur med en skattesänkning?

Slutligen, nog skulle väl ändå herr Hedlund kunna ge mig ett besked i en enda liten sakfråga, som inte har större statsfinansiellt intresse: När kommer utredningen om kvarlåtenskapsskatten?

Herr OHLIN (fp) kort genmäle: Herr talman! Inrikesministern gjorde sig skyldig till det mest — jag är ledsen att behöva använda ett starkt uttryck — groteska felreferat av min ståndpunkt som jag upplevat, sedan jag först inträdde i detta hus. Det är därför jag skall be att få lägga saken till rätta. Jag nämner bara inledningsvis, att det inte bara är jordbruket, som har kontrollerade priser. Vi har priskontroll även i fråga om andra produktionsgrenar. De har inte fått ta ut de priser de kunnat, när världsmarknadspriserna varit höga. Vi skall komma ihåg båda delarna.

Men, herr Hedlund, min ståndpunkt är mycket långt ifrån vad herr Hedlund kallar manchesterliberalismen. Jag har givit uttryck för samma tankegångar som flera gånger tidigare i kammaren.

Vid remiss av propositionen nr 233.

Jag har hänvisat till att jag endast berört ett fåtal punkter och att herr Svensson i Ljungskile kommer att beröra några andra. Jag har i föredrag och TT-referat ofta framhållit vikten av att svenska folkets livsmedelsförsörjning tryggades. Då är det väl ändå oerhört, att man skall få uppleva, att när man riktat kritik mot vissa sidor av dagens jordbrukspolitik skall det svaras: Jaså, ni bryr er inte om att trygga den svenska livsmedelsförsörjningen. Jag har mycket mera förtroende för det svenska jordbruket än statsrådet Hedlund. Jag har många gånger betonat vad herr Hjalmarson varit inne på i dag, nämligen det svenska jordbrukets utomordentliga och imponerande effektivitetsstegring under senare år. Det är min fasta övertygelse, att det väl går att trygga det svenska folkhushållets livsmedelsförsörjning och samtidigt tillgodose berättigade intressen för jordbruksnäringen utan att man därför precis slår vakt om alla delar av det nuvarande systemet. Detta anser i själva verket jordbruksminister Norup, som har tillsatt en utredning, vilken skall överväga en del, såvitt jag fattat rätt, radikala omläggningar. Jordbruksministern och jag får väl tillsammans känna oss betryckta över att herr Hedlund menar, att varje förändring, som vi kan önska, innebär, att vi blir manchesterliberaler. Om vi är riktigt typiska sådana, herr Norup och jag, vet jag inte, men det får väl herr Hedlund svara på.

Sedan har jag också understrukt den likvärdiga standarden. Jag har vidare sagt att man skall skydda emot upprepningar av 1930-talets krisförhållanden. Men vad jag vill hävda här i dag är att man skall eftersträva en riktig avvägning mellan jordbruket och andra näringsgrenar, när det gäller den ekonomiska politiken. Jag tror att den idépolitiska grunden för hela den svenska jordbrukspolitikerna sedan 1930 har varit ett rättvisekrav. Därför väntar

jag — så optimistisk är jag — att detta rättvisekrav skall förstås. Jag har nämligen redan kunnat konstatera, att det inom rätt vida jordbrukarkretsar finns förståelse för att man reser detta rättvisekrav, även om det i ett visst läge kan komma att innebära något, som för en viss grupp av jordbrukare för ögonblicket går emot deras omedelbara pekuniära intressen.

Sedan vill jag beträffande hälsovårdsnämnden i Stockholm bara säga till herr Hedlund, att visst har den sin uppgift, men herr Hedlund skall nog inte lägga alltför stor del av ansvaret där, ty då verkar det som om herr Hedlund ville bagatellisera det ansvar, som finns på andra håll. Jag vill här upprepa den fråga, som ställdes i går rörande differentiering av mjölkpriset efter kvalitet. Vore det inte skäl i att överväga en differentiering, där man mera uppmuntrar dem, som levererar mjölk av högre kvalitet, och avskräcker dem, som levererar en sämre?

Så till sist även några ord om det nuvarande valsättet. Herr Hedlund säger, att landstingen borde ha möjlighet att ta ställning, men var det inte landstingens förvaltningsutskott som — med ganska stor snabbhet — gjorde ifrågasvarande uttalande? Landstingen in corpore har väl därför knappast ansett sig skyldiga eller ens haft tillfälle att mera officiellt ta ställning till denna fråga. Men även om så skulle vara, att statsrådet önskat att landstingen in corpore skulle ta ställning — och jag tycker visst att det kan finnas skäl för det — undrar jag ändå, om inte statsrådet under tiden kunde ha vidtagit förberedelser, så att det varit möjligt att under innevarande höstriktdag lägga fram en proposition i ärendet.

Tyvärr förbisåg herr statsrådet den viktigare fråga jag ställde — för att i stället diskutera den mindre viktiga — nämligen om statsrådet ville avge en försäkran rörande arten av den valordning vi skall få och uppfyllandet av

Vid remiss av propositionen nr 233.

det rättvisekrav, som där är väsentligt och som statsrådet själv tidigare ställt sig bakom.

Herr DICKSON (h) kort genmäle: Herr talman! Inrikesministern var inte närvarande i kammaren under första delen av mitt anförande, och hans kunskapare måtte inte tillräckligt fullständigt ha refererat vad jag då sade. Jag nämnde även en tredje möjlighet vid den omnämnda slantsinglingen, nämligen den att slanten ställer sig på kant, och jag sade att det möjligen här kunde föreligga ett sådant fall. Nu uttrycker herr Hedlund egentligen samma sak, när han frågar mig, om man inte kan tänka sig ett par dragare som drar ett lass åt samma håll. Jag skall gärna acceptera den bilden, fastän den inte riktigt täcker vad jag menade. Vill man spetsa till statsrådets uttalande, är det väl dock närmast ett stöd för den ene dragaren, om den andre hjälper till att dra, men det blir då i horisontalplanet, inte i lodplanet, som stödet sker.

Den saken skall vi dock inte tvista om. Det intressanta är väl ändå, att om man gemensamt drar ett lass åt ett håll, så drar man väl också mot samma mål. Statsministern har förklarat att målet för regeringens politik är socialismen. Om vi med denna debatt skulle kunna få fastslaget, att socialism och socialproduktivitet är samma sak, så har vi ändå vunnit en viss klarhet. Jag har frågat statsministern, om han kan förtydliga vad socialism är, men jag hyser mycket små förhoppningar om att få svar på den frågan. Kanske kan herr Hedlund, som är en vänligare och kanske också i vissa stycken en mera generös natur, förklara vad socialproduktivitet är. I så fall får vi samtidigt svar på den fråga som jag ställde till statsministern. Det är oerhört viktigt, jag upprepar det, att vi får veta åt vilket håll rege-

ringen drar, och om det kan klargöras på detta sätt, så vore det förträffligt.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! Herr Dicksons upplysning att han även hade ett tredje alternativ nämligen i slantsingling, föranleder mig att på nytt fråga hur det är där högern samarbetar. Jag nämnde Danmark för en stund sedan och undrade då, om man där inte har andra alternativ att lita till än att stödja varandra och att tänka, tro, tycka och känna precis likadant, och tillägger nu eller att singla slant. Jag tror väl, att herr Dickson har samarbetat på andra områden — kanske alltså inte direkt politiska, men jag skulle kunna tänka mig i den ekonomiska föreningsrörelsen eller dylikt — med personer av annan åsiktsriktning än han själv, och att det samarbetet har visat sig gå ganska bra. Man får i sådana fall försöka komma fram till något som liknar en gemensam nämnare, och om det är svårt att lösa ett tal på det sättet, kan det hända att det får lämnas åt sidan tills vidare.

När herr Ohlin sedan sade att jag missförstått honom så kapitalt, blev jag mycket glad på de svenska jordbrukarnas vägnar. Men säg mig den glädje som varar beständigt i denna värld! Jag hade väntat att få höra, att herr Ohlin inte håller på den linjen, att det svenska jordbruket nödvändigtvis skall konkurrera med jordbruket i andra länder, där man kanske har helt andra betingelser, väsentligt lägre arbetslöner o. s. v. Får jag höra att herr Ohlin menar, att vi inte skall behöva ha en sådan konkurrens, så blir det bara en bedömningsfråga var prisnivån skall ligga. Då har man alltså släppt sambandet med utlandsmarknaden och menar, att vi måste av beredskapsskäl ha en speciell marknad. Om det alltså är en bedömningsfråga var prisnivån skall ligga, borde det vara rimligt att lägga lantarbetarlönen

Vid remiss av propositionen nr 233.

till grund för den ersättning jordbrukarna skall ha för sitt arbete, detta särskilt då man vet att lantarbetarlö-
nen ändå ligger under industriarbetar-
lönen. Lantarbetarna har hört, och gör
det i viss mån alltjämt, till de s. k. låg-
lönegrupperna. Alltså, herr Ohlin: Skall
vi ha konkurrens eller inte? Skall vi
inte ha utländsk konkurrens är det en
bedömningsfråga var prisnivån skall
ligga. Jag hävdar med bestämdhet att
den ingalunda nu ligger för högt. Jag
menar nämligen, att de som fram-
bringar dessa produkter skall ha en
lantarbeters lön för sitt arbete i ge-
men. Sedan kan det bli en annan fråga
att jämföra ut mellan den ena och den
andra gruppen, men det kan vi ju
resonera om vid tillfälle. Här är det
fråga om totalnivån, alltså det belopp
man har att ta av när man skall er-
sätta jordbrukarna, om det skall vara
bestämt efter utlandsmarknaden eller
inte, och om inte i sistnämnda fall herr
Ohlin tycker att det är rätt och rim-
ligt att bestämma det hela på basis av
lantarbetslönen. Det kan ju hända att
jag verkligen missförstått herr Ohlin,
och i så fall skulle jag bli mycket glad.
Under alla förhållanden är jag mycket
intresserad av vad som kan inrymmas
under det som av herr Ohlin lanseras
med uttrycket »rättvis avvägning».

Sedan ett ord om mjölkkontrollen så-
dan den utövas av hälsovårdsnämnd-
erna. Det har långt ifrån varit min
mening att vilja bagatellisera ansvaret
för mjölkkontrollen hos andra än häl-
sovårdsnämnderna, och jag vill inga-
lunda undandra mig mitt ansvar här-
vidlag. Jag har sagt att såvitt jag kun-
nat bedöma saken har den riksoms-
pannande mejerierorganisationen härvidlag
visat ett berömvärt intresse, vilket bl. a.
tagit sig uttryck däri, att man anslä-
git betydande belopp för att komma
till rätta med hithörande problem.
Tvärtemot att vilja bagatellisera and-
ras än hälsovårdsnämndernas ansvar
i detta avseende — de har dock det

primära ansvaret — vill jag under-
stryka, att ansvaret finns även på
andra håll och även hos mig.

Herr Hjalmarson ställde en del frå-
gor till mig, som gällde priskontrollen
och bostadsransoneringen. Kreditran-
soneringen är det väl också i detta
sammanhang fråga om, ty hur man
skall kunna få en kreditåstramning
utan att man samtidigt ser till att olika
ändamål blir någorlunda tillgodosedda
förstår inte jag, såvida man inte spe-
lar på högerns älsklingsmelodi, näm-
ligen upp med räntan, upp med hy-
rorerna och därmed upp med kostnaderna
för produktionen över huvud taget, er-
tersom räntan ju är en omkostnad.

I fråga om regleringsåtgärderna har
vi i dag precis samma inställning som
tidigare. Vi har kunnat gå med på dem
som ett nödvändigt ont och sagt, att
de skall avvecklas när de inte längre
behövs. De skall inte behållas en dag
längre än de behövs, säger vi i dag ock-
så, och vi kan, herr Hjalmarson, kon-
statera den successiva avvecklingen av
skilda regleringar. Steg för steg har
man krympt ihop dem. Vi har inom
bondeförbundet arbetat för att få bort
dessa regleringar. Jag skulle, om det
gällde att leka med ord, förfärligt lätt
kunna komma överens med högerpar-
tiet i detta fall, men jag är inte lika
säker på att vi kan komma överens när
det gäller att realisera olika program-
punkter. Men när det gäller att tala om
så vackra saker som att arbeta för
och med människorna är vi, herr Hjal-
marson, så överens som två tvillingbrö-
der över huvud taget kan bli.

Jag skulle vilja sluta mitt anförande
med att säga, att en skattesänkning
måste vi vänta med tills statens finan-
siella läge medger den. Vi vill inte vara
med om att försämra statens ekono-
miska läge genom att ytterligare öka
budgetunderskottet. Vi har ett budget-
underskott i dag, och vi vill inte vara
med om att öka det genom skattesänk-
ning. Vi tycker inte det vore förenligt

Vid remiss av propositionen nr 233.

med ansvar att göra så. Men, herr Hjalmarson, så fort man kan sänka skatterna med bibehållen jämvikt i fråga om inkomster och utgifter för staten är vi med om det. Det kan hända att vi i en annan konjunktur än dagens kan få ge avkall på kravet på en balanserad budget. Det är något som jag skulle tro att både herr Hjalmarson och vi högst ogärna vill vara med om. I fråga om regleringarna och deras slopande vill jag säga, att vi inte velat stryka ett streck över dem samma dag freden inträdde. Vi vill inte vara med om att upprepa den politik, som högern stod i ledningen för efter första världskriget.

Herr DICKSON (h) kort genmäle: Det är inte särskilt fruktbart, herr talman, att fördjupa sig vidare i denna strid om ord, som ordväxlingen mellan inrikesministern och mig just nu tycks ha utvecklats till, men eftersom herr Hedlund drog in de danska förhållandena i sammanhanget var det väl ändå så, att venstre och det konservativa folkparti hade gjort upp om en gemensam målsättning rörande den ekonomiska politiken. Där drog man verkligen mot samma mål. Och det var det jag undrade, om inte herrar Erlander och Hedlund också gjorde. Men jag skall som sagt inte lägga mer sten på börda; herr Hedlund har det besvärligt ändå. Jag ser att herr Vigelsbo är hemkommen från Amerika, och hans skugga faller mörk över herr Hedlunds väg.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle: Herr talman! Tänk var herr Hedlund måtte bli förvånad varje dag som han läser i tidningarna om hur förhållandena utvecklar sig i andra länder. I andra länder, herr Hedlund, har man drivit en politik med den rörliga ränta, som för oss varit ett led bland många andra i en samlad ekonomisk politik. Måste inte herr Hedlund förvåna sig, när han ser av tidningarna hur det gått i de länder där man drivit denna poli-

tik? När han ser hur sparandet stiger, hur räntan sjunker, hur kostnadsproblemet löses och kostnadsnivån där är lägre än här, hur bostadsproduktionen utvecklar sig i raskt tempo och hur skatterna sänkes och regleringarna avvecklas?

Nu har herr Hedlund icke något annat svar att ge på mina frågor än att upprepa det gamla vanliga: Vi skall inte ha regleringarna en dag längre än nödvändigt, men vi har inte velat avveckla dem så hastigt därför att vi haft ett krig bakom oss. Men, herr Hedlund, det är ju snart tio år sedan kriget slutade. Kan inte herr Hedlund ge oss någon som helst föreställning om hur den ekonomiska situation skall se ut, då vi kan göra oss av med det regleringsväsende, som vi alltså är överens om att vi vill ha bort. Under vilka förutsättningar skall detta ske?

Vi är också, herr statsråd, överens om att man skall inte genomföra en skattesänkning som skadar statens finansiella ställning. Det har vi heller aldrig föreslagit från högerns sida. Men skulle inte herr Hedlund själv kunna tänka sig att det kan drivas en annan politik, en politik som siktar till att på sådant sätt påverka statsutgifterna, att det blir utrymme för en skattesänkning?

Till sist: Bli inte ledsen, herr Hedlund, men nog kan jag väl ändå få ett litet vänligt ord med på vägen när det gäller frågan om kvarlåtenskapsskatten.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! Om jag skulle börja där herr Hjalmarson slutade, alltså med den vänliga förfrågan rörande kvarlåtenskapsskatten, skall jag bara upprepa vad jag tidigare har sagt, nämligen att vi på vårt håll inte tycker om den modell på beskattning som kvarlåtenskapsskatten är. Vi vill ha en förändrad arvsbeskattning. Vi har också sagt att vi har den uppfattningen, att man bör få fram en

Vid remiss av propositionen nr 233.

utredning om kvarlåtenskapsskattens verkningar, sedan man har tillämpat den några år och alltså kunnat se vilka olika följder den får.

Jag vill emellertid också stryka under att bland de olika skattereformer, som kan komma i fråga, är inte denna nummer ett på vår lista, även om den finns där. Det är ändå så att ett belopp på 50 000 kronor är skattefritt; det blir ofta 50 000 när den ena av två makar dör och 50 000 när den andra går bort. Vi vill främst ha bort kvarlåtenskapsskatten, därför att dess konstruktion är sådan, att vi tycker att den är en anomali i skattesystemet. Vi kommer därför också att försöka att i sinom tid få fram en utredning på den punkten.

Menar verkligen herr Hjalmarson, att man i dag med ens kan slopa våra regleringar? Skall vi ta bort kreditrestriktionerna? Jag förstår att herr Hjalmarson vill höja räntan i stället, och då kan det gå för sig. Men låt oss tänka på hyrorna ett slag. Tag bort hyresregleringen, låt hyresmarknaden bli fri! Vad blir då följden? Jo, att de mindre bärkraftiga i samhället hastigt kommer att köpas ut ur sina lägenheter av dem som har det bättre ställt. Vi är ett parti som arbetar på landsbygden och har inte i främsta rummet intressen att bevaka i städer och samhällen, där hyreshusen finns. Men det säger jag, att vi vill ändå inte vara med om att medverka till en sådan omedelbar avveckling. Däremot har jag den uppfattningen — den tror jag att jag givit till känna tidigare — att man successivt bör försöka nå fram till en jämnare hyressättning och alltså komma ifrån de olika nivåerna på detta område.

Herr FAST (s): Herr talman! Det är rätt förklarligt om en remissdebatt, som kommer efter ett kort sommaruppehåll i riksdagsarbetet, ter sig något konstlad. Att så blir fallet har vi fått be-

vittna här i dag, då man ansett det lämpligt att dra in de kommunala frågorna från stadshuset i remissdebatten.

Jag vill erinra om att ifall det vore så, att höstsessionen bildade inledning till riksdagens arbete under ett budgetår, så skulle vi inte få mer än en allmän remissdebatt. Att riksdagsarbetet skall läggas upp på det sättet har ju varmt förfäktats bland annat av högerpartiet. Men om man skall gå den vägen måste man också se till, att höstsessionen kan börja så tidigt, att det blir någon mening med sammanträdet på höstsidan, och det kräver en omläggning av budgetåret, vilket sannoligen inte är någon enkel anordning. Det får vi emellertid tillfälle att diskutera senare under sessionen.

Om man dömer efter de många interpellationer, som redan har framställts under höstriksdagen, får man väl närmast den uppfattningen, att det inom landet har inträffat många betydelsefulla ting, sedan värriksdagen avslutade sitt arbete. Men man kan väl knappast, herr talman, säga att detta är förhållandet, och då måste man söka efter andra orsaker till aktiviteten och ha förståelse för oppositionspartiernas behov av en höstoffensiv mot regeringen och de partier, som utgör regeringens parlamentariska underlag.

Men även om man har förståelse för oppositionens behov av att kritisera och även är införstådd med avsikterna med kritiken tycker man nog ibland, att förhållandena inom landet framställs i alltför grådaskiga färger av oppositionen. Det kan inte hjälpas, herr talman, att jag måste uppehålla mig en liten stund vid detta. Det är nog svårt att komma ifrån det enkla faktum, att vi intar en förmånlig undantagsställning i förhållande till de flesta länderna inom hela den civiliserade världen. Detta konstaterande innebär från min sida ingenting annat än en ödmjuk tacksamhet mot det s. k. ödet för att

Vid remiss av propositionen nr 233.

grundbetingelser har funnits för denna förmånsställning.

Skillnaden mellan oppositions- och regeringspartiernas uppfattning ligger väl närmast däri, att oppositionen förmenar, att vi fått vår gynnade undantagsställning trots att vi haft en regering, som fört en oförståndig och högst klandervärd politik, medan regeringspartierna anser, att regeringspolitiken har varit väl ägnad att underlätta och påskynda den jämna välståndsutvecklingen i vårt land och att väsentligen öka den sociala tryggheten.

Om det inte hänt så mycket på den inhemska fronten, sedan riksdagen sist var samlad, har händelserna avlöst varandra på det utrikespolitiska fältet. Tyvärr kan man inte påstå, att de tunga molnen har skingrats av några värmande och genomträngande solstrålar; snarare är det väl så att ovissheten och osäkerheten har ökat. Jag tänker därvidlag bland annat på det oroande läget i Korea, där frågan är, om vapenstilleståndet skall utbytas mot en överenskommelsefred eller övergå i någonting annat — och i så fall vad? Jag tänker vidare på spänningen mellan Israel och arabstaterna, konflikten om Triesteområdet, frågan om Tysklands enande till en självständig demokratisk stat och den väpnade oron inom Englands och Frankrikes kolonier. Skall man kunna komma fram till godtagbara fredliga lösningar av de många brännande problemen, måste det finnas en uppriktig och god vilja hos alla berörda parter. Man frågar sig: Finns denna goda vilja på alla håll? Ja, här om får framtiden ge svar.

Man har ibland gjort gällande, att det nu skapats ett militärt jämviktsläge, som kan utgöra en fredsgaranti, och jag vill visst inte förneka värdet av ett sådant militärt jämviktsläge. Men erfarenheten visar, att det är en bräcklig fredsgaranti att bygga på. Jämvikten kan snabbt förskjutas, och förskjutningen kan vara av rent revolutione-

rande slag. Så skedde vid och efter världskrigets utbrott, då maktkonstellationen var en helt annan än efter krigets slut.

Jag erinrar om att i dagens läge är det inte ett maktblock av enbart demokratiska stater, som står mot ett block av kommunistiska diktaturstater. Spaniens inlänkande i västmaktsförsvaret beriktar detta, även om man ser bort från det frågetecken, som Jugoslavien utgör. Ur demokratiska synpunkter är det inga uppmuntrande tecken att finna, hurusom det i Amerika vid kampen mot kommunismen kan tillåtas metoder, som enligt mitt förmenande i vissa fall mera överensstämmer med metoderna i kommuniststyrda diktaturländer än i demokratiska frihetsstater.

Man kan mycket väl förstå, att många människor är otåligen och missnöjda med de små resultat, som har uppnåtts under Förenta Nationernas åttaåriga verksamhet. Men skall man vara rättvis i sin bedömning måste man också ta hänsyn till de oerhörda svårigheter, som denna organisation har haft att övervinna. Man skall heller inte undervärdera de resultat, som har uppnåtts. Redan detta att det funnits ett forum för nationernas överläggningar i tvistefrågor har varit av utomordentlig betydelse och ägnat att lätta det explosiva trycket, något som är av stort värde i atom- och vätebombens tidsålder. Om inte FN i dag hade funnits till hade det varit angeläget att så snabbt som möjligt få en liknande organisation till stånd. Att göra FN till ett verkligt universellt organ, där alla stater är medlemmar, är ett mål, som Sverige strävat mot och även i fortsättningen bör sträva till. Avgörande för FN:s framtid är och förblir, huruvida det för tvisternas lösande kan skapas en vilja till samförstånd i det internationella umgänget. I längden kan inte nationerna bära fortsatta kapprustningar, som måste verka hämmande på den sociala utvecklingen. Även i vårt land har vi att göra den svåra avväg-

Vid remiss av propositionen nr 233.

ningen mellan vad ett starkt försvar kan betyda som ett trygghetsmoment och vad vi har ekonomisk möjlighet att offra för militära utgifter utan att andra viktiga samhällsintressen blir åsidosatta.

I fråga om vad som har hänt utomlands och som tilldragit sig stort intresse här hemma är även den så kallade Nabolandsaffären att nämna. Det är med tillfredsställelse jag konstaterat det mycket positiva intresse, som vår utrikesledning har visat för kapten Lorentzon, och att den givit honom allt det stöd som har varit möjligt att åstadkomma. Jag är också glad över att utrikesledningen i diskussion med våra nordiska grannländer har tagit upp frågan om tillskapandet av en internationell sjöfartsdomstol. Med hänsyn till lagstiftningen och rättsförhandlingarna i vissa länder är det av vital betydelse, att bland annat sjöfartsolyckor blir enhetligt bedömda, framför allt i fråga om ansvarigheten. Men, herr talman, jag vill i detta sammanhang passa på att uttala både min förvåning och min harm över att man på vissa håll försökt göra partipolitik av Nabolandsaffären. Varje objektiv bedömare, som — låt vara på avstånd — följt utvecklingen av denna affär, måste väl säga sig, att den svenska utrikesledningen gjort vad som varit möjligt att göra för att ge kapten Lorentzon hjälp och stöd. Dylika tragiska händelser är föga lämpade som slagträ i den politiska debatten, och sådant bör därför också brännmärkas.

På högerhåll har man tagit upp diskussionen om huruvida samhället, stat och kommun, skall sörja för medborgarnas ekonomiska och sociala trygghet eller om det är bättre att den enskilde har en större andel i denna plikt men då också får behålla en större del av sina årliga inkomster. Ja, det diskussionsämnet är inte nytt. Det var ju framför allt därom striden stod, när vi lade grunden till Socialsverige. Men jag trodde, att den diskussionen var i det

närmaste slutförd, eftersom vad som nu återstår är ett utbyggande efter principiella linjer, som riksdagen i stort sett redan kan sägas ha godtagit. Tidigare har ju högern velat tävla med folkpartiet om vilket parti som varit mest reformvänligt, och i den diskussionen har socialdemokraternas reformvänlighet alltid kommit i skuggan. Förhåller det sig månne på det sättet, att den gamla slitstarka högern har börjat finna sig själv och återfallit i gamla tankebanor, klädda i nya ord? Det låter så demagogiskt enkelt, när man säger, att den enskilde skall förvalta en större del av sin egen inkomst och skatten sålunda sänkas. Men de gamla, de som blir arbetslösa, de som råkar ut för olycksfall eller sjukdom och som inte har haft möjlighet att samla tillräckligt i ladorna eller kanske ingenting alls, för alla dem är högerns nya politik helt och hållet verklighetsfrämmande.

Jag tror, att vi har varit överens om, och vi skulle väl kunna vara överens om det alltjämt, att vi skall ge ungdomen bästa möjliga utbildning, att det är samhällets plikt att svara för en god hälso- och sjukvård och att sörja för vår inre och yttre trygghet, att sköta vägar och kommunikationsmedel samt att understödja bostadsbyggandet etc. Men om man är överens om detta och mera därtill, och om man inte vill ta ett steg tillbaka i fråga om vad riksdagen redan har beslutat, då blir väl talet om mera väsentliga skattelättnader inte annat än tomma slagord. Vi kanske kan bli tvungna att höja vissa indirekta pålagor för att vi skall kunna undvika höjningar av den direkta statskatten. Att öppet eller med konstlade medel underbalansera budgeten i en tid, då man kan säga att vi har full sysselsättning, det kan man väl inte ta på sitt ansvar?

När man talar om skatter, måste man också tala om statens utgifter, och är man överens om totalsumman av dessa, måste man också bli överens om den

Vid remiss av propositionen nr 233.

totala börda, som kan läggas på svenska folket i form av skatter. Men då blir diskussionen en annan och mera differentierad. Då blir det fråga om hur man skall fördela detta ofrånkomliga skattestryck. Kommer man fram till den diskussionen, är jag inte säker på att högern får riktigt det stöd hos folket, som den räknar med, när den här talar om sänkta skatter.

När det gäller det fortsatta reformarbetet, som i vissa fall ännu är trängande, trots allt vad vi har åstadkommit, kan detta inte genomföras i raskare takt än det ekonomiska underlaget växer och sålunda stegringar av det direkta skattestrycket inte skall behöva tillgripas. På den punkten kanske vi kan bli överens.

Herr talman, jag är glad över de signaler, som kommer från årets fackliga kongresser. Där har man lagt mycket större vikt vid trygghet och sociala förmåner än vid de direkta löneinkomsterna. Det är signaler i en annan tonart än högerns stridssignaler. Stockholms-Tidningens rubrik över ett referat av vad herr Hjalmarson för en tid sedan skulle ha sagt, att »pengar är bättre än frihet» är, tycker jag, kanske onödigt elak. Jag tror inte, att högern menar annat än att försöka fånga in i sina fållor alla dem, som har det ekonomiskt så väl ställt, att de i väsentlig grad kan undvara samhällets hjälpverksamhet. Men det är klart att man också kan försöka fånga in även dem, som inte är helt socialt medvetna, dessa som alltid klagat över höga skatter men som är bland de första att ropa på samhällets hjälp när det inträffar svårigheter av skilda slag.

All frihet är bra, även den ekonomiska friheten, men den kan endast uppnås av ett fåtal medborgare och kan ibland motverka andras berättigade krav på frihet och på trygghet.

Jag erinrar om att jag inledningsvis har sagt, att vi lever under bättre och drägligare förhållanden än de flesta

andra folk. Vi har en hög social standard, och vi har allttjämt full sysselsättning av arbetskraften. De svårigheter som har uppkommit t. ex. inom järn- och metallindustrierna är väl hittills närmast att betrakta såsom omställningssvårigheter, sådana som tidigare drabbade exempelvis textilindustrien. Men skulle det mot förmodan uppkomma arbetslöshet av mera betydande omfattning står vi rätt väl rustade att snabbt sätta i gång arbeten inom den allmänna sektorn, öka statsbeställningarna hos de enskilda företagen och upphäva eller lindra vidtagna restriktioner som varit avsedda och ägnade att hindra en inflation.

Allt som är möjligt att göra för att vidmakthålla den fulla sysselsättningen måste komma till utförande. Endast om hela folket är i arbete kan vi uppehålla och förbättra vår ekonomiska och sociala standard.

Vi har tämligen väl lyckats att stabilisera prisnivån, och vi kan väl nu närmast räkna med fallande varupriser på vissa områden i stället för höjda. Men här vill jag gärna inflika, att det är en viss tröghetslag som gör sig gällande när det är fråga om att inom detaljhandeln få ut de prissänkningar, som har ägt rum på importvaror, hos fabrikanter och kanske till och med hos grossister. Jag gör inga andra reflexioner än att jag tror att det skulle vara mycket oklokt att nu på en gång slopa all statlig priskontroll. Den allmänna konkurrensen i all ära, men erfarenheten tycks ge vid handen att prisökningarna sker mycket snabbare än prissänkningarna. Jag är angelägen att betona att varje fördröjning av möjliga prissänkningar bör undvikas, ty sådana kan vara ägnade att försämra utgångsläget vid kommande avtalsförhandlingar.

Trots penningvärdets försämring, som vi alla erkänner, har dock reallöneförbättringen varit betydande. Under tioårsperioden 1929—1939 steg reallönen

Vid remiss av propositionen nr 233.

med 12 procent, medan reallönestegringen för den senaste treårsperioden har varit 18 procent. Även om dessa uppgifter avser metallindustrin torde de dock vara ganska representativa även för andra näringsgrenar. Trots ökad semester och vissa omställningssvårigheter inom begränsade tillverkningsområden torde vi kunna räkna med en mindre produktionsstegring. Vi har i år haft förmånen att få en riklig skörd, inbärgad under lämplig väderlek, och det ska vi vara tacksamma och glada över. Vi har kunnat starkt öka vår produktion av elektrisk energi. Vi har stärkt våra valutareserver; även om vi inte därigenom har nått det mål som vi avsett att uppnå har vi dock ökat vår rörelsefrihet i fråga om utrikeshandeln. Investeringarna har ökat framför allt i den allmänna sektorn, men vi har genom kreditrestriktioner, byggnadsreglering och annat kunnat hålla dem inom ramen för vad som är möjligt utan risk för inflatoriska tendenser. Att det sedan har funnits önskemål om ytterligare investeringar, inte minst när det gäller bostadsbyggandet, förändrar inte bilden, att vi har investerat precis så mycket som det har funnits ekonomiska och personella resurser till. Sedan kan man diskutera fördelningen, men jag har svårt att tänka mig, herr talman, att det med räntestegringar skulle ha varit möjligt att uppnå ett motsvarande eller bättre resultat vare sig i fråga om den totala investeringsmängden eller i fråga om den lämpliga fördelningen av investeringarna. Det är ju långt ifrån alltid som de mest nödvändiga och önskvärda investeringarna kan bära de kostnadsstegringar, som bl. a. följer av en höjd ränta; inte minst är ju detta fallet i fråga om bostadsbyggandet.

Även om sålunda det ekonomiska läget ter sig rätt gynnsamt lämpar det sig inte för utgiftstegringar som inte är alldeles nödvändiga. Vi får väl vänta till nästa års riksdag för att se hur allvar-

ligt man menar med det myckna vackra talet i dag om att man skall begränsa statens utgifter.

Läget ute i världen är så pass osäkert att ingen, framför allt inte jag, vågar sia om framtiden. Därför har jag varit förvånad över alla de frågor, som man i dag har ställt om när regeringen har tänkt göra det och det. Det är mycket av detta som är beroende av omständigheter, som vi har rasande små möjligheter att inverka på. Därtill är vi ett alltför litet land. Men vi måste alltid vara beredda att snabbt anpassa oss efter konjunkturväxlingarna ute i världen, inte minst i Amerika.

Vi kan inte i det nuvarande läget undvara vissa regleringsmedel, som staten har att förfoga över, detta även om oppositionspartierna därigenom får tillfälle till vissa partipolitiska spekulationer, som emellertid enligt mitt förmenande är rätt kortsiktiga. Jag erinrar om hurusom högerpartiet i Förenta staterna före presidentvalet utlovade att alla regleringar snabbt skulle avvecklas, skatterna skulle sänkas och välståndet ökas. Hur har det gått? Priserna har snarare ökat och inkomsterna minskat för betydande delar av det amerikanska folket, och arbetslösheten har börjat göra sig påmint. Särskilt har stora jordbrukskretsar i Amerikas förenta stater råkat illa ut. Någon segerstämning råder väl för närvarande inte inom det republikanska partiet. Man tycks vara ganska beredd att vidtaga en del statliga ingripanden. Herr Hjalmarson kan väl vänta och se vad som i detta fall fall kommer att ske.

Det är klart att vi i vårt land med glädje skulle hälsa en sådan utveckling att den internationella handeln helt skulle kunna frigöras. Vårt land har också gått längre än de flesta andra länder när det gäller liberaliseringen av utrikeshandeln, men vi kan inte komma ifrån att vi måste se till att export och import flyter något så när jämnt med hänsyn tagen till de rådande clea-

Vid remiss av propositionen nr 233.

ringmöjligheterna de olika valutorna emellan.

Efter valet i Västtyskland siade man — det har också framgått under debatten i dag — på en del håll om borgerlighetens totalseger över socialdemokratien. Men jag tror att man var litet för snabb i omdömet och inte tog tillräcklig hänsyn till de särskilda omständigheter, som ännu råder i det krigshärjade Tyskland, där man har rätt säregna partibildningar och där åtskilligt av den gamla tyskandan lever kvar och döljer sig inom vissa borgerliga partier. Går man däremot till de val som nyligen förrättats i våra nordiska grannländer, kan man väl inte förneka att dessa snarare inneburit en förstärkning för socialdemokratien. Särskilt är detta fallet med det norska valet. Härvid bör man lägga märke till att det socialdemokratiska partiet i Norge länge har innehaft regeringsmakten under en mycket svår uppbyggnadstid. De norska studiebesöken hos folkpartiet i Sverige, där det fanns lärdomar att hämta om hur man kan sköta en framgångsrik agitation, har i varje fall inte förhindrat ett kraftigt nederlag för norska vänsterpartiet. Men kanske är det norska folket mindre mottagligt än det svenska för negativ kritik.

Mycket kan förändras i fråga om partiernas agitationsmetoder. Men det tycks finnas vissa ting som har samma uppståndelseförmåga som i sagan om den gamla galten som återuppstod varje morgon. Jag tänker då på oppositionspartiernas ständiga tal om socialdemokraternas beroende av kommunisterna, om deras vilja till samverkan, om att det är svansen som styr, om likheten i grundåskådningen etc. Det är inte så mycket som behövs för att de gamla slagorden från gångna strider skall komma till användning i debatten. Jag tänker här på vad jag inledningsvis sade om att vi flyttat över en del av stadshusdebatten till denna kamma-

re. Jag har som kommunalman varit van att samarbeta med alla partier överallt där samverkan varit möjlig. Jag har aldrig önskat att isolera mig i det avseendet. Den anmärkning man nu i detta avseende riktar mot socialdemokraterna i Stockholms stadsfullmäktige förstår jag inte alls. Här har socialdemokraterna gått till val utan några som helst sidoblickar med sin vanliga gamla partibeteckning. Den har använts av kommunisterna, som inte hade någon utsikt att få ett eget mandat. Nu säger man att socialdemokraterna ju kunde ha tagit en annan partibeteckning, kunde ha gjort ett tillägg, som gjort det omöjligt för kommunisterna att använda denna partibeteckning. Det är mycket möjligt. Jag skall inte bestrida det förhållandet. Men hade det varit rimligt, att man skulle använda denna fingerfärdighet med sin egen gamla partibeteckning för att medverka till att en högerman blev invald i första kammaren i stället för en socialdemokrat? Skulle något annat parti i svenska riksdagen ha handlat annorlunda än vad socialdemokratiska stadsfullmäktiggruppen i Stockholm gjorde? Uppriktigt sagt bör det finnas litet rim och reson även i de krav på självuppgivelse man ställer på den svenska socialdemokratien.

Under de två år som gått sedan den nuvarande regeringskoalitionen kom till har det — och det måste räknas till dess förtjänster — funnits ett stabilt parlamentariskt underlag för regeringspolitiken. Detta har enligt min mening varit till gagn för vårt land och vårt folk. Ett sådant majoritetsunderlag tycks man sträva efter i flera demokratiskt styrda stater, men det är inte överallt man lyckats. Behovet av samverkan gör sig väl gällande överallt där inte ett parti vunnit en klar majoritetsställning. Mot samverkanssträvandena kan väl rimligen inte riktas några principiella förebråelser. Kritiken får väl inrikta sig mot den politik som föres. Det

är ganska självklart att det mellan samverkande partier måste finnas en viss överensstämmelse i uppfattningen om hur man skall lösa de olika problemen, framför allt om dagspolitiken, medan mera långsiktiga och principiellt partiskiljande ting åtminstone för en kortare tid kan skjutas undan. Så länge som denna enighet om de politiska åtgärderna i nuläget råder mellan socialdemokratien och bondeförbundet, är denna samverkan berättigad och bör därför också fortsätta. Här är det varken fråga om kohandel eller underkastelse för något av de samverkande partierna, utan här är det fråga om en politik, som enligt vår uppfattning bärs upp av en ärlig vilja på båda sidor att gagna svenska folket och vårt land.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr PETERSSON i Dahl (bf): Herr talman! När man sitter och lyssnar till debatten och tänker på vilka attacker som tidigare från oppositionens sida riktats mot regeringspartierna, kan man inte få något annat intryck än att oppositionen faktiskt håller på att tappa sugen. Det är de gamla slitna argumenten som man kommer med, och man har svårt att få någon riktig fart på angreppen.

Herr Ohlin, som fortfarande gör anspråk på att vara förste oppositionsledare och alltid är den förste talaren i debatterna — fastän herr Dickson i den här remissdebatten sprang förbi honom — lovade häromdagen att det nu skulle vara slut med den politiska stiltjen. De många interpellationer, som framställdes på höstriksdagens första dag, skulle väl vara ett bevis på detta. Annars kan man inte få något annat intryck än att det hela var en suck från ett mycket bedrövat hjärta. Ödet kan ibland vara ganska grymt. De olycksprofetior, som högern och folkpartiet

Vid remiss av propositionen nr 233.

vid alla möjliga och omöjliga tillfällen kommit med, när man på ett målande och fantasifullt sätt talat om att regeringspolitiken skulle med expressfart föra vårt land till undergångens brant, har inte slagit in. Oppositionen är faktiskt i den belägenheten, att den måste skaffa nya argument, och det är kanske inte alltid så lätt.

Den ekonomiska utvecklingen har sålunda inte blivit den som oppositionen tänkt sig, och det verkar som om oppositionen är mycket bedrövad över detta. Utvecklingen har, kanske på grund av regeringens åtgöranden, på det hela taget blivit en annan än också vi under vårriksdagen vågade räkna med. Produktion, sysselsättning, utrikeshandel har utvecklats på ett sätt, som man i förhandenvarande läge borde kunna vara tillfredsställd med. De farhågor för en konjunkturomsvängning, som också vi hyste, har visat sig vara överdrivna. Framför allt har exporten blivit en helt annan än man vågade räkna med vid årsskiftet eller då finansplanen framlades. Nationalbudgetdelegationen räknade med att utrikeshandeln i år skulle lämna ett underskott på cirka 450 miljoner kronor. Man förutsatte visserligen att exportvolymen skulle stiga med cirka 4 procent och att importvolymen skulle bibehållas oförändrad, men man räknade samtidigt med att bytesförhållandena skulle försämrats med cirka 10 procent i förhållande till år 1952. I verkligheten har emellertid bytesförhållandena försämrats endast med hälften eller 4—5 procent, och valutareserven har under de tre första kvartalen i år ökat med 88 miljoner kronor. September månad uppvisar ett utförselöverskott på cirka 40 miljoner kronor, medan för samma månad i fjol noterades ett införselöverskott på 105 miljoner kronor. Resultatet är alltså, vad september månad beträffar, en skillnad på cirka 150 miljoner kronor till vår fördel.

Förbättringen av valutareserven har

Vid remiss av propositionen nr 233.

bl. a. medfört, att statens kreditbehov i stor utsträckning kunnat tillgodoses i den öppna marknaden. Det är också i detta sammanhang viktigt att konstatera, att våra guld- och dollartillgångar under året ökat, så att de nu representerar mer än hälften av valutareserven.

Det är även anledning understryka att våra skogsindustriprodukter i stor utsträckning bidragit till exportuppsvinget. Skogsindustrien har nu fått ett förbättrat avsättningsläge, vilket också medfört produktionsstegring. Efterfrågan på virke är god. Virkespriserna har, av kronoskogsauktionerna i Norrland att döma, stigit med 15—20 procent i jämförelse med fjolårets priser.

Den hårdast drabbade produktionsgrenen har varit verkstadsindustrien, som har fått ökade svårigheter att göra sig gällande på utlandsmarknaden. Verkstadsindustriens export har emellertid inte gått tillbaka så som man hade befarat. Hur det kommer att bli under den närmaste framtiden kan vara svårt att bedöma. Man måste räkna med att konkurrensen på utlandsmarknaden kan komma att skärpas, inte minst från den västtyska industriens sida. Det är därför fortfarande anledning att med samma styrka framhålla, att det redan nu påfrestande kostnadsläget hos vår industri inte ytterligare kan få höjas. Vi står nu snart inför en ny avtalsrörelse. Huruvida resultatet därav kan bli, vet vi inte. Man handlar emellertid säkerligen klokt, om man gör klart för sig, att några inkomststegringar aldrig kan tagas ut i förskott. Vi kan inte därvidlag komma längre än produktionsstegringen medger. Vårt land ligger nu på tredje plats i Västeuropa i fråga om reallönestegringen för arbetarna under den hittills gångna delen av detta årtionde. I förhållande till konkurrentländerna ligger även vårt löneläge relativt högt, vilket i sin tur försämrar vår konkurrenskraft. I detta fall kanske vi gärna tänker på Tyskland, som har mycket lägre löneläge än vi och som

följaktligen har lättare att konkurrera än vi.

Det har varit ett mål för regeringens politik att bibehålla den fulla sysselsättningen. Vi som minns arbetslöshetskrisen på 1930-talet och de stora problem, som den medförde för hela samhället, vill inte gärna se den situationen upprepad. Vad oppositionen ansett i detta avseende har man inte kunnat bli riktigt klok på. Från högerhåll förklarades i årets skattedebatt i våras i denna kammare, att det var en cynism att tala om översysselsättning när man samtidigt hade 24 000 arbetslösa inom fackföreningarna, såsom det var i februari 1952. Man kan dra den slutsatsen att högern då tyckte, att arbetslösheten var ett problem som den ville uppmärksamma. Nu kunde man emellertid härvidlag läsa i högerns huvudorgan, Svenska Dagbladet, att översysselsättningen alltså utgör ett inflationshot. Då kan man väl fråga sig vad högern har för ståndpunkt beträffande arbetslöshetspolitiken. Dess bättre är det knappast något problem i förhandenvarande läge, så sysselsättningen måste sägas vara god och inga mer vidsträckta åtgärder har måst vidtagas mot arbetslösheten. Några åtgärder behöver kanske inte heller vidtagas under den närmaste tiden.

Vi har alltså nu en god ekonomisk stabilitet i vårt samhälle. Detta kan vi läsa i den rapport från konjunkturstiftet som ligger på kammarens bord. Den visar med full evidens att vi håller på att uppnå stabilitet. Hur man än vill se på denna sak kan man inte gärna komma ifrån, att regeringspartierna bedömt läget på ett riktigt sätt och att regeringspolitiken varit framgångsrik. Detta betyder naturligtvis inte att framtiden skulle vara utan problem. Konjunkturläget måste alltså sägas inrymma ovissa faktorer. Vi kan inte blunda för att det finns risker för en konjunkturförsämring, även om en sådan kanske inte behöver få så djup-

Vid remiss av propositionen nr 233.

gående verkningar. Det har tidigare i debatten talats om utlandsmarknaden. Förhållandena i Amerika har nämnts. Man har funnit att man också där hysar oro för depressionsutvecklingen. Det är väl självklart att även vi kommer att få kännning av en depression där borta.

Den stora skiljelinjen i den ekonomiska politiken har tidigare varit räntepolitiken. Både högern och folkpartiet har ju här haft en annan mening än regeringen. I dag tycker jag faktiskt att det varit ovanligt tyst om detta. Jag hörde att herr Ohlin konstaterade, att det kunde vara nyttigt med en rörlig ränta. Han sade i sitt anförande att om räntan stiger en kort tid så kommer den senare åter att sjunka. Han konstaterade själv att räntan gradvis hade stigit, s. k. ränteglidning, men nu faktiskt åter var i sjunkande. Har man nu från regeringspartierna motarbetat en högre ränta och även en rörlig ränta men ändå fått denna goda utveckling i konjunkturläget, medan samtidigt räntan sjunkit, då är det väl en riktig politik som har förts. Nu har högern och folkpartiet — särskilt högern — varit ståndaktiga tennsoldater och kämpat för en räntehöjning. Man har tidigare sagt att får vi bara en rörlig räntepolitik, högre ränta, då skall alla samhällsekonomiska problem lösas av sig själva. Jag har aldrig fattat hur man kunnat resonera på det sättet. Tvärtom har jag varit övertygad om — och jag är det fortfarande — att det varit till förmån för hela samhället att vi haft en låg räntepolitik och att vi kunnat uppnå stabilisering utan någon allmän räntehöjning. Det visar sig också nu att detta varit en riktig politik.

I dagens debatt har det talats ganska mycket om jordbrukspolitiken. Jag vill då ha sagt att en höjning av räntan med en procent skulle medföra att jordbrukets utgifter i jordbrukskalkylen ökades med ungefär 100 miljoner kronor. Var skall denna täckning tagas? Det har

även tidigare i debatten talats om vad en höjning av räntan betyder för bostadsproduktionen. Särskilt min företrädare i denna talarstol, herr Fast, nämnde att det är självklart, att en räntehöjning måste påverka såväl produktionen som levnadskostnaderna ifall den bleve mera avsevärd. Detta är säkert riktigt. Den ränteglidning som ägt rum har inte haft denna inverkan. Räntan har kunnat gå tillbaka till normalläget praktiskt taget utan särskilda ingrepp — detta har också här konstaterats. För vår industri, för vårt jordbruk och för hela vårt näringsliv över huvud taget hade det säkert varit en mycket farlig åtgärd att höja räntan och på detta sätt driva kostnadsläget i höjden. Jag har i tidigare debatter sagt min mening om räntans möjligheter att inverka på det ena och det andra sättet, och jag skall i detta anförande inte vidare gå in på den saken.

Jag tror att vi har erfarenheter av vad en anpassningsbar politik kan föra med sig. Det måste vara statsmakternas uppgift att aktivt ingripa i konjunkturerna med sådana regleringar, som kan befinnas vara nödvändiga. 1930-talets politik visade att detta var till förmån för hela samhället, och detsamma har visats genom den politik som vår nuvarande regering har fört. Detta betyder givetvis inte — jag vill understrika detta precis som inrikesministern gjorde här tidigare — att vi vill ha regleringar för regleringarnas egen skull. Vi har vid upprepade tillfällen förklarat, att vi inte vill ha fler regleringar än nödvändigt. Man har tidigare här erinrat om de regleringar som har försvunnit. Jag tror att det är nödvändigt att även i fortsättningen gå på samma väg.

Det är särskilt herr Hjalmarson, som har behandlat den frågan i dagens debatt, och han har då vänt sig mot bondeförbundet och sagt, att vi har för mycket regleringar, som allesammans skulle kunna avskaffas. Då kan man ställa den

Vid remiss av propositionen nr 233.

frågan till herr Hjalmarsson: Hur har högern gjort i liknande läge, då den befunnit sig i regeringsställning? Har den då avskaffat regleringarna? Jag tror att man kan konstatera raka motsatsen; jag gav exempel på detta i våras och skall inte upprepa dem i dag.

Herr Hjalmarsson nämnde i början av sitt anförande, att hyrorna är så höga, att ingen har möjlighet att betala dem. Nu är det ju så, att högern i våras och för övrigt en lång tid har arbetat för ett avskaffande av subventionerna. I bostadsdebatten i våras hade högern reservationer om att man skulle successivt avskaffa subventionerna eller i varje fall minska dessa. Hur stämmer detta överens med herr Hjalmarssons uttalande här i dag? Det är väl ändå så, att den uppenbara avsikten med dessa subventioner är att förbilliga hyrorna särskilt för de mindre bemedlade.

Nu säger herr Hjalmarsson, att alla regleringar skall avskaffas. I våras yrkade högern på att hyresregleringen skulle avskaffas. Men hur går det med hyrorna, om bostadskostnaderna skall slås ut på dessa? Blir inte hyrorna högre då? Och i så fall blir det väl praktiskt taget omöjligt för de mindre välsituerade att kunna betala hyrorna; i varje fall blir det omöjligt för dem att hyra något så när drägliga bostäder.

Politiken är det möjligas konst, men man behöver inte besitta någon större matematisk begåvning för att kunna räkna ut att det i för handen varande läge icke är möjligt att genomföra någon skattesänkning. Jag har suttit och lyssnat efter vad oppositionen skulle föreslå för skattesänkning. I våras yrkade ju såväl högern som folkpartiet, att uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten skulle minskas med tio procent. Jag har kanske inte varit tillräckligt uppmärksam åhörare i dagens debatt, men jag har faktiskt inte hört någon tala om att vi skulle haft möjlighet att göra denna minskning. Vi kan kanske dessutom erinra oss, att när

oppositionspartierna i fjol yrkade detta skulle det ha inneburit en sänkning av statsinkomsterna med i runt tal 300 miljoner kronor. Budgetutfallet visade sedermera, att oppositionen kapitalt felbedömt läget. Man talade gärna såväl i riksdagen som särskilt ute på valmötena om att det var en miljard i överskott och att det därför fanns goda möjligheter att minska skatten. I år framlades en balanserad budget, som inte kunde tillåta några skattesänkningar, men det bekymrade varken högern eller folkpartiet i våras; de yrkade fortfarande en minskning av uttagningsprocenten med tio procent.

Jag har följt med i tidningarna för att se vad som har hänt och för att se vilka uttalanden partiledarna Ohlin och Hjalmarsson gjort. Om en tidning återgivit ett av herr Hjalmarssons föredrag riktigt, skulle han däri ha sagt, att skattesänkningen för närvarande vore vår viktigaste sociala fråga och att den vore mera betydelsefull för samhällsmedborgarna än de sociala välfärdsanordningarna. Folkpartiet gjorde i våras en skenmanöver beträffande avskrivningar av de statliga bostadslånen. Båda metoderna är väl typiska för respektive partier.

Hur gärna vi än vill, har vi inte någon möjlighet att sänka den direkta skatten. Huruvida det går med de indirekta skatterna vet man inte. Man har i dag talat om att finansministern kanske kommer med indirekta skatter på sprit och tobak. Om man får döma av herr Ohlins anförande, kommer väl herr Ohlin att bli motståndare till detta.

Nu är det ju så, vilket man väl får upprepa, att de automatiska utgiftsstegringarna för innevarande budgetår uppgår till inte mindre än 470 miljoner kronor och för nästa budgetår beräknas bli 575 miljoner kronor. Det är givetvis nödvändigt för staten att skaffa ökade inkomster, som kan täcka utgifterna. Man kan inte gärna tänka sig en under-

Vid remiss av propositionen nr 233.

balansering av budgeten under en högkonjunktur som den rådande.

Man säger från oppositionens sida, att regeringen för en oförsonlig politik och att den sätter alltför stora värden på spel för hela vårt folk. Då måste man om oppositionen säga att den har icke varit blygsam, när det gällt att föreslå nya utgiftsökningar för staten. Jag vet inte om folkpartiet har röstat emot några statsanslag; om så är fallet är det i mycket liten utsträckning. Högern säger alltid att den har varit sparsam, och vi kommer mycket väl ihåg att den gick hårt emot subventionerna och menade att dessa skulle bort så fort som möjligt och att prishöjningarna skulle slås ut på varorna. Men när det gäller försvarskostnader har högern aldrig prutat, och det är väl inte heller någon annan som vill det i nuvarande läge.

Utgifterna för försvaret måste vi nog ha, fastän de är stora; de går på ett par miljarder. Det är möjligt, att en del saker skulle kunna handläggas på ett annat sätt, och jag tror det kan finnas anledning att från denna talarstol stryka under att alla möjligheter att spara på utgifter i fråga om vårt försvar bör tillvaratagas.

Det är klart att man kan ha olika uppfattningar om vår socialpolitik. Utgifterna för vår sociala trygghet är mycket betydande. De är ju ungefär jämställda med våra försvarsutgifter, och man kan alltså säga att utgifterna för vårt yttre och inre försvar är ungefär lika. De balanserar som sagt på ungefär 2 miljarder kronor vardera. Men vill vi faktiskt minska på vår sociala välfärd? Vi kanske erinrar oss de attacker som gjordes mot regeringen för något år sedan, när det gällde folkpensionerna. Särskilt under den interpellationsdebatt vi hade i fjol höst gick man väldigt hårt in för en ökning, och man försökte pressa fram från socialministern vad det nya förslaget för år 1953 i fråga om folkpensionerna kunde inne-

bära. Efter det beslut som sedermera fattades av riksdagen och som innebar en stark ökning av folkpensionerna har väl oppositionen inte så mycket att säga i det fallet. Jag har heller inte hört någonting nämnas om denna sak i dagens debatt.

I fråga om sjukförsäkringen rådde det kanske litet olika meningar i våras. Det är ju en mycket betydelsefull reform som därvidlag har beslutats. Inte minst för landsbygdens befolkning spelar den en mycket stor roll. Vi har kanske inte nått allt vad vi vill nå på det socialpolitiska området i och med denna reform, men i vårt nuvarande läge får vi väl ändå avvakta och kanske vänta med nya reformer, så att vi icke tar dem fortare än vi har möjlighet att betala dem.

När det gällde denna sjukförsäkringsreform menade högern att vi skulle ha väntat med beslutet, och högern menade också att kostnaderna för folkpensioneringen i viss mån borde ha överförts på folkpensionersavgifterna. Denna politik står helt och hållet i överensstämmelse med gamla högertraditioner, men jag är inte säker på att småfolket ute i bygderna är riktigt överens med högern här.

I frågan om sociala förmåner, socialpolitik och skattesänkningar tillät jag mig i våras dra en parallell mellan en barnrik familj i små ekonomiska omständigheter och en välsituerad, barnlös familj. De sociala förmånerna betyder givetvis ofantligt mycket för en barnfamilj i små ekonomiska omständigheter, men en sänkning av skatten betyder för en sådan familj praktiskt taget ingenting. Tvärtom är det naturligtvis för en barnlös, välsituerad familj. För denna betyder en eventuell skattesänkning ofantligt mycket, men de sociala förmånerna betyder praktiskt taget ingenting.

Man kan givetvis säga att sjukförsäkringsreformen, såsom det har påståtts från visst håll, faktiskt innebär

Vid remiss av propositionen nr 233.

en övervältring av bördorna från de mindre välsituerade till de mera välsituerade. Jag kan emellertid inte komma till någon annan uppfattning än att denna ganska stora omfördelning av inkomster, utgifter och förmåner är till samhällets gagn. Genom denna har samhället faktiskt lyft upp de lägre sociala skikten på ett högre plan, och jag vill gärna upprepa vad jag tidigare har sagt, att dylika reformer faktiskt gör samhället mera arbetsdugligt, mera produktionsdugligt.

Jag tror inte att jag gör någon orätt om jag säger att det finns en brist på vilja hos högern när det gäller dessa saker.

En fråga som var föremål för riksdagsdebatt i går och som jag inte har tänkt säga så mycket om är den s. k. dyrortsgrupperingen. Vi har från vårt håll alltid drivit den politiken, att dyrortsgrupperingen såsom orättvis bör avskaffas så fort som möjligt. Vi har i många år varit tämligen ensamma om denna politik, men på sista tiden har det blivit en ändring därvidlag. Nu har vi fått bevittna att det redan har väckts flera interpellationer i frågan. De besvarades i går. Jag hade inte tillfälle att höra på debatten, men jag har läst i tidningarna att herr Lundqvist i Rotebro talade om att när det gällde Stockholms gränskommuner blev de fullständigt överrumplade. Beslutet kom som en blixtnad från klar himmel. De hade inte haft tillfälle att framföra sina synpunkter för regeringen. Herr Lundqvist sade att det är minst lika dyrt att leva i Stockholms förorter som i själva Stockholm. Liknande synpunkter anfördes här i denna kammare av herrar Helén och Antby från folkpartiet. Det är ingen ting annat att säga om detta än att jag tycker de haft riktiga synpunkter. Vi brukar framföra dem och säga, att ingen människa som lever utanför Stockholm begriper att det faktiskt skulle vara dyrare att leva i Stockholm än annorstädes.

Jag ser att herr Helén har anförut det skäl som jag många gånger tidigare anförut, att om man vill ha kvalificerad arbetskraft kan man inte betala arbetskraften olika. Den kvalificerade arbetskraften går dit där man får de största förmånerna och de största lönerna. Det är naturligtvis alldeles riktigt, men det är ganska intressant och rätt nöjsamt att konstatera, att när dessa förorter, som tidigare haft en privilegierad ställning, inordnas under en större områdesfördelning och en bättre tillämpning av dyrortsgrupperingen och lönesättningen, sitter de själva i kläm, och då skriker de som en stucken gris. Jag tror att man här måste fortsätta med en utjämning, och man måste så fort som möjligt avskaffa denna dyrortsgruppering.

Det är en detalj i vårt näringsliv, som redan varit föremål för ganska stor debatt här i dag, nämligen vår jordbrukspolitik. Man får nog säga, att från folkpartiets sida har kampanjen mot regeringen när det gäller jordbrukspolitik på sista tiden mycket intensifierats. Folkpartitidningarna i Stockholm, med Dagens Nyheter och Expressen i spetsen, har sedan länge fört en våldsamt agitation mot jordbruket. Det är samma kretsar nu som tidigare, och när nu herr Ohlin såvitt jag förstår gör gemensam sak med dessa kan man säga att folkpartiet faktiskt är ett klassparti för konsumenterna. Det är kanske tack samt för oss att kunna notera detta, och vi kan också slå fast att folkpartiet är ett parti som gör allt vad det kan för att komma åt jordbruket.

Herr Ohlin har nyligen i ett föredrag förklarut, att en hel mängd storbönder får privilegier av många slag på konsumenternas bekostnad, och herr Ohlin har haft samma tema i sitt anförande här i kammaren. Han säger här, att staten mäter med olika mått. Är det jordbrukare blir de mätta med ett mått, är det däremot småföretagare, hantverkare i olika ställning eller små-

industriidkare behandlar staten dem inte lika. Så rekommenderar herr Ohlin särskilt jordbruksministern att göra en sociologisk undersökning hur människorna lever i liknande ekonomiska omständigheter, och för att få en riktig bild av detta måste man gå minutiöst noggrant till väga och ta reda på hur de bor och äter och vad de har för verksamhet, hur mycket bilar de har o. s. v.

Beträffande den sista detaljen har den blivit presenterad på kammarens bord, och där kan vi läsa att när det gäller bilnehavet är det faktiskt en ganska jämn fördelning bland alla samhällsskikt. Tyvärr är det kanske inte endast välsituerade som äger bilarna. Kanske det är oriktigt att säga tyvärr, ty det är naturligtvis bra om också människor i små omständigheter har möjlighet att ha bil; det är ett underbart fortskaffningsmedel och självklart mycket nöjsamt att ha. Men när man i denna redogörelse, som fördelats i kammaren, läser att inkomsttagare med 5 000 kronors inkomst i inte så liten utsträckning har bilar, då har ju bilen trängt genom hela vårt samhälle, så den förmånen kan man väl inte säga är något privilegium.

Men herr Ohlin menar fortfarande att jordbruket är mycket mera favoriserat. Naturligtvis är det de större jordbrukarna som är favoriserade. Jag får verkligen ge herr Hjalmarson en eloge, när han här faktiskt tog jordbruket i försvaret och konstaterade i vilken väldig utsträckning jordbruket självt rationaliserat sin verksamhet. Det är alldeles riktigt som herr Hjalmarson säger, att jordbruket har rationaliserats i minst lika hög grad som industrien. Som yrkesman är man själv förvånad över vad som här har skett. Det är en väldigt stor kapitalinvestering i maskiner, och det har alldeles säkert gjorts en mycket förnämlig insats av våra tekniska experter och vetenskapsmän ute bland jordbrukarna, t. ex. i fråga om växt-

Vid remiss av propositionen nr 233.

skydd och allt vad därtill hör. Att vi kunnat minska vår arbetskraft och samtidigt öka produktionen så fantastiskt som vi faktiskt gjort är mycket tack samt att kunna konstatera. Men herr Ohlin driver fortfarande den meningen, att särskilt storjordbrukarna skulle vara favoriserade. Herr Hjalmarson åberopade statistiken och nämnde, att av alla våra jordbrukare, som uppgår till flera hundratusen, är det i hela landet 74 som har en inkomst på 100 000 kronor. Jag vet inte om herr Hjalmarson kan fullfölja statistiken och omtala, om denna inkomst på 100 000 kronor enbart kommer från jordbruk eller om den, såsom fallet brukar vara beträffande större jordbrukare, delvis hänförs till andra inkomstkällor. Jag tror i alla fall inte att bilden är riktig. Jag tror inte att det är jordbruket som presterat dessa inkomster på 100 000 kronor.

Det skulle vara intressant om herr Ohlin, som säkert kommer upp i debatten många gånger till, eller om den som herr Ohlin sade komma skulle, nämligen herr Svensson i Ljungskile, med sin stora sakkunskap ville fortsätta detta resonemang. Han kommer väl då att tala om, vari orättvisorna består mellan företagare inom jordbruket och företagare inom andra näringar. Jag har tidigare i en debatt ställt en fråga till herr Ohlin, om han ville precisera på vad sätt en inkomsttagare inom jordbruket är favoriserad i jämförelse med näringsidkare i ett annat yrke, som har kanske 50 000 eller 75 000 kronor i bruttoinkomst.

När det gäller handelspolitiken, som herr Ohlin var inne på, ligger det faktiskt till så, att när GATT-avtalet behandlades i riksdagen var bondeförbundets representanter i bevillningsutskottet mycket reserverade och menade, att detta avtal faktiskt komme att verka så att det blev jordbruket som fick sitta emellan. Vi kan även erinra oss de debatter som vi hade förra året, när

Vid remiss av propositionen nr 233.

det gällde skyddet för fruktodlingen. Då ansåg man från fruktodlarhåll att det var trädgårdsnäringen, fruktodlingen, som fick sitta emellan och som var orättvist behandlad i handelsavtalen.

Herr Ohlin ifrågasatte, om det var nödvändigt att ingå avtal angående import av vete, den s. k. vetepoolen. Avtalet gäller nu 25 000 ton. Det har tidigare varit 75 000 ton. Jag skall inte närmare gå in på detta, ty jordbruksministern eller handelsministern kommer säkert att beröra detta senare. Avtalet är ingånget därför att Sverige inte vågar ställa sig utan möjlighet att i händelse det behövs kunna importera vete. Om inte mitt minne sviker mig alltför mycket tror jag det var aktuellt den gång herr Ohlin själv var med i regeringen. Man slöt då ett veteavtal med Amerika om 75 000 ton per år i fem år för att säkerställa sig och ha tillgång till vete i händelse det skulle bli dålig skörd här hemma. Jag vet inte om det var fel att göra så, men en ansvarig regering måste nog handla på det sättet.

När man talar om vår stora skörd, som jag tror är i viss mån överrekla-merad, och de stora förråd vi har, skall man inte glömma att det inte är så värst länge sedan det ansågs nödvändigt att importera vete till detta land för ett pris av nära 70 kronor per deciton. Det är skillnad mot dagens läge, då vi faktiskt har vete att exportera. Läget kan snabbt ändra sig. Tidigare har vi ansett att vi är så stora producenter när det gäller alla olika jordbruksförnödenheter. För närvarande har vi brist på fläsk och importerar sådant från Danmark. Vi importerar också kött från Danmark. Detta är bara ett exempel på hur fort en omsvängning kan inträffa och vilket läge vi kan råka in i.

Jag nämnde om herr Ohlin och skattesänkningen. Jag hörde inte att herr Ohlin sade, att vi skulle sänka den direkta skatten, men det var faktiskt en

skatt, som herr Ohlin ville att vi skulle sänka, och det var skatten på margarin. Den ville herr Ohlin sänka med kronor 1:50. Jag har här i min hand en annons, som jag inte kan låta bli att slå fast i protokollet. Det är en annons som stått i tidningarna. »Aktuellt från folkpartiet.» Det heter: »Staten fördyrar margarinet! Visste ni att folkpartiet i riksdagen föreslagit lägre margarin- och smörpriser? I samband därmed borde jordbrukspolitiken läggas om till förmån för de mindre jordbruket. De större jordbruket skulle ändå inte ha anledning att beklaga sig.» »Visste ni», heter det vidare, »att margarinpriset i Norge är 1.86 i svenskt mynt? Även om man tar hänsyn till en mindre subvention, varmed norska staten förbilligar margarinet, blir summan ändå inte mycket över hälften av priset i Sverige. Även i Danmark, Tyskland m. fl. länder är margarinpriset mycket lägre än i Sverige. Tycker ni att den svenska regeringens margarinfördyring är rimlig? Folkpartiet anser den gå alltför långt. Folkpartiet leder rätt, ökar starkt.»

Det är ju bra för folkpartiet, om någon kan tro det. Genom denna annons vill alltså folkpartiet göra gällande att denna politik är felaktig. Vi skall ha lägre margarin- och smörpriser, och samtidigt, menar folkpartiet, skall vi hjälpa det mindre jordbruket! Detta är ett konststycke. Det blir väl uppenbart senare under dagen, hur det skall gå till. Men det är väl ändå, herr Ohlin, en ovanligt stor demagogi att driva en politik på detta sätt. Det måste väl ändå vara så, att det mindre jordbruket i stort sett måste vara beroende av de priser, som det kan få ut för den egna produktionen. Annars kan det väl inte stå sig i konkurrensen. Den största delen av det mindre jordbrukets produktion avser ju mjölk och produkter av denna vara, såsom smör.

Det är mycket beklagligt, att man skall vara oense i uppfattningen om

den jordbrukspolitik, som skall föras i detta land. Jag har många gånger glatt mig åt att vi i 1947 års beslut slagit fast, att jordbruket som näring skall vara jämställt med andra näringar.

Man säger här, att det är så många storjordbrukare som blir orättvist favoriserade. Emellertid har ju herr Hjalmarson här framlagt en statistik till belysning av detta. Jag skall inte gå in på det mera.

När man nu visat sig så hätsk mot jordbruket och allt vad därtill hör, har man också i dessa dagar talat så mycket om mjölkens konsistens. Herr inrikesministern har varit inne på detta. Jag skall därför inte säga mycket om det. Jag tror emellertid att det finns anledning att på det håll, där man talar så mycket om detta, visar mera sans och måtta. I somras, när vi hade paratyfused epidemien, var jordbruket också i skottgluggen. Då gällde det slakteriorganisationerna. Det sades att det var Alvesta slakteri, som fullständigt förgiftat hela svenska folket. Det slogs upp rubriker i tidningarna, att allt detta var fassansfullt. Vad har det blivit av allt detta? Det har inte blivit någonting. Det har konstaterats att slakteriet skötts riktigt.

Det är väl så att man vill komma åt jordbruket. Man vill försöka få människorna att tro, att man samtidigt kan hjälpa jordbruket och förbilliga de produkter, som jordbruket säljer till konsumenternas gagn. Det måste väl ändå sägas vara en förmån för hela vårt samhälle, om vi har ett produktionskraftigt jordbruk. Den ekonomiska föreningsrörelse, som jordbruket självt byggt upp med dess distributionsapparat, betyder säkert ofantligt mycket. Det är klart att det kan syndas någonstans, det är jag fullt medveten om. Det skall nu bli en översyn av hälsovårdsstadgan. De kommunala myndigheterna här i Stockholm bör också ägna sitt intresse åt detta, och jag tror att det finns möjlighet att göra rätt mycket därvidlag.

Vid remiss av propositionen nr 233.

Man har sagt att det är för liten differentiering på bättre och sämre mjölk i jordbrukarledet. Emellertid är det ganska stora avdrag på mjölkpriset, ifall mjölken inte håller den kvalitet och den renhet som den skall ha. Vi jordbrukare har ingenting emot att denna kontroll skärpes. Vi har själva i vår mejerirörelse gått in för mycket kraftiga avdrag för, som det heter, icke god mjölk, avdrag för smutsprocent och för mjölk som inte håller sig. Det kan per månad bli avdrag på fyra, fem öre litern. Det är ganska mycket i förhållande till det mjölkpris vi har. Det är så kraftigt och bör vara så, att jordbrukarna själva blir intresserade av att få fram en så god vara som möjligt.

När jag är inne på detta om konsument- och producentpriset, kan jag inte låta bli att nämna, att det också finns ett mellanled, som spelar en stor roll. Jag vågar inte nämna hur många mjölkbutiker som lades ned, när mjölkcentralen tog hand om det mesta av mjölkdistributionen här i Stockholm. Det var ganska många, som då rationaliserades bort, och det kanske vore mer att göra i detta hänseende. Därvidlag har Stockholms myndigheter något att göra, och de bör också ägna sig åt detta.

Sedan är det som jag nämnde mellanled. Varför skall man alltid klanka på jordbruket och säga, att det har fått för mycket? Jag hörde just i dag, att för en äppelsort, kanske den förnämsta, Cox orange, får odlarna 1:15 per kg, men i Stockholm kostar den 2:75. Är det rimlig proportion? Detta kan ju konsumenterna svara på själva. Vi vet också, att i våras var det ett tag ett väldigt skall med anledning av den dåliga potatis som då såldes i Stockholm. Vi jordbrukare har själva genom våra lantmannaföreningar och centralföreningar gått in för att rationalisera och ordna den saken och skaffa fram kvalitetspotatis i marknaden, och jag tror, att just nu är intresset mycket stort för detta. Jag tror också att det är mycket

Vid remiss av propositionen nr 233.

att göra därvidlag. Men när jordbrukaren får 15 öre per kg för potatis och samma potatis här i Stockholm säljs för 50 öre, tycker jag, att det är något fel och att det bör rättas till. Varför skulle inte stockholmspressen, som är så in-tresserad för distribution, kunna ägna sig åt denna detalj. Det är säkert mycket möjligt att minska marginalen mellan producenter och konsumenter; då förtjänar båda parterna. Det är detta vi strävar efter.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! När jag nu vill ge mitt lilla bidrag till dagens diskussion, skall jag försöka att i möjligaste mån undvika att tala om ting, som vi inom mycket kort tid får tillfälle att återkomma till och då med ett helt annat underlag för diskussionen än vad vi har i dag.

Jag tänker inte heller fördjupa mig i gångna tider — herr Ohlin föregick där med ett gott exempel — men jag kanske kan tillåta mig att göra vissa observationer. Det kan väl inte förnekas, att det konjunkturläge vi i dag befinner oss i och den samhällsekonomi vi i dag har mycket litet motsvarar de farhågor, som oppositionen hyste, när vi diskuterade den ekonomiska politiken för år 1953. Det finns inte någon större likhet. Man spådde då en minskad produktion, och man sade att de höga kostnaderna skulle göra det omöjligt för oss att upprätthålla vår export. Vidare fick vi veta, att sysselsättningen befann sig i fara. Det är ingenting att tala om i dag, ty spådomarna slog inte in.

Med detta vill jag inte påstå, att den omständigheten, att vi från regeringshåll den gången pekade på att utvecklingen sannolikt gick mot en anpassning av högkonjunkturen från en mera hektisk nivå till en mera stabiliserad, tyder på att vi den gången var särskilt framsynta. Vi fick visserligen rätt, men jag vet hur svårt det är att spå, och jag förebrår inte oppositionen

för att den spådde fel. Jag säger detta bara för att man, när det vid andra tillfällen kanske gäller att visa hur vi tog fel, ju kan använda lite mindre bokstäver än hittills. Det ligger anmars i sakens natur att oppositionen gärna överdriver. Den vill så att säga måla Hin på väggen. Jag säger ingenting om det, men det medför naturligtvis den olägenheten, att när vi då från regeringens sida blir tvungna att bemöta överdrifterna, så skapas lätt det intrycket — som sedan kan förstoras av oppositionen — att vi skulle anse läget vara så utomordentligt bra, att ingenting kunde vara bättre och ingenting bättre hade kunnat göras. Så är det inte. Vi har inte alls den uppfattningen, att allting är bra och att det inte kunnat vara bättre. Men vi måste ha rätt att påpeka de våldsamma överdrifter, som oppositionssidan ständigt gör sig skyldig till.

Den penning- och kreditpolitik som tillämpats innevarande år mötte en oerhört stark opposition. Först sade man, att det var omöjligt för staten att genomföra den upplåning som var erforderlig. Sedan sade man, att den i varje fall inte kunde genomföras utan att man samtidigt skapade inflation. Nu har staten dock fått sitt inlåningsbehov täckt, och upplåningen har icke skapat någon inflation. I dag säger alla människor, att det vi närmast har att vänta knappast är en inflationsunge utan en konjunkturavmattning. Därför säger man, att riskerna med den upplåning, staten bedriver, visserligen inte föreligger i dag eller i morgon men vid ett tillfälle i en oviss framtid, när det kan komma en inflationspåfrestning i stil med den som inträffade efter Korea-krigets utbrott.

Jag vill inte bestrida förekomsten av dessa risker. Det är uppenbart att de finns. Det är ju ganska naturligt, att om bankernas likviditet har blivit mycket god och det plötsligt uppstår ett starkt intresse av att sätta dessa pengar

i omlopp — antingen genom att de tagas ut från bankräkningarna, där de står för insättarnas räkning, eller genom att de lånas ut — så kan detta naturligtvis medföra ett underblåsande av inflationen. Men det ligger i sakens natur att dessa risker är övervägda, och vi har också helt naturligt funderat på vad man i ett sådant läge skall göra. Det är väl inte så oerhört svårt att ha klart för sig huvudlinjerna för den politik som i det läget behöver föras. För det första är det, såsom alltid när man möter en inflationsunge, välbetänkt att göra en kraftig kreditåtstramning. Det kommer visserligen inte att innebära att folk inte får ta ut sina pengar från bankräkningarna och sätta dem i rörelse — sådant kan väl ingen hindra. Men en stark kreditåtstramning kommer att medföra en sammankrympning av de medel som står till förfogande för investeringar och kommer helt naturligt att motverka den inflationistiska utvecklingen. Men det är också en annan sak som i det läget måste ske, och det är att man får lov att minska de offentliga investeringarna. Vi får ofta kritik inte minst från folkpartiets sida för att vi för ett par år sedan inte byggde mer än 40 000 bostadslägenheter. Nu är siffran 50 000, och då säger herr Ohlin, att det skall väl inte vara något statistiskt, utan det skall väl kunna bli någon ökning av den också.

Ser man saken från konjunktursynpunkt kan man utan vidare säga, att i ett läge med inflationstryck blir efterfrågan på kapital och arbetskraft för privata investeringar mycket stark, och i ett samhälle med marknadshushållning, som vi har och vill ha, är det inte möjligt att hålla tillbaka hela detta tryck. Det ligger i sakens natur att i ett sådant läge öka de privata investeringarna. Så gjorde de i vårt land det året vi gick ned till 40 000 lägenheter. Det var en eftergift som enligt mitt sätt att se måste ske för att främja den samhällsekonomiska balansen. I dag

Vid remiss av propositionen nr 233.

har vi ett balanserat läge, i dag kan vi bygga 50 000. Det är alldeles uppenbart att om vi kommer in i en depressionsituation, där den privata verksamheten inte längre orkar sysselsätta lika mycket folk som nu, kan och skall dessa 50 000 helt naturligt ökas. Men omvänt måste det bli så, att om man kommer in i en inflationsperiod får man återigen minska de offentliga investeringarna för att motverka den spänning, som då uppkommer inom området för de enskilda investeringarna.

Herr Hjalmarson ansåg att de offentliga investeringarna i dag var för höga, de borde minskas. Jag fäster uppmärksamheten på att omfattningen av de offentliga investeringarna är frukten av riksdagens beslut. Regeringen har förelagt riksdagen en investeringsplan enligt vilken de privata investeringarna skulle hållas inom ramen för det som gällde 1952, under det att de offentliga investeringarna skulle få öka. Det motiverades helt enkelt därmed att under de gångna inflationsåren hade det helt naturligt blivit en eftersläpning av de offentliga investeringarna, en eftersläpning som skapat snedvridning, och att det är viktigt inte minst ur ekonomisk synpunkt att denna eftersläpning hämtas in. Därför fann regering och riksdag att det var riktigt att ta den politik som har lett till den omfattning av de offentliga investeringarna som vi har nu. Alla dessa investeringar är beroende på beslut som fattats av riksdagen. Ingen enda sådan investering kommer till stånd utan att riksdagen beslutat den. Jag undrar om herr Hjalmarson gjort någon utredning och försökt klargöra i vilken omfattning som högern här i riksdagen motsatt sig en ökning av de offentliga investeringarna. Det kanske vore en lämplig uppgift. Det är nämligen väldigt bra att ha litet korrespondens mellan åsikt och praktisk handling. Nu får man väl tolka herr Hjalmarson så att hädanefter skall

Vid remiss av propositionen nr 233.

det bli en annan inställning från högerns sida, att högern mera målmedvetet kommer att gå in för att minska de offentliga investeringarna än som hittills skett.

Det kan väl inte förnekas att när vi denna höst ser fram mot nästa år så måste vi säga oss, att det finns starkare skäl att fram mot slutet av 1954 vänta en avmattning i konjunkturläget än vad det var förra året, när så många trodde att det skulle bli en avmattning i slutet av 1953. Det är alldeles uppenbart att om det skulle bli en sådan avmattning — jag vågar inte spå vare sig åt det ena eller åt det andra hållet — så kommer vi att utsättas för betydande svårigheter. Det är klart att dessa svårigheter inte minst kommer att göra sig gällande i vår utrikeshandel, att den utländska konkurrensen kommer att bli mycket hård och att det kommer att bli svårare än nu att placera de svenska varorna. Det är givet att allt som kan göras för att åstadkomma en sänkning av produktionskostnaderna också bör komma till stånd. Det har sagts från herr Hjalmarsons sida att regeringens politik hindrar denna rationalisering. Det skulle i så fall bygga därpå att företagen, framför allt industrien, icke skulle ha fått den kredit som industrien skulle behöva för att göra nyttiga och nödvändiga rationaliseringar. Det är inte mycket som tyder på att detta är fallet. Att det blivit en minskning i investeringarna har i högsta grad berott på konjunkturen. Spänningen på kreditmarknaden har därför inte blivit så stor som man kanske trott den skulle komma att bli.

Det vill förefalla som om det utrymme, som funnits för de privata investeringarna detta år, varit ett gott utrymme. Det har icke hänt något på detta område som i verklig mån har förhindrat företagen från att rationalisera, och det är icke regeringens avsikt att detta investeringsutrymme skall bli mindre under det kommande året.

Herr Hjalmarsons argumentation består, som alla känner till, i en lång serie käcka påståenden. Det är tämligen lätt att följa hans inlägg, och det är mycket lätt att göra anteckningar; det blir aldrig några invecklade bevisföringar som man behöver hålla reda på. Han bara slungar ut helt käckt, att de mindre företagarna har lidit skada av den politik som här har förts. Ja, det hade jag inte trott att herr Hjalmarson skulle säga, eftersom en av näringslivets främste, bankdirektör Browaldh, i en uppsats helt nyligen har påvisat att det inte finns någon grund för påståendet, att de mindre företagarna skulle vara missgynnade.

Vidare skulle det enligt herr Hjalmarsons mening förhålla sig så, att sådana som ville börja en verksamhet hade svårt att få kredit. Det vill jag inte yttra mig om, det vet jag ingenting om. Det har i varje fall ingenting att göra med regeringens eller riksbankens kreditpolitik. Jag ber kammarens ärade ledamöter observera, att det finns för närvarande icke några villkor som affärsbankerna har att följa i sin kreditgivning utöver det, att de i första hand skall vara snälla att ge kreditiv för bostadsbyggandet. Beträffande övriga områden får bankerna ge sina krediter till vem som helst. Det blir en vanlig bankmässig bedömning från deras sida vem som skall få kredit.

När man har en kreditbegränsning — och det har vi ju i de likviditetsbestämmelser som gäller i överenskomsten mellan riksbanken och affärsbankerna — så blir det givetvis mer ont om pengar, det blir svårare att fördela tillgängliga pengar. Men det måste det alltid bli när man skapar en kreditstramning. Jag skulle gärna vilja se den som i dag vågar stiga upp och påstå, att nu är tiden inne att släppa all kreditbegränsning och låta penningmarknaden sköta sig alldeles själv.

Valutareserven är en viktig faktor och en viktig faktor framför allt om

Vid remiss av propositionen nr 233.

vi kommer i ett läge med avmattning av konjunkturen. Det är inte tal om annat än att det skulle ha varit ytterligt angeläget för oss att vår valutareserv hade varit större än den är. Jag håller med om att man skall göra vad som är möjligt för att få en större valutareserv. Jag opponerar alltså inte emot den uppfattning, som gör gällande att vår valutareserv är i knappaste laget. Däremot kan jag inte annat än reagera när jag jämt och ständigt får höra, att valutareservens utveckling i Sverige skulle förete en ogynnsammare bild än motsvarande utveckling inom andra europeiska stater.

Den politik som vi har fört, det sista året i varje fall, har icke haft en sådan effekt, och verkligheten visar även en annan bild. Om man tittar på de europeiska länderna med fri marknad, får man först göra klart för sig, att det finns en fundamental skillnad mellan å ena sidan Schweiz och Sverige och å andra sidan alla de stater, som får dollar av Marshallhjälpen och till upp- rustningshjälp i många avseenden. Det ligger väl i sakens natur, att dessa länder skulle ha lättare att öka sina valutareserver, när ökningen icke bara är beroende på hur man skall kunna sälja ute i världen, utan där en stor försäljning sker så att säga utan vidare; man får ju på dessa håll dollar för att man säljer vapen till sig själv. Man får dollar i Tyskland för att det finns amerikanska trupper där som amerikanerna betalar. Det är klart att man inte kan jämföra oss med sådana länder. Det skulle vara naturligt om Schweiz och Sverige hade en sämre valutautveckling än de övriga länderna i Europa.

Jag har låtit göra en liten undersökning av den internationella statistiken. Jag anför den här, inte för att framhäva den svenska politikens styrka utan helt enkelt bara för att säga ifrån, att det är oriktigt när man påstår att vi har en sämre valutautveckling än

andra länder. Från år 1949, då en lågpunkt nåddes för praktiskt taget alla europeiska valutareserver, och till sommaren 1953 har valutareserven i Schweiz stigit med 30 dollar per invånare, i Sverige med 23. Vi är alltså sämre än schweizarna, men skillnaden är inte stor.

När jag går över till att tala om de länder, som erhåller sina dollar lättare än vi, kanske ni väntar att få en helt annan bild. Men, mina vänner, det är inte så. Belgien har ökat med 14, Danmark med 13 och England med 15. Det enda undantaget är Holland med 66. Om man tillämpar den taktiken, att man för varje enstaka land tar ut den mest gynnsamma faktorn vid jämförelsen med Sverige — en faktor från ett land och en från ett annat — kan man ju lätt svärta ner den svenska utvecklingen, men den nedsvärtningen är inte berättigad.

Herr Ohlin kom tillbaka till ränte- frågan, och han gjorde den mycket skarpsinniga iakttagelsen, att en rörlig ränta betyder inte bara en höjd ränta utan kan också betyda en sänkt ränta. Ja, det har vi nog förstått förut. Nu är det så att jag inte är motståndare till rörlig ränta, men jag är motståndare till den tanken, att man skall låta rän- tan vara så rörlig, att den utgör ett marknadspris på kapital och anpassar sig efter knappheten — d. v. s. ju hårdare kreditåtstramning man gör, desto mera driver man upp räntan.

Den diskussion vi har fört i ränte- frågan har ju hänfört sig till ett läge, där det gällt att finna medel för att bekämpa en inflation. Om vi i ett läge, där vi måste bekämpa en inflation, sätter in den rörliga räntan som ett medel, så måste det leda till en höjd ränta, därom är inte någon tvekan. Vi har inte gjort det, och vi har inte fått en mera framträdande höjning av rän- tan. Är det någonting att beklaga, när vi i dag ser, att vi har nått balans utan denna räntehöjning? Skall vi inte tvärt-

Vid remiss av propositionen nr 233.

om tycka att det är ganska bra, att vi i denna tid, när det gäller att pressa ned kostnaderna, åtminstone sluppit den kostnad som en räntestegring innebär?

När man kommit i ett läge som det där vi nu är, ligger det annorlunda till. Det är alldeles uppenbart, att om vi nu skulle släppa räntan fri, finns det inte någon som helst anledning att tro, att den skulle höjas — jag tror det inte alls. Men det är ju rätt betydelsefullt. Jag vill emellertid fråga: Tror ni egentligen inom oppositionen på era lärör? Tror ni på att den rörliga räntan kan vara det väsentligaste medlet för att bekämpa inflation? Tror ni att det är möjligt att reda sig utan regleringar, när man bekämpar inflation i fullsysselsättningssambällen? Tror ni inte att regleringarna måste bli det väsentliga, hur illa man än tycker det vara?

Den som inte tror detta kan ju se på vad som har skett i England. Där är det väl numera officiellt så, att man liksom den borgerliga oppositionen i Sverige offentligt förklarar, att räntepolitiken är den rätta vägen och att regleringar är ett ont som man skall avskaffa snarast möjligt. Nu har England de sista åren strävat mot samhällsekonomisk balans med tillhjälp av en sträng importreglering, en byggnadsreglering, en investeringskontroll, en valutareglering, en kreditransonering och — det är sant — en rörlig ränta. Så kom England närmare balans, och då trodde man ju att regleringarna skulle avskaffas först av allt och att en påverkan av räntepolitiken skulle vara det sista de tog sig för med i England. Men vad gjorde man? Man sänkte räntan och behöll importregleringen och byggnadsregleringen och investeringskontrollen och valutaregleringen och kreditransoneringen.

Jag klandrar inte den engelska regeringens politik. Det finns säkert ingenting att anmärka på den, utan den är

nog riktig i det läge, som England befinner sig i. Man kan sänka räntan där, men man kan inte ändra mycket på regleringarna. Om det skulle bli så, att herrarna i oppositionen någon gång får det verkliga ansvaret för vad som sker i detta land och ni skulle råka ut för att tvingas bekämpa en inflation, så kommer ni, sanna mina ord, att mer få lita till direkta regleringar än till enbart en stram räntepolitik.

Dessa regleringar lever man nu högt på inom oppositionen, och det roade mig särskilt att observera, huru som herr Hjalmarson här förde fram hundratusentals småsparare i form av försäkringstagare, som inte fick göra med sina besparingar som de ville. Tror herr Hjalmarson att detta går i det svenska folket? I själva verket är det ju fråga om huruvida ett litet fåtal självvalda förvaltare av försäkringstagarnas pengar helt och hållet efter eget gottfinnande skall få bestämma placeringen av dessa. Det är ju den verkliga sanningen, herr Hjalmarson, och det är väl ändå någonting som ligger på ett helt annat plan än detta tal om de stackars förtryckta försäkringstagarna, av vilka jag ju är en.

Det är ju också alldeles uppenbart att det skulle vara mycket nyttigt, om vi kunde öka vårt sparande. Det är naturligtvis lättare för oss att ha en hög investeringsverksamhet, om vi har ett större sparande än vi nu har. Nu har herr Ohlin här fört fram ett yttrande från min sida, som han finner vara mycket horribelt, och så kan det ju te sig om man ser ytligt på saken, särskilt om man glömmer bort att detta just var ett sådant tillfälle där jag såg mig nödsakad att reagera mot oppositionens ständiga tal om att sparandet i vårt land är så litet.

Nu vet herr Ohlin lika bra som jag, att det inte finns någon statistik på annat än det s. k. bruttosparandet. Vill man göra jämförelser med andra länder har man bara de siffrorna att an-

Vid remiss av propositionen nr 233.

vända, och när herr Ohlin sade till mig att jag inte skulle göra några jämförelser, åtminstone inte med krigsskadade länder, blev jag verkligen alldeles stum. Jag har visserligen inte tänkt göra någon sådan jämförelse, men ett faktum är väl att ett krigsskadat land är nödsakat att framdriva ett mycket längre gående sparande än ett icke krigsskadat. Låt oss bara tänka på vad det har kostat Norge att investera 20 miljarder norska kronor i uppbyggnad av handelsflottan och vad det har kostat Norge att bygga upp kalotten igen. Då förstår vi att Norge är ett av de få länder som har ett större bruttosparande än vi har. Men jag vet mycket väl, att om man synar ett bruttosparande närmare i sömmarna finner man, att det kanske inte är ett sparande i egentlig mening, ty om man med sparande menar, att man av årets löpande inkomst låter bli att konsumera en del och använder denna del för att skapa någonting som man skall ha nytta av i kommande tider, så måste man naturligtvis dra en gräns emellan investeringar som egentligen är konsumtion och sådana som inte är konsumtion. Men den gränsen kan inte dragas, eftersom det inte finns något material för en sådan gränsdragning.

Jag vill bara med detta ha sagt att sparandet i vårt land sammantaget icke är lågt, utan det är ett ganska gott sparande och väsentligt högre än sparandet före världskriget.

Så må ju detta betraktas som ett sätt att föra det svenska folket bakom ljuset, men detta mitt sätt att föra det svenska folket bakom ljuset är icke på långa vägar så flagrant som oppositionens ständiga tal om att vi har ett oersonligt lågt sparande i detta land.

Det är, som sagt, klart att det skulle vara nyttigt att vi hade kunnat öka sparandet, om det hade funnits några metoder att locka folk att spara. Det har icke uppfunnits några sådana metoder. Det har framställts förslag om

sådana metoder i riksdagen, och sådana finns det i år också, antar jag. Jag har försökt att efter de linjerna få lösningar i form av praktiska åtgärder, och jag har för min del funnit att det inte går. Det finns inga möjligheter att komma fram till ett premierande av sparande som ger något resultat. Det tror jag att herrarna i oppositionen undan för undan också kommer fram till.

Sedan har man en sak kvar, och det är skatterna. Jag hörde i första kammaren folkpartiets ledare där räkna upp hur många förslag som har lagts fram ifrån folkpartiets sida, och jag antar att högern skulle kunna göra upp en ännu mera vördnadsbjudande lista på förslag om sänkta skatter. Jag förstår mycket väl, att om man sänker kvarlåtenskapsskatten, sänker arvsskatten, sänker progressionen för de stora inkomsterna och sänker bolagsbeskattningen, kan det skapas ett större sparande. Men om pengarna skall skaffas på nytt genom en annan beskattning, så finns det ju inga andra att lägga den beskattningen på än den stora massan av små inkomsttagare och deras företag. Det är klart att man på det sättet kan minska fattigt folks konsumtion och i stället göra det möjligt för bättre situerade att öka sitt kapital och därmed spara. Visst kan man göra det. Regeringen vill inte gå den vägen. Men om oppositionen vill det, blir det ju dess ensak.

Skatternas höjd beror ju i vissa lägen på utgifternas höjd, dock inte alltid, inte numera, när man åtminstone på vissa håll vidhåller den uppfattningen, att skatterna har en roll att spela i konjunkturpolitiken. Då är det ju helt naturligt att i en överkonjunktur, i en tillspetsad högkonjunktur, nöjer man sig inte med att bara få täckning för statens löpande utgifter. Då vill man ha ett överskott för att på det sättet tvinga fram, att en del pengar sparas. I en balanserad konjunktur, som

Vid remiss av propositionen nr 233.

den vi just nu lever i, är en sådan överbalansering icke nödvändig. Men jag måste ställa den frågan: Är en underbalansering rimlig i en högkonjunktur — vi är i en högkonjunktur — är det rimligt att vi nu skulle göra upp en statsbudget, som medvetet syftade till att skapa underskott i statskassan så att staten skulle behöva låna pengar till sina löpande utgifter? Jag kan inte se att det vore rimligt, ty trots allt är det väl så, att vi får lov att hålla igen. Vi kan inte annat än ha en kreditåtstramning. Vi får vara försiktiga, så att inte de offentliga investeringarna leder till att vi överskrider gränsen för våra resurser. Det kan inte vara rimligt att man i det läget ökar penningtillgången genom att skapa underbalansering med ökat upplåningsbehov för staten. Där emot är det ju alldeles självklart, att om man kommer in i en depression, kan man tillåta sig en underbalansering. Då är det intet fel att man lånar pengar till en del av statens löpande utgifter just för att sätta mera pengar i rörelse och hålla uppe sysselsättning och företagsamhet. Men nu har vi alltså att diskutera vad vi skall göra i dag.

Jag vill utan vidare säga, att om vi nu kunde få ett överskott i statens budget skulle det visst vara rimligt att använda detta för en skattesänkning. Ja, jag skulle vara den förste att vara med på det, och jag skulle vara väldigt glad om jag hade fått lägga fram ett sådant förslag. Men jag får inte vara glad, ty jag kan det inte. Jag kan det inte, ty jag kan inte skapa ett överskott i statsbudgeten för nästa år. Det är så mycket mindre möjligt som jag för att slippa underbalansering är nödsakad att föreslå en skattehöjning. Det är den bistra verkligheten, och där betyder inte önskemål så särdeles mycket.

Herr Ohlin säger, att jag hos en kommitté har beställt ett förslag. Det är kanske inte riktigt rätt. Det finns en kommitté som utreder frågan om den indirekta beskattningen. Det är ganska na-

turligt att när jag hade passerat sommaren, riktade jag till denna kommitté frågan om den ämnade komma med ett förslag till omläggning av den indirekta skatten i sådan tid, att det kunde föreläggas 1954 års riksdag, ty om så hade skett hade det ju funnits en möjlighet att på det sättet täcka den budgetbrist jag räknar med skall uppkomma. Jag fick då från denna kommitté svaret, att det kunde kommittén icke göra. Den kunde icke komma med sitt förslag förrän framemot nästa sommar. Då sade jag, att under sådana förhållanden har jag inget annat att göra än att vidtaga åtgärder för att få utrett hur det skall kunna skaffas pengar för att täcka utgiftsbehovet. Jag frågade kommittén om den ville göra denna utredning eller om den föredrog att jag verkställde utredningen på annat sätt, och kommittén förklarade sig vilja göra denna utredning. Allt tal om att jag skulle ha pressat kommittén till att komma med ett förslag är fullständigt felaktigt. Det har jag aldrig gjort och icke haft något intresse av att göra.

Jag kommer så fram till frågan om förslaget om sjukförsäkringen. Herr Ohlin har här framställt läget så, som om jag har haft den inställningen, att nu skall vi höja skatterna på sprit och tobak, och de pengarna skall vi använda för att täcka kostnaderna för sjukförsäkringen, och följaktligen skall vi ha en liten specialbudget, där på den ena sidan ingår de höjda spritskatterna och på den andra sidan kostnaderna för sjukförsäkringen. Detta har aldrig varit min tanke. Jag har aldrig drömt om något sådant. Jag är fullständigt ense med herr Ohlin om att vi må låta bilskatt och vägunderhåll vara den enda specialbudget vi har inom statsbudgetens ram. Men förslaget är ju ett annat. Sjukförsäkringen är det sista beslut riksdagen har fattat som leder till en stor ökning av de automatiska utgifterna. Alltså: beslutet om sjukförsäkringen är en väsentlig orsak till

Vid remiss av propositionen nr 233.

att jag nödgas söka nya skatteinkomster för att få nästa års budget att balansera. Något annat sammanhang har jag för min del aldrig haft här. Om det blir lämpligt eller riktigt, det må vi, herr Ohlin, diskutera i mitten på januari månad. Då har herr Ohlin något helt annat att stödja sin argumentation på än de lösa antaganden han har fört fram i dag.

Det kan självfallet diskuteras, om den skattehöjning som måste till skall läggas på sprit och tobak. Jag har inte tänkt att göra detta till en nykterhetsfråga. Men om andra gör det, så gärna för mig. Detta skatteförslag skulle ha kommit till riksdagen, oavsett vilken ställning riksdagen har till nykterhetsfrågan. Det kan hända att herr Ohlin kan ge anvisning på ett bättre sätt att nå skattehöjningen. Vid de överväganden som jag har gjort har jag funnit, att detta är det ur flera synpunkter lämpligaste sättet. Men, som sagt, låt oss diskutera det när saken föreligger till behandling. Jag har inte någon doktrinär inställning härvidlag. Kan herr Ohlin och jag finna en gemensam linje att skaffa dessa pengar på ett annat sätt, är det ju bara bra. Men jag sade att det skulle vara en gemensam linje, inte vilken som helst som herr Ohlin händelsevis kan hitta på. Det är risk för att hans utvägar har väldigt svårt att bli mina.

I skattefrågan vill jag till sist bara säga, att när vi nu befinner oss i ett sådant läge, att det, efter vad jag anser, icke är möjligt att nå ett överskott eller balans i budgeten för nästa år utan en viss ökning av statens inkomster, beror det på ett medvetet val av regering och riksdag. Vi bestämde oss trots dessa utsikter för att antaga förslaget om sjukförsäkring och därigenom skaffa oss utgifter som väsentligt skulle medverka till att det blev en brist i statskassan. Utan denna utgift skulle det inte vara lika säkert att det blev ett underskott.

Högern hade en annan linje. Högern ville pruta på bostadssubventionerna, ville betala förbättringar i folkpensioneringen med hjälp av höjda folkpensionsavgifter i stället för med pengar från statskassan. Högern ville ha en mindre omfattande sjukförsäkring. Det är ju mycket bra, att högern fullföljer den konsekventa linjen. Det är ju alltid roligt med folk som får sina ståndpunkter att så att säga hänga ihop. Jag blev bara litet överraskad nu i somras och på höstsidan, när jag satt och läste högertidningarna, över att de på den ena sidan pläderade för sparsamhet och minskade statsutgifter och sänkta skatter men på andra sidor agiterade djärvt för ökade utgifter för bättre vägar, högertrafik, vatten och avlopp, jag vet inte allt vad man har ansett att staten måste lägga ner ytterligare pengar på. Jag skulle vördsamt vilja hemställa till herr Hjalmarson att högerpartiet ville ta sin ståndpunkt nu under övervägande, så att vi i fortsättningen kan veta, om högern önskar minska statsutgifterna för att få skattesänkningar eller om högern händelsevis skulle vilja ha både höjda statsutgifter och sänkta skatter.

Folkpartiet däremot har ju tagit ansvaret för sjukförsäkringen, har varit med om att votera till förmån för de utgifter som i icke ringa mån bidrager till att vi när det gäller beskattningen befinner oss i det läge där vi nu är. Det blir mycket intressant för mig att få se om folkpartiet skall vägra att lösa in växeln.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle: Herr talman! Jag tar fasta på vad finansministern slutade med, nämligen att det har skett ett medvetet val av regering och riksdag när det gäller utgiftspolitiken. Jag konstaterar, vilket även finansministern gjorde, att vid detta val har högerpartiet haft en annan mening än majoriteten. Vi vill inte åstadkomma en skattesänkning genom

Vid remiss av propositionen nr 233.

underbalansering av budgeten, utan vi vill möjliggöra den genom en annan utgiftspolitik. Jag gläder mig åt finansministerns intresse för att medverka till en skattesänkning, men jag måste samtidigt konstatera att han icke vill medverka till att skapa förutsättningar för att genomföra en sådan.

Det är, herr talman, mycket möjligt att det finns högertidningar som har föreslagit åtgärder vilka skulle medföra ökade statsutgifter. Men sådant har kanske, herr finansminister, också förekommit i socialdemokratiska tidningar. Det är emellertid så hos oss på vår kant, att varje tidning talar för sig själv. Det finns icke någon centraltidning av högerpressen. Hur det i detta avseende förhåller sig på socialdemokratiskt håll, kan jag inte uttala mig om. Det avgörande är att högerpartiet i praktiken har på varje punkt vidhållit den målsättning, som fanns i den skattemotion vi i våras inlämnade. På vilken punkt skulle vi, herr finansminister, ha frångått denna målsättning?

Finansministern nämnde här förslaget om högertrafik. Jag skulle vilja föreslå att finansministern utsträckte den disciplinering av andra partier, som finansministern tydligen vill åstadkomma, till sin egen riksdagsgrupp. Bland motionärerna om införande av högertrafik återfinns nämligen en rad prominenta företrädare för det socialdemokratiska partiet, borgmästare och andra framstående personer. Men detta kanske faller under det uttalande som finansministern nyligen gjort om att det borde vara straffbart att föreslå åtgärder som kan medföra nya statsutgifter.

Finansministern frågade mig, på vilka punkter man bör minska de offentliga investeringarna. När jag i våras riktade samma fråga till finansministern — diskussionen gällde då huruvida staten skulle kunna i en stramare konjunktur minska sin investeringsvolym, exempelvis med ett belopp av 400 miljoner kronor eller något sådant —

svarade finansministern, att detta kunde han inte svara på utan en fullständig genomgång av investeringsbehovet i hela landet, vilket förutsatte att man hade tillgång till det samlade administrativa materialet.

Nu förmodar jag att finansministern blivit inspirerad över vad min ärade vän Torsten Nilsson i dag på morgonen sade om önskvärdheten av ett samarbete mellan de demokratiska partierna. Kanske finansministern inbjuder oppositionen till samarbete vid uppgörandet av inventeringsbudgeten i nästa års riksstat. Detta skall jag gärna utlova, åtminstone för högerpartiets del. I våras ville däremot finansministern inte höra talas om något sådant samarbete, utan då sade han att det var regeringens som hade ansvaret.

Vi för vår del är fullt medvetna om långtidsutredningens prognos om önskvärdheten av en ökning av de offentliga investeringarna, men, herr finansminister, vi har långt tidigare sagt ifrån, att vi i nuvarande läge icke kan godkänna denna prognos, då den ställdes före engångsinflationen. Och därmed kommer jag in på kostnadsproblemet, som finansministern också berörde. Varför menar vi att man på socialdemokratiskt håll bagatelliserar denna fråga? Låt mig i några punkter sammanfatta vår uppfattning därvidlag. Först och främst bygger exportpriserna i en mängd fall på äldre kontrakt, och man kan ofta inte alls uppnå samma priser när man sluter nya kontrakt. Vidare sker i dag exporten i ett stort antal fall till ur svensk synpunkt för låga priser, ibland t. o. m. till priser som understiger driftkostnaderna. Läget är, herr finansminister, helt enkelt det, att många stora svenska exportföretag icke slåss för dagens, utan för morgondagens export.

Enligt min uppfattning underskattar även regeringen den väldiga konkurrenskraft som nu håller på att byggas upp inom den västtyska ekonomin. Vi

Vid remiss av propositionen nr 233.

kan ju även här hemma se exempel på denna konkurrenskraft. Om vi t. ex. åker tåg mellan Stockholms Central och Stockholms Södra, passerar vi två stora brobyggen som båda utföres av tyskar. Detta beror inte på att borgarrådet Bergvall skulle ha någon särskild svaghet för tyskarna, utan det sammanhänger med att tyskarna kan bygga billigare. Om herr Sköld, som har bil, sedan fortsätter vidare över Liljeholmsbron och tittar till vänster — vilket inte bör falla sig svårt för honom — skall han även där finna en bro som bygges av tyskarna.

Låt oss vidare se på läget för den svenska sjöfarten. År 1950 utgjordes 5,4 procent av in- och utgående tonnage i svenska hamnar av tyska båtar. År 1953 är motsvarande siffra 16,9, och samtidigt har den svenska andelen sjunkit från 58,3 till 49,8 procent.

Jag skall, herr talman, försöka hinna säga några ord även om herr Skölds anmärkning i fråga om småföretagen. Det uttalande, som jag gjorde, gällde hela den ekonomiska politiken, men jag skall gärna först ta upp frågan om kreditransoneringen. Småföretagen anlitar ofta endast mera sporadiskt kreditinstitutionerna. Risken är därför i nuvarande system att de kommer att bli behandlade som nya kunder, och vid en ransonering har nya kunder alltid det besvärligare än gamla kunder. Värst är det emellertid för dem som vill starta ett företag. Det är mycket svårare för en utomstående att komma med i en kreditransonering än att få en släng med av slevan, när man en gång har erhållit en ranson.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Vad herr Hjalmarson yttrade nu till sist var ju ingenting annat än att tillfälliga kunder blir sämre behandlade av kreditföretagen än de »dagliga» kunderna vid en kreditåtsramning, oavsett hur denna uppkommer. Det blir väl

ingen ändring därvidlag, om man skulle ransonera med hjälp av räntan. Den som inte tillhör de vanliga kunderna har i varje läge litet svårare än andra. Det har intet speciellt sammanhang med den kreditpolitik som förs för närvarande.

Går inte herr Hjalmarsons exempel på brobyggnader litet för långt? Är det herr Hjalmarsons mening, att vi här i landet skall bygga och tillverka allt vad vi behöver? Vill ni inte ha en fri handel och ett utbyte och en arbetsfördelning? Det är väl helt naturligt att vi tar vissa tjänster av tyskarna, som de kan göra bättre än vi, och ger dem tillbaka det som vi kan göra bättre än någon annan. Det blir visserligen ett underskott för oss, såsom det alltid varit, när det gäller Tyskland, men det får vi utjämna genom att sälja till andra.

Hela detta tal om att det är så svårt för den svenska industrien att konkurrera är väldigt överdrivet. Jag, som har fått uppleva hur pessimismen i näringslivet från förra årsskiftet alltmer har ombytts i optimism, finner att herr Hjalmarsons uppträdande här i denna fråga mycket litet harmonierar med den verkliga stämningen för närvarande på industrihall.

Jag skall så säga några ord till sist om tidningarna och utgiftspolitiken. Visst är väl högertidningarna fria och får skriva som de vill. Det kan man absolut se på innehållet. De kan inte vara centraltidningarna. De socialdemokratiska tidningarna är också fria. Det kan man också se på innehållet. Det är inte tal om den saken. Det var inte heller det jag menade. Men högertidningarna speglar väl ändå något så när högerpartiets politik. Annars skulle de väl inte vara högertidningar. Herr Hjalmarson skall väl sedan inte vara så förvånad, om socialdemokratiska tidningar yrkar på utgiftshöjningar. Det är ju högerns tes att socialdemokraterna vill ha högre utgifter.

Vid remiss av propositionen nr 233.

Ytterligare vill jag bara konstatera, att jag har inte sagt att jag är motståndare till högertrafiken. Jag upprepar bara min kända åsikt, att om man vill ha något, som kostar 150 miljoner kronor eller mera, måste man också tala om varifrån pengarna till det skall tagas.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle: Herr talman! Finansministern påstod, att oppositionen hade spått depression och dåliga tider. Det man har sagt, i varje fall från vårt håll, är emellertid en helt annan sak, nämligen att regeringen bör vara förberedd på olika alternativ. Därför krävde vi också t. ex. att man skulle förbereda tillräckligt många offentliga åtgärder för den händelse det skulle bli arbetslöshet. Jag har sedermera sett, att man från regeringshåll också har berömt sig av att sådana förberedelser vidtagits. Inte är det väl något fel att förbereda sig på olika alternativ? Tvärtom, det är ansvarslost att inte göra det. Någon bestämd förutsägelser om dåliga tider har vi alltså inte gjort, och därför hängde finansministerns polemik på denna punkt i luften.

Vad sparandet beträffar, anser jag det otillfredsställande, att vi vid en balanseerad konjunktur kan bygga 50 000 lägenheter och i en högkonjunktur som den för några år sedan 40 000, när vi under förkrigstidens högkonjunktur kunde bygga inemot 60 000 lägenheter. Om också finansministern är nöjd med detta, kan jag inte ansluta mig till hans uppfattning.

Vad kreditgivningen till de smärre företagen beträffar så ligger det naturligtvis åtskilligt i det som finansministern anförde. För de nya företagen gäller det en form av förtroendekrediter, som bankerna inte alltid är i stånd att åstadkomma. Jag tror, att det just för nya företag behövs speciella kreditformer för att hjälpa dem att komma i gång, och jag beklagar, att socialdemokraterna och högern i våras

röstade ned det förslag på denna punkt, om vilket bondeförbundet och folkpartiet då var ense.

Beträffande valutareserverna skulle jag bara vilja säga, att medan Sverige 1946 hade ungefär ett halvt års import täckt av valutareserven täcker denna nu endast något mer än ett kvartals import. Det är en mycket beklaglig tillbakagång, och det torde överstiga finansministerns förmåga att påvisa, att det skulle ha varit omöjligt för oss att vidmakthålla 1946 års reserv. Hans jämförelse med Schweiz haltade betydligt, av uppenbara skäl.

I fråga om den rörliga räntan kom finansministern med ett sensationellt påpekande. Han sade att man hade ingen anledning att vänta, att en rörlig ränta, om man släppte den fri nu, också skulle betyda en höjd ränta. Varför kan finansministern då icke redan nu övergå till en fri kapitalmarknad? Det måste väl ändå erkännas, att en sådan fungerar smidigare och effektivare än en reglerad marknad. Är det för att förhindra att räntan sjunker som finansministern vill ha regleringen kvar, eller är det av andra skäl?

Finansministern påstod vidare, att oppositionen talat om att vårt sparande var så litet. Det var återigen ett missförstånd. Ätminstone från vårt håll — herr Hjalmarson får svara för sig själv — har man inte sagt annat än att sparandet, och då särskilt de enskilda personernas sparande, är *otillräckligt*. Finansministern har inte lagt fram något material, som motbevisar det påståendet.

Att tala om för svenska folket att vi sparar omkring en tredjedel av vår inkomst är och förblir vilseledande, eftersom svenska folket härvidlag har ett ganska klart språkbruk att rätta sig efter. Finansministern säger ju inte, att statens företag sparar en massa pengar därför att SJ och vattenfallsstyrelsen har hundratals miljoner i avskrivningsmedel. Nej, herr finansminister, om man

vill ha en saklig och vederhäftig diskussion om sparandeproblemet måste man avstå från att bruka språket på så sätt, att man säger att vi sparar en tredjedel av vår inkomst. Det går mycket bra att få fram en uppskattning av nettosparandets storlek, och jag skulle vilja be finansministern låta konjunkturinstitutet göra en sådan. Man kan då till mycket stor del bortse från t. ex. reparationer och andra saker, som inte ingår i vare sig nettointkomst eller nettosparande.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle: Herr talman! Jag bara konstaterar, att finansministern icke har kunnat påvisa någon punkt, där högern gått ifrån sitt utgifts- och skatteprogram från i våras.

Finansministern säger, att en politik med en rörlig ränta kommer att medföra samma verkningar som en kreditransonering. Det gör den emellertid inte, ty med en sådan politik blir det en tävlan på lika villkor mellan de olika företagen. Då förekommer icke en sådan diskriminering som t. ex. den av ägarna till äldre fastigheter, som förut berörts i dagens debatt.

Låt mig säga ytterligare ett par ord om småföretagens ställning i den ekonomiska politiken. Vi kan ta en sådan sak som avskrivningsrätten. Alla vet, att denna blir av särskild vikt ett par år efter det att ett företag startat. Det kan då helt enkelt vara av livsavgörande betydelse för ett litet företag att få tillgodogöra sig den. Begränsningen av avskrivningsrätten blir därför ett svårt slag för många av de mindre företagen.

Eller tänk på hur byggnadsregleringen kan verka för dem, som vill börja en ekonomisk verksamhet. Om man väl har startat ett företag så känns det kanske inte så hårt om man inte utan vidare får bygga ut det. Annorlunda är det när man vill starta ett företag men på grund av byggnadsregleringen blir helt

Vid remiss av propositionen nr 233.

utestängd. Byggnadsregleringen, med statens samlade makt bakom sig, verkar i detta fall vida hårdare än någon privat konkurrensbegränsning kan göra.

Får jag, herr talman, med några ord återkomma till frågan om kostnadsproblemet, som finansministern inte tycker har den allvarliga karaktär, som vi påvisat. Finansministern kan väl ändå inte komma ifrån att den industriella produktionsökningen sedan något år tillbaka har upphört i Sverige, medan detta inte är fallet i de stora industriländerna som vi konkurrerar med. Jag fick i dag på morgonen några siffror som belyser detta. Till och med augusti månad i år har industriproduktionen i England ökat med 4,5 procent, i Tyskland med 8 procent och i USA med 12 procent.

Jag vill framhålla ytterligare en synpunkt. Jag förmodar att finansministern med mycket stort intresse följt diskussionen om genomförandet av en arbetstidsförkortning som ett framtida mål inom det svenska näringslivet. Jag vill då fråga finansministern: Hur tror finansministern att man skall kunna förbereda förverkligandet av denna målsättning, om man inte vill utvidga investeringarna inom det privata näringslivet, eller är kanske finansministern anhängare av Einar Norrmans linje, som emellertid även den förutsätter en utvidgad investeringsvolym inom den enskilda sektorn?

Finansministern framhöll, att om det blir nya risker för vårt penningvärde, skall regeringen tänka på lämpliga åtgärder. Om det börjar blåsa igen skall man överväga en kreditåtstramning. Detta fick vi, herr talman, höra också hösten 1949 och våren 1950. Vad gjorde regeringen då? Först förklarade regeringen med många ord att vi skulle få en engångsinflation på tio procent. Sedan förklarade man med minst lika många ord orsaken till att inflationen blev tjugoprocentig. I övrigt övervägde man situationen.

Vid remiss av propositionen nr 233.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag vill bara ge herr Hjalmarson ett par små repliker. Han hade här en uppgift om produktionsökningen ute i världen. Med hjälp av denna skulle han visa hur dåligt ställda vi är här i landet.

Vad finner man om man räknar efter hur industriproduktionen förändrats från andra kvartalet 1951, då sänkningen började, till andra kvartalet 1953? Man finner för Europas del, att industriproduktionen i Belgien fallit med 5 procent, i Danmark med 3 procent och i England med 2 procent. I Sverige har den stigit med bortemot 1 procent, i Norge med 6,8 procent och i Nederländerna med 10,7 procent. Detta är alltså fullsysstämningssamhällen i Västeuropa. Det går väl ändå inte att säga, att Sveriges läge i detta fall är särskilt dåligt. Det går väl inte att säga, att vår produktionsutveckling har varit särskilt otillfredsställande. Det hade ju varit roligt om den hade varit bättre, men det finns ingen anledning att beskriva läget sämre än vad det är.

Sedan sade herr Hjalmarson att jag inte påvisat ett enda fall, där högern har gått ifrån sina åsikter från i våras. Jag skall inte alls försöka det heller. Jag vill bara här påpeka en tendens, och det vore väldigt skönt om herr Hjalmarson vore i stånd att stoppa den tendens, som jag trott mig finna på högerhåll.

Till herr Ohlin skulle jag först och främst vilja säga, att jag helt naturligt inte här vill diskutera räntefrågan. Det är inte min sak. Jag leder inte den politiken, utan det är riksbanken. Jag tycker att herr Ohlin ju kan vänta och se. Jag är också intresserad av att vänta och se om det blir en tendens till räntesänkning och vad som då kommer att ske. Det är en sak som vi inte kan diskutera här, och vi kan inte heller begära att riksbanken skall tala om vad den har för mening i den frågan.

Sedan skulle jag vilja yttra några ord om sparandet. Jag skulle då först vilja fråga om inte affärsverkens avskrivningsmedel är ett sparande. Det måtte de väl vara eftersom det är ett över-skott, som uppstår i deras rörelse och som de får fondera och slipper betala in till statsverket. Detta är väl ett sparande lika väl som de medel man fonderar i privata företag.

Herr Ohlin tycker att man skulle kunna skilja ut reparationerna. Det vore väldigt lätt. Jag reparerade för några år sedan min fastighet i Skåne. Denna reparation finansierade jag dels med pengar som jag sparat under flera år, dels med pengar som jag lånat i sparbanken. Var inte detta en investering, ehuru det var fråga om en reparation? Det är mycket svårt, herr Ohlin, att skilja på vad som i det avscendet är investering och vad som är konsumtion.

Låt mig sedan säga ett ord om byggnationen 1938 med de 58 000 lägenheterna. Herr Ohlin glömmar här en väsentlig sak. År 1938 hade vi en tioprocentig arbetslöshet. Det ligger väl i sakens natur, att när vi hade en outnyttjad produktionstillgång av den storleken, kunde vi göra mer än vi kan göra i ett läge med full sysstämning utan ledig arbetskraft. Det går inte att göra så enkla jämförelser.

Och så till sist, om vi nu skall tala om vad herr Ohlin sade i fjol: »På vad sätt har regeringen redan nu lagt om sin politik och visat att den tagit hänsyn till den allvarliga risk just för sysstämningen, för produktionen, för handeln, för hela det svenska folkhushållet, som annars uppkommer?» Det har inte hänt någonting med sysstämningen, inte med produktionen, inte med handeln och inte med det svenska folkhushållet. Antingen beror det på att herr Ohlin målade litet för svart i fjol eller också att han numera funnit att regeringen vidtog de åtgärder, som var nödvändiga för att denna olycka inte skulle inträffa.

Vid remiss av propositionen nr 233.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle: Herr talman! Jag är verkligen finansministern tacksam för att han läste upp detta, ty, herr finansminister, det var väl ingen i kammaren som inte observerade just ordet »risk». Det är det samma som jag sade i repliken, att i ett ovisst läge finns risk för ogynnsam utveckling och möjlighet till annan utveckling och att man skall vara beredd på båda. Det är den ståndpunkt jag intagit. Jag undrar om inte finansministern måste erkänna, att det är det enda som är förenligt med klok försiktighet. Vi kan fråga statsrådet Sträng vad han anser om de förberedelser han vidtagit för att ge möjlighet att öka sysselsättningen, om herr Sträng anser att det varit onödigt arbete.

Beträffande det statsfinansiella läget ville finansministern inte kombinera vissa utgifter med vissa skattehöjningar, men han tog tillbaka en hel del av detta igen. Får jag då bara tillägga, att det måste väl ändå vara utgiftsstegringarna i deras helhet som, om de överstiger inkomststegringarna, motiverar att finansministern överväger vissa skatter — utan att jag därmed tagit ställning till detta.

Om utgifterna stiger med 400 miljoner och inkomsterna med 300 miljoner, är det den sammanlagda utgiftsstegringen på 400 miljoner kronor som ger upphov till detta problem. Om sjukförsäkringen nästa år beräknas kosta 80 miljoner, där folkpartiets linje innebär en utgift på 50 miljoner och högerens — jag vet inte, men låt oss säga 20 miljoner — så kan en utgift på 50 eller 80 miljoner, om den ingår bland många andra utgiftshöjningar, inte ha något olika ansvar än de övriga utgiftshöjningarna, och den kan inte motivera en skattehöjning på 160 miljoner. För övrigt får vi, som finansministern säger, naturligtvis återkomma.

Finansministern ansåg att affärsverkens avskrivningsmedel är sparande. Jag konstaterar med förvåning detta,

som jag för min del anser är så tokigt det gärna kan vara. Vad reparationerna beträffar sker de ju för den enskilde ojämnt. Man reparerar kanske vart tionde år och för övrigt inte mycket. Men om vi tar reparationerna för alla tillsammans, herr finansminister — och det är det man gör när man har dessa nationella kalkyler — har man möjlighet att pröva huruvida de totala reparationskostnaderna kan anses överstiga den totala förslitningen. Där kan man någorlunda bra konstatera vad som sker och ha möjlighet att ur bruttointkomst och bruttosparande rensa ut stora poster, som uppenbarligen icke ingår i landets nettointkomst och nettosparande.

Finansminister Sköld hade inte någon reflexion med anledning av det av mig framlagda påpeckandet, att hans skattesänkning blivit en skattehöjning. Skulle inte finansministern i alla fall vilja lova att utreda frågan om penningvärdesförändringens inverkan på skattetrycket de sista sju åren och göra detta även om det inte kan vara något motiv för en justering uppåt utan nedåt?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! I det sista avseendet behöver jag väl inte svara. Jag har ju inte för det budgetår som nu löper fått till stånd någon överbalansering, och jag kommer inte att för det budgetår som stundar försöka få någon överbalansering. Följaktligen är det väl statsutgifternas höjd som har gjort att det inte har blivit någon skattesänkning.

Vidare är det klart att herr Ohlin har mycket svårt att förstå, att affärsverkens avskrivningsmedel är ett sparande. Men det går ju till så: vi betalar t. ex. till SJ biljetter, vi betalar frakter, SJ får en inkomst, den motsvaras av en utgift, det blir ett överskott. Av detta överskott går större delen till fondering som avskrivningsmedel, en mindre del går till staten såsom vinst. Så beslutar riksdagen att det skall göras en dubbel-

Vid remiss av propositionen nr 233.

spårsanläggning, det skall göras en elektrifiering av järnvägarna som investering. En del av kostnaden tas av de fonderade avskrivningsmedlen, en del tas genom lån. Det är väl i alla fall pengar, som har kommit genom över-skott på verksamheten och som användes för att skapa värden, som har ett långt liv framför sig.

Till sist skulle jag bara vilja säga om sjukförsäkringen och dess förhållande till statsutgifterna: Om det nu skulle vara så, att det blir en utgiftshöjning, oavsett sjukförsäkringen, av ett visst belopp, kommer den ju att i allt väsentligt bero på beslut som riksdagen har fattat före beslutet om sjukförsäkringen. Det är alltså automatiska utgifter, som skapats genom tidigare beslut än sjukförsäkringen. Det kanske går att inom ramen för budgeten täcka de automatiska utgiftstegringarna, men det sista beslutet, som gällde sjukförsäkringen, leder till att det blir ett underskott. Det är väl inte så konstigt.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Det är kanske bättre att jag på det här stadiet av debatten tar till orda för att besvara några frågor, som oppositionen har riktat till mig, än att jag gör det vid den mer nattliga timme som jag har brukat välja.

Innan jag kommer till dessa frågor vill jag säga, att det var med en viss förväntan som man gick till denna remissdebatt. Oppositionen hade varit mycket angelägen om att få till stånd densamma, och man hade också talat om för oss — i varje fall hade herr Ohlin gjort det — att det var slut på den politiska stiltjen och att det nu skulle komma att blåsa friska vindar i vårt politiska liv. En av herr Ohlins gladaste trumpetare i pressen hade ju också förklarat att höstriksdagen skulle komma att bli oppositionens riksdag. Det var under sådana förhållanden, herr talman, ganska naturligt att rege-

ringen och regeringspartierna kom hit i förhoppning om att få lyssna till dessa friska vindar som skulle blåsa genom nationen. Förväntningarna hade nog också skruvats upp ytterligare genom vad som hänt under den s. k. politiska stiltje, som nu skulle avbrytas och som i själva verket sannerligen icke varit händelselös. Under den gångna sommaren har den politiska debatten varit intensivare än på mycket länge, beroende därpå att ett flertal av våra största fackliga förbund har mer än någonsin tidigare ägnat sina överläggningar åt diskussioner omkring politiska problem. Det kan hända att det ur herr Ohlins synpunkt är likgiltigt vilka överläggningsämnen fackföreningsrörelsen väljer. Jag tror att herr Ohlin på denna punkt liksom på många andra kommer att få lära om. Om fackföreningsrörelsen tar upp frågan om den fulla sysselsättningen, frågan om möjligheterna att på facklig eller politisk väg lösa stora aktuella trygghetsproblem, frågan om möjligheterna att använda vårt framåtskridandes frukter till en förkortning av arbetstiden, så kanske det finns de som säger att det råder politisk stiltje och att ingenting kommer att hända förrän denna stortartade höstriksdags remissdebatt tar sin början. Jag ser det inte så. Jag tror att för den, som har velat lyssna, har sommarens diskussioner varit laddade med brännbart stoff.

Om man mot denna bakgrund och tallet om att stiltjen är slut och reklamen för denna riksdag såsom en oppositionens riksdag granskar oppositionens deltagande hittills i remissdebatten, så behöver nog inte debatten någon närmare karakteristik från min sida. Såvitt jag förstår har den enda friska vinden i debatten varit det temperamentsfulla anförande, som oppositionen lyckades reta försvarsministern att hålla. Fortsätter man i den stilen, kan det ju hända att det blir en viss politisk aktivitet genom att man retar regeringen,

men detta var väl ändå inte meningen, när det talades om oppositionens höst-riksdag.

Jag har emellertid full förståelse för att oppositionen har det litet besvärligt i dag. Med all respekt för finansministern måste jag säga, att hans här föreliggande proposition är i magraste laget för att tjäna som underlag för en remissdebatt. I vanliga fall är det ju, såsom det naturligen skall vara, regeringens ställningstagande som utgör grundvalen för den politiska debatten, och detta ställningstagande sker ju först i den statsverksproposition som lägges fram i början av januari. Jag tycker därför att den här debatten inte fyller så stort ändamål, när det inte finns några särskilda frågor att diskutera.

Men om oppositionen alltså inte kan diskutera regeringens förslag, så kunde den ju ha gått till väga på ett annat sätt: den kunde ha koncentrerat sig på att diskutera regeringens misstag under den gångna tiden. Det skulle ha varit ganska intressant att ha fått höra litet om resultaten av det s. k. vanstyret i vårt land. Det har varit mycket lama inlägg på den punkten i dagens debatt. Angreppen mot regeringens politik har varit mycket milda, och detta är kanske inte heller så konstigt. I ett läge, då regeringspolitiken har medverkat till att skapa vad konjunkturinstitutet kallat en balanserad högkonjunktur utan prisstegringar men med bevarande av den fulla sysselsättningen, så lämpar sig inte regeringens vanstyre som föreläsningsobjekt i remissdebatten.

Detta var några allmänna reflexioner, föranledda av vad som hittills förekommit under debatten, och jag kommer nu till de frågor som riktats till mig.

Herr Ohlin frågade mig, om jag var villig att ge en deklARATION om min ställning till valsystemet. Det skall jag gärna göra: jag står på exakt samma

Vid remiss av propositionen nr 233.

ståndpunkt som jag gjorde i fjol, när jag mot, såsom jag tyckte, otillbörliga angrepp från oppositionens sida försvarade regeringens förslag till nytt valsystem. Jag tillät mig då säga, att i en demokrati skall ett valsystem fylla den funktionen, att det ger ett så nära utslag som möjligt av väljaropinionen, men att det inte går eller i varje fall inte är lämpligt att skapa ett system som premierar partisplittringen. Herr Ohlin sade sig då i princip acceptera denna min uppfattning, och om det förhåller sig så, att herr Ohlin står kvar vid sin ståndpunkt från i fjol, föreligger ju stora möjligheter att åstadkomma en gemensam lösning. Man skall med andra ord eftersträva en så noggrann spegling som möjligt av väljaropinionens utslag men förhindra, att en splittring av parlamentet i små partier uppstår. Sedan vi hade den där diskussionen har vi haft ett andrakammarval. Jag tillåter mig, herr Ohlin, att fråga, om det vore för mycket begärt av oppositionen, att den erkände, att det var en groteskt överdriven och vilseledande propaganda, som man från de båda oppositionspartierna igångsatte mot det förslag, som hade detta syftemål, understruket både av folkpartiledaren och av regeringschefen, och som i varje fall tillgodosåg dessa syftemål bättre än det förslag — jag höll på att säga missfoster till försiag — som oppositionen lyckades framföra under vårriksdagen. Det förslaget var ju sådant, att vi måste värja oss mot att de stora partierna skulle få alltför många mandat. Står oppositionen kvar vid herr Ohlins deklARATIONER om syftemålet med en valreform, vill jag förklara, att jag inte har på någon punkt ändrat mening på grund av de erfarenheter som valet 1952 gav.

Till herr Ohlins begrundan vill jag dessutom hänvisa till det danska valet. Där har man gjort försök att tillgodose proportionalismen genom de s. k. tilläggsmandaten. Jag undrar om herr

Vid remiss av propositionen nr 233.

Ohlin är lika tvärsäker efter det danska valet med den uppenbara uppmuntran för venstres förre ledare att starta sitt lilla parti som det danska valsyste- met gav, med allt vad det innebar av chanser för socialdemokratien att gentemot ett splittrat venstre återta rege- ringsmakten. Den gången hjälpte det socialdemokraterna, men jag anser lik- väl, att erfarenheterna därifrån icke ta- lar för det valsystemet, utan jag före- drar det svenska.

Herr Dickson riktade en del frågor till mig. En del var framförda på det vanliga älskvärda sätt, som kammaren har vant sig vid hos herr Dickson. I varje fall har jag inte någon anledning att klaga på tonen. Herr Dicksons pre- tentioner kan jag däremot inte riktigt tillfredsställa. Han ville att jag skulle lära mig av det tyska exemplet på hur en fri ekonomi hastigt medför ett ökat välstånd. Jag tror att vi skall vara försiktiga med dessa slutsatser ifrån det tyska näringslivets utveckling och inte försöka kopiera den på svenska förhållanden. Det vare mig fjärran att på något sätt vilja kritisera den tyska regeringens politik. Det är förvisso ett flitigt och arbetsamt folk som bor där nere, och vi har all anledning att med respekt se på de resultat, som det upp- når i sitt återuppbyggnadsarbete. Men, herr talman, utan att jag på något sätt kritiserar skulle jag ändå vilja erinra om att en stor del av den tyska kon- kurrenskraften beror på en mycket låg lönestandard, som i sin tur är beroende på att man har gott om arbetskraft. Man kan måhända säga, att denna rike- dom på arbetskraft kan vara framkal- lad av den ekonomiska politiken. Jag vill inte ge mig in på en sådan värde- ring, utan jag vill bara konstatera, att Tyskland har fått en ständig ström av billig arbetskraft genom förhållandena på östra sidan järnridån och att denna flyktingström har medverkat till att hålla de tyska arbetslönerna nere. Det är väl ändå ganska uppenbart att ett

land, som befinner sig i denna situa- tion, inte gärna kan jämföras med ett land, där man tack vare att den fulla sysselsättningens politik drivits så länge inte har någon arbetskraftsreserv att tillgripa. Dessutom skulle jag vilja säga, att om den tyska ekonomin all- tid vore lika liberal som det kanske verkar i dag, tror jag inte, att de svens- ka förhandlarna skulle ha så mycket att klaga över, när de om någon tid skall ta upp diskussioner om placering av en del av det svenska spannmålsöver- skottet.

Liberalismen är tydligen en sak, som har många sidor. Den kan tydligen, herr Ohlin, väl förenas med både höga tullar och restriktivitet på annat sätt, när det gäller den interna och den ex- terna handeln. På den punkten vill jag inte fördjupa mig vidare utan bara konstatera dessa förhållanden, som kanske kan vara en tankeställare för flera än herr Dickson.

Sedan bad herr Dickson, att jag skulle tala om vad socialismen är för någonting. Han har nämligen sett att jag på min resa i England hade lovat att utbreda socialismen till allt större delar av världen. Jag skulle gärna vilja se det där citatet av mitt yttrande, ty det är rätt lustigt. Det kanske är någon kollega till herr Dickson inom pressen som gjort det. Vad vet jag? Det finns så många skämtare på olika håll. Jag bru- kar över huvud taget inte göra några politiska uttalanden, när jag befinner mig utomlands, och att jag skulle ha gjort det uttalandet är överraskande. Vad som menas med socialism skulle nu herr Dickson vilja ha klart besked om före middagsrasten. Det skulle han väl kunna få, men risken för att ge all- för kortfattade och klara definitioner är ganska stor. Herr Dicksons ledare — om en så individualistisk person som herr Dickson har någon ledare — herr Hjalmarson med andra ord, talade här- omdagen om den konservativa ideolo- gien, och det måtte ha varit en ganska

munter tillställning, ty hans tal föranledde den rubriken i Stockholms-Tidningen, att frihet är strunt, pengar är bättre. Det var en mycket koncentrerad ideologi, som herr Hjalmarson enligt Stockholms-Tidningen förde fram, och jag måste säga att TT-referatet var inte mycket bättre. Det har alltså sina risker, herr Dickson, att komma med korta programförklaringar, när till och med en så formuleringsskicklig man som herr Hjalmarson kan råka så illa ut.

Men om nu herr Dickson är så intresserad att få reda på detta kan jag tala om ett knep att få reda på det. Socialdemokratien är ingen okänd sekt. Det är ingen negerstam i det mörkaste Afrika. Socialdemokratien har suttit i regeringsställning i 21 år, och det bör därför vara ganska lätt att få reda på vad som är socialdemokratisk politik i vårt land. Vi har aldrig dolt våra avsikter. Det bör vara ganska lätt att med utgångspunkt från våra gärningar få en föreställning om vad socialism innebär.

Vill man gå vidare finns det ju programförklaringar. Vi har en liten skrift, som jag gärna skall ställa till herr Dicksons förfogande, där det socialdemokratiska partiets program finns. Vidare finns en skrift om den demokratiska socialismens mål och uppgifter. Det är det program som antogs av internationalen i Frankfurt 1951. Där finns definitioner, och skulle det vara någon punkt som fortfarande är oklar, skulle jag i all vördsamhet vilja hänvisa till det inlägg jag hade i våras i remissdebatten, då jag gjorde ett försök att analysera vad som enligt min mening är de konstitutiva dragen hos socialismen. Jag kan inte komma mycket längre.

Sedan har här riktats angrepp mot mig liksom mot finansministern för att vi skulle ha begagnat ordet sparande på ett vilseledande sätt. Innan jag ger mig in på det skulle jag gärna vilja ta

upp en sak, som jag tycker verkar något vilseledande.

Herr Ohlin ansåg att min diktamen till statsrådsprotokollet den 1 april 1949, då jag föreslog tillsättandet av en försvarsutredning, var ett av de märkligaste politiska uttalandena i vår tid, därför att jag där angivit att kostnaderna för försvaret inte skulle få överstiga 800 miljoner kronor. Jag måste verkligen säga att en historieskrivning av den typen borde vi väl kunna förvisa till den arkivkammare, herr Ohlin, där vi har så mycket av tidigare käbbel oss emellan förvarat. Ty vad var det jag sade i min statsrådsdiktamen 1949? Jag påpekade att försvaret blivit alltmera tekniskt. Bland de ting som tränger sig fram utgör flygvapnet ett skydd för oss vid överraskande anfall mot vårt land. När vi går till en förstärkning av försvaret måste man låta dessa tekniska delar få sitt, och då säger jag följande, och det är där, ärade kammarledamöter, som siffran 800 miljoner kronor kommer in: »Ofrånkomligt är emellertid att en förstärkning av försvaret genom en modernisering, som företrädesvis inriktas på den tekniskt betonade försvarsgrenen, kräver höga kostnader. Den dyrbara materielen förslites snabbt och fordrar omsättning i rask takt. Den nu föreslagna förstärkningen måste ses mot bakgrunden av de stora kostnader, i runt tal 800 miljoner kronor, som Sveriges militära försvar nu drager.»

Litet längre ned kommer jag till det som herr Ohlin betecknade som ramen. Jag hoppas kammarens ledamöter har märkt, att något uttalande att 800 miljoner kronor skulle vara någon ram finns icke i mitt anförande. Däremot står det litet längre ned: »Utan att föregripa de överväganden, som i annat sammanhang torde komma att äga rum beträffande avvägningen mellan olika statsutgifter, utgår jag ifrån att försvarets kostnader icke böra få på längre sikt nämnvärt överskrida dess nuva-

Vid remiss av propositionen nr 233.

rande andel av nationalinkomsten.» Vid en stigande nationalinkomst betraktar jag det såsom nära nog ofrånkomligt, att den allt dyrare tekniska utrustningen kommer att medföra stegrade försvarsutgifter. Jag vill rikta en vädjan till herr Ohlin att inte inge allmänheten den föreställningen, att det här föreligger ett medvetet försök från den socialdemokratiska partiledarens och från statsministerns sida att vilseleda allmänheten genom att säga, att vi kan bygga ut försvaret, att det inte kostar mer än 800 miljoner kronor, och att det kommer att kosta det även i fortsättningen. Det är mot denna bakgrund man måste se herr Ohlins försök att få fast försvarsministern vid de nuvarande två miljarderna.

I mitt anförande konstaterade jag endast vilka budgetsiffrorna var, och de var just 800 miljoner kronor, herr Ohlin! För budgetåret 1947/48 var de 738 miljoner kronor, för 1948/49 var de 771 miljoner kronor, och för 1949/50 var de 796 miljoner kronor. Sedan är det riktigt — vilket jag inte visste vid den tidpunkten — att kostnaderna för en del av de beställningar som lades ut rätteligen skulle ha tillkommit. Jag har alltså inte haft några andra siffror än dem som fanns angivna i riksstaten, och dem fann jag vara så pass höga, att jag ville meddela dem för allmänhetens kännedom. Jag skulle självfallet ha fått ett ännu starkare stöd för min argumentation, om jag hade haft ännu högre siffror att komma med. Min argumentation åsyftade just att klargöra för statsmakterna och de militära myndigheterna, att försvarsutgifterna nu var så höga, att det var angeläget att åstadkomma eller försöka åstadkomma en ny och riktigare avvägning. Jag protesterar bestämt emot att detta skulle vara något felaktigt. Tvärtom tror jag att det skulle vara mycket lämpligt att företaga en vettig avvägning, och om jag hade haft högre siffror tillgängliga än dem som fanns i riksstaten, så hade

jag som sagt med dem kunnat bygga under min argumentation ytterligare. Verkligheten är sålunda den rakt motsatta mot den som herr Ohlin här velat göra gällande.

Sedan har vi frågan om sparandet, som varken herr Sköld eller jag sägs ha förstått oss på. Jag har för min del kommit med mina uppgifter för att försöka klargöra, att vi har en nationalinkomst, som kan användas till att bygga ut vår produktionsapparat för framtiden och därmed skaffa oss de värdefulla ting, som medborgarna här i landet bestämt sig för att i första hand prioritera. En del av vårt produktionsresultat skall användas för det ändamålet, och det brukar man, herr Ohlin, kalla för ett sparande, därför att det grundar sig på ett avstående från en omedelbar konsumtion. Jag skall här tillåta mig att fortsätta min argumentering som jag brukar och som förmodligen många av denna kammars ledamöter hört mig anföra, när jag diskuterat dessa problem. Jag brukar då säga, att av en nationalinkomst måste av naturliga skäl huvudparten gå till konsumtion, kläder, mat o. s. v., men det måste alltid bli så mycket kvar, att vi dels kan hålla produktionsapparaten vid liv — och där kommer reparationerna in! — och dels bygga ut den samt dels skaffa alla de kapitalvärden av typen sjukhus, skolor, kraftverk, vägar o. s. v., som medborgarna vill ha.

För att illustrera i vilken utsträckning vi för närvarande håller vår produktionsapparat vid liv eller bygger för framtiden, tar jag sedan några siffror, vilkas riktighet herr Ohlin icke kan bestrida och som visar att det till icke-konsumtionsändamål går nästan en tredjedel av hela den svenska nationalinkomsten. Jag brukar dessutom säga — det hör dock inte till diskussionen med herr Ohlin — att i denna del, som går till konsumtion, ingår även sociala utgifter, och dem har riksdagen själv höjt, så att de för närvarande uppgår

Vid remiss av propositionen nr 233.

till över nio, nära tio procent av hela nationalinkomsten. Detta betyder, att vad som sedan finns kvar till kläder, föda, försvar, skolor o. s. v. endast uppgår till mellan 55 och 65 procent av hela nationalinkomsten.

Jag anser, herr Ohlin, att det är mycket viktigare att få detta sätt klargöra, att Sveriges folk alltid står i ett val mellan att höja sin konsumtion, att låta pengarna gå till sociala ändamål och att bygga för framtiden — och till detta byggande tillåter jag mig fortfarande, trots all den professorliga undervisning som bjudits oss från talarstolen här i dag, att räkna reparationer och ersättningen av förslitna maskiner med nya. Jag har därvidlag ingen anledning att ändra på min terminologi — jag tror den är alldeles riktig — och inte heller på mitt framställningssätt.

Vidare sade herr Ohlin, att sparandet är otillräckligt, därför att vi för närvarande bygger så litet bostäder. Jag vet att socialministern har för avsikt att ta upp bostadspolitiken i ett särskilt anförande. Jag skall därför inskränka mig till att ställa några frågor till herr Ohlin. Herr Ohlin kan väl inte tänka sig, att vi genom några snabba åtgärder skulle kunna åstadkomma någon nämnvärd stegring av sparandeprocenten, tagen i den mening som herr Sköld och jag gjort. Vi får väl där räkna med samma procent som nu. Herr Hjalmarsons frasmakeri omkring denna sak kan väl herr Ohlin i varje fall inte tro på. Men, säger herr Ohlin, sparandet används felaktigt, eftersom bostadsbyggandet inte tillåtes att använda större del därav än vad som sker för närvarande. Då vill jag fråga herr Ohlin: Om vi tar några siffror på annat sparande än bostadsbyggandet — alltså sådant sparande som skulle anses nödvändigt att minska på, om man skulle gå på den Ohlinska linjen — vilka av dessa poster vill herr Ohlin då minska på? Från år 1946 till 1952 har kraftverksbyggandet ökat från 260

miljoner kronor till 670 miljoner, kostnaderna för sjukhus och hälsovård i övrigt samt försvaret har stigit från 200 miljoner till 380 miljoner, för skolbyggnader från 100 miljoner till 390 miljoner, för vägbyggande från 170 till 680 miljoner kronor, för vatten och avlopp från 80 till 210 miljoner kronor. De nu nämnda offentliga investeringarna var 1946 810 miljoner kronor och var i fjol 2 miljarder 330 miljoner kronor. Även om man, herr talman, tar hänsyn till penningvärdets fall har investeringarna av denna utpräglat sparbetonade karaktär stigit med det dubbla sedan 1946. Jag tillåter mig att, när det talas om att vi i den högkonjunktur vi har för närvarande inte byggt bostäder i tillräcklig utsträckning, fråga: Tror herr Ohlin själv på en större sparkvot i dagens läge än vi har? Om herr Ohlin inte tror på detta, vilka av mig nu uppräknade investeringar är det som han vill minska på till förmån för ett ökat bostadsbyggande? Ty det lär väl inte vara så, att herr Ohlin har för avsikt att kraftigt beskära industriens och det mindre hantverkets byggande? Ett svar på den frågan tycker jag skulle ha betydligt mer av intresse än åtskilliga av de småbriser som dragit fram över den politiska vindstiltjen i dag.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle: Herr talman! Herr statsministern tog i början av sitt anförande upp en mycket intressant synpunkt, det var när han talade om vad som diskuterats på de sackliga kongresserna — jag bortser då från rena avtalsfrågor, som jag förmodar vi är överens om att inte ta upp här. Men, herr statsminister, vad är det för frågor som diskuterats? Det är väl framför allt, såvitt jag kan erinra mig, två huvudfrågor. Den ena gällde förkortningen av arbetstiden, och den andra var långtidsperspektivet på möjligheterna till en standardförbättring med hänsyn till befolkningsutvecklingen, alltså det förhållandet att de pro-

Vid remiss av propositionen nr 233.

duktiva åldrarna inom den totala befolkningsramen befinner sig i sjunkande i motsats till vad fallet var i mellankrigstiden. Man har ju t. o. m. räknat ut siffermässigt hur mycket man måste öka den årliga produktivitetsförbättringen i jämförelse med utvecklingen under mellankrigstiden för att inte utrymmet för standardhöjning väsentligt skall reduceras. Då frågar jag herr statsministern: Vilka är det som tagit upp dessa problem här i dag, är det regeringen eller är det oppositionen? Är det inte oppositionen som fört fram kostnadsproblemet och problemet om investeringarnas fördelning bl. a. just mot bakgrunden av den diskussion som förts på de fackliga kongresserna? Vad har regeringen gjort? Jo, regeringens hela insats har bestått i att till varje pris försöka bagatellisera dessa problem. Vilka slutsatser drar herr statsministern själv av t. ex. diskussionen om arbetstidens förkortning i avseende på de privata investeringarna?

Nu har på dessa fackförbundskongresser givits en annan signal. Liksom från många andra håll har det till kanslihuset gått fram ljudliga protester mot de av finansministern bebådade nya skatterna. Det har kanske inte varit frågan om några djupsinnigare motiveringar för dessa protester. Man tycker helt enkelt att regeringen gått för långt, och att det stora antalet människor har behov av att ha något mera pengar kvar i portmonnän sedan de givit sin tribut till det allmänna. Vem är det, herr statsminister, som lystrat till dessa signaler? Är det regeringen eller är det oppositionen?

Jag skall också säga ett ord till herr statsministern om sparandet. Vi har begärt omedelbara, genomgripande och effektiva åtgärder för att öka det frivilliga sparandet och förankra det allt fastare och djupare i de breda folklagren. Detta är ingen fras, det är en verklighet. Det är vad man gör på många håll ute i världen, där det fak-

tiskt — hur egendomligt det än måste låta för våra socialdemokrater — visat sig möjligt att framgångsrikt driva en annan politik än den vars huvudlinjer ännu en gång dragits upp av statsminister Erlander och finansminister Sköld.

Statsministern säger att nu har vi kommit in i en balanserad konjunktur. Herr statsministern beskrev det ekonomiska läget i de ljusaste färger men förklarade att han inte vågade ta upp den ekonomiska politikens problem från den utgångspunkten. Skulle herr statsministern trots detta vilja svara mig på följande fråga: Om vi kommit in i denna balanserade konjunktur varför har vi då kvar begränsningarna i avskrivningsrätten, varför skall vi ha kvar kreditransoneringen, som, herr statsminister, är en annan sak än kreditåstramning? Varför skall vi ha kvar byggnadsregleringen? Varför skall vi ha kvar bostadsransoneringen? Varför behålla de särskilda åtgärderna gentemot försäkringssparandet? Skulle statsministern vilja förklara, hur alla dessa åtgärder går ihop med hans tal om att vi har uppnått balans i vår ekonomi?

Herr OHLIN (fp) kort genmäle: Herr talman! I sitt yttrande till statsrådsprotokollet förklarade statsministern, att den nu föreslagna »förstärkningen måste ses mot bakgrunden av de stora kostnader — i runt tal 800 miljoner kronor — som Sveriges militära försvar nu drager». Litet längre fram säger han, att »då jag ansluter mig till tanken på denna utökning av flygvapnet är det från den utgångspunkten, att de därav föranledda kostnadsökningarna skall kunna motvägas genom utgiftsminskningar på andra punkter».

Alltså, det är först en klar avvägning i detta läge inom ramen av 800 miljoner kronor. Sedan kommer den uppmjukning som jag syftade på i mitt första anförande! Statsministern utgår

ifrån att försvarets kostnader icke bör få på längre sikt nämnvärt överskrida deras dåvarande andel av nationalinkomsten. Det är alltså därvidlag fråga om en långsam stegring, men i det aktuella läget en anpassning inom ramen. Statsministern hoppade för en stund sedan över just den mening, varav klart framgår att man borde pruta på ena hållet, medan man ökade på det andra.

Vi kan väl vara överens om, herr statsminister, att om vi tar hänsyn till båda de sidor av saken, som här berörts, så var framställningen verklighetsfrämmande. För det första därför att försvarets verkliga, årliga kostnader för att *dåvarande organisation* skulle kunna hållas effektiv var långt över 800 miljoner kronor, och för det andra därför att den senare inträffade stegringen — av skäl som jag inte på något sätt kritiserar — har visat sig väsentligt överstiga den ökningstakt statsministern hade räknat med.

Beträffande statsministerns deklARATION om valreformen vill jag framhålla, att ansvaret för att vi inte kan diskutera den frågan med utgångspunkt från en regeringsproposition får statsministern och inrikesministern själva överta. Vi kan verkligen inte, när det gäller frågan om metoderna för nästa års val, vänta med att diskutera dithörande spörsmål därför att regeringen inte är färdig med ett förslag. Jag tror att vi gör den politiska debatten i landet en tjänst genom att inte vänta, även om det vore bekvämare för regeringen med en väntan.

När statsministern nu hänvisar till att han vill ha en rättvis mandatfördelning men inte vill premiера partispliftring, så har jag sagt — även om vi kanske lägger något mindre vikt vid det senare avsnittet än statsministern gör — att den sidan av valordningen dock är en fråga som kan diskuteras. Huvudsaken är emellertid att vi tycks vara överens om *en sak*: att eftersträva

Vid remiss av propositionen nr 233.

en rättvis mandatfördelning mellan alla meningsriktningar av mera väsentlig storlek. Ty partier — jag upprepar det — av bondeförbundets storlek tillhör väl inte de där små spliftringsriktningarna, som skulle ha det så svårt och besvärligt som statsministern önskar? Om vi är överens om detta är verkligen ganska mycket vunnet.

Nu frågar statsministern: Vill inte herr Ohlin erkänna att diskussionen i fjol var vilseledande? I fjol, herr statsminister, var ju regeringens deklarerade och särskilt av herr Hedlund ofta upprepade avsikt den att bevara rådande orättvisor i mandatfördelningen även mellan de fyra demokratiska partierna. Detta syftemål stod således i klar motsättning till den princip, som statsministern här har uttalat och som han uttalat förut men då utan att vilja ta konsekvenserna därav.

Jag tar nu fasta på statsministerns löfte, och jag betraktar det som det måhända viktigaste inslaget i dagens debatt att få detta upprepade löfte, att i den mån det är möjligt utan att uppmuntra till sådan där skadlig partispliftring är statsministern villig att verka för en rättvis mandatfördelning. En sådan bör gälla både provisoriet och den mer definitiva lösning av valordningens problem, som vi måste eftersträva för både riksdagens kamrar, landsting och kommunala församlingar. Jag tror det är nyttigt och nödvändigt att den saken just nu säges ifrån. Jag är glad att ha fått denna statsministerns förklaring, ty det kan inte förnekas, herr statsminister, att det ibland har förefallit som om regeringens minne varit en smula klen på denna punkt.

Om jag har en halv minut kvar skulle jag bara vilja säga ett ord rörande statsministerns förväning över att vi försökt stimulera regeringsledamöterna till politisk aktivitet genom att avpressa dem förklaringar. Ja, detta skall väl inte vara oppositionen förmenat. När regeringen och socialdemokratien tryc-

Vid remiss av propositionen nr 233.

ker i buskarna, då är det oppositionens plikt att försöka få fram dem ur buskarna med intressanta deklARATIONER. Det är verkligen en av oppositionens många uppgifter — men statsministern har ju inte så stor erfarenhet i fråga om en oppositions uppgifter — ännu.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Bildspråk är alltid litet vanskligt. Jag tror att kammararen håller med mig om att det verkligen skulle vara festligt att se herrar Sköld och Torsten Nilsson trycka i buskarna för den vilde herr Ohlin, stormande fram i terrängen. Det är i alla fall en syn som otvivelaktigt skulle vara värd att åse. Hur man av dagens debatt kan få den uppfattningen, att det är regeringen som är orolig och trycker i buskarna och att oppositionen måste vifta med alla möjliga skynken för att få fram oss, begriper inte jag. Jag tycker vi gör vad vi kan för att uppmuntra oppositionen till litet mera manhaftighet.

Den där historien om de 800 miljonerna bryr jag mig inte om längre, herr Ohlin. Jag har tillkännagivit vad som låg bakom deklARATIONEN. Var och en som är intresserad av fakta kan finna vem som har rätt. De 800 miljonerna var använda såsom ett åskådningsexempel på att nu är försvarsutgifterna höga, nu måste vi försöka se till att när vi går till en förstärkning av flyget får detta inte ske utan att man samtidigt undersöker möjligheterna att spara på andra områden. Var det inte riktigt i den situationen, herr Ohlin? Var det inte riktigt att vi frågade oss, när vi tvingades utöka flygvapnet: Finns det inte en möjlighet att åstadkomma en avvägning, så att vi kan spara på försvarskostnaderna? Jag kan inte tänka mig att herr Ohlin har panna att stå upp och säga, att det var ett politiskt misstag att man gjorde det försöket.

Om herr Ohlin skulle hävda detta,

får ju vissa folkpartidningars tal om nödvändigheten av att nu iakttas sparsamhet en högst kuriös bakgrund. Det var den socialdemokratiska statsministern som 1949, såvitt jag vet tidigare än någon annan, framhöll att det var nödvändigt att på grund av de stigande försvarsutgifterna, som bland annat sammanhängde med försvarsteknikens utveckling, undersöka möjligheterna att få fram en annan avvägning än den traditionella.

Herr Ohlin vet mycket väl, att sedan vi tillsatt den Nothinska kommittén så kom Korea-kriget med de spänningar, som gjorde det fullkomligt otänkbart att man på grundval av den Nothinska utredningen skulle vilja minska vår beredskap så som skulle ha blivit fallet, om vi hade företagit några justeringar, och att undersökningarna därför, dess värre, blev utan resultat. Men det kan vara nyttigt för kammarledamöterna att erinra sig, att det var den socialdemokratiska regeringen som 1949 tog upp detta avvägningsproblem till en allvarlig undersökning. Menar herr Ohlin att det var ett misstag? Menar herr Ohlin att man inte skulle ha gjort det? Eller stirrar herr Ohlin sig fortfarande blind på denna 800-miljonerssiffra, som är tagen ur riksstaten och som jag här har redovisat för tillkomsten av? Då är detta ett typiskt exempel på den Ohlinska diskussionsmetodiken att växla in debatten på ett sidospår.

Herr Ohlin säger att han är så väldigt glad över min deklARATION i valsystemsfrågan. Nog tycker jag att det har hänt litet i denna remissdebatt, men att det hänt så litet att detta var det viktigaste är ändå förbluffande, ty denna deklARATION var ett återgivande av vad jag sade för ett och ett halvt år sedan. Så långsam behöver väl herr Ohlins reaktionsförmåga inte vara, att han tycker det är en stor sensation att jag upprepar den ståndpunkt jag intog för ett och ett halvt år sedan.

Sedan några ord till min käre vän

herr Hjalmarson. Han säger, att om det är riktigt att vår ekonomi nu är balanserad, varför tar vi då inte bort allt som gjort den balanserad? Det är en logik, som jag inte kan följa. Om vi genom kreditrestriktivitet och användande av penningpolitiken som ett instrument för att åstadkomma ekonomisk balans har nått en situation som är tillfredsställande, menar herr Hjalmarson då att man skall passa på att ta bort det som lett fram till målet?

Det är klart, att om vi kommer in i ett sådant läge att vi kan undvara ingripanden, så slopar vi restriktionerna undan för undan. I dag har vi en balanserad högkonjunktur, med varje man praktiskt taget sysselsatt utan några prisstegringar. Men jag skulle vilja fråga: Tror herrar Ohlin och Hjalmarson att vi skulle ha varit i detta läge, om vi hade följt oppositionens råd vid vårriksdagen — om vi hade lättat på skruvarna, inte använt kreditrestriktiviteten, inte använt oss av de frivilliga överenskommelserna med kreditinstitutionerna och försäkringsbolagen, genomfört skattelättnader, tagit bort investeringsavgiften, tagit bort alla de ting som har bidragit till att skaffa oss en balanserad ekonomi? Förstår inte herrarna att just den omständigheten, att vi i dag befinner oss i en balanserad ekonomi, med varje man sysselsatt och utan prisstegring, är ett belägg för att den politik som vi valde i början på 1953 var riktig och att herrarnas var felaktig?

Herr OHLIN (fp) kort genmäle: Herr statsminister! Låt mig börja med att säga några ord om detta med avvägningen.

Statsministern försöker onckligen koppla in på ett sidospår och säger: Var det inte riktigt att begära en avvägning av försvarskostnaderna? Naturligtvis var det riktigt, herr statsminister, och det hävdades även från oppositionshåll och inom oppositionspresen

Vid remiss av propositionen nr 233.

både förr och senare. Det är vi alltså överens om. Nu försöker statsministern vrida över det hela till att vi skulle ha opponerat oss mot avvägningen. Det finns inte skuggan av ett skäl för en sådan argumentering i vad jag har sagt, och det vet statsministern.

Men vad som är fel skall jag gärna helt kort tala om för statsministern. Det var framför allt för landets statsminister inte visste — jag utgår från det — att den dåvarande försvarsorganisationen, om den skulle kunna fungera och inte leva på uppsamlade ting, inte kostade 800 miljoner kronor utan väsentligt mer, vilket bland annat den Nothinska utredningen senare konstaterade. Det var därigenom som statsministern, själv tydligen okunnig, kom att vilseleda opinionen om vad det skulle kosta att vidmakthålla ett svenskt försvar av den dåvarande typen; även om man gjorde nedprutningar på vissa punkter till kompensation för ökning på andra.

Det enda jag ytterligare hinner beröra är statsministerns fråga, om det är någon sensation att han upprepar sin förklaring rörande valordningen, med angiven reservation, när det bara är ett ordagrant återgivande av vad han sade i fjol. Ja, herr statsminister, det är i någon mån en sensation, därför att i fjol tycktes inte statsministern ha insett, att det var en klar motsättning mellan denna deklaration och regeringens förslag. Nu har statsministern tydligen insett detta. Han har inte kunnat motsäga mig, när jag påvisat denna motsättning. Statsministern upprepar i alla fall denna sin deklaration och kommer efter denna dag att vara ur stånd att underlåta att honorera den, när han skall lägga fram ett förslag, jag hoppas inom några månader, till ny valordning här i landet.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle: Herr talman! Herr statsminister, det förefaller mig, som om man inom re-

Vid remiss av propositionen nr 233.

geringen måste bestämma sig för en enhetlig linje, när det gäller att diskutera de ekonomiska frågorna med oppositionen. Här frågar nu statsministern: »Hur skulle det ha gått, om man hade följt oppositionens ekonomiska rekommendationer i våras? Då hade det ju inte blivit någon effekt i fråga om stabiliseringsprogrammet.» Detta betyder ju bland annat, att statsministern menar, att den penningpolitik vi förordar skulle vara ineffektiv. Men, herr statsminister, det är bara några timmar sedan herr Hedlund stod här och deklarerade från regeringsbänken, att vår penningpolitik skulle vara alldeles för effektiv för att regeringen skulle kunna reflektera på den. Man måste väl ändå från regeringens sida bestämma sig, om det är den ena eller den andra linjen man skall hålla fast vid i fortsättningen. Det var för resten inte bara en viss penningpolitik, herr statsminister, som vi förordade; skattesänkningen och de sparfrämjande åtgärderna är också led i ett samlat ekonomiskt stabiliseringsprogram.

Det var mycket värdefullt, att statsministern talade om, att vi har nått balans i vår samhälls ekonomi endast tack vare regleringarna. När vi talar om balans och att arbeta för en balans har målet varit att kunna åstadkomma en naturlig jämvikt. Jag fick närmast det intrycket av statsministern, att han menade, att vi aldrig kan få en sådan här i landet med mindre än att vi kommer in i en lågkonjunktur. Det är en mycket viktig principfråga, som man här kommer in på. Är statsministern av samma uppfattning som vi, att vi skall arbeta oss fram till en balans utan regleringar? Om så är fallet, skulle herr statsministern vilja förklara, hur vi skall kunna nå en naturlig balans, om vi inte avvecklar regleringarna? Att föreställningen att man så att säga skall kunna reglera sig fram till en naturlig balans bygger på en illusion det kan vi väl ändå vara överens om, herr stats-

minister? Om vi inte kan avveckla regleringarna nu i den gynnsamma konjunktur som statsministern här också har beskrivit, skulle man då inte från statsministerns sida — herr Hedlund var ju på den punkten stum som muren — kunna ge en antydning om de förutsättningar, under vilka man skulle kunna befria oss från regleringsekonomien och komma över till en friare marknads-hushållning?

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag skall inte ta upp någon lång diskussion med herr Hjalmarson på detta stadium. Vi får väl många tillfällen att resonera om dessa ting. Jag vill bara påpeka hur inkonsekvent han är, när han säger, att det är en illusion, att vi genom regleringspolitiken skulle kunna närma oss den ekonomiska balansen, och sedan i samma andetag säger, att vi är i balans nu och att regleringarna därför kan avskaffas. Hur har vi kommit dit? Jo, steg för steg genom att följa den av herr Hjalmarson som illusorisk betecknade regeringspolitiken. Detta kanske kan räcka för att bevisa, hur litet sammanhang det finns i herr Hjalmarsons framställning.

Jag betraktar det som ett stort framsteg, att herr Ohlin nu inte tar i med så väldigt starka brösttoner om de 800 miljonerna. Orsaken till att jag tog upp den frågan så pass allvarligt till bemötande var, att folkpartiets ledare gav oss den föreställningen, att statsministern i vilseledande syfte hade laborerat med för låg kostnad för våra försvarsutgifter, och hans antydningar om att den nuvarande försvarsministern är av ungefär samma moraliska skrot och korn och likaledes arbetar med sådana ovederhäftiga siffror. Nu ändrade sig herr Ohlin och sade, att statsministern uppenbarligen var i god tro och själv var okunnig om de faktiska utgifternas storlek. Det är en väsentlig skillnad, och hade detta deklarerats

från början hade det inte föranlett så många ord som det nu har gjort. Jag tror att kammaren kan förstå att herr Ohlins första framställning måst framkalla en mycket bestämd reaktion ifrån statsministerns sida.

Siffran 800 miljoner kronor — jag upprepar det än en gång — var tagen ur riksstaten. Det visade sig att den var felaktig, därför att där icke hade tagits hänsyn till utlagda materielbeställningar. Jag har sagt många gånger, och jag har ingen anledning att ändra på det, att den siffran var tagen i pedagogiskt syfte för att klargöra för svenska folket hur höga försvarsutgifterna är. En högre siffra skulle i själva verket bättre ha motsvarat mitt behov. Därför kan det inte vara något tal om att jag medvetet skulle ha lämnat en vilseledande uppgift på den punkten.

Herr Ohlin slog till reträtt. Det betraktar jag inte som någon stor vinning, ty det gör herr Ohlin ofta när han blir pressad, men en liten fjäder i min hatt är det ju i alla fall.

Sedan återkommer jag till frågan om valsättet. Herr Ohlin tycker att det är så märkvärdigt, att en partiledare står vid vad han sade för ett och ett halvt år sedan. För mig är det inte märkvärdigt. Jag har upprepat den förklaring jag avgav för ett och ett halvt år sedan och underbyggt den genom att hänvisa till valet 1952. Tvärt emot vad

Vid remiss av propositionen nr 233.

herr Ohlin säger har jag sagt, att 1952 års val har styrkt mig i min uppfattning, att det var ett hyggligt valsystem som togs då. Nu kommer herr Ohlin och säger, att det viktiga är att herr Erlander nu erkänner, att hans deklaration i fjol stod i strid mot det förslag, som regeringen framlade till valreform år 1952. Ja, hur man skall få detta att gå ihop vet inte jag. Jag står för 1952 års förslag. Jag anser att det var ett hyggligt förslag. Jag har deklarerat att det står i överensstämmelse med mina deklarationer i fjol. Jag tillämpar precis samma principer när jag nu går att behandla frågan om landstingsvalen. Något annat har inte hänt i årets debatt än att jag står fast vid detta, och jag hoppas att också andra partiledare kan säga, att vad de sade för ett och ett halvt år sedan står de för i dag.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen ävensom behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.08 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 4 november.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Vid remiss av propositionen nr 233.

(Forts.).

Herr andre vice talmannen anmälde, att överläggningen rörande Kungl. Maj:ts proposition nr 233, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 19 december 1952 (nr 755) med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr HAGBERG i Stockholm (k), som yttrade: Herr talman! Den borgerliga oppositionen har i dag med stort tålamod och i många anföranden upprepat vad den har upprepat i remissdebatt efter remissdebatt sedan årtal tillbaka. Det nya, som herrar Ohlin och Hjalmarson kan ha presenterat i denna debatt, kunde de ha sammanfattat i en treminutersreplik.

Om det är därför att de är så upptagna med att säga ingenting eller att under högar av ord dölja vad de eventuellt kan fundera på, så förklarar det kanske varför de inte haft något att säga om sådana saker som de fortsatta rättsskandalerna, vilka länge varit på alla människors läppar, eller om sommarens epidemier som dock vållat sådan uppståndelse ute i landet. De vill väl helst betrakta rättsskandalerna som olycksfall i arbetet, men varför säger de då inte detta? De vill kanske betrakta sommarens epidemier som naturkata-

strofer — detta trots alla underlåtenhetssynder från de styrandes sida som i samband därmed dragits fram — men varför säger de inte detta? De tycks vara överens om att inte diskutera lönepolitiken med regeringen, och andra brännbara frågor låtsas de ganska litet om. Ty ingen tror ju att det råder en verklig oenighet mellan dem och regeringen om inflationspolitiken, räntorna, den indirekta beskattningen, sparande respektive slösande, överbalanseringen och andra den politiska debattens trivialiteter som länge tråkat ut både riksdagen och det svenska folket.

Från regeringens sida har man här konstaterat att det inte givits någon verklig anledning till denna debatt. Statsministern har kåserat om oppositionens passivitet och om den dåliga anledningen till remissdebatten. Försvarsministern har sagt att oppositionen saknar färg i pytsarna, medan herr Sköld har, med samma oförändrat självsäkra uppsyn, upprepat sina tidigare påståenden. Regeringens anhängare har å sin sida konstaterat att oppositionen har tappat sugen, och herr Fast har föredragit att tala om någonting helt annat — i ett anförande som för övrigt var det vettigaste som hållits i dag.

Det finns således enligt regeringens mening inte något att diskutera med den borgerliga oppositionen, men ändå använder regeringen halva tiden mellan klockan 10—17 för att diskutera detta. De borgerliga partiledarna återkommer lika regelbundet — med hjälp av alla replikmöjligheter som regeringsinläggen öppnar — med i förväg utformade anföranden över samma tema. Det verkar med förlov sagt uppgjord match, något som vid idrottstävlingar karakteriseras som höjden av uselhet och ohederlighet mot publiken.

Vid remiss av propositionen nr 233.

Den skattelättnad för bolagen, som dagens proposition signalerar och som ju bildar den långsökta motiveringen för en allmänpolitisk debatt, är inte någonting lugnande. Först blir det skattelättnader för de rika och sedan kommer, enligt herr Skölds uttalande här i dag, om några månader nya skattehöjningar för övriga medborgare. Herr Sköld sade att han inte får och inte kan skratta, men jag tror att de, som får vidkännas de nya skattehöjningarna, kommer att ha ännu lättare att hålla sig för skratt.

Nu blir det väl anledning att återkomma till dessa frågor. För dagen skall jag därför begränsa mitt inlägg till några av de fordringar som det arbetande folket anser sig ha rätt att ställa, till kravet på trygghet i anställningen, en bättre lönepolitik och kortare arbetstid. Vi har nämligen inte, såsom tydligen herr Hjalmarson gjort, lovat regeringen att tiga om dessa frågor.

Konjunkturinstitutets chef, professor Erik Lundberg, som så ofta har framträtt som regeringens alter ego i fråga om den ekonomiska politiken, har i en nyutkommen bok riktat många allvarliga angrepp mot regeringen. Ett par av dessa angrepp berör frågor som har med regeringens politik gentemot arbetarna och övriga löneanställda att göra. Låt mig först säga några ord om herr Lundbergs angrepp på de ekonomiska prognoser som framlägges i den s. k. nationalbudgeten och som brukar användas för att motivera kravet på återhållsamhet från arbetarnas sida vid löneuppgörelserna. Herr Lundberg skriver följande: »Jag kan kanske uttrycka saken krasst och säga, att man inom kanslihuset varit så medveten om metodens osäkerhet och siffrornas otillförlitlighet, att man inom de vida osäkerhetsmarginalerna anser sig ha rätt att manipulera för att nå det stöd som önskas för redan fattade politiska beslut respektive för den ekonomiska politik man av andra skäl vill gå in för.»

Jag har inte, herr talman, sett att regeringens press ägnat större uppmärksamhet åt att tillbakavisa denna anklagelse för bedrägligt förfarande. Jag har inte ens kunnat se, att någon av regeringens medlemmar protesterat mot de allvarliga beskyllningarna eller försökt gendriva dessa anklagelser för ohederligt manipulerande.

De prognoser, som har gjorts under de av professor Lundberg angivna förhållandena, har sedan utnyttjats för att framtvinga en defaitistisk linje i avtalsuppgörelserna från fackföreningsrörelsens sida. Samtliga efterkrigsår med undantag av 1946 och 1951 har nämligen återhållsamheten respektive avtalsprolongationen varit ledmotivet i regeringens och den fackliga ledningens rekommendationer till arbetarna. Nu har arbetarna inte alltid följt sådana rekommendationer. Tvärtom har LO själv nödgats konstatera, att en tredjedel av efterkrigsårens lönehöjningar ligger utanför avtalen och är ett resultat av den så kallade löneglidningen. Den har varit möjlig tack vare knappheten på arbetskraft och särskilt tack vare de insatser som fackföreningarna gjort lokalt för att förbättra lönerna. Men trots dessa brott mot regeringens återhållsamhetslinje anser sig professor Lundberg kunna konstatera följande: »Det hade sålunda utan tvivel varit möjligt för fackförbunden att under inflationsåren efter kriget i genomsnitt nå högre lönehöjningar än de som faktiskt kom till stånd... De lönepolitiskt gynnsamma situationerna har inte utnyttjats i så hög grad som det hade varit möjligt med hänsyn till företagens förmåga och villighet att betala högre löner.»

Detta är ju verkligen en uppseendeväckande bekräftelse på vad vi tidigare påstått i dessa saker. En del material för att belysa påståendet har för övrigt framlagts i den nu presenterade nya konjunkturrapporten. I detta land älskar man att jämföra förhållandena

Vid remiss av propositionen nr 233.

för arbetarklassen med övriga kapitalistiska länder, särskilt de mest utvecklade. Gör man det så kommer man enligt konjunkturinstitutets rapport till att arbetslönerna sedan 1948 har ökat mer i Canada, Frankrike, USA, Västtyskland, Italien och Belgien än i Sverige. Även det senaste året har löneökningen varit större i Västtyskland, Förenta staterna, Canada och England än i Sverige. Samtidigt har levnads-kostnaderna ökat mera i Sverige än i dessa angivna länder med Frankrike som enda undantag. Dessa uppgifter bidrar samtidigt till att belysa det allt högljuddare talet — det har ju också spökat i riksdagen i dag — om de höga arbetskostnaderna i Sverige. Faktum är ju att under kriget och de första efterkrigsåren, när de västeuropeiska staternas produktionsapparat slogs sönder och krafterna måste inriktas på en mödosam återuppbyggnad, skedde en genomgripande förnyelse av den svenska produktionsapparaten. Härigenom höjdes produktiviteten betydligt utan en motsvarande ökning av arbetsstyrkan. Även härvidlag måste konjunkturinstitutet avslöja, att sedan 1948 har arbetskostnaderna per produktenhet ökat mera i Förenta staterna, Canada, Belgien och Frankrike än de har gjort i Sverige.

Medan den så kallade nationalinkomsten åren 1939—1951 per huvud i åldrarna 15—65 år har ökat med 58 procent i vårt land, har den s. k. reallönen för arbetarna ökat med 23 procent. Det betyder med andra ord att den relativa utsugningen har ökat, att klyftan mellan de besuttna och egendomslösa blivit djupare, kort och gott att kapitalismen befästs medan arbetarklassens ställning försvagats.

Det är denna utveckling som statsministern i dag karakteriserat som socialism. Han varnade i sitt anförande före middagen för faran av korta och klara definitioner. Därför ville han definiera socialismen i vårt land som tju-

gotre års regeringsutövning! Men har man inte i herr Erlanders parti, liksom i alla partier som säger sig eftersträva socialism, spikat fast vissa grundläggande betingelser för socialismen? Innebär den icke exempelvis att i samhällets ägo överföra fabriker, banker, naturrikedomar, att göra slut på den ena människans exploatering av den andra, att avskaffa klassmotsättningarna, att ge alla del i egendomen och ledningen av verksamheten, att skapa en produktion som inte kan drabbas av ekonomiska kriser eller konjunkturstörningar? Jag tror att även herr Erlander är tvungen att erkänna att dessa tankar finns i hans eget partiprogram. Men vad av allt detta är förverkligat i Sverige? Om det i Sverige existerar socialism, så måste det väl vara en socialism för de rika, för ett ringa antal besuttna människor.

Statsministerns definition av socialism är därför inte någon definition. Han har icke angivit något mål, och frågar man, vilken kompass han styr efter, svarar han ungefär som en skeppare, som i 23 år kryssat omkring på Oceanen: »Se här på mitt krokiga och längre bort grumliga kölvatten, så ser ni den kompass jag styr efter.»

Socialismen står på dagordningen i många länder, men i vårt land är arbetarrörelsen ännu icke färdig att ställa upp den. Detta har till fullo belysts genom regeringschefens dimbildningsförsök, och jag skall därför, herr talman, återvända till den aktuella vardagen.

Vi befinner oss inför ett nytt avtals-skifte. De som håller i trådarna har försökt skjuta upp avgörandet så länge som möjligt. Man säger sig först vilja ha en något klarare sikt för att kunna överblicka den ekonomiska konjunkturrens möjligheter nästa år. Avtalsupp-skovet har oroat många på grund av det samtidiga talet om höga produktionskostnader. Arbetarna har ju nyss genom kapitalisternas oresonlighet

gentemot de lågt betalda livsmedelsarbetarnas utjämningskrav fått en illustration till talet om det s. k. samarbetet. De ser, hur arbetsköparna utnyttjar den minsta negativa förändring i arbetslöshetsstatistiken för att försämra arbetsvillkoren, och särskilt attackeras på sina håll den s. k. löneglidningen. Det finns verkligen exempel på utmanande försämringar av lönerna för enskilda arbetare under detta år. Det är emellertid uppenbart, att arbetarna inte vill finna sig däri, och allra minst vill de slå sig till ro, när de är övertygade om att situationen är gynnsam för en framstöt i lönefrågorna eftersom högkonjunkturen fortsätter, utrikeshandeln ökar och vinsterna stiger. De anställda finner det rimligt att de återfår något av den andel i produktionsresultatet som de hade före kriget men som berövats dem genom efterkrigsårens ekonomiska politik. Jag tror, att om detta skall lyckas måste de utnyttja den aktuella situationen.

Lönefrågan ligger naturligtvis inte lika till för alla arbetare, men även för dem, som i nuvarande situation anser det viktigast att få löneglidningens resultat inskrivna i avtalen, är det av vikt att situationen utnyttjas och att frågan om nya avtal inte ytterligare förhalas.

Detta motiverar en hemställan till regeringen och till den fackliga ledningen att överväga en annan taktik, som kort och gott skulle gå ut på att uppmuntra till ökade ansträngningar från fackföreningsledningens sida för att förbättra reallönerna. Regeringen skulle, om den ville, kunna göra åtskilligt för att därvid stödja arbetarna, men jag är samtidigt övertygad om att därest regeringen bara hölle sina fingrar från årets avtalsuppgörelser vore det fullt möjligt att förbättra avtal och arbetsvillkor inom ramen för arbetarnas och tjänstemännens rimliga önskemål. I de fall där regeringen själv spelar arbetsgivarens roll har den också

Vid remiss av propositionen nr 233. anledning att lyssna till missnöjet bland en del av de anställda.

Detta gäller även lantarbetarna. Denna arbetargrupp tillhör fortfarande de sämst betalda bland Sveriges arbetare. Enligt uppgift har spannmålsodlarna tillförsäkrat sig en extra inkomst utöver den merinkomst som kalkylen lovat å inte mindre än 67 miljoner kronor. En motsvarande extrainkomst erhåller sockerbetsodlarna med 8 miljoner kronor. Här handlar det i väsentlig grad om det svenska storjordbruket. Det vore helt i sin ordning, att den väldiga inkomstökningen för spannmåls- och sockerbetsodlarna användes till att förbättra lantarbetarnas ekonomiska läge. Det råder inte heller något tvivel om att dessa kan tillkämpa sig en sådan löneförbättring, därest de inte hindras av regeringen och de statliga myndigheterna.

Vi har under så många år upplevat oavbrutna prisstegringar och levnads-kostnadsökningar, särskilt efter den olycksaliga devalveringen, så att man redan tycker att det är ett framsteg om levnads-kostnadsstegringen avstannar ett tag. Får man tro statistikerna så har detta skett under år 1953. Men när myndigheterna tillskriver sig äran därav, kan vi inte glömma, att de lovade att *sänka* levnadsomkostnaderna detta år! Det var detta löfte, som gjorde att flertalet arbetare och tjänstemän utan större motstånd böjde sig för kraven på prolongation av avtalen under ett år framåt. Detta löfte har alltså svikits. Trots att man redan talar om köparnas marknad som en realitet, har monopolen med statens hjälp lyckats hålla uppe levnads-kostnaderna på nuvarande höga nivå. Allt tyder dessutom på att vidtagna och signalerade åtgärder leder till en ytterligare ökning av levnads-kostnaderna.

Om regeringen å sin sida brukade litet större energi för att effektivisera priskontrollen och klämma efter spekulanterna, skulle det vara möjligt att

Vid remiss av propositionen nr 233.

sänka prisnivån och till någon del minska levnadskostnaderna. Detta är med hänsyn till den reallöneutveckling som ägt rum inga orimliga krav.

Man skulle kanske av konjunkturinstitutets material om den amerikanska konjunkturen kunna dra slutsatsen, att det landet befinner sig på tröskeln till eller i varje fall i förstugan till en ekonomisk kris. Den kan komma snart, eller den kan ännu uppskjutas ett tag — det talas om att man skulle öka rustningsutgifterna från 51 till 75 miljarder om året — men den är i varje fall oundviklig. Konjunkturinstitutet tröstar sig med att den inte behöver bli lika svår som 1929, men det är gissningar som inte underbyggs av en ekonomisk analys.

Detta år har investeringsvolymen i industrien minskat med 20 procent. För nästa år förutses en ytterligare minskning med 10 procent. Efter vad jag kan förstå föreligger nu alla möjliga betingelser för att exempelvis öka produktionen av bostäder. Enligt den s. k. långtidsutredningen behövs det 60 000 nya bostäder varje år för att inom överskådlig tid komma till rätta med bostadsnöden. Jag såg i en tidning här-omdagen, att socialministern trots detta förklarat, att bostadsbyggandet måste begränsas till 50 000 nya bostäder om året. Det betyder emellertid, herr statsråd, en konservering av bostadsnöden. Det innebär för åtskilliga tiotusentals människor att frågan om en bostad inte kan lösas på många år framåt. Jag måste därför hemställa till regeringen att ta upp målsättningen för bostadspolitiken till ny prövning. Ingenting har inträffat, som motiverar ett övergivande av den s. k. långtidsplanens siffra, 60 000 nya bostäder varje år. Däremot kan man säga att med varje dag som går ökar skälen för att uppnå och överträffa en sådan kvot.

Frågan om *femdagarsveckan* har nu fått stor aktualitet bland de svenska arbetarna. Praktiskt taget samfliga

fackförbundskongresser har, såsom statsministern och herr Fast tidigare erinrat om, positivt uttalat sig därför. LO-ledaren herr Strand förklarade här-omdagen i en intervju att arbetstidsförkortningen måste genomföras nu och inte uppskjutas till en oviss framtid. Med tanke på LO-ledningens tidigare ljumhet gentemot kravet på en förkortning av arbetstiden är dessa nya signaler anmärkningsvärda.

Kravet om en kortare arbetstid har inte främst sprungit fram ur önskemålen om ökad trivsel. Bland alla skäl som talar för detsamma — den våldsam ökad produktiviteten, ökningen av nationalinkomsten, mekaniseringen, de stora företagsvinsterna och andra skäl — är det särskilt hetsen i arbetet, den större förslitningen av arbetskraften å ena sidan och oron för ett minskat behov av arbetskraft å den andra sidan som arbetarna nu skjuter i förgrunden. Det blir anledning att återkomma till dessa saker. För dagen vill jag bara understryka de krav, som framförts i min interpellation till regeringen om åtgärder för att skyndsamt utreda hela problemet om femdagarsveckan.

Vi lever, herr talman, trots uttalanden i annan riktning i dag, inte längre under den fulla sysselsättningens förhållanden. Jag vet inte om regeringen i tillräcklig grad tycker sig ha uppnått den s. k. lokala arbetslöshet, som statsministern för ett par år sedan uppställde som den ekonomiska politikens mål. I dag har vi utom den statistiskt kontrollerbara arbetslösheten en dold arbetslöshet av växande omfattning. Särskilt ungdomen och kvinnorna har drabbats därav. Det är inte längre så lätt för dem att erhålla arbete.

Detta återspeglas också inom den svenska verkstadsindustrien. Inom manufakturen säges sålunda sysselsättningen vara 12 procent lägre än 1951, inom de mekaniska verkstäderna 8 procent lägre och inom de elektriska verk-

städerna 17 procent lägre än 1951. Det talas om fortsatt orderminskning inom dessa områden. Även varven börjar få mindre att göra, och sjöfartskonjunkturen säges vara dålig.

Allt detta är emellertid inte en följd — här vill jag gärna instämma med finansministerns uttalande i dag — av den skärpta konkurrensen eller svårigheter att konkurrera på de internationella marknaderna. Orsaken till dessa svårigheter är myndigheternas åtgärder. Det finns verkligen anledning till protester för verkstadsindustriens arbetare — såväl de som redan blivit arbetslösa, de som korttidsarbetar och de som på grund av den minskade sysselsättningen får se sina ackord försämrade — eftersom detta sker därför att kapitalisterna med regeringens hjälp minskar den redan förut otillräckliga handeln österut. År 1951 tog Östeuropa fjärdedelen av den svenska maskinexporten. Det gällde närmare en kvarts miljard kronor. I följd minskade denna av amerikanerna illa sedda export mycket starkt, och i år lär den väl gå ned till ungefär hälften av 1951 års export-siffra. Om detta skriver konjunkturinstitutet i sin senaste rapport bl. a. följande: »En närmare analys av den svenska verkstadsindustriens fördelning på olika länder visar att den värdemässiga nedgång (om fartygsexporten utslutes) på totalt 21 procent, som ägt rum sedan i följd, är helt koncentrerad till Östeuropa med Finland samt Sydamerika.»

När konjunkturinstitutet talar om att »den största konjunktürkänsligheten har visat sig i handeln med östblockets länder», då vilseleder den sina läsare. Inte heller försöken att skylla på valuta- och importregleringen som orsak berör kärnfrågan. Tre länder, Sverige, Italien och Schweiz, uppges ha haft stor maskinexport österut. Två av dessa länder, Sverige och Italien, har starkt minskat denna export medan det tredje landet, Schweiz, kunnat öka

Vid remiss av propositionen nr 233.

densamma. Orsaken därtill är att Schweiz icke har låtit binda sig av ett Marshallavtal med USA. Det låter icke USA bestämma sin handelspolitik. Sverige och Italien däremot låter den amerikanska blockadpolitiken påverka handelsinriktning.

Den brittiske parlamentsledamoten Stephen Swinger påstod häromdagen att Sverige tillsammans med andra Marshallstater och USA bildat en hemlig kommitté för att övervaka att handelsförbundet mot öststaterna genomförs. Det systematiska amerikanska handelsspionaget i Sverige, vari tydligen också statliga organ inkopplats för att sabotera handeln österut, är så påtagligt och fräckt att man undrar hur länge det skall få fortsätta.

Nu känner redan den svenska industrin och den svenska arbetarklassen de negativa följderna av den amerikanska handelsblockaden. Vi kommer att få känna dem i mycket högre grad, om inte en förändring skyndsamt äger rum, så att Sverige återtar handelsfriheten, i detta fall liktydig med handelsfriheten, och ber de amerikanska fogdarna fara så långt vägen räcker.

Det finns alla möjligheter att återställa en hög sysselsättning för verkstadsindustrin och öka arbetet för handelsflottan. Östeuropa önskar köpa svenska varor och sjöfartstjänster. Det har bättre valuta än dollar: det har olja, kol, bilar, vissa nödvändiga metaller, optiska instrument, textilier, frukt och annat. Det kan leverera sådana varor till fullt konkurrensdugliga priser — en del kanske lägre än vi får betala västerut. Det kan också köpa varor och har ett varaktigt, av ekonomiska konjunkturer orubbat behov av verkstadsprodukter, cellulosa, järnmalm, livsmedel och annat. Men det fordras en annan inställning från regeringens sida, så att de svenska exportörerna inte begär dubbelt så mycket per ton cellulosa av Polen som av England eller så att Sovjet inte offereras tredubbla priser för varvs-

Vid remiss av propositionen nr 233.

produkter jämfört med andra köpare. Det fordras också i högsta grad att Sverige frigör sig från de amerikanska fogdarnas kontroll.

Medan svenska myndigheter medverkar i den amerikanska handelsblockaden utvecklas en annan mycket äventyrlig handel. Jag tänker på att vårt land redan utlämnat handelskrediter för en miljard kronor till de s. k. EPU-länderna. Konjunkturinstitutet konstaterar att det framför allt är de ekonomiskt konkursmässiga länderna Turkiet och Frankrike som erhåller dessa krediter. När de kan återbetala dem ligger i vida fältet. Det är väl fråga om inte här skapas en motsvarighet till de väldiga kreditfordringar Sverige fick på Tyskland under och efter det första världskriget och som ännu inte gäldats.

Jag vill emellertid, herr talman, lägga ännu en synpunkt utöver den ekonomiska på hela blockadpolitiken. Vid sekelskiftet skrev den liberale ledaren Adolf Hedén: »Fritjofs Vikingabalk var ett under av mänsklighet jämförd med den engelska sjörätten, vars samtliga paragrafer var dikterade av egennyttan och följaktligen ledde till att de neutrala behandlades värre än fiender.»

Den engelska sjörätten med sina rigorösa bestämmelser och kränkningar av andras rätt är vägledande för den amerikanska blockadpolitiken österut. Handelsblockad har av England och USA alltid tillgripits i krig eller som förberedelse till krig. Det nya är att en sådan handelsblockad nu genomförs av dessa länder under fred och mot ett land som de nyss varit vapenbröder med.

Den välkände norske diplomaten Einar Maseng har i en nyutkommen bok »Det klövde Norden mellan de store makter» förklarat, att vilken annan stormakt som helst utom Sovjetunionen skulle ha besvarat denna handelsblockad med krig. »Knappast något tidigare exempel kan ges» — framhåller han — »på att en stormakt reagerat

på blockadåtgärder mot sig på annat sätt än med krig.» Nu har emellertid detta inte skett, och jag är för min del övertygad om att även om denna handelsblockad vållar de berörda länderna skada, kommer skadan att bli ännu större för blockadens upphovsmän och de mindre länder som deltar i blockaden.

Men är det inte oroande, herr talman, att ett alliansfritt land som Sverige allt aktivare medverkar i denna handelsblockad? Är det inte uppseendeväckande att Sverige deltar i en aktion som enligt vanligt mellanfolkligt språkbruk jämförs med krigshandlingar och som under andra förhållanden skulle ha resulterat i krig?

Det finns verkligen full anledning till en grundlig omvärdering av handelspolitiken. År 1946, när handelsavtalet med Sovjetunionen uppgjordes, motiverades detta bland annat med att det gällde att skapa en återförsäkring mot en väntad ekonomisk kris. Ja, det handlar redan nu om sysselsättning för tiotusenden svenska arbetare och tjänstemän, om avsättning av ett växande överskott på vissa jordbruksprodukter och fisk. Det kommer att handla om sysselsättning för hundratusenden svenska arbetare och tjänstemän, om för Sverige ekonomiskt fördelaktiga arrangemang, om att försvara fredens sak och, därest kriget kommer och Sverige kan stå utanför, om att trygga folkets försörjning under en ny västblockad.

Jag tycker att en sådan omvärdering även vore naturlig med hänsyn till den uppstramning av den svenska utrikespolitiken gentemot Förenta staterna, som i övrigt har skett under detta år. Särskilt utrikesministerns riktiga deklaration till förmån för FN-stadgan var en berömvärd handling, helt i Sveriges intresse och följaktligen helt riktad mot den amerikanska FN-politiken. Denna deklaration skulle bara ha gjorts så mycket tidigare under de år som den av amerikanerna diri-

gerade kampanjen mot FN-stadgan inledde det kalla kriget. Om regeringen hela tiden hållit fast vid stadgan, hade den inte kunnat ge sitt stöd åt den stadgestridiga FN-politiken gentemot Koreakriget och inte heller kunnat stödja Acheson-planen, som förutsätter att FN:s generalförsamling i strid mot stadgan och säkerhetsrådets beslut kan besluta militära sanktioner, låt vara att anslutningen från de olika länderna är frivillig.

Utrikesministerns solidaritetsdeklaration med FN-stadgan var utan tvekan ett stöd åt strävandena att bevara freden. Men är det inte betecknande, att då han vill försvara fredens sak måste han vända sig mot den amerikanska utrikespolitiken? Är inte detta ett mycket viktigt och betecknande sammanhang och avslöjar det inte, varifrån hotet mot freden i verkligheten kommer?

Det är min uppfattning, att detta uppträdande från regeringens sida i en av de viktigaste utrikespolitiska stridsfrågorna också motiverar en omvärdering av regeringens hållning till andra internationella tvistefrågor. Dit hör bland annat frågan om förbudet mot atomvapen och andra vapen för massutrotning av människor. För några år sedan motiverade utrikesministern det svenska stödet åt den amerikanska sabotagepolitiken under parollen »Kontroll först» med att det förelåg ett amerikanskt monopol på atomvapen. Nu finns inte detta monopol längre, och mycket talar därjämte för att amerikanerna blivit distanserade när det gäller den ändå farligare vätebomben. Det vore kanske inte så märkligt, om man bland statsmännen och i de militära staberna skulle börja tala om att en ytterligare kraftförskjutning ägt rum internationellt. För vår del anser vi att brytandet av det amerikanska monopolet i atomvapenfrågan bör utnyttjas för att förbjuda dessa skräckvapen och åstadkomma en verklig internationell

Vid remiss av propositionen nr 233.

kontroll däröver. Vi anser att detta är alla folks intresse. Vi anser att den svenska regeringen bör erkänna detta intresse och förändra sin hållning i denna fråga, så att den blir ett stöd åt strävandena att kriminalisera skräckvapnen.

En sådan handling skulle tjäna fredens sak. När atomhysterien och atomvapenhotet är ur världen, har ännu ett hinder för fredliga förhandlingar avlägsnats. Det blir ett slag mot de mest reaktionära krafterna, mot dem i USA som förbereder ett »preventivkrig» och öppet säger ut detta liksom mot dem i Västtyskland, som förbereder ett revanschkrig.

Ty viktigare än allt annat i denna tid är att förhindra det propagerade och planerade tredje världskriget, och där har även ett land som Sverige, som på sistone vunnit en större internationell prestige, en uppgift att fylla.

Herr talman! Den något grönköpingsmässiga krigsdansen kring kommunismen, som pågått en stund i kammarerna i dag, är inte värd många ord. Herr Ohlin gläder sig över de chauvinistiska och militaristiska krafternas valseger i Västtyskland. Det gör säkert också chefen för vapenindustrien, Krupp, som för några månader sedan erhöll omkring 700 miljoner västmark eller omkring 1 miljard kronor i skadestånd av Adenauer och hans amerikanska uppdragsgivare.

Herr Ohlin ställde det kravet på socialdemokraterna i Stockholm, att de i stadsfullmäktige tillsammans med högern och folkpartiet skall se till att kommunisterna utrensas ur alla kommunala funktioner. Det är alltså hans mening, men man kan ju fråga varför han underlåter att ställa samma krav på sitt parti i Göteborg liksom på högern där, ty där är det inte fråga om någonting annat från vare sig folkpartiets, högerns eller socialdemokraternas sida än att kommunisterna skall ha den

Vid remiss av propositionen nr 233.

representation, som de enligt gängse regler är berättigade till.

Försvarsministern har i dag försäkrat, att socialdemokratien skall fortsätta att bekämpa kommunismen och har äran av de tillfälliga framgångarna därvid. Han ville ställa storfinansens partier på socialdemokratiens linje och kommunismen på den andra linjen.

Allt detta illustrerar det demagogiska talet om en kommunistisk-socialdemokratisk allians, senast i anslutning till stockholmsvalet för första kammaren. Det har verkligen varit större anledning att tala om allians mellan regeringspartierna och den borgerliga oppositionen i de viktigaste politiska frågorna och särskilt i fråga om den ekonomiska politiken. Vi har åtskilliga gånger haft anledning påvisa hur de rika har blivit rikare genom denna politik.

De principiella frågorna skall jag inte ens nämna i sammanhanget. Jag har nyss litet kort berört dem. Den borgerliga oppositionen kan ju inte gärna tro sina påståenden att socialdemokratiens ledning för Sverige till socialismen. Inte i något land har de socialdemokratiska ledarna gjort ett sådant försök. Å andra sidan är vi övertygade om att den utvecklingstendens, som gynnar kapitalismens intressen, hade markerats ännu starkare, om högern eller folkpartiet hade haft regeringsledningen i detta land. Och i den relativt lyckosamma socialpolitiska utveckling, som dock har ägt rum i vårt land, har vi haft anledning att samverka med och stödja den socialdemokratiska regeringsledningen mot de borgerliga partierna, även om det inte har varit fullt liktydigt med att vi ansett, att de fattade besluten varit tillfredsställande. Under de senare årens västanpassning i utrikespolitiken, har det dock funnits en tydlig gräns mellan den öppna atlantpaktspolitik, som krävts av framträdande representanter inom högern och folkpartiet, och den undfallenhet,

som regeringspartierna har presterat. I inrikespolitiska stridsfrågor, där en viss klassfront har uppkommit, har vi både i riksdagen och i Stockholm liksom i övriga kommuner funnit det naturligt att samverka med socialdemokraterna mot de storfinansintressen, som burits fram av högern och folkpartiet.

Det finns dock icke någon överenskommelse mellan de kommunistiska och socialdemokratiska partierna i vårt land, men det finns en klassgemenskap och i klassfrågorna en intressegemenskap inom hela den svenska arbetarrörelsen. Detta sakförhållande erkändes av den socialdemokratiske ledaren Per Albin Hansson hösten 1946, då han förklarade: hellre en kommunist än en högerman! En liknande tankegång uttryckte den socialdemokratiska kommunalpolitikens ledare i Stockholm något år senare, när han förklarade: ingen vänskap åt höger, ingen fiendskap åt vänster!

Sedan dess har under det kalla krigets tryck den nuvarande socialdemokratiske ledaren Tage Erlander givit sig antikommunismen i våld och rekommenderat socialdemokraterna i Värmlands landsting att rösta på en högerman för att utestänga en kommunist från första kammaren.

Allt detta är kända fakta, men det ändrar inte det kommunistiska partiets politik att söka förena den svenska arbetarrörelsens krafter i kampen för fred, demokrati och socialism, och vi är säkra på att vi inom socialdemokratiska partiet har massor av åsiktsfränder som vill, att folkets väl skall gå före storfinansens. Vi är också övertygade om att den svenska arbetarklassen i sitt eget intresse kommer att tvingas att förena sina krafter mot den kapitalistiska utplundringen, och det är detta som vägleder vårt handlande.

När vi i fjol vid omvalen i Jämtlands och Kristianstads län inte själva kunde vinna något mandat, var det naturligt

för oss att stödja de socialdemokratiska listorna, bl. a. för att hindra uppkomsten av en s. k. borgerlig andrakammarmajoritet. När i oktober valet stod mellan den tidigare nazisympatiserande högermannen Heckscher och Metals ordförande Arne Geijer, tvekade vi inte alls om vad vi skulle göra. I verkligheten ansåg också socialdemokraterna själva vårt ståndpunktstagande alldeles självklart. Om vi hade handlat på annat sätt, det kanske jag kan säga, hade vi måhända fått nöjet av ett ledarskifte inom högern, men Hjalmarson eller Heckscher är ju högerns ensak, och en riktig linje är för oss viktigare än att stimulera fraktionskampen inom högerpartiet. Vi är mycket tillfredsställda över högerns och folkpartiets missnöje med att vi hindrade att mandatet gick till högerpartiet.

Vi betvivlar inte, att vi kommer att få flera anledningar att kritisera den socialdemokratiske ledningen och dess regeringspolitik. Men det består en stor skillnad mellan denna inställning och vår hållning gentemot storfinansens öppna partier. Det kan nämligen gärna sägas ut inför Torsten Nilsons bragelöfte i dag, att socialdemokraterna inte kan ensamma erövra majoriteten vare sig i Stockholm eller i Göteborg, men om vi hjälpas åt, kan vi göra det. Och inför den fräcka borgerliga kommunalpolitiken i Stockholm med dess stöd åt byggmästare och tomtjobbare och rikemäns skatteintressen är det också, tycker jag, en naturlig sak för de socialdemokratiska kommunalmännen i Stockholm att räkna med samarbete mellan våra båda partier. Vi tror också, att de sunda krafterna inom socialdemokratien ännu en gång kan ta fram parollen »ingen vänskap åt höger, ingen fiendskap åt vänster» ur Marshallpolitikens arkiv. Det är detta, som orot storfinansens politiker mer än de exempel på faktisk samverkan utan överenskommelser som redan skett. Jag tror, herr talman, och med det slutar jag

Vid remiss av propositionen nr 233.

mitt anförande, att när en sådan förändring har skett, kan också en bättre politik genomföras.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Vidare anförde:

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! Jag brukar inte ha anledning att ansluta mig till vad herr Hagberg i Stockholm har att säga, men jag skall göra det på en punkt här i dag, och det är när han konstaterar oppositionens — därmed förstätt högerns och folkpartiets — brist på angreppspunkter i den remissdebatt, som i dag har gått av stapeln.

Jag skall självfallet inte anklaga vare sig herr Hjalmarson eller herr Ohlin för detta. Det är mycket möjligt att jag skulle varit i samma predikament i deras kläder. Men så mycket kan jag försäkra att jag skulle inte gränslat de gamla kähästarna med den energi som jag funnit från högerns och folkpartiets talesmän här i dag. En av de gamla kähästarna är ju regeringens misslyckade bostadspolitik, och det var närmast för att få säga några ord om det som jag besvärar kammaren nu.

Jag har kanske ett litet ord till att säga herr Hagberg, Herr Hagberg hade faktiskt en idé, hur man skulle bättra på vad han kallade det låga lägenhetsantalet 50 000 lägenheter. Han hänvisade till konjunkturinstitutets rapport, enligt vilken man har att förvänta en nedgång av industriinvesteringarna på tio procent under 1954. Då bör man kunna använda det utrymmet — om jag fattade herr Hagberg rätt — till att bygga flera bostäder. Detta kan ju för all del låta rätt elegant. Tyvärr är det så att industriens med tio procent nedbantade investeringskrav under 1954 ändå kommer att spränga det tak som vi enligt byggnadsregleringen har ansett oss kunna sätta för industriens investe-

Vid remiss av propositionen nr 233.

ringar både under 1953 och 1952. Man klarar inte problemet så enkelt.

Jag har ju blivit apostroferad ett par gånger efter ett tal, som jag höll i Malmö för en tid sedan, då jag sade att jag tror det är realistiskt i dag att ställa in sig på ett bostadsbyggande av 50 000 lägenheter även för 1954. Jag tycker att jag borde närmast ha ett erkännande för att jag inte ger mig ut och lovar 60 000 eller 65 000 och sedan det bara blir 45 000 eller 50 000. Visserligen är det ju tacknämligt för oppositionen, när vi diskuterar bostadspolitik, att kunna säga: Här har socialministern lovat så mycket och så blev det bara så litet. Nu har jag tänkt mig, att när jag går ut och talar offentligt om detta, skall jag säga som det är. I varje fall bör det vara något som kan ha sitt värde. Men det finns vissa förklaringar till att jag tror att vi i dagens konjunkturläge och i 1954 års konjunkturläge inte kan räkna med att komma längre än till cirka 50 000 lägenheter. Om det blir 50 000, 51 000 eller 52 000 må vara osagt, men låt mig använda det runda talet 50 000 lägenheter. Jag bygger mitt antagande på det enkla faktum, att vi har utnyttjat våra reala resurser till sista man under 1953 och inte kommit längre. Vi har byggt till sista lediga muraren, om jag får använda det uttrycket, ty murarna har ju något av en nyckelfunktion i detta sammanhang.

Nå, är dessa 50 000 lägenheter 1953 så förskräckligt mycket sämre än de 58 000 som byggdes 1946 och 1947 eller de 58 000 eller 59 000 som byggdes 1938 och 1939? Jag tror att det finns förklaringsgrunder för att man under åren strax före kriget och ett par efterkrigsår kom så högt som man kom. Om man nämligen analyserar det bostadsbyggande som ägde rum då, visar det sig att egnahemmen dominerar i alldeles frappant utsträckning. Vi byggde 1946 och 1947 varje år bortåt 19 000 à 20 000 egnahem. I städer och tätorter höll vi dessa toppår ungefär samma takt i

byggnationen som vi håller nu 1953. Variationerna i sluttalet är praktiskt taget att hänföra till skillnaden i egnahemsbyggandet. Vi byggde 1952 8 000 à 9 000 egnahem. Vi kommer 1953 upp till kanske 11 000 eller 12 000 egnahem, men vi hade toppåren i runt tal 20 000 egnahem.

Nu vet ju var och en som har intresserat sig för detta litet grand, att man kan inte ha den arbetskraft, som samsättes vid egnahemsbyggandet, och flytta över den till städer och tätorter för att sättas in på hyreshus och flerkamiljshus. Det är två skilda storheter man här rör sig med. Egnahemsbyggandet går ofta så till, att man själv gräver sin grund. Man köper ett monteringsfärdigt trähus och tar vänner och bekanta till hjälp för att resa väggarna. Man gör yrkesmän emellan ett arbetsbyte och på så sätt klarar man skorstenar, målning och sådant. Man har här en arbetskraftsreserv som inte är praktiskt möjlig att utnyttja inom ett kontinuerligt hyreshusbyggande. Därför är det faktiskt så att även om man utnyttjar den fackmässiga arbetskraften till sista man, såsom läget är i dag och som det förmodligen blir 1954, är det inte realistiskt att tala om att vi kommer nämnvärt över 50 000 lägenheter.

Tillåt mig vidare att säga, att när man gör dessa jämförelser mellan förkrigsbyggande och byggandet i dag så ser man bort ifrån den icke oväsentliga synpunkten att de lägenheter vi bygger i dag är större, rymligare och i flera avseenden bättre utrustade, och detta tar givetvis sin arbetskraft och sina reala resurser. Jag menar att även det bör komma med i bilden.

Nu har ju statsministern i sitt anförande tidigare i dag även fört in en annan och jag menar alldeles avgörande synpunkt här. Han har berättat att vi under åren 1946—1953 låtit de offentliga investeringarna, som vi ju allesammans är överens om är utomordentligt nyttiga, expandera på ett

sådant sätt, att även om jag räknar upp 1946 års priser med 50 procent är investeringarna på detta avsnitt 1 miljard högre i dag än vad det var för sex eller sju år sedan. Statsministern ställde frågan: »Har detta varit oriktigt?» Jag har själv i en tidigare bostadsdebatt frågat: Har vi satsat för hårt på skolor, sjukhus, kraftverk, vatten, avlopp och vägar? Varken statsministern eller jag har dock fått något svar på dessa frågor, och det får väl tagas som ett uttryck för att man inte har velat ha någon annan fördelning tidigare, oavsett vem som har suttit i central position och styrt dessa investeringar.

Vi kanske nu kan säga, att vi börjar bli relativt färdiga med vårt bostadsprogram ute på den rena landsbygden. Många blir kanske förvånade, om jag säger det, men jag tillåter mig ändå förklara, att om vi ser på den svenska jordbrukarkåkarens bostadsstandard i dag och jämför den med vad den var för bara åtta eller tio år sedan, så finner vi att en radikal förändring inträtt. Där har skett en energisk reparations- och ombyggnadsverksamhet, och det har skett ett egnahemsbyggnade, som jag tror nu har passerat toppen. Bostadsnöden, som den uppträder i dag, koncentrerar sig till städerna, dock inte alla. Jag kan räkna upp åtta eller tio stycken, som under den gångna sommaren inte har haft användning för alla sina byggnadsarbetare och där man med alla medel försökt slussa över dem till sådana områden där de behövs. Om jag säger att bostadsproblemet koncentrerar sig till Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och några städer till, så tror jag att jag träffar ganska rätt.

Nu kan man fråga, om det inte är lika lätt att bygga 58 000 nya lägenheter i de stora städerna som det tidigare var att bygga lika många lägenheter fördelade på hela landet. Var och en ger mig väl rätt, om jag säger att det skulle uppstå svårigheter, i varje

Vid remiss av propositionen nr 233.

fall övergångsmässigt, om vi skulle koncentrera det byggandet på ett färre antal städer. Storstäderna brottas med stora problem i fråga om planering och projektering. Deras fastighetskontor är inte utrustade för att expandera hur starkt som helst, deras tomtmarksbesittning är i dag inte vad den var för bara sex, sju år sedan, och man har iorststäderna också andra investeringar, som betyder en hel del. Låt mig bara erinra om att Stockholms stad för närvarande bygger en tunnelbana. Denna representerar varje år en investering, som i fråga om kapital och arbetskraft i runt tal motsvarar 1 000 nya lägenheter. Om detta tunnelbanebygge pågår åtta till tio år, så är det inte något oväsentligt lägenhetstillskott som går ifrån den bostadssökande allmänheten genom att byggnadsresurserna på det sättet omfördelas. Jag vill inte anklaga Stockholm för det. Det vare mig fjärran! Jag tror att tunnelbanan, så som läget utvecklats sig, är en nyttig och nödvändig anläggning. Men man bör ta hänsyn till dessa oerhörda investeringar, vilka skall göras på de centrala punkterorststäderna utgör, samtidigt som bostadsbyggandet tränger sig på.

Herr Hjalmarson har tidigare här i dag talat om de broar, som tyska företag bygger här i Stockholm. Även de är investeringar, som tar arbetskraft och reala resurser, material o. s. v., i anspråk. Om man sålunda börjar analysera denna fråga, finner man förklaringen till att jag inte säger, att nu är vi färdiga att bygga 60 000 lägenheter under år 1954.

Jag såg för en stund sedan att den värderade ledamoten av denna kammare herr Cassel satt i herr Hjalmarsons bänk. Nu har herr Svärd slagit sig ner där i stället, men herr Cassel finns ändå i närheten. Jag vill ärligt säga till herr Cassel, att jag personligen betraktar honom som högerpartiets bostadspolitiska expert. Det är inte ironi. Det är ärligt menat från min sida. Att så är,

Vid remiss av propositionen nr 233.

kan delvis ha sin förklaring i att herr Cassel har haft förmånen att som ende representant för sitt parti under ett och ett halvt år, kanske längre, vara ledamot av 1951 års bostadsutredning och där haft tillfälle att diskutera alla dessa frågor med landets förnämsta expertis på området. Jag hörde för en stund sedan herr Hjalmarson säga, att regeringens bostadspolitik har misslyckats. Vad som framför allt förundrade mig då — jag skall återkomma till det — var att herr Hjalmarson konstaterade, att hyrorna numera är så höga, att ingen längre har råd att betala dem. Men om vi ser litet närmare på frågan, kan jag inte underlåta att citera några ord av herr Cassel i en debatt i denna kammare den 22 maj 1953. Vi hade då bakom oss en produktionssiffra för 1952 på 45 000 lägenheter. Vi diskuterar i dag bostadsfrågorna utifrån en ganska givna årsproduktionssiffra på 50 000 lägenheter i år. Herr Cassel citerade under nämnda debatt en artikel ur Morgon-Tidningen, där tidningen klargjorde socialdemokratiens bostadspolitiska program. Herr Cassel citerade: »I vad mån har då denna målsättning kunnat realiserats? Jo, i den mån att ett mycket stort antal människor i det här landet — jag tror att det rör sig om närmare en miljon — under de år som har förflutit sedan krigets slut fått flytta över till nybyggda goda lägenheter. Det är en stor sak. Det är klart att det hade byggts lägenheter under vilket bostadsprogram som helst, men vi skall erkänna att detta är en stor prestation, som ingalunda skall förringas eller förnekas.»

Sedan gjorde herr Cassel en inre självprövning och kom underfund med att han kanske stått och sagt alldeles för mycket, och så fortsatte han med att säga, att den förda bostadspolitik inte till alla delar varit lyckad. Detta retade i viss mån herr Fritz Persson, som ju är en bostadspolitisk expert, och följaktligen gick denne till angrepp mot herr

Cassel. Och då fortsatte herr Cassel: »Han (herr Persson i Växjö) måtte inte ha hört på mig riktigt. Hade han gjort det skulle han ha märkt att jag inte sade så. Jag sade, att den förda bostadspolitik inte till alla delar lyckats.» Jag försökte avväga mina ord ytterligt noga, och jag tog fram de positiva sidorna i den förda bostadspolitik.

Det är inte så ofta man får ett sådant ärligt erkännande från politiska motståndare, och eftersom jag betraktar herr Cassel som mera sakkunnig på detta område än hans partiledare, herr Hjalmarson, skall jag inte bry mig om att träta med herr Hjalmarson om hans förlöpnings här i dag, som var litet illa övertänkta. Emellertid fortsatte herr Hjalmarson med att säga, att vi har ju så höga hyror att folk inte har råd att betala dem. Jag utgår ifrån att herr Hjalmarson som den ambitiöse partiman han är läser Svenska Dagbladet ganska regelbundet. Under de senaste dagarna har Svenska Dagbladet fört en bostadspolitisk debatt av visst intresse. Den 30 oktober avslutade tidningen en ledare med följande ord: »Bostadsnöden har i det väsentliga sin rot i den efterfrågeexpansion, som åtföljde de kraftiga, relativa hyressänkningarna.» Men detta var tydligen inte tillräckligt utan redan den 1 november fortsatte man: »Stimuleras efterfrågan genom prissänkningar på konstlad väg, vilket skett i fråga om hyrorna, blir följden endast, att tillgången på bostäder inte förslår. Vill man av politiska skäl inte anpassa efterfrågan till en rimlig nivå genom en successiv avveckling av hyresregleringen och samtidigt inte förmår att öka produktionen utöver de cirka 50 000 nya lägenheterna per år, har man hamnat i en tvångssituation.» Och vidare: »De låga hyror, som hyresregleringen möjliggör, dölja de verkliga boendekostnaderna, vilka till stor del återfinnas på gemene mans skattsedlar.»

Ja, vad skall man tro? Jag vill minnas att herr Hjalmarson sagt, att Svenska

Vid remiss av propositionen nr 233.

Dagbladet är obundet av högerpartiets politik. Men kan vi våga hoppas att Svenska Dagbladet i fortsättningen presenterar ledare, som i någon mån överensstämmer med herr Hjalmarsons uppfattning om hyreslägets höjd. Det bleve på något sätt litet redigare under sådana förhållanden.

Herr Hjalmarson fortsätter vidare: Släpp bostadsregleringen och pressa byggnadskostnaderna, det är modellen för att komma över de magiska 50 000 lägenheterna. Ja, jag måste säga, att jag tror inte att någon bostadsbyggare på allvar kan göra gällande, att byggnadsregleringen hindrat bostadsbyggandet under 1953. Vi har prioriterat bostadsbyggandet under 1953 såväl i fråga om krediter som i fråga om byggnadstillstånd. Egnahemmen har varit helt fria, men byggnadsregleringen har däremot begränsat vissa andra avsnitt, som också gör anspråk på de reala resurserna. Vi har garagebyggnader som vi sagt nej till; jag tror att det trycket varit 70 å 80 miljoner. Vi har kontors- och affärslokaler, biografer och sportanläggningar eller vad det än kan ha varit, som vi inte ansett lika nödvändiga som bostadsbyggandet och som byggnadsregleringen hållit tillbaka. Det går inte, herr Hjalmarson, att släppa byggnadsregleringen och tro att vi då får flera bostäder, åtminstone inte i dagens läge, där vi som sagt arbetar till sista man, i varje fall under större delen av säsongen.

Pressa byggnadskostnaderna, säger herr Hjalmarson. Ja, det är naturligtvis lätt att säga, men så alldeles utan framgång har inte den svenska byggnadsvärlden varit under de sista åren. Ifrån maj månad 1952 och till dags dato har byggnadskostnaderna sänkts med mellan 4 och 5 procent. Det ger möjlighet att avveckla 25 procent av de generella tilläggslånen utan någon hyresstegrande effekt.

Till slut säger herr Hjalmarson, att bostadsstyrelsen har roat sig med att

ge ut en reklambroschyr om bostadspolitik. Jag har den lilla trevliga publikationen här, och jag rekommenderar kammarens ledamöter att läsa den, den är faktiskt läsvärd. Men vad innehåller den? Jo, det är ett korrekt återgivande av vad de bostadspolitiska riktlinjer innebär, som denna kammare och medkammaren ställt sig bakom. Det är vidare ett korrekt återgivande av bostadsbristens orsaker, folkomflyttningen från land till stad, immigrationen, användningen av utländsk arbetskraft, ökade familjeinkomster med åtföljande familjesplittring, där de unga vill ha sina lägenheter och där de gamla kunna leva kvar i sina lägenheter. Allt detta talar denna broschyr om. Betraktar herr Hjalmarson det som reklam så är väl förklaringen helt enkelt den, att ett korrekt återgivande får reklameffekt. Låt mig allra sist, herr talman, säga att 50 000 bostäder om året är intet dåligt bostadsbyggande.

Herr HAGBERG i Stockholm (k) kort genmäle: Herr talman! Under de sista förkrigsåren byggde vi ungefär 60 000 bostäder om året. Åren efter kriget, 1946 och 1947, ansåg vi oss också kunna bygga 60 000 bostäder om året. I långtidsplaneringen räknades även med 60 000, men nu år 1953, när produktionen har ökat så oerhört och då också bostadsnöden ökat på grund av att man inte fullföljt målsättningen, så prutar man ned sin målsättning till 50 000.

Jag måste fråga: Är det inte troligt att denna beräkning, dessa prognoser och dylikt ligger inom det område som professor Lundberg så hårt kritiserade såsom godtyckligt? Han använde ju ett ännu starkare ord. Är det inte antagligt att man, om regeringen satte in sina krafter på denna fråga, med god vilja skulle kunna öka kvoten till åtminstone 60 000? Statsrådet Sträng har åtminstone inte övertygat

Vid remiss av propositionen nr 233.

mig om att det inte skulle vara möjligt.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle: Herr talman! Först kanske vi kan klara upp en liten sak, socialministern och jag. När jag talar om hyran menar jag den verkliga hyreskostnaden, alltså summan av vad man betalar till värden och vad man betalar på skattsedeln. Nu sade socialministern att han tycker man kan vara ganska tillfreds med regeringens bostadspolitik, och då måste man ju fråga sig: Från vilken utgångspunkt har socialministern startat? Jag skall be att få citera några rader som säkerligen är socialministern mycket välbekanta. Det finns ett program med en hel del tänkvärda synpunkter på denna fråga, och där står det bland annat: »I första hand måste vi snabbt häva bostadsbristen.» Och vidare: »Bostadsproduktionen stabiliseras på hög nivå, dock så att den ökas, när sysselsättningen på andra områden minskas, och omvänt. Säsongsörelserna utjämnas. Genom en sådan stabilisering blir det lättare att göra produktionen ekonomiskt effektiv, så att den enskildes bostadskostnader sjunker. Det bör organiseras samköp av standardiserad byggnadsmateriel, som beställs i förväg. Byggnadsämnesindustrierna får då en jämnare produktion. De statliga bostadsorganen bör bibehålla och utveckla sitt ledande inflytande över bostadsproduktionen. De bör använda detta inflytande till att framtvinga rationaliseringar och kostnadsbegränsningar.»

Sedan utvecklas detta närmare: »Bostadstillgången bör hållas så riklig, att hyresstegringar i redan befintliga fastigheter härigenom motverkas. Vad beträffar den egentliga byggnadsproduktionen, är förutsättningarna för en rationalisering för närvarande större än tidigare. Tack vare det förhållandet att statliga kreditorgan fått ett avgörande inflytande över större delen av

bostadsproduktionen, finns numera väsentligt ökade möjligheter att planmässigt eliminera kostnadsstegrande element inom bostadsproduktionen.» Osv.

Handen på hjärtat, herr socialminister: Är det nu så i verkligheten, att vad som uppnåtts motsvarar det program, som ni har utgått från, arbetarrörelsens efterkrigsprogram? Vi kan väl vara överens om att så inte är fallet, utan den målsättning ni räknat med att på relativt kort tid kunna genomföra har skjutits på en mycket obestämd framtid.

Socialministern kom in på den bostadsbroschyr, som det talats om tidigare i debatten, och använde i flera sammanhang uttrycket »korrekt» om denna broschyr. Är den felaktiga tabellen också korrekt? Det är alldeles riktigt som socialministern säger, att man i denna broschyr pekar på en rad faktorer, som skall förklara bostadsbristen: Det är befolkningsökningen, det är inflyttningen till städerna och mycket annat, och allt detta är i och för sig alldeles riktigt. Men det förklarar inte hela bostadsbristen. Befolkningen har ökat, och därför fordras det naturligtvis flera bostäder, det tycker jag är självklart. Men den avgörande frågan, herr socialminister, är: Varför har den produktionskraft, som representeras av nära en halv miljon människor, varmed 1940-talets befolkning överstiger 1930-talets, endast högst obetydligt kunnat komma till uttryck i en ökad bostadsproduktion? Varför har med andra ord nära en halv miljon människor inte kunnat höja 1930-talets tillskott av 390 000 lägenheter mer än till 410 000 lägenheter under 1940-talet?

Då svarar man i denna broschyr med att på två rader hänvisa till materiel- och arbetskraftsbrist. Men, herr talman, det enda man kan konstatera är, att produktionskraften har anlitats för andra ändamål och att den medverkan till bostadsproduktionen, som rimligen hade kunnat begäras, inte erhållits till

Vid remiss av propositionen nr 233.

följd av det centraldirigerade systemets sätt att arbeta.

Vad de bostadslösa ändå med all rätt måste fråga sig inför socialministerns och de övriga maktbarnas politik är tre saker: Har det byggts tillräckligt med hänsyn till landets faktiska resurser? Har fördelningen av de befintliga bostäderna kunnat äga rum efter rimliga och skäligen grunder? Finns det något hopp för överskådlig framtid att människorna skall slippa vara utan bostad i detta land? Jag tror att socialministern ger mig rätt om jag säger, att man måste besvara dessa frågor nekande.

Så kom socialministern med den gamla frågan: Hur skall man bära sig åt för att kunna bygga mera, när all arbetskraft är tagen i anspråk och när alla våra resurser är använda. Har inte socialministern någon gång tänkt på att precis samma fråga skulle man kunna ställa till vilken näringsgren som helst här i landet: Hur är det möjligt att någon utveckling alls kunnat äga rum, när all arbetskraft är sysselsatt och alla maskiner går för fullt och allt kapital är taget i anspråk? Ändå, herr socialminister, sker det ju på områden utanför det centraldirigerade systemet en utveckling, som är väsentligt större än den som sker inom bostadsproduktionen.

Vad man på socialdemokratiskt håll säger är precis detsamma som sagts i andra länder, t. ex. i England och Tyskland. I Tyskland lade socialdemokraterna år 1949 upp ett stort bostadsprogram. Jag hinner tyvärr inte närmare gå in på det på grund av att talmannen knacker med klubban. Jag bara konstaterar, att genom att man inte följde de socialdemokratiska rekommendationerna, lyckades man i hägn av borgerlig regi nå ett väsentligt bättre resultat.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Herr

Hjalmarson frågar vad jag hade för utgångspunkt när jag började intressera mig för dessa frågor. Skulle jag försöka vara rolig skulle jag säga, att min utgångspunkt 1951 var att vi då byggde 40 000 lägenheter om året. Men det var kanske inte det herr Hjalmarson siktade på, utan han ville väl ha fram något av en programförklaring. — Herr Hjalmarson gör ett illusionsnummer här genom att säga: Se på de andra näringarna, de har expanderat. Varför har inte bostadsbyggandet expanderat?

Ja, bostadsbyggandet är inte en näringsgren vilken som helst. Det tarvas en arbetskraft som man inte utbildar utan vidare. Det tar fyra år att utbilda en murare, som accepteras av männen i murarlaget. Det är ett av skälen. Herr Hjalmarson måste väl ändå ge mig rätt i att om man skulle ha expanderat bostadsbyggandet, skulle någon annan näring ha fått stryka på foten. Herr Hjalmarson är ju själv ute och talar om att de offentliga investeringarna måste retarderas till båtnad för de privata investeringarna. Allt detta är ett uttryck för att herr Hjalmarson trots allt är medveten om att någonstans går gränsen för våra reella resurser och att det härvidlag är fråga om hur vi disponerar dem.

Vi har ställt en fråga till herr Hjalmarson: Vilket område borde ha fått stryka på foten? Men där aktar sig herr Hjalmarson ytterst noga att komma ut på något som för honom blir en hal is.

Herr Hjalmarson var när han slutade sitt anförande i färd med att berätta, hur väl hans partivänner skött sig ute i Europa. Tyvärr hann han inte utveckla detta ämne, men eftersom jag har den förmånen att inte vara bunden av tidsbegränsning skall jag fortsätta herr Hjalmarsons påbörjade anförande. Herr Hjalmarson tänkte tala om att när socialdemokraterna regerade i England byggde man 200 000 bostäder per år. Men när herr Hjalmarsons ofta apostro-

Vid remiss av propositionen nr 233.

ferade föregångsman Winston Churchill bildade regering, då höjde man bostadsbyggandet till 240 000 lägenheter. I sitt senaste tal i Margate säger Churchill att man fått möjlighet att komma upp till 300 000.

Jag utgår ifrån att herr Hjalmarson studerat detta tal rätt väl. För egen del minns jag några uttryck däri. Nu är jag tyvärr inte alls den talekonstens mästare som herr Hjalmarsons store föregångsman, men han sade någonting i den stilen, att när vi hade satt 300 000 lägenheter som mål för det engelska bostadsbyggandet, så minns jag den våg av entusiasm och rent av passion som svepte genom lokalen. Nu börjar vi komma i närheten av det målet.

Ja, herr Hjalmarson, 300 000 lägenheter på den engelska befolkningen är exakt 50 000 lägenheter på den svenska folkmängden. Nu kan man naturligtvis ställa helt andra anspråk på en socialdemokratisk regering i Sverige än på en konservativ regering i England, men jag tycker ändå att denna jämförelse är värd att uppmärksamma.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle: Herr talman! Om jag får börja i slutet vill jag erinra socialministern om att man i allmänhet bygger fyrrarumshus i England. När socialministern nu gör en jämförelse med vad de konservativa gjort, vad säger då socialministern om arbetarpartiet, vars program var att bygga 200 000 lägenheter om året? Nu var det emellertid inte England jag närmast tänkte på, utan det var Västtyskland, och därifrån skall jag be att få ta ett belysande exempel.

1949 sammanfattade socialdemokraterna där sina önskemål beträffande det antal lägenheter man skulle bygga fr. o. m. 1949 t. o. m. 1952, alltså under en fyraårsperiod. Man räknade då med att bygga mellan 750 000 och 1 miljon nya lägenheter av en viss genomsnittlig storlek. Vad svarade man på borgerligt håll? Jo, ungefär så här: Vi binder oss inte

nu för så bestämda prognoser, men vi har allmänt en känsla av att om vi börjar arbeta med en friare ekonomi, minskar regleringarna och skapar större utrymme för de fria och frivilliga insatserna, så får vi ut mera än vad man kunde få ut inom ramen för regleringspolitiken.

Hur har det gått i verkligheten? Man har inte byggt mellan 750 000 och 1 miljon lägenheter, utan man har byggt en och en halv miljon lägenheter med genomsnittligt större lägenhetsyta än socialdemokratien räknade med. Jag förmodar att socialdemokraterna sade där som socialministern gör här: Vi kan nog inte prestera mera, våra resurser förslår inte längre. Men utvecklingen i verkligheten dementerade denna uppfattning.

Socialministern ansåg att det skulle vara »ett illusionnummer» att hänvisa till expansionen inom andra näringsgrenar. Det är det visst inte. Tror inte socialministern att det krävs yrkesutbildad arbetskraft också inom många andra näringsgrenar? Det har ju förekommit expansion inom en rad områden, såsom inom textil-, konfektions- och kemisk-teknisk industri, etc. Vad är det för andra näringar som fått stryka på foten på grund av denna expansion?

Låt mig, herr talman, också fästa uppmärksamheten vid att socialministern tydligen inte ett ögonblick vill räkna med att man kan skapa ett ökat utrymme för bostadsbygge i samhällsekonomin genom att stimulera sparandet.

Så kanske jag kan få rätta ett litet missförstånd som socialministern gjorde sig skyldig till. När jag talade om nödvändigheten av viss återhållsamhet i fråga om de offentliga investeringarna, undantog jag uttryckligen bostadsproduktionen.

Eftersom jag, herr talman, förstår att herr socialministern gärna hade velat höra Leif Cassel här i debatten — hans stora kunnighet på detta område vill

också jag understryka — beklagar jag att han på grund av ett riksdagsuppdrag — han skall nämligen resa till Tyskland om tio minuter — inte varit i tillfälle att även han replikera socialministern.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Bara en ytterst kort replik. När jag talar om herr Hjalmarsons illusionsnummer är det utifrån den utgångspunkten, att om man utnyttjar tillgängliga resurser till sista man och till sista uns, som vi faktiskt har gjort de här åren, och om då herr Hjalmarson mot den bakgrunden anser, att man kan expandera på bostadsbyggandets område utan att reducera i kraftbyggen, i skolbyggen och i sjukhusbyggen och andra ting, som tar byggnadsarbetare, då gör herr Hjalmarson ett illusionsnummer som möjligen roar honom själv men inte så många andra.

Sedan vill jag säga en sak till. Jag är medveten om att engelsmännen bygger större lägenheter än man bygger i Sverige, och därför tillät jag mig att ta till ordentligt genom att säga att deras 300 000 lägenheter motsvarar 50 000 i Sverige. Skulle jag bara se det räkнемässigt motsvarar 300 000 engelska lägenheter befolkningsmässigt ungefär 40 000 svenska lägenheter, men eftersom jag inte ville ge herr Hjalmarson chansen att komma och säga, att de bygger större lägenheter i England, var jag så generös att jag ökade upp antalet till de 50 000. Nu väntar jag på nästa replik från herr Hjalmarson, där vi skall jämföra engelskt och svenskt bostadsbyggande.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle: Herr talman! Endast ett påpekande med anledning av jämförelsen mellan svensk och engelsk bostadspolitik. Jag är ledsen om jag inte på denna punkt helt kan tillfredsställa vare sig herr socialministern eller herr Hjalmarson. Jag

Vid remiss av propositionen nr 233.

tillåter mig ett enkelt konstaterande. Man har i England, åtminstone enligt de upplysningar jag har fått, uppnått en viss ökning och ett visst förbilligande av bostadsbyggandet genom att i väsentlig mån öka rörelsefriheten för denna verksamhet efter att förut ha haft ett mycket krångligt system, som försenade, fördrade och hindrade. Det visade sig då som så många gånger förr, att när man släppte loss och förenklade fick man en ökad produktion. Det talar uppenbarligen till förmån för en ståndpunkt av den art som vad gäller själva byggnadsregleringsfrågorna har intagits av folkpartiet och högern. Men det är anledning för högern att observera, att den engelska bostadspolitiken ingalunda har utmärkts av någon radikal och plötslig avveckling av de mycket stora, socialt betingade statliga bidragen, utan dessa fortsätter i en omfattning som nog snarast överstiger vad vi har här i Sverige. Att man alltså där har funnit sig böra ta det hela försiktigt med minskning av de statliga bidragen och bevara den sociala målsättningen i bostadspolitiken, det överensstämmer med den linje som här i landet har förfäktats utom av regeringspartierna även av folkpartiet.

På båda dessa punkter kan vi alltså med en viss tillfredsställelse konstatera, att ett gott resultat har uppnåtts, när man har sökt förena ökad frihet med bevarad social målsättning.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp): Herr talman! Under den politiska debatten sedan riksdagen sist var samlad är det väl ingen fråga som har väckt större uppmärksamhet än inrikesministerns ställning efter högsta domstolens fällande dom med anledning av det mot honom riktade åtalet för grov oakt-samhet vid deklaration. I denna församling är det i första hand statsministerns inställning som är av intresse. Regeringschefen bär inför riksdagen och inför Sveriges folk det huvudsak-

Vid remiss av propositionen nr 233.

liga ansvaret för grundlagens tolkning och för regeringens sätt att vårda de demokratiska grundvärdena.

I det uttalande, vari statsministern deklarerade sin uppfattning, heter det: »Högsta domstolens dom har bekräftat vad redan underrätterna konstaterat, nämligen att statsrådet Hedlunds underlåtenhet att i hustruns deklaration uppta visst inkomstbelopp beror på glömska.»

Inrikesministern har inte varit åtalad för avsiktlig feldeklaration, och ingen har mig veterligen påstått, att det skulle finnas grund för en sådan anklagelse. Men när hans excellens statsministern förklarar, att högsta domstolen bekräftat att feldeklarationen beror på glömska, så är det icke desto mindre ett felaktigt och vilseledande ordval. Något sådant kan ingen domstol bekräfta.

Att excellensen haft det svårt med ordvalet framgår också av uttalandet, att »ingen ifrågasätter att glömskan skulle ha varit avsiktlig». Hur ser avsiktlig glömska ut?

Denna språkliga balansgång var emellertid endast inledningen till följande uttalande i själva sakfrågan: »Den nästa frågan är huruvida vad som förekommit är ägnat att rubba det politiska förtroende som ett statsråd bör åtnjuta. Framför allt är därvid det egna partiets ställningstagande av vikt. Bondeförbundet har nyligen omvalt herr Hedlund till partiets ordförande och därmed tillkännagivit att dess förtroende är orubbat.»

Kravet på allmän aktning reduceras alltså av hans excellens statsministern till ett krav på »politiskt förtroende» från en majoritet av ombudsårsamlingen för det parti som vederbörande statsråd tillhör. Det enligt statsministerns uppfattning ofta hävdade kravet, att det skall finnas en folkmajoritet bakom regeringens ståndpunkter och beslut, gäller tydligen inte förtroendet för enskilda ministrar. I varje fall kan det kravet icke utläsas ur statsministerns

kommuniké. Excellensen åberopar i stället bondeförbundets ombudsstämma. Med anledning av att den — före högsta domstolens utslag — uttalat sitt förtroende kunde statsministern »inte finna att skäl föreligger för herr Hedlunds avgång.»

Det har tidigare i pressen — inte minst den socialdemokratiska — förekommit starka gensagor mot detta statsministerns ståndpunktstagande. Förpliktelserna mot svenskt folkstyre kräver enligt min mening att det även här i riksdagen blir klargjort, att hans excellens statsministern inte kan påräkna någon demokratisk samling omkring den ståndpunkt han intagit i fallet Hedlund.

Jag ber, herr talman, att även få säga ett par ord om en annan under sommarens lopp uppmärksammas fråga. I en debatt i riksdagen den 15 maj i år relaterade jag några väsentliga fakta angående fallet Meyerhöffer och framhöll, att det i denna affär finns inslag som inte är trevliga. Bl. a. påtalades de långa remisstider som fördröjt JK:s utredning i saken. JK har nu sysslat med detta ärende i två och ett halvt år. Med anledning härav yttrade justitieministern i sak följande: »Det lär förhålla sig så, att klaganden själv gång på gång begärt uppskov eller kommit med nya uppgifter, som krävt utredning, och därför har det tagit lång tid.» Vad som senare framkommit, visar hur oriktigt, för att inte säga orättfärdigt, det är att i detta fall vända kritiken mot överste Meyerhöffer.

Jag skall, herr talman, för att inte bli långgrandig sammanfatta i fem punkter vad jag anser vara det väsentliga. Av handlingarna i målet kan anses fastslaget:

1. att överste Meyerhöffer blivit överförd på disponibilitetsstat den 1 juni 1951, ehuru han själv begärt avsked från den 1 juli. Detta avskedande ägde rum utan att Meyerhöffer blev i tillfälle att

vare sig se eller bemöta det material varpå åtgärden grundades;

2. att flera högre militära befattningshavare, chefen för Dalregementet, Drakenberg, regementsläkare Barréus, befälhavaren för V milo, Salander, använt sig av handbrev i tjänsten, varigenom de sökt undandra sig den offentliga redovisningsplikt, som enligt författningsbestämmelserna föreligger;

3. att man sedan detta förfarande inte längre kunde döljas dels åberopat sin okunnighet, dels vädjat till Meyerhöffer att inte röra i saken;

4. att man synes ha använt de icke offentliga breven bl. a. från Barréus på ett flertal platser som underlag för orientering av officerare i tjänsten om anledningen till att överste Meyerhöffer försattes i disponibilitet; samt

5. att generalmajor Viking Tamm vägrat att lämna någon upplysning om på vilka platser detta skett och vad därvid förekommit.

Det synes alltså ostridigt att flera officerare samverkat för att mörklägga omständigheterna kring fallet Meyerhöffer och att man på flera sätt sökt fördröja och försvåra utredningen. Mot denna bakgrund framstår justitieministerns sätt den 15 maj att vifta bort saken som alltför nonchalant.

Beslutet om överste Meyerhöffers försättande i disponibilitet fattades av dåvarande försvarsministern. Det var alltså en regeringshandling, och även om denna grundades på en bristfällig utredning från armébefälhavarens sida, delar regeringen det moraliska ansvaret för vad som skett. Jag skulle därför vilja fråga den nuvarande försvarsministern, vad han tänker göra för att från försvarsdepartementets sida ge upprättelse åt Meyerhöffer.

Herr talman! Efter detta vill jag ta upp några frågor rörande jordbruket. Jag skall i huvudsak hålla mig till sådant som man har anledning att apostrofera med anledning av att det hänt sedan vi sist var samlade här.

Vid remiss av propositionen nr 233.

Först vill jag emellertid ge en liten replik till inrikesministern. Han ställde i diskussionen med herr Ohlin den frågan vad folkpartiet har för ståndpunkt, när det gäller det totalbelopp som jordbruket skall och bör få. Ja, herr statsråd, den frågan har flerfaldiga gånger besvarats, både i motioner och i uttalanden här i riksdagen. Vi har bland annat instämt i det uttalande som jordbruksminister Norup gör i den första jordbrukspropositionen för år 1952 när han säger: »Genom att prisregleringen helt baserats på kalkylen har man vidare kommit att eftersträva en exaktighet i regleringen, som på grund av de föreliggande felmarginalerna i verkligheten blott blivit skenbar men som det oaktat medfört en betydande och ur flera synpunkter mindre lämplig bundenhet.»

Nu vet jag inte, om herr Hedlund godkänner herr Norups inställning — jag tror knappt att herr Norup själv gör det, eftersom vi i praktiken inte har sett så mycket av denna inställning. Men vi har i alla fall instämt med jordbruksministern på denna punkt och även många gånger sagt, att vi inte känner oss till den grad bundna av jordbrukskalkylen, att vi inte skulle kunna föreslå vissa justeringar, när dessa justeringar i och för sig kan anses vara önskvärda. Det är den linje vi har följt, och den har ingenting att göra med den tolkning av herr Ohlins anförande, som inrikesministern försökte sig på. Jag vill ju inte påstå att inrikesministern har någon skyldighet att hålla reda på folkpartiets ståndpunkter i olika frågor — det är ju så mycket man skall hålla reda på här i världen — men om statsrådet kritiserar folkpartiets ståndpunkt i jordbruksfrågan, bör han känna till vad denna ståndpunkt innebär.

Inrikesministern har här i dag haft en lång utläggning om mjölken i Stockholm och läst upp långa redogörelser för vad hälsovårdsmyndigheterna på-

Vid remiss av propositionen nr 233.

står sig ha gjort och hur de arbetar. Ja, det kan man ju göra, men det är egentligen *en* sak som vi vill att inrikesministern skall tala om, nämligen om det är bra som det är eller inte. Sedan är allt det övriga en andrahandsfråga. Och om det inte är bra, vad skall då inrikesministern göra? Det är egentligen detta som saken gäller.

Professor Ohlin nämnde i dag att när det gäller jordbruksfrågan har det i de flesta sammanhang inte funnits två regeringspartier och två oppositionspartier, utan tre regeringspartier, nämligen socialdemokraterna, bondeförbundet och högern, medan folkpartiet haft en avvikande mening. Om så har varit fallet med högern, har det vanligen inte gällt något mer väsentligt. En fråga, där högern emellertid vid flera tillfällen har kommit med en avvikande mening, har rört önskemålet om en plan för avveckling av subventionerna. Det är någonting som kommer igen både i högermotionerna och när herr Hæggbloom i Medborgaren håller sina veckopredikningar i jordbrukspolitiska spörsmål. I fjol gav herr Hæggbloom här i kammaren en uttolkning av vad detta krav egentligen reellt skulle innebära. Jag citerar: »Begär man en plan har man därmed inte sagt hur den planen skall göras utan den skall utformas med hänsynstagande till alla de faktorer, som det är nödvändigt att ta hänsyn till, särskilt med tanke på att förhindra att jordbruket råkar ut för försäljningssvårigheter och att konsumenterna råkar ut för alltför häftiga ökningar i sina livsmedelskostnader.» Det är alltså inte sagt, hurudan planen skall vara, utan det frambålles bara att den skall förhindra att jordbruket råkar ut för försäljningssvårigheter och konsumenterna för alltför häftiga ökningar av livsmedelskostnaderna. Högern donerar alltså godhetsfullt hela problemet, utom själva namnet, till andra att utreda. Jag tycker att högerns program på denna

punkt påminner om en kniv utan blad som saknar skaft.

Även i en annan fråga har högern verkligen haft en avvikande mening. Både under 1951 och under 1952 har man i motioner i olika sammanhang ställt krav, som i realiteten inneburit ett överbud i fråga om jordbrukets samlade inkomster och som på grund därav skulle medföra höjda konsumentpriser och komplikationer i övrigt för den allmänekonomiska utvecklingen. Den linjen framfördes i motion nr 634 i denna kammare år 1951. I den motionen begärde man bättre utrymme för en fri prisbildning, »så att jordbrukets försäljningsorganisationer med utnyttjande av marknadsmässiga förhållanden kunnat få möjlighet att eftersträva ett för jordbruket förmånligare resultat».

Motionen lämnar icke någon i tvivelsmål om vad de marknadsmässiga förhållandena skulle innebära. Det heter i upprepade vändningar i denna motion, att jordbruket inte skall åläggas att sälja någonting till priser, »som ligger under världsmarknadspriserna». Motionärerna fortsätter: »Det kan bli en för jordbruket i framtiden farlig princip, som därmed knåsättes, att jordbruket skall till fördel för folkhushållet, enkannerligen exportindustrien, tillhandahålla viktiga livsmedel till priser, som ligga under världsmarknadens nivå.» — — — »Vi anser det därför önskvärt, att jordbruksprodukternas pris på den inhemska marknaden fritt få röra sig upp till världsmarknadsprisens nivå.»

Nästa år, 1952, åberopar man i motionen nr 628 i andra kammaren vad man sade året förut och konstaterar hur framsynt man hade varit och hur bra det hade blivit, ifall man hade följt högerns förslag föregående år. Det skall inte förnekas, att högerlinjen skulle ha gett slättbygdernas spannmålsodlare ännu högre priser än de har fått de senaste åren. Vi kanske hade fått 10 kronor till på brödsåden eller någonting däromkring. Men den fördelen, om det

Vid remiss av propositionen nr 233.

nu varit någon fördel, skulle man ha köpt till priset dels av högre konsumentpriser och dels av en ännu större snedvridning av prisbildningen på jordbrukets produkter än den som nu har uppkommit. Det bör nog för vilken objektiv bedömare som helst stå klart, att den linjen i jordbruksfrågan inte var så mycket att stödja. Men högern har alltså i huvudsak stött regeringen fastän med dessa tillägg. För att undvika missförstånd vill jag upprepa, att det är troligt och möjligt att man måste överväga ett sätt att komma över till en friare marknad. Men det måste i så fall ske i ett stort sammanhang. Vad högern 1951 och 1952 ville, var att koppla ihop den inhemska jordbrukspolitiken med världsmarknadens priser just i en situation, då man skulle ha fått en alldeles speciell snedvridning till följd i riktning mot höjda spannmålspriser.

Den 20 september ägnade sig herr Hjalmarson åt jordbrukspolitiken. Han förlade sin förkunnelse till övre Norrland. Enligt TT-referat sade herr Hjalmarson bl. a., att det är »orimligt att betrakta den hyggliga skörd jordbrukarna nu håller på att bärga som en olycka». — — — »Mig veterligt finns det ingen naturlag som skulle undanta just landsbygdens folk från rätten att under goda år samla en smula i ladorna för sämre tider.» Litet längre fram heter det: »För ögonblicket är det spannmålsodlarna som skall sättas i skottgluggen.»

Vad finns det i dessa fraser, som svenska folket skall lita på? Det är väl ingen som har påstått, att den goda svenska skörden varit en olycka eller att det finns en sådan naturlag som han talar om. Det enda innehållet i dessa yttranden är att det är spannmålsodlarna som ställs i skottgluggen.

Ett par konkreta saker sade herr Hjalmarson i alla fall, varav åtminstone den ena var oriktig. Han förkunnade nämligen: »Kring 1947 års principbeslut nåddes enighet mellan de demokratiska partierna.» Ja, enighet nådde

man på väsentliga punkter, men inte på alla. Däröfver vittnar reservationerna till 1947 års beslut. Jag skall inte nu upprepa detta som har sagts så många gånger i denna kammare och precisrats den ena gången efter den andra. Jag bara konstaterar att ifall man säger att samförståndet var allmängiltigt, så är det inte en riktig skildring. Vi var nämligen inte eniga om allt.

Sedan säger herr Hjalmarson att jordbrukspolitiken inte är någon partiskiljande fråga och att den inte heller bör bli det, ty högerpartiet är för sin del berett att samverka. Ja, jag vet egentligen inte vad detta skall innebära. Vad är det för mystiskt med jordbrukspolitiken till skillnad från andra frågor? Har man olika uppfattningar i någon sak får man väl hävda dessa, och har man en gemensam uppfattning är det bra. Är det någon särskild mystifikation med jordbrukspolitiken som gör, att den ligger på ett helt annat plan än allting annat som kan diskuteras här i huset? Det är bara fraser, någonting annat är det inte.

Jag vill säga, att från folkpartiets sida har vi aldrig försökt att sätta spannmålsodlarna i skottgluggen. Vi har emellertid varnat för prisrelationer, som vi varken ansett vara rättvisa eller hållbara.

Vart har man nu kommit i denna fråga? Jag har här framför mig spannmålsnoteringarna för den 21—31 oktober i år. Enligt dessa spannmålsnoteringar står vete i 47 kronor 85 öre per hundra kilo och foderkorn i 25 kronor. Det ena är alltså brödsäd och det andra fodersöd. I fråga om kaloriinnehåll är det emellertid likvärdiga saker, alltså om det skall användas till foder. Man har således hamnat i ett läge där vetet är statsgaranterat till 47 kronor 85 öre. Det stiger litet undan för undan. Det fria kornet står i 25 kronor.

Tittar man sedan på oljekakorna så är de höjda från 50 kronor 58 öre — noteringen är från september — till

Vid remiss av propositionen nr 233.

52 kronor 27 öre. Majsen är höjd från 47 kronor 37 öre till 49 kronor 38 öre. Detta är medeltalet för flera noteringsorter. Av de två likvärdiga produkterna majs och korn står alltså den ena i praktiskt taget 50 kronor och den andra i 25. Man får väl ändå säga, herr jordbruksministern, att detta icke är en prisreglering utan en prissprängning. Ingen människa har väl drömt om att man skulle ha prisrelationer av det slaget, och ingen människa tror väl att prisrelationer av detta slag är hållbara. De är resultatet av en jordbrukspolitik, som huvudsakligen ägnar sig åt tuvhoppning och vingleri, där man har statsgaranterat höga priser på ett par produkter och låter de andra ramla.

På tal om olika inkomstgrupper inom jordbruket sade herr Hjalmarson, att det bara finns — om jag minns siffran rätt — 70 stycken jordbrukare som har över 100 000 kronors inkomst. Sedan skulle det problemet vara löst. Men, herr Hjalmarson, det finns väl andra grupper mellan lantarbetarnivån och dessa 70 stycken som har 100 000 kronors inkomst.

Från professor Ohlins sida har det ju här sagts, att folkpartiet vill vara med och skydda jordbrukets inkomster i den mån det gäller de låglönegrupper, som man här har att göra med. Det finns emellertid inte samma anledning att skydda företagarvinsten hos en större jordbrukare lika litet som det finns anledning att skydda en annan företagare med motsvarande omsättning och inkomstförhållanden. Det var det uttalandet som gav anledning till inrikesministerns underbara uttolkning.

Jag skall här be att få nämna en annan sak. Det gäller producentbidraget. I höst har Sveriges mindre jordbrukare fått sig tillsända ett formulär och en uppmaning att deklarerat sin inkomst och förmögenhet. Deklarationen skall göras noggrant, och den som uraktlåter detta riskerar att mista detta producentbidrag. Det har sedan länge rätt

delade meningar om huruvida detta bidrag skulle vara behovsprövat eller inte. I producentbidragsutredningen år 1950 var jag för min del med om att medverka till en kompromiss, enligt vilken bidraget skulle indragas för jordbrukare — jag citerar utredningen — »vilken icke är mantalsskriven å fastigheten och uppenbarligen besitter densamma av annan anledning än att bereda sig sin huvudsakliga utkomst av jordbruket». Den bestämmelsen hade kunnat tillämpas automatiskt. Man hade inte behövt besvara över 200 000 jordbrukare med omfattande deklARATIONER. Jordbruksministern, som lade fram förslag till riksdagen år 1952, tyckte emellertid inte att denna bestämmelse var nödvändig och att prövningen skulle frikopplas från denna paragraf. Jordbruksministern menade i alla fall, att det skulle bli en mycket lindrig prövning. Det heter i propositionen, att »eftersom syftet ändå är att gallra ut endast sådana fall, som äro direkt stötande, synes möjligheten att vägra bidrag böra begränsas till att avse brukare, beträffande vilken det med hänsyn till hans inkomst- och förmögenhetsförhållanden är uppenbart, att han icke är beroende av jordbruket för sin utkomst».

Det lät enkelt och bra, och en del av ledamöterna i kammaren observerade kanske inte så noga vad det stod i propositionen. Nu är det emellertid fråga om den praktiska tillämpningen, och då skall alltså alla dessa jordbrukare deklarerat sin inkomst och förmögenhet. Sedan skall lantbruksnämnderna, som ännu knappast fått tillfälle att utföra det de var avsedda för, arbeta med detta kineseri. Man sätter alltså i gång en jätteapparat för att få det hela så rättvist som möjligt. När man skulle dela ut grispremier eller arealbidrag eller sätta pris på brödsäd, då var det inte så noga med rättvisan, men när det gäller kineseriet med detta stackars producentbidrag, då är rätt-

Vid remiss av propositionen nr 233.

visesynpunkten påträngande. Så blir det alltså i rättvisans namn och tack vare högerns, socialdemokraternas och bondeförbundets politik mera krångel och mindre pengar till dessa småbrukare.

Det är ett skäl, som man felaktigt åberopat för att frikoppla detta bidrag från produktionsvolymen och över huvud taget deklassera det. Man har nämligen sagt, att det stimulerar till för stor mjölkproduktion i de minsta brukningsdelarna. I Jordbruksekonomiska meddelanden för september finns det en utredning om mjölkproduktionen vid de olika brukningsdelarna, och man får där veta, att när det gäller brukningsdelar under fem har, d. v. s. under tio tunnland, så var deras andel i produktionen före kriget 19,3 procent, år 1949 17,3 procent och år 1952 18 procent. Allt tal, som gått från norr till söder och från öster till väster om den väldiga produktionsstegringen vid dessa jordbrukstyper, har alltså varit felaktigt. Produktionsökningen ligger på gårdar med mellan 5 och 20 har, vilket den också bör göra.

Vid prisförhandlingarna förra våren skrevs det i protokollen: »Vid prisförhandlingarna har å ömse håll önskemål uttalats om att priserna på smör och margarin i likhet med priserna på flertalet andra jordbruksprodukter skulle sänkas.» Prisförhandlingarna var alltså överens om att en sådan sänkning var det riktiga. Vi har inom folkpartiet ansett, att det som stod där verkligen var riktigt i princip, och det hade varit värt att överväga det ur olika synpunkter.

Riksdagen avvisade folkpartiets förslag men höll ändå på sätt och vis frågan öppen. Det sägs i utskottsutlåtandet: »Skulle under regleringsårets förlopp fråga uppkomma om ändring av priserna på smör och margarin, utgår utskottet ifrån att förhandlingar härom upptagas med förhandlingsdelegation för erhållande av dess sam-

tycke.» Man har alltså icke avvisat tanken i och för sig.

För min del tror jag, att vi nu har kommit i ett läge, där man icke kan föra jordbrukspolitik utan att ta hänsyn till psykologiska och marknads-mässiga förhållanden. Det är alldeles riktigt som herr Norup skrev i sin proposition men så föga tillämpat, att man måste akta sig för ett alltför hårt bundet system. Man kan stirra sig blind på miljoner, ören och månader, så att man kommer in i den ena återvändsgränden efter den andra; det är väl egentligen det som utvecklingen illustrerar. Den som rör sig bland folk av olika slag får snart ett intryck av att standardiseringen av mjölken för närvarande är oerhört impopulär. Den genomfördes därför att det var fettbrist, och den hålls kvar av andra skäl, av kortsiktiga pristaktiska hänsyn.

I våras föreslog jordbruksnämnden att denna standardisering skulle avskaffas, och på detta svarade jordbruksministern: »För min del har jag intet att erinra mot att bestämmelsen om en viss högsta fetthalt upphävs såvitt angår skummjolk och kärnmjolk. I fråga om annan mjölk» — d. v. s. i fråga om den mjölk som hade något intresse — »finner jag mig däremot inte kunna biträda nämndens förslag.» Ja, herr jordbruksminister, jag undrar om man inte på lång sikt förlorar mycket, mycket mera än man på kort sikt vinner genom en sådan politik. Där har ju högern haft en annan mening, samma mening som folkpartiet, det skall erkännas.

Man säger att folkpartiet är ett klassparti för konsumenterna; det har herr Pettersson i Dahl förkunnat här i dag. Folkpartiet är inte ett klassparti, vi förbehåller oss rätten att inte vara det. Men vi förbehåller oss rätten att ta hänsyn till konsumenter och producenter och i olika lägen försöka nå vad vi tror vara rimligt och rättvist. Här finns fortfarande konsumenter i detta

Vid remiss av propositionen nr 233.

land som får vända på slantarna många gånger för att få hushållskassan att räcka, och de förekommer också bland jordbrukarna. Det är visst inte alla jordbrukare som sitter och äter smör till brödet i vardagslag, det är även bland dem många som får äta margarin också.

Det är klart att dessa avvägningsfrågor är problem, men jag tror att man i det långa loppet hade fått en bättre anpassning till utvecklingen, ett bättre psykologiskt läge, större rättvisa åt alla håll, i fall man accepterat det i och för sig mycket moderata ändringsförslag, som framförts från folkpartiets sida.

Så vill jag, herr talman, säga ett par ord om en helt annan fråga. Vice ordföranden i LO var nyligen ute och ställde frågan om man inte borde införa söndagsarbete i industrier, där kontinuerlig drift är en fördel rent ekonomiskt. Jag vet mycket väl att detta är en fråga som har många sidor om man tar den rent ekonomiskt, men det kan väl ändå vara tillåtet att ge uttryck för en intensiv känsla av otrevnad och betänksamhet inför dessa förslag. Den största sociala reform, som väl någonsin genomförts i den här världen, var när sjunde dagen blev vilodag. Det är inte lätt att upprätthålla detta i vår tekniska värld, och vi har gjort många angrepp emot den ordningen. Men å andra sidan är ju dock detta med en åtminstone i princip bibehållen vilodag för hela folket någonting annat, någonting värdefullare än fritimmar och fridagar utströdda litet här och var i veckan med ett på många sätt sönderbrutet familjeliv och gemenskapliv.

Nu är målsättningen och intressena i hög grad materiella, och tekniken är ju mycket omfattande. I söndags förklarade generaldirektör Sterky, att om hundra år skall vi ha många telefoner i varje hem, elektriska fjärrskrivningsmaskiner, tredimensionell television, vi

skall ha tidningar distribuerade på elektrisk väg och vi kanske t. o. m. skall kunna överföra känsel, lukt och smak på elektrisk väg. Jag är inte så säker på att vi har allt detta om hundra år, men jag får ju säga att i vilket fall som helst intresserar det mig mycket mer huruvida det om hundra år finns fria människor än om det finns många telefoner i varje hem. För närvarande har man ju knappast råd att ha en.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Efter de storslagna framtidsvisioner, som herr Svensson i Ljungskile nyss berörde, skulle jag bara vilja säga ett par ord i anledning av att han tog upp en detalj från vår rättsrötedebatt i våras. Han beskyllde mig för att ha svarat nonchalant angående ärendet hos justitiekanslern om överste Meyerhöffer. Jag skulle i stället vilja säga, att jag tycker det är han som både nu och då frågar på ett ganska vårdslöst sätt. Jag bemödade mig att i mitt interpellationssvar mycket noga gå in på och svara på allting som interpellanterna på något sätt hade berört eller kunde tänkas vidröra. Där fanns emellertid i herr Svenssons interpellation inte ett ord i denna Meyerhöffska fråga, utan först under den efterföljande debatten tar han liksom nu upp denna fråga och talar om att ett visst hos justitiekanslern anhängigt ärende har dröjt länge. Det är ju ändå ganska naturligt att jag inte har justitiekanslerns diariet hos mig och kan redovisa för hur de olika ärendena har gått. Men jag tyckte att jag ändå gärna ville på en sådan löst framkastad fråga svara vad jag visste, och av en ren händelse kunde jag få reda på det jag talade om för honom, nämligen att det fanns en viktig orsak till dröjsmålet däri att sökanden själv gång på gång kommit in med nya skrivelser. Ordentlig som justitiekanslern är hade han i anledning av dem gjort nya utredningar, och jag har sedan hört

att han har gjort ytterligare undersökningar i saken. Men nu lika litet som då är jag beredd att i detalj gå in på hur detta ärende handlagts hos justitiekanslern. Jag tycker snarare det är egendomligt att herr Svensson i Ljungskile skall begära det. Men i den mån han interPELLERAR mig om olika saker skall jag så gott jag kan försöka utreda frågorna.

Vad sedan de bakomliggande förhållandena angår och de orätter som herr Svensson i Ljungskile drog upp tror jag inte jag behöver gå närmare in på dem, eftersom justitiekanslern fortfarande prövar huruvida en enskild ämbetsman eller flera begått fel. Till yttermera visso kan jag upplysa kammaren om att åtminstone en del av dessa frågor för närvarande ligger under prövning hos riksdagens militieombudsman.

Herr HÆGGBLOM (h) kort genmäle: Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile nämnde mitt namn upprepade gånger — i annat fall skulle jag inte ha tagit till orda i denna debatt. Trots den förhandsreklam som partiledaren givit herr Svenssons föredrag, som skulle klagöra jordbrukspolitiska problem, måste jag säga att klagörandet var ringa. Jag måste konstatera en påtaglig brist hos herr Svensson i Ljungskile att fatta och klara ut jordbruks-ekonomiska sammanhang. Om man begär en plan som tar hänsyn till jordbrukarnas berättigade anspråk på att subventionernas borttagande sker på ett försiktigt sätt så att jordbruket inte skadas och samtidigt tar hänsyn till konsumenternas berättigade anspråk på att ett hastigt borttagande av subventionerna inte skall vålla dem besvär med hushållsökonomien, då har man ingen förståelse för en plan av sådan art, och man liknar den vid en kniv utan både blad och skaft. I varje fall, herr Svensson, fick norrmännen här-området erfarat att subventioner kan tas

Vid remiss av propositionen nr 233.

bort utan plan så att både jordbrukarna och konsumenterna blir lidande. Jag tror att herr Svensson i Ljungskile skall finna, om han funderar litet mer än han tydligen haft tid att göra, att det finns skäl för att ett borttagande av subventionerna bör ske planmässigt efter uppdragna riktlinjer.

Herr Svensson säger sig ha svårt att förstå att ett parti som högern skiljer sig från folkpartiet när det gäller jordbrukspolitiken på den huvudgrunden, att vi har velat föra jordbrukspolitiken över partistriderna. Det ligger inte inom den horisont, som begränsar herr Svenssons i Ljungskile snäva synvinkel, att en sådan tanke kan födas och föras ut. Vad som gjort att högern intagit denna ståndpunkt är självfallet att det råder ett bestämt samband mellan den jordbrukspolitik som högern accepterar, den som regeringen för och den som vi alla accepterade år 1947 samt jordbrukets betydelse för Sveriges möjligheter att hävda sig om det gäller att försvara vårt land. Lika väl som vi har velat att försvarspolitiken skulle höjas över partistriderna har vi velat att den med försvarspolitiken så nära sammankopplade jordbrukspolitiken också skall höjas över partistriderna.

Jag skall, herr talman, nöja mig med att konstatera att dagens litania från herr Svenssons sida så till vida varit upplysande, att det inte finns spår av något nytt i den jordbrukspolitik som presenteras, utan det har varit ett ältande av vad folkpartiet sagt från 1951 och till nu, egenrättfärdigt och självbelåtet såsom det ju i allmänhet presenteras från det hållet.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle: Herr talman! Jag har inte någon anledning att med justitieministern diskutera debatten den 15 maj, och det var inte heller min mening. Jag nämnde då det omtalade fallet bara som en exemplifiering. Sedan jag nu läst de inlagor och brev som växlats

Vid remiss av propositionen nr 233.

har jag fått det bestämda intrycket, att det inte var riktigt att skylla förseningen på den part som justitieministern ville göra ansvarig. Jag tror att det i alldeles särskilt hög grad är andra som vållat förseningen — det framgår tydligt om man läser handlingarna.

Jag vet inte, herr talman, om det egentligen finns någon anledning att fortsätta en debatt med herr Hæggbloom. Det var inte min mening att lägga fram något jordbrukspolitiskt program, utan vi har bara anledning att konstatera vad som har hänt sedan i våras och hur detta berör de ståndpunkter som har intagits från olika håll. Att sedan högern tycker, att bara den får det som den vill skall man hissa upp frågan ovanför partierna, det är ingen nyhet precis. Det är en gammal erfarenhet. Vidare säger herr Hæggbloom, att jag har svårt att förstå, att högern kan ha en annan ståndpunkt än folkpartiet. Nej, herr Hæggbloom, det har jag inte svårt att förstå, ty när det gäller jordbruksfrågan har det i stort sett varit den historiska linjen. Herr Hæggbloom försvarar ju nu vad högern gjorde på 1880- och 1890-talen och på 1920-talet, då herr Hæggbloom inte själv var med och inte själv tog ställning, såvitt jag vet.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP: Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile har här som den store politiker han är föredragit vad sig i riket tilldragit sedan i våras. Han har talat om en hel del, men när hans anförande var slut, tycker jag man kan konstatera, att det inte var så förfärligt mycket han hade haft att inkassera i fråga om vad som har hänt. Jag har därvidlag ett par synpunkter att framföra, som måhända är värda att notera, i varje fall för jordbrukets del.

I våras anmälde herr Svensson i Ljungskile, att han inte mer ville ha med jordbrukskalkylen att göra såsom

grund för prissättningen på jordbrukets produkter. Han var i dag inte riktigt så säker. Han förkunnade i dag, att vi känner oss inte mer bundna av kalkylen än att vi kan föreslå vissa ändringar om det behövs.

Emellertid har det hänt något mera, sedan vi var samlade i våras. En del folkpartitidningar har mer och mer, särskilt de stadsbetonade, börjat instämma i de synpunkter, som herr Svensson fört fram, och i dag har även folkpartiets ledare instämt i hans synpunkter och vad beträffar en så viktig sak för jordbrukets och småbrukets prisbildning som uppehållande av priset på mjölk och margarin krävt, att margarinaccisen borde tas under omprövning i syfte att förbilliga matfettet. Det är ju glädjande att konstatera, att man har gjort en boskillnad politiskt sett och dragit upp en gräns när det gäller att stödja jordbruket så till vida, att det blivit ett samarbete om jordbrukets priser emellan å ena sidan regeringspartierna och högern, medan å andra sidan folkpartiet anmäler en annan mening. Det är från folkpartiets sida ett klart avståndstagande ifrån 1947 års uppgörelse om jordbrukets priser, som man inte längre vill stå fast vid. Det som är förvånande är, att det inte bara gäller dem som man skulle tro har en stadsliberal synpunkt på dessa ting. Här har nämligen ingen jordbruksrepresentant ifrån folkpartiet anmält någon avvikande mening. Följaktligen kan jag konstatera, att folkpartiet går sin egen väg när det gäller att stödja jordbruket, och det är väl all anledning för Sveriges jordbrukare att i varje fall efter dagens debatt notera detta.

Jag vill samtidigt säga, att den jordbrukspolitik, som bygger på 1947 års riktlinjer, ingalunda vill föra fram jordbruket i någon som helst särställning, utan det gäller att försöka få en rättvis avvägning mellan vad jordbrukaren som arbetare vid jorden får för sin arbetsinsats i samhället och vad

Vid remiss av propositionen nr 233.

andra grupper får. Beslutet innebär, att jordbruket skall ha en prisbildning, som ger jordbrukaren samma rätt som andra. Jag vet mig inte någon gång ha hört, att det från jordbrukarhåll efter det beslutet förekommit att man begärt mer. Däremot har man vid olika tillfällen försökt att splittra jordbrukarna, att dels åstadkomma en splittring mellan jordbrukarna och dels köra en sprängkil mellan de båda partier, som nu bildar regeringskoalitionen.

När det gäller ställningstagande till olika ting har man nog märkt, att bakom denna folkpartiets i dag förklarade linje har under några månader förts en kampanj, ja till och med en hetskampanj, mot jordbruket, för att det har vågat hävda sina synpunkter, som bygger på 1947 års riksdagsbeslut. Man kan fråga sig vad motivet härtill är. Ja, motivet är ganska klart. Det är att försöka åstadkomma en splittring i koalitionen; sålunda försöker man att utmåla socialdemokraterna såsom varande ett parti, som vill tillgodose jordbruket alldeles för mycket på konsumenternas bekostnad. Man säger vidare, att bondeförbundet gynnar storjordbruket och inte har någon som helst omtanke om det mindre jordbruket. Jag får nu för min del säga, att vi har väl försökt att driva en politik, som ger jordbruket sin rätt i den utsträckning det har att fordra enligt 1947 års riksdagsbeslut. Jag medger gärna att fördelningen producenterna emellan är oerhört svår, men jag vågar dock ställa den frågan: Har inte t. o. m. de som fått allra sämst utslag av den jordbrukspolitik, som förts under senare år, fått det betydligt bättre än vad jordbrukarna hade, de må nu vara små eller stora, på den tid då liberalismen var i regeringsställning i detta land? Jag skulle tro att jordbrukarna har anledning att ta dessa förhållanden under omprövning och se vad som egentligen händer.

Det är ganska märkligt att under

sista åren har man jämt och samt, när man kunnat ifrån folkpartiet givit klatschar åt spannmålsodlarna. I dag ställde professor Ohlin en liten fråga: Hur kan man ifrån regeringspartierna och hur kan jordbruksministern gå med på att förnya veteavtalet? Det medför ju sämre möjligheter för veteodlarna! Kanhända det var en liten krok som kastats ut i tron att kunna fånga även veteodlare. Jag hoppas att de är så förnufviga att de inser vad som egentligen ligger i folkpartiets jordbruksvänliga politik.

När det gäller veteavtalet så var ställningstagandet till detta ingalunda beroende på att jag varit resande i Amerika och tagit intryck därifrån. Nej, herr Ohlin, jag tar inte sådana intryck, när jag är ute och reser, och jag reser ju heller inte så mycket som herr Ohlin, som är resande både när det gäller internationella förhållanden och då det gäller att ta ställning till olika politiska ting. Jag tycker att herr Ohlin är en förnämlig handelsresande, som har mycket i portföljen och där varorna växlar från den ena stunden till den andra.

När det gäller veteavtalet låg det så till, att vi tidigare har haft skyldighet att köpa 75 000 ton. Det gällde i år att ta ställning till huruvida man skulle ansluta sig till veteavtalet i fortsättningen såsom importör eller anmäla sig på den sidan som exporterar. Mycket talar för att i den utveckling som hade skett i våras, när regeringen tog ställning till denna sak, vi skulle kunnat anmäla oss som exporterande land, men vi får komma ihåg att det är dock inte mer än två år sedan vi hade ganska svåra angrepp av svartrost, då vi måste köpa en hel del vete för att vara skyddade. Jordbruket har med utgångsläge från det pris det skall ha behandlats som beredskapsnäring, och då menar jag att man från jordbrukets sida inte kan föra en så krass politik, att man därför att vi nu har goda år kräver att

Vid remiss av propositionen nr 233.

vi skall avstå från att vara importörer. Det kan hända att vårt beredskapsläge kräver en garanti för att vi skall kunna importera.

Vad gäller nu detta nya veteavtal? Jo, man har skurit ner kvantiteten från 75 000 ton till 25 000 ton. Vi har ingalunda skyldighet att köpa vete när som helst. Avtalet omfattar tre år. Vi är skyldiga att köpa, när man kommer ned i minimipriset, som omräknat i svenska pengar är kronor 29:50 för 100 kilogram. Därtill kommer transportkostnader, så att vetet här kommer att kosta oss kronor 36:50.

Det kan måhända inträffa att vi tvingas att importera i en situation, när vi själva har överskott, men jag tror dock att den som konsekvent vill följa riktlinjerna från 1947 års riksdagsbeslut inte under ansvar kan klandra den ställning som regeringen tagit, men det är ju klart att i viss propagandaställning kan det bli tacknämligt att även påpeka den saken.

Det kan också finnas anledning att i någon mån peka på det klander, som riktats från folkpartiet, att man från regeringen och speciellt från bondeförbundet vill föra en politik som gynnar enbart stora jordbrukare. Vi vill inte föra en sådan politik. Vi vill föra en politik, som ger alla jordbrukare en rättvist avvägd ersättning för sina arbetsinsatser i förhållande till andra jämställda grupper i samhället.

Det har här i dag liksom i så många andra debatter tidigare framskyttat, att koalitionen egentligen är en nagel i ögat på oppositionen. Man drar sig icke från oppositionens sida för att i olika sammanhang gå till mycket häftiga angrepp och använda sig av en ganska ansvarslös argumentering. Bland annat har man från folkpartiets sida kommit underfund med att livsmedlen kan användas som en sprängkil mellan regeringspartierna. Det är kanske inte så underligt att en politisk motståndare försöker driva in sprängkilar, där man

tror sig ha utsikt att kunna förstöra det resultat som håller på att byggas upp. Det är ingenting nytt. Vad som är nytt är däremot vissa utsagor från oppositionen. Sålunda har man därifrån fört det resonemanget, den ena gången att jordbrukarna begär hutlösa priser för sina produkter och allt vad de begär har bondeförbundsledamöterna fått igenom i regeringen. Men å andra sidan säger också oppositionen, att bondeförbundarna inte betyder någonting i regeringen, de är bara medlöpare. Det är nu inte riktigt så det går till. I stället har det faktiskt under de två år som gått varit så, att vi utan att vara bundna av politiska tvångströjor kunnat ta upp resonemang om olika frågor och lägga fram dem så, att resultaten varit till gagn för så många medborgare som möjligt. Att detta har väckt förargelse hos oppositionen är ju ingen anledning varför vi skulle ändra oss på den punkten. Jag tror för min del, att i och med att man kommer till den övertygelsen att detta är rätta sättet att lösa problemen, så ger man sin anslutning till det. Om man på olika håll ville försöka tillämpa den synpunkten, skulle en hel del problem kunna lösas i enighetens tecken.

När oppositionen nu försöker köra in en sprängkil mellan regeringspartierna, har jag anledning erinra om vad det egentligen var som förde socialdemokrater och bondeförbundare samman i regeringsställning. Det var de rådande förhållandena under 1930-talet, och dem har inte minst vi jordbrukare all anledning att komma ihåg. Jordbruket har inte under överskådlig tid arbetat under tryggare former än efter den tid, då Per Albin Hansson och Bramstorp utformade den s. k. kohandeln. Jag tror inte heller att arbetarna i vårt land har anledning att säga annat än att villkoren även för deras vidkommande har förbättrats successivt sedan den tiden. Jag vågar också uttala den förhoppningen, att

det må givas möjligheter till fortsatt förståelse därvidlag, även om det kan råda skilda meningar i ganska väsentliga ting.

Nu har emellertid folkpartiets ledande män och dess press satt i gång med den trumeld inte bara mot jordbrukskalkylen utan även mot jordbrukets fackliga och ekonomiska föreningsrörelse. Oppositionen har också på sista tiden börjat rikta sin kritik mot jordbrukspriserna och försökt nedvärdera kvaliteten på jordbrukets produkter. Avsikten är genomskinlig. Man vill försöka oroa väljarmassorna, d. v. s. konsumenterna, och man försöker framför allt utså missnöje bland arbetarna. I dessa angrepp ligger ett förtäckt hot mot jordbruket, och man försöker räkna fram vad jordbrukarna enligt oppositionens mening bör ha för »rättvis» betalning för sina produkter. Det må vara hänt att varje parti har rätt att ha sin egen inställning till olika frågor, och jag har ingenting emot att man i folkpartiet deklarerar, att partiet är ett rent konsumentparti. Det är glädjande att man på det sättet officiellt säger ifrån var folkpartiet står, men jag tycker ändå att tonen i debatterna inte är särskilt sympatisk. Oppositionen går fram med missvisande och ensidiga överdrifter, och det rimmar illa med det samförstånd, som vi trots allt kunnat glädja oss åt under senare år, när det gällt jordbrukspolitikerna i vårt land.

Herr Svensson i Ljungkile har i dag fört fram ett resonemang, som i någon mån förvånat mig. Han var inne bl. a. på de priser som är rådande för vete, korn och majs, och han kritiserade den gällande prissättningen. Ja, såvitt angår vetet är priserna bestämda för ett år i förväg, och så har vi haft det under de senaste åren. Nu har vetepriset kommit ned ungefär i paritet med världsmarknadspriset, men det är inte det pris vi får utan fraktpriiset räknas in. Men att man klandrar prissättningen på kornet, där man kommit ned till 25

Vid remiss av propositionen nr 233.

kronor, är beklagligt för kornodlarna och kornhandlarna. Jag tycker nog att det borde vara acceptabelt i hög grad för de intressen herr Svensson i Ljungkile företräder, nämligen småbrukarnas. Jag är förvånad över att man på det hållet framför kritiken att kornpriserna skulle vara för låga. Jag anser också för min del att kornpriserna är alldeles för låga, men det har rättat till sig. Tack vare skördetröskan blir det ett onödigt stort utbyte, och det har pressat ned priset. För närvarande är det emellertid i uppåtgående och ligger närmare 30 än 25 kronor. Att majspriset hålles uppe tycker jag för min del är bra, då ju jordbruket utan majsen har en god tillgång på fodersäd.

I fråga om priset på jordbrukets produkter är det väl något tidigt ännu att nu anmäla att man inte vill ge stöd åt jordbruket, utan att man i stället vill att världsmarknadspriserna helt skall få slå igenom. Vi skall inte helt glömma att vårt folk måst genomleva allvarsmättade tider. Det gällde då att sätta sådana priser på jordbrukets produkter som kunde anses skäliga. Men detta medförde att världsmarknadspriset inte helt fick slå igenom, utan jordbrukarna fick finna sig i en något lägre prissättning. Man fann sig från jordbrukets sida häri i förhoppning om, att när andra tider inträdde jordbruket skulle vinna förståelse för sina synpunkter. Jag tror att majoriteten av vårt folk i dagens läge inte vill vara helt beroende av utlandet, när det gäller en så viktig sak som vår livsmedelsförsörjning, utan att man säkerligen är beredd att bibehålla ett produktionskraftigt jordbruk, som ger en god försörjning i avspärningstider och som gör att jordbrukarna kan uppträda som starka köpare av jordbruksprodukter, något som givetvis i sin mån är ganska viktigt för alla samhällsklasser, då vårt folk därigenom kan få full sysselsättning. Det är ganska märkligt att den

Vid remiss av propositionen nr 233.

tid vi var beroende av den svenska jordbruksproduktionen var folkpartiet med om att stödja jordbrukspriserna. Men hur har det gått nu? Jo, en efter en av riksdagsmännen har avsvurit sig instrumentet för att upprätthålla skyddet. Herr Svensson i Ljungskile gjorde det i våras, och här har uppträtt en ny jordbruksexpert från västkusten, nämligen herr Königson, som har börjat skriva ledare i *Handelstidningen*, i vilka han talar om de förhållanden som råder vid förhandlingarna om jordbrukets priser. Därvidlag säger han att det går till på det sättet att jordbruksministern och storbonden Norup sitter vid ena sidan av förhandlingsbordet och storbonden, godsägaren Liedberg, vid den andra, och så gör man upp och kallar det sedan förhandlingar. Ånej, så enkelt går det inte till, herr Königson. Hur kan en ansvarskännande riksdagsman skriva sådant och inbilla sig att människor har så dåligt omdöme att de tror att det går till på det sättet; det tror jag nog herr Königson får stå för själv. Jag hoppas att herr Königson vet hur det går till, men då borde han ge en bättre beskrivning av vad han talar om. Det finns ju motsättningar mellan regeringspartierna, och ingen kan väl tro, att någon på socialdemokratiskt håll som företrädare för konsumenterna skulle gå med på ett förhandlingsystem som är så enkelt. Ånej, det får nog tas litet hårdare tag vid förhandlingarna, och det tycker jag ärligt sagt det skall göras. Ja, där sitter ju representanter från LO, från KF, från handeln, och jordbrukarna är ingalunda i majoritet i jordbruksnämnden. Sedan inträder visserligen jordbrukets förhandlingsdelegation, men de får dock tampas mer än en gång innan de kommit överens om vilka jordbrukspriserna skall bli.

Man ondgör sig mycket över de prisförhållanden som blivit rådande och över den fördelning som gäller. Jag har tidigare varit inne på fördelnings-

frågan och sagt att den är oerhört svår. Men detta att man medger olika inkomster och olika ersättningar är inte något som gäller enbart inom jordbruket. Jag skulle tro att motsvarande förhållanden ger sig till känna även inom LO och TCO. Dessa organisationer har säkerligen mycket svårare överläggningar, innan de kan släppa ut sina medlemsorganisationer i avtalsrörelsen. Och det kan mycket väl hända att folkpartiet i en majoritetsställning — när alltså den ändring eventuellt har inträtt som folkpartiledaren talade om, då han sade till statsministern att denne kunde komma i oppositionsställning — då också får ta hänsyn till fördelningsproblemet inte enbart på jordbrukets område utan även inom de områden där LO och TCO verkar.

Man har gjort angrepp på föreningsrörelsen i dag. Man vänder ljuskäglan från de skadliga monopol- och kartellbildningar, som trots allt finns inom svenskt näringsliv, och påstår till och med i viss folkpartipress, att den farligaste monopolsammanslutningen är jordbrukets organisationer. När det gäller jordbrukets monopolställning — detta är dock bekant för de flesta medborgare i detta land — förhåller det sig så, att jordbrukets föreningar är öppna för medlemskap för *alla* jordbrukare och andra som vill tillhöra föreningsrörelsen. Jordbrukets organisationer kan inte hålla tillbaka produktionen och därigenom pressa priserna uppåt. Nej, det är andra förhållanden som avgör den saken. Vi har emellertid kommit överens om att jordbruket i egenskap av beredskapsnäring skall beredas ett visst skydd för större delen av den produktion som konsumeras hemma; resten får jordbruket självt ta ansvar för. Det är inte tal om annat än att jordbrukarna genom samarbete har åstadkommit ett förbilligande av insamlingen och förädlingen och även av livsmedelsdistributionen. Därigenom har jordbrukets inkomster kunnat bli

högre, utan att detta har medfört för stor prishöjning för konsumenterna.

Jag har anledning ställa frågan: Vad är det egentligen för samhällsskada, som åstadkommit genom de producent-kooperativa folkrörelsernas verksamhet? Har jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse åstadkommit något, som varit till skada för samhället under kristiden eller under den därpå följande fredstiden? Jag skulle tro, att den inte har gjort det liksom inte heller att jordbrukets sammanslutningar kan anses höra till de samhällsskadliga karteller som man vill bekämpa. Någon skillnad mellan samhällsskadliga monopol och jordbrukets sammanslutningar görs dock ingalunda i den socialliberala förkunnelsen. Där vill man sätta likhetstecken dem emellan. Man har dock kunnat märka, att ordnandet av insamlingen och förädlingen genom jordbrukets organisationer i viss mån har gått ut över mellanhandens inkomster, och på socialliberalt håll slår man vakt om mellanhanden och går till motanfall emot jordbrukets organisationer. Hur ligger ligger det då till med priserna? Jo, i allmänhet är det väl så, att jordbrukaren-producenten får ut ungefär 50 procent av vad varan kostar; det andra går bort på vägen.

På sista tiden har man börjat diskutera frågan om produkternas kvalitet, och särskilt har mjölken kommit i skottgluggen — det har varit mycket skrivers om densamma. Jag vill klart deklarerat att om mjölken icke fyller de krav, som man kan ha rätt att ställa på den från hälsovårdsmyndigheternas sida, så är det angeläget att man från både konsumenter och producenter gör allt vad man kan för att åstadkomma bästa tänkbara hygien och kvalitet. Men ett sådant resultat åstadkommes icke av sig självt och det erhålles icke heller gratis, utan åtgärder med detta syfte måste medföra en hel del omkostnader. Vi får väl se till att man hjälps åt att klara dessa problem. Jag kan inte tän-

Vid remiss av propositionen nr 233.
ka mig att någon begär, att jordbruket ensamt skall bära de kostnader det här kan bli fråga om.

I den tidningsdebatt som förekommit har den meningen framskyntat, att jordbruket inte skulle vara villigt att medverka till några förbättringar. Jag vill påpeka, att det under senare år har skett synnerligen mycket på detta område. För tio år sedan var det ytterst vanligt att våra nötkreatursbesättningar var behäftade med tbc och även med smittosam kastning. Statsmakterna gav visserligen stöd åt bekämpandet av dessa sjukdomar under många år, men någon riktig fart blev det inte förrän jordbrukets organisationer trädde till med ekonomiska bidrag och man genom en prisavvägning på mjölken fick fram en sådan differentiering, att varje jordbrukare ansåg det vara nödvändigt att fortast möjligt övergå till tbc-fri besättning. Glädjande nog kan vi nu konstatera, att sjukdomarna förekommer bara inom ett fåtal län, och jag hoppas att om några år hela vårt land skall vara fritt från dessa sjukdomar. Jag betonar, att vad som gjorts på detta område är en insats av jordbrukets organisationer.

Vad kvalitetsbedömningen och kvalitetsbelöningen av mjölk beträffar gäller från maj månad 1950 vissa regler. Det har redan tidigare redogjorts för den saken, varför jag inte skall gå in på den. Jag vill bara nämna, att det nu i allmänhet görs avdrag vid mejerierna på upp till 2,4 öre per kg mjölk som kommer i sämsta klass jämfört med dem som kommer i klass 1. För mejerier inom Mjölcentralens område är avdraget 3,8 öre och man överväger att höja avdraget betydligt. Det finns mejerier som tillämpar avdrag på mellan 5 och 6 öre per kg mjölk.

Jag tillåter mig säga, att man i någon mån överdriver i det resonemang som förs om mjölken. Jag har här en bild, som varit införd i en stockholmstidning, och denna är verkligen inte vi-

Vid remiss av propositionen nr 233.

dare rekommendabel. Man ser en pojke som dricker ett glas mjölk och sedan torkar sig om munnen med ett papper, som är hämtat från ett i sammanhanget inte särskilt smakligt ställe. Jag tycker att detta är en väl långt driven journalistik. Och i vilket organ finns då denna bild? Jo, i Waldemar Svenssons liv- och husorgan, där han brukar föra fram sin jordbrukspolitik. Var och en får ju tala för sig, men jag hoppas att Sveriges jordbrukare observerar denna samhörighet.

Vad sedan gäller jordbrukets priser i allmänhet har man krävt att dessa skall sänkas och har hävdad att det finns stora möjligheter till en sänkning. Ja, det kan nog vara rätt, men det är angeläget att prissänkningar på jordbrukets produkter i den mån de genomförs får slå igenom i konsumentledet. Med den erfarenhet vi har är det mycket som talar för att vi ännu inte har anledning att avveckla pris-kontrollen. Jag tror att den har en uppgift att fylla inte bara på detta område utan även på andra områden.

När man emellertid talar om att jordbruket skall sänka sina priser får man tänka på att detta endast kan åvägabringas under den förutsättningen att priserna faller på de produkter, som jordbruket vill köpa. Jordbrukets kostnader ligger till 40 procent på byggnader och förnödenheter, och kan industrien sänka sina kostnader och sälja varorna billigare till jordbruket, så kan jordbruket också sänka sina priser till gagn för konsumenterna.

Ett av de villkor, som ingick i 1947 års överenskommelse, var en viss rationalisering av jordbruket. Denna pågår t. o. m. i snabbare takt än man då räknade med, och mycket av rationaliseringsvinsterna har kommit konsumenterna till godo. Jag skulle tro att ingen vill gå så långt i varuförsäljande att han gör gällande, att jordbrukarnas arbetslöner inte skulle få stiga i samma takt som andra grupper och

att man i kalkylen skulle räkna med lägre priser på jordbrukets produkter än vad som är berättigat.

Detta var, herr talman, några reflexioner över vad som har hänt sedan riksdagen var samlad sist. Jag har ansett det vara ganska nödvändigt att försöka bedöma de ting i utvecklingen, som givit upphov till meningsmotsättningar, så sakligt som möjligt. Men det är samtidigt nödvändigt att man skärper uppmärksamheten mot den politiska taktik, som i dessa dagar försöker att finna former för angrepp mot jordbruket.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle: Herr talman! Låt mig först ta upp ett par rent personliga saker.

Jordbruksministern påstod att jag i våras — han menade väl i remissdebatten i vintras — skulle ha sagt, att jag inte vidare ville ha någonting med jordbrukskalkylen att göra. Går det inte an, herr jordbruksminister, att någon gång referera en motståndare riktigt? Jag sade nämligen då: »Jag skall i fortsättningen med samma intresse som hittills ta del av dessa beräkningar, men de måste betraktas som ett bedömningsmaterial vid sidan av andra kända ekonomiska förhållanden, och statsmakternas handlande kan inte på ett för hela vår samhällsekonomi väsentligt område få bli ett automatiskt och ofrånkomligt resultat av en räkneoperation.» Det är någonting helt annat än vad jordbruksministern nu lägger i munnen på mig. Det är tydligen taktik på det hållet att alltid felreferera en motståndare och sedan kritisera honom på grundval av detta felreferat.

Sedan talade jordbruksministern om vad jag har för liv- och husorgan i pressen, och det skulle väl i detta fall

Vid remiss av propositionen nr 233.

vara Expressen. Jordbruksministern hoppades att jordbrukarna skulle observera detta. Ja, det gör de nog, ty det skriver ju bondeförbundetidningarna om en eller två gånger i veckan, plus Jordbrukarnas föreningsblad och RLF-bladet. Nu är jag mer eller mindre regelbunden medarbetare i ungefär 25 tidningar i detta land. Dessutom har jag en egen tidskrift sedan 25 år tillbaka. Beträffande allt som skrivs i en tidning tar jag endast själv ansvar för den som jag själv äger och redigerar, men det nämns aldrig i bondeförbundspressen, eller i varje fall ytterst sällan.

Sedan säger jordbruksministern, att nu vill man anmäla att man inte vill vara med och ge stöd åt jordbruket längre. Vem har sagt det? Har jag sagt det, har professor Ohlin sagt det eller har någon annan folkpartist i denna riksdag sagt det? Det är ju inte sanning, det är inte riktigt, det är i hög grad oriktigt att påstå någonting sådant. Vi har ju sagt gång på gång, att vi håller fast vid grundprincipen i 1947 års beslut, att jordbrukarna skall ha en med andra folkgrupper reellt sett likvärdig standard, men vad vi går emot är det missbruk av denna princip, som gör att en del större företagare i skydd av allt prat om lantarbetare och småbrukare orättvist gynnas, och gynnas framför allt av herr Norup.

Herr Norup berörde herr Königsons artikel i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning och påstod att det inte går till på det sättet att herr Liedberg och herr Norup gör upp. Ja, det kan ju hända att herr Königson hade tagit en aning enkelt på den punkten, men han hade kanske observerat att jordbruksnämnden inte gick med på grispremier före den 1 januari; det var herrar Liedberg och Norup som gjorde upp den saken utan jordbruksnämnden. Ej heller gick jordbruksnämnden, om jag är rätt underrättad, med på de sista tre ören på brödsäden, som man har lagt på. Ja, då finns det ju, herr jord-

bruksminister, tendenser i dessa uppgörelser, som ger rätt bra täckning för herr Königsons påstående.

Vidare är jordbruksministern förvånad över att jag påtalar det låga kornpriset, och så säger han, att det höga vetepriset, ja, det är ju bestämt. Javisst, det är bestämt — av jordbruksministern tack vare en fullmakt in blanco från riksdagen, men det är väl inte någon ursäkt för jordbruksministern. Om detta pris är felsatt kan alla andra säga, att det där gjorde herr Norup, men herr Norup kan väl inte skylla på herr Norup och på det sättet komma ifrån ansvaret.

Det är alldeles riktigt att jag har påtalat denna kolossala prisdifferens. Vi har tidigare sagt att vi skulle ha hyggliga foderpriser, men när vi har kritiserat de alltför höga spannmålspriserna, har man svarat ifrån bondeförbundets sida: Tänk på de mellansvenska odlarna av fodersäd! För deras skull är det väl ändå inte ur vägen att man håller spannmålspriserna uppe! Och nu har herr Norup manipulerat med priserna så, att de mellansvenska odlarna har mellan 20 och 25 öre per kg för sin fodersäd, medan vetet fortfarande står statogaranterat i nära 50 öre. Man kan väl ha intresse av rimliga foderpriser och samtidigt ha intresse av rimliga prisrelationer.

Vidare sade ju herr jordbruksministern själv, att han också anser att kornpriset är för lågt, men det priset har ju herr Norup själv ordnat.

Herr STÅHL (fp): Herr talman! Med anledning av att presidiet tydligen har tänkt att få slut på denna debatt i kväll skall jag begränsa mig till endast två avsnitt av vad jag ursprungligen hade tänkt säga. Jag skall göra det så kortfattat som det någonsin är möjligt. För det första vill jag göra några reflexioner kring försvarsfrågan — inte kring fjärde huvudtiteln som vi ju inte kan diskutera i dag — och för det andra vill jag

Vid remiss av propositionen nr 233.

säga något angående hyrespolitiken bl. a. i anslutning till vad socialministern sagt här tidigare i kväll.

Låt mig, herr talman, beträffande försvarsdiskussionen mellan herr statsministern och herr Ohlin tidigare i dag påpeka, att den kostnadsram, som där diskuterades, nämligen de 800 miljoner kronor, som jag talade om vid 1951 års försvarsdebatt, i huvudtiteln för budgetåret 1947/48 motsvarades av en summa av 736 miljoner kronor. Om statsministern hade velat försäkra sig om att få fram den verkliga kostnadsramen, hade väl ändå det riktiga varit att, som vi alla får göra när vi vill ha reda på en faktisk kostnad, gå till budgetutfallet. Jag tillåter mig påpeka, att för det året var budgetutfallet icke 800 miljoner utan 878 miljoner. För närmast föregående budgetår var budgetutfallet 798 miljoner. Om man därtill lägger pensionskostnaderna, kommer man upp till i runt tal 850 miljoner. Den siffra, som statsministern då angav, var alltså för låg. Herr Ohlin har naturligtvis rätt i att det är den risken med sådana schematiska siffror, att vi får siffror på bordet inte minst i samband med huvudtitlarna, som är för låga. Därför måste man gå till budgetutfalls-siffrorna.

Vad därefter gäller andelen av nationalinkomsten, var den för det närmast föregående året 19,6 procent och för året dessförinnan 23,3 procent. För ett ännu tidigare år var motsvarande siffra 25,7. Om statsministern verkligen hade velat ange en andelssiffra, måste man nog konstatera, att siffran 800 miljoner även ur den synpunkten var så låg att den inte var rättvisande. Jag beskyller givetvis inte, liksom inte heller herr Ohlin gjorde, statsministern för att medvetet ha lämnat oriktiga siffror. Men siffran 800 miljoner har tyvärr kommit att vilseleda den allmänna opinionen beträffande försvarets verkliga kostnader. Den låg under det år, för vilket statsministern använde siffran, i verk-

ligheten på något omkring 950 miljoner. Sedan steg försvarsutgifterna i så hastig takt, att Nothinutredningen blev urståndsatt att över huvud taget arbeta vidare med den premisse, som var given i statsministerns diktamen.

Jag skall, herr talman, inte fördjupa mig ytterligare i diskussionen på denna punkt. Jag har bara velat påvisa, att man, när man laborerar med försvarskostnaderna, icke kan hålla sig till huvudtitlarnas siffror utan måste gå till budgetutfallen. Det är, som statsministern vet bättre än någon annan, omöjligt att exakt förutsäga hur stora kostnaderna blir, beroende på prisstegringar och sådant på utlagda beställningar. Men därför måste man som sagt också hålla sig till budgetutfallen.

Jag skall naturligtvis inte diskutera den nya fjärde huvudtiteln som ännu inte lagts fram; jag varken vill eller kan göra det. Men eftersom vi väl alla är ense om, både regeringen och oppositionen, att det är av stort intresse inte bara för riksdagen utan även för landet att i fortsättningen få samma demokratiska anslutning till de försvarsbeslut som riksdagen fattar, som hittills varit fallet, vill jag gärna redan på detta tidiga stadium uttala ett par synpunkter på tillämpningen av den anskaffningsplan beträffande armémateriel och dess konsekvenser, som jag diskuterade vid remissdebatten i januari.

Jag hade då tillfälle att påpeka för försvarsministern, att om man skulle fullfölja kostnadsramen sådan den var uppdragen då, skulle det, inte det första året men senare, leda till ett betänkligt urgröpande av flygvapnets medelstilleddning. Jag kan nämna några siffror för att ge belägg härför. För budgetåret 1953/54 skulle materielkvoten bli 350 miljoner, vilket i stort sett är tillfredsställande. För budgetåret 1954/55 skulle kvoten sjunka med 10 miljoner till 340 miljoner, för 1955/56 skulle den sjunka till 308 miljoner och för budgetåret 1956/57 till 271 miljoner. Sedan kom-

mer siffran att bli ännu lägre, 251 miljoner, men jag skall inte gå längre fram i tiden.

Nu är det ju känt att statsutskottet i våras gjorde en skrivning, som riksdagen sedan godkände och som medger rörlighet inom den totala kostnadsramen. Jag vill på detta tidiga stadium hemställa till försvarsministern att i ena eller andra formen — jag skall inte i kväll med hänsyn till den framskridna tiden diskutera formen; det gjorde jag i våras och har alltså därvidlag redan deklarerat min uppfattning — använda den rörlighet som vi har inom ramen till att göra en sådan kostnadsavvägning, att den ger de olika försvarsgrenarna en sådan andel av den gemensamma summan, att ingen av dem försätts i ett hotfullt läge.

Jag erkänner gärna att jag för min del är bekymrad för flygvapnets utveckling. Jag skulle på den punkten gärna vilja uttala den förhoppningen, att försvarsministern skall ge den kommande budgeten en sådan utformning, att vi icke behöver riskera en nedskärning av flygvapnet av sådan omfattning, att stora delar av landet kommer att bli utan flygförsvar. Jag har sagt tidigare, och jag upprepar, att inte minst när det gäller det psykologiska försvarsläget, som nu är aktuellt, är det ytterligt viktigt, att vi kan upprätthålla ett periferiförsvar. För att kunna det krävs det ett flygvapen som är så effektivt som möjligt. Detta måste alltså ske, även om det skulle gå ut över vissa andra delar av försvaret. Jag är medveten härom, men vi får inte dra oss för sådana konsekvenser.

Jag skall i kväll med hänsyn till tiden inte diskutera avvägningen i det ena eller andra fallet. För min del vågar jag säga, att om vi får ett sådant försvarsförslag på bordet, kommer det att innebära en annan avvägning än den som framförts i samband med tioårsplanen för arméns materielanskaffning. Men jag skall inte ta upp någon strid

Vid remiss av propositionen nr 233.

om ord, ifall försvarsministern är känslig på den punkten. Huvudsaken är, att vi får ett försvar, avvägt ungefär på det sätt som jag här i korthet antytt och så utformat, att det finns möjligheter till allmän demokratisk anslutning.

Därmed skall jag lämna försvaret och be att få säga några ord om den bostadsregleringsdebatt, som har blossat upp under hösten.

Socialministern ställer sig nästan vid varje bostadspolitiskt inlägg som han gör här i kammaren denna fråga: »Har den socialdemokratiska bostadspolitiken misslyckats eller lyckats?» Socialministern svarar alltid med att tala om, hur oerhört mycket vi har byggt, och menar att vi alltså lyckats på ett strålande sätt. För min del har jag tillåtit mig besvara frågan förut, och jag upprepar det i kväll, att det beror helt på ur vilken synpunkt man ser saken. Ur deras synpunkt, som får flytta in i nya och fina och subventionerade lägenheter, är det hela naturligtvis mycket lyckat. Men annorlunda blir det för t. ex. en person i min bekantskapskrets, som är byggnadsträarbetare och varit med att bygga flera nya fastigheter och har goda inkomster och gärna skulle vilja komma in i ett sådant hus men icke kan få det, därför att han inte har plats tillräckligt långt fram i kön av sökande. För honom ter det sig naturligtvis i hög grad misslyckat, i synnerhet som han mer än väl vet att han själv får vara med och betala ganska betydande subventioner till dessa bostäder. Går jag slutligen, herr Sträng, till de helt bostadslösa, är det väl begripligt, att de inte kan finna denna bostadspolitik så värst lyckad.

Jag är förvånad över att socialministern vid varje bostadspolitisk diskussion här praktiskt taget glömmer bort den tyvärr växande kön av bostadslösa. Svenska Morgonbladet sade i morse: »När riksdagen i dag under höstriksdagens remissdebatt berör icke blott det ekonomiska läget utan det allmänna

Vid remiss av propositionen nr 233.

läget i stort, skulle det förvisso inte skada, om man något berörde också de bostadslösa stora problem.» Jag tror att detta återspeglar tänkesätten i mycket vida kretsar.

Hur förhåller det sig nu med antalet bostadslösa? Enligt vad jag har mig bekant har bostadsstyrelsen nyligen gjort en ny rundfråga i detta trista ämne. Den är inte bearbetad än såvitt jag vet, men så mycket är klart, att trots den stora tillväxten av bostäder, herr socialminister, har antalet bostadslösa i landet ökat med i varje fall 10 000 bostadssökande, bakom vilka väl i regel står familjer. Detta är den dystra och bittra sanningen. Jag har då verkligen litet svårt att förstå, att bostadspolitiken i sin helhet — jag talar alltså inte enbart om nybyggandet utan även om hyrespolitik och annat — skulle vara lyckad. Då skulle vi icke tolv år efter hyresregleringens införande ha behövt genomföra ett system för tilldelning av bostäder med inskränkt utrymme. Vi har tvingats att inskränka utrymmet av hänsyn till det stora antalet bostadslösa. Herr Sträng vet lika bra som jag, att jag har varit med om detta och står för det. Det var nödvändigt och riktigt. Men varför var det nödvändigt? Därför att vi hade försatts i ett läge, där vi har 60 000—70 000 bostadssökande, som icke kan få bostad. När vi tvingats till sådana åtgärder, kan man inte gärna helt instämma i lovsången om vår lyckade bostadspolitik.

Den nu genomförda frivilliga ordningen kallas bostadsransonering, ett misslyckat uttryck, som jag har försökt rätta till förut, ty det har funnits bostadsransonering under hela bostadsbristens tid, speciellt under de sista åren, och enda skillnaden är att man nu har fått något så när enhetliga normer och rättvisa i tilldelningen. När vi nu fått denna ordning och när fastighetsägarna visat, jag vågar säga, den sociala inriktning som de gjorde, när de gick med på denna frivilliga uppgörelse,

då hade det också varit riktigt, att regeringen på ett tidigt stadium hade ingripit och rättat till de värsta av de svåra missuppfattningar, som spred sig i höstas om innebörden i denna uppgörelse. Nu har bland allmänheten spritt sig den uppfattningen, att även bostadsförmedlingarna skall tillämpa det system som vi i våras kom överens om. Men både kommittébetänkandet och, såvitt jag har kunnat läsa riktigt, propositionen innebär ju att bostadsförmedlingarna är oberörda av uppgörelsen, detta helt enkelt därför att de laborerar med ett annat fastighetsbestånd, som redan i långa stycken måst förvandlas till barnrikehus på grund av att det inte har funnits plats för barnfamiljerna på andra ställen. Vi gjorde uppgörelsen sådan den blev och fastighetsägarna åtog sig att hjälpa till, därför att man ville placera fler barnfamiljer även i det gamla beståndet. Om nu överenskommelsen kan tillämpas på detta sätt, skulle det finnas möjlighet att åstadkomma en riktigare och mer lycklig sammansättning av hyresgästklientelet i de nybyggda fastigheterna, så att infödda fastigheter behövde bli några barnrikehus. För oss allesammans, som arbetat med denna sak, har sålunda utgångspunkten varit — och det står klart utsagt i betänkandet — att bostadsförmedlingarna icke skulle beröras av uppgörelsen.

Varför tiger då regeringen på denna punkt? Är det inte beklagligt att regeringen låter en sådan allvarlig missuppfattning, som har spritt sig i vida kretsar, fortleva och inte försöker rätta till saken? För att lugna allmänheten hade det varit önskvärt att man klarlagt sammanhanget, och det hade dessutom varit lojalt mot fastighetsägarna, sedan de gått med på denna frivilliga uppgörelse.

Jag skall inte nu fortsätta diskussionen om denna sak. Jag vill bara säga, att när herr Sträng och övriga inom regeringen sysslar med bostadspolitik, bör man icke stirra sig så blind på de

många nya fina lägenheterna, att man glömmer de bostadslösa människorna. En riktig bostadspolitik omfattar inte bara byggandet av nya lägenheter, utan också andra åtgärder som kan ge de bostadslösa tak över huvudet. Detta är ett betydligt vidsträcktare och mer svårarbetat fält än att bygga nya och fina hus.

Herr BRACONIER (h): Herr talman! Utrikespolitiken har ju inte närmare dryftats i denna debatt och det är kanske förklarligt, då utrikesministern inte är här närvarande. Jag skall inte heller utförligare uppehålla mig vid utrikespolitiska spörsmål, men jag vill helt kort erinra om ett par fundamentala sådana problem.

Utrikesministern har nyligen framhållit, att han inte kan tänka sig att vara med om en förändring av FN:s stadgar. Man kan mycket väl förstå denna tankegång. När FN tillkom, ansåg t. ex. Norge att vetorätten var ett skydd för de små staterna. Emellertid har utrikesministern många gånger betonat Achesonplanens fördelar, i det att denna skulle ge vidsträcktare kompetens åt FN:s generalförsamling. Å ena sidan vill alltså utrikesministern inte att det skall ske någon revision av FN:s stadgar. Å andra sidan framhåller han att generalförsamlingen måste få större möjligheter att ge rekommendationer i betydelsefulla frågor, vilket ju måste innebära en viss förändring av hela FN-systemet. Det skulle vara intressant att vid ett senare tillfälle få veta, hur utrikesministern egentligen ser på denna sak.

Det är ingen tvekan om att Raoul Wallenbergs försvinnande alltjämt är en aktuell fråga för det svenska folket, och man har ju hyst förhoppningar om att de förändringar, som man tyckt sig spåra i Sovjetunionen, skulle öka chanserna att få reda på hans öde. Jag vill — även om jag tror att allt göres vad som kan göras på denna punkt — uttrycka

Vid remiss av propositionen nr 233.

den förhoppningen, att utrikesdepartementet inte underlåter något för att efterforska det öde som har vederfarits Raoul Wallenberg.

Herr Dickson har frågat statsministern vad socialismen är, och statsministern har svarat genom att hänvisa till den socialdemokratiska regeringspolitiken, som förts under de sista 20 åren. Statsministern är ju mycket intresserad av ideologiska diskussioner, och förra gången denna fråga diskuterades i kammaren, hänvisade han till två skrifter som behandlar socialismens problem. Den ena var den som skrivits av Karleby och den andra var, om jag inte minns fel, den som senast har författats av Ernst Wigforss. Men det är väl ändå så, herr statsminister, att av de 20 årens regeringspolitik, varunder ju socialdemokratien inte har haft möjlighet att förverkliga de socialistiska målsättningarna, framgår inte hur långt man kan gå i statsingripanden utan att friheten kommer i fara. För den, som har följt den diskussion, som har uppstått bland socialdemokraterna själva i anledning av Wigforss' senaste bok, är det uppenbart att man inte kan hänvisa till den förda politiken såsom ett svar till herr Dickson, när han frågar vad socialismen är. Frågan om förhållandet mellan statsingripandena och frihetsbegreppet är ändå ett ganska väsentligt problem. Kan t. ex. organisationerna bevara sin frihet, om det sker mycket kraftiga statsingripanden på olika områden? En av socialismens främste teoretiker, Gunnar Myrdal, har ju i en av sina skrifter förklarat, att socialismen med naturnödvändighet leder till en planhushållning, till, såsom han uttrycker det, en dirigering av produktion och konsumtion. Det måste därför i varje fall för en demokratisk socialism vara ett stort problem, hur kraftiga statsingripanden som skall kunna ske utan att friheten kommer i fara.

En hänvisning till den förda social-

Vid remiss av propositionen nr 233.

demokratiska regeringspolitiken, som har inneburit att socialdemokratien ibland har måst stödja sig på borgerliga partier, kan sålunda inte utgöra något svar på frågan vart socialismen leder, om man drar ut konsekvenserna av vad som säges i det socialdemokratiska partiprogrammet. Jag tror att man på den punkten har all anledning att utgå ifrån den myrdalska analysen och säga, att även den andliga friheten är hotad den dag man fullföljer denna socialistiska tankegång. Med hänsyn till detta finner jag herr Dicksons fråga i hög grad berättigad.

När statsministern skulle göra jämförelser mellan förhållandena i vårt land och Västtyskland pekar han på att Västtyskland upptagit en miljon flyktingar, vilket gav landet den favören att man kunde få låga löner. Jag kan emellertid inte komma ifrån att nackdelarna måste överväga för Västtyskland, när man måste härbärgera en miljon flyktingar. Oaktat detta kunde man under en friare ekonomi prestera det häpnadsväckande resultat som man uppvisat. Så vitt jag kunnat följa den tyska socialdemokratiens utveckling har jag det intrycket, att segern för de borgerliga partierna fört med sig, att de tyska socialdemokraterna funnit, att man kanske alltför mycket överbetonat de socialistiska idéerna och att det funnits skäl att slå vakt om en friare linje.

Beträffande resonemanget om flyktingarna tycker jag nog, att det var något lättsinnigt av statsministern när han förnekade, att man i länder som fört en helt annan politik än vårt land nått utomordentligt goda resultat.

Herr Fast, som jag har en mycket stor aktning för, sade att vi i vårt land har nått en så hög standard och att detta skulle bevisa att den förda politiken i allt varit lyckosam. Det är givet att alla partier varit ense om mycket i denna politik. Utgångspunkten för politiken var emellertid en ganska hög standard.

Redan år 1939 förklarade en socialdemokratisk tidning, att vårt land hade den högsta levnadsstandarden i världen. Hur skall man med den utgångspunkten kunna bevisa, att den politik som under de senare åren förts i vårt land varit särskilt lyckosam? Man har nått väl så goda resultat med en helt annan politik i andra länder. Den jämförelse herr Fast gjorde kan inte bevisa, att socialdemokratiens regleringsmetoder i detta land varit särskilt lyckosamma. När det gällde bostadsfrågan utgick man en gång ifrån — i varje fall gjorde generaldirektör Alf Johansson det — att den skulle kunna lösas ganska snart. Att man inte lyckats därmed kan bero på många faktorer. Inte ens socialdemokratien vill väl påstå, att den förda regleringspolitiken motsvarat de mål, som man uppställde i 27-punktsprogrammet. Med hänsyn till standarden i en rad andra länder, där socialdemokraterna inte haft hand om politiken, finns det inga möjligheter att bevisa, att den socialistiska politiken i detta land har varit orsaken till vår höga levnadsstandard. Jag vågar påstå att det varit de fria krafternas insatser — i väsentlig grad det enskilda näringslivet, företagare, tjänstemän och arbetare — som varit av väsentlig betydelse i detta fall.

Herr FAST (s) kort genmäle: Herr talman! Herr Braconier, som här uppträder på det försynta sätt som är säreget för honom, gjorde sig kanske ändå skyldig till ett litet missförstånd. Jag har för egen del inte gjort några jämförelser annat än i stort sett och har inte i detta sammanhang nämnt något speciellt land.

Om man vill bevisa, att vi i vårt land inte har gjort de framsteg, som jag angav i mitt anförande, var det emellertid kanske olyckligt att taga just Västtyskland som jämförelse. Det är icke tu tal om att man där lyckats åstadkomma åtskilligt, som är beundransvärt, men herr

Braconier kan väl ändå inte förmena, att de västtyska arbetarnas ställning är likvärdig med de svenska arbetarnas. Det vore ganska orimligt att tänka sig att så vore fallet med hänsyn till allt vad det folket fått gå igenom. Om man gör jämförelser, måste man också göra dem riktiga.

Här har tidigare i dag gjorts andra jämförelser. Man har sagt, att där och där har levnadsstandarden ökat så och så mycket. Men vad har utgångspunkten varit i de fallen? Jo, det har varit en oändligt mycket lägre standard än vår, men utgår man från ungefär den nivå, som Sverige haft sedan ganska länge, är det icke möjligt att stegringen i procent blir lika stor som i länder med en annan och väsentligt lägre utgångspunkt.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle: Herr talman! Det är uppenbart, att utgångspunkterna varit olika, men man måste väl ändå säga sig, att i Västtyskland, som redan tidigare drabbats av en så stor katastrof, måste en belastning av flera miljoner flyktingar ställa ekonomin inför oerhörda påfrestningar. Att då lyckas såsom man gjort med en friare ekonomi, vilken såvitt jag vet vunnit vissa sympatier även bland socialdemokraterna, måste sägas innebära en triumf för denna. Man kan också som exempel ta Schweiz. Där har utgångspunkten inte varit så olika den svenska, och där har man ändå lyckats ganska bra.

Man får inte glömma att vi här i landet haft en penningvärdesförsämring som mycket hårt drabbat vissa folkgrupper, även om man kan säga att det stora flertalet medborgare fått sin standard höjd. En sådan sak måste också tagas med i bilden, när man bedömer den förda politiken.

Herr KOLLBERG (fp): Herr talman! Jag skall följa talmannens uppmaning och med hänsyn till den sena timmen fatta mig så kort som möjligt.

Vid remiss av propositionen nr 233.

Man skall ju ta vara på de minsta glädjeämnen, och för all del, visst måste man räkna den proposition som finansministern lagt fram och som står först på dagens föredragningslista — propositionen om sloandet av vissa inskränkningar i rätten att nedskryva varulager — som ett glädjeämne som man får vara tacksam för, även om åtgärden är alldeles självklar och glädjen stannar inom mycket måttliga gränser. Vi är dock inte precis bortskämda med att en gång gjorda inskränkningar i rörelsefriheten inom näringslivet tas bort eller upphävs, de må ha annonserats som hur tillfälliga som helst.

Glädjen kan i alla fall inte skymma bort det faktum, att vi tio år efter krigets slut fortfarande har kvar åtskilligt av det, som tillskapades under krigs- och krisåren men som knappast hör hemma i en situation, som finansministern under återopande av konjunkturinstitutet betecknat som en stabil högkonjunktur.

Det är ju ganska märkligt, att debatten fortfarande måste koncentreras kring negativa åtgärder, priskontroll, byggnadsreglering, inskränkningar i den fria avskrivningsrätten m. m. Sedan någon tid tillbaka är det ju ingen som på allvar vill göra gällande, att det föreligger några överväldigande skäl till att behålla en hel del av krisårens regleringsekonomi. Vi har den ändå i hög grad kvar, och dess anda och tänkesätt lever oförtrutet vidare.

Ären går och risken för att vi definitivt skall fastna i ett förlegat regleringstänkande är överhängande. Vi skall inte tro att vi någonsin kommer in i ett så idealiskt tillstånd, att krisregleringarna liksom faller bort av sig själva. Det gör de inte. Skall de bort så fordras det att någon har viljan att ta bort dem och verkligen anstränger sig för att det skall ske. Eftersom finansministern är här i kammaren skulle jag vilja fråga, om han ändå inte vill tänka på den saken.

Jag skall inte nu traggla igenom hela

Vid remiss av propositionen nr 233.

efterkrigskapitlet, men det är ändå viktigt att slå fast, att som ett arv från denna tid har staten med rätta på näringslivets område kommit att framstå som de negativa åtgärdernas institution. Jag tror att vi litet till mans genom allt krisbekämpande glömt bort, att det också finns positiva vägar att gå, och att uppmuntran och stimulans kan vara väl så effektiva medel som förbud och tvång.

Tiden tillåter inte att jag närmare går in på någon motivering men jag vill understryka, att det jag har att säga inte alls betyder och inte får betyda att man släpper av allt ansvar för utvecklingen. Vi vill fortfarande ha en aktiv statsmakt, men en statsmakt som i sin aktivitet går fram efter positiva, uppbyggande och uppmuntrande linjer. Vi vill inte ha en negativ statsmakt, som ständigt ingriper i näringslivet med förbud. Det är därför nedslående att konstatera, att efterkrigstidens negativa förbudstänkande ingalunda är slut utan kommer fram så fort det gäller ett enda litet steg mot större frihet.

Man kan som exempel nämna debatterna om priskontrollens vara eller icke vara. Här har i alla år omvitnats såväl av kommittéer, utredningar av olika slag, och vetenskapsmän som av priskontrollnämnden själv, att statlig priskontroll är och förblir ett synnerligen diskutabelt instrument för prisbildning, som inte hör normala ekonomiska tider till. Ändå har vi kvar en del av priskontrollen, och det kan inte bara bero på att priskontrollnämnden själv vill motivera sin fortsatta existens. Här och där i debatten hittar man alltjämt argument och uppfattningar, som man trodde var borta för länge sedan. Även i ett så sansat organ som LO:s egen tidskrift Fackföreningsrörelsen återfinner man en tanke från den tid, då priskontrollen stod på höjden av sin makt, nämligen den, att dess ofullkomliga inverkan på prisbildningen beror inte på regleringen som sådan utan på att denna icke är tillräckligt hård. Vi skall allt-

så inte ha mindre utan mera priskontroll enligt den artikelförfattaren.

Vad regeringen själv beträffar får man kanske sätta ett frågetecken beträffande dess inställning. När handelsministern i ett tal under oktober uppehöll sig vid den som han ansåg dåliga takten i prissänkningarna, lär han ha uttryckt sig på det diplomatiska sättet, att trögheten i prissänkningarna lett till att »många» anser, att priskontrollen, som tillkom för att bemästra situationen i ett utpräglat krisläge, har en viktig uppgift att fylla även i mera normala tider. Bland dessa »många» får vi tydligen räkna en interpellant här i kammaren, som för någon tid sedan gjorde gällande, att priskontrollen var den enda egentliga garantien mot »en oskälig uppskörtning» av den stora massan av landets löntagare.

Ett annat exempel på en krisreglering, som överlevt sig själv, är byggnadsregleringen. Jag tog med stort intresse del av socialministerns anförande rörande denna. Under kriget lärde jag mig uppskatta herr Sträng som en mycket handlingskraftig folkhushållningsminister, och jag var så optimistisk att jag hoppades, att den nuvarande socialministern skulle visa sig lika handlingskraftig och helt enkelt förklara, att byggnadsregleringen kunde upphävas och ersättas med något enkelt förfarande i fråga om de problem, som behöver lösas i detta sammanhang. På den punkten blev det nu inte något uppmuntrande uttalande, men jag är fortfarande optimist och litar på socialministerns goda vilja.

Byggnadsregleringen leder nu till att medan fyllandet av behoven på en del områden egentligen inte vållar några svårigheter alls, så är handels behov fortfarande eftersatta, något som är betänkligt mot bakgrunden av de rationaliseringssträvanden, som syftar till att få ner distributionskostnaderna.

Detta var bara några exempel på vad jag kallar negativa statliga åtgärder, som

Vid remiss av propositionen nr 233.

innebär att staten inte stannar vid att skapa vissa allmänna förutsättningar och regler utan kliver in i det ekonomiska livet som dirigent med vidsträckt befogenheter att leda de enskilda fordonen dit det för tillfället synes lämpligt. Hur man än betraktar problemen kommer man inte ifrån att statens strävan i stort sett innefattar en långt gående centralisering och att dess hållning gentemot näringslivet innebär ett slags misstroendefyllt förmynderskap, hur välmenande det än är.

Herr talman! Det är inte min mening att uppehålla mig så mycket vid vad som varit. Vad jag velat säga siktar främst på framtiden. Jag tror det skulle vara till gagn för landet om man i större utsträckning än som nu sker tog till vara de positiva lösningar som dock finns på de flesta problem.

Det skulle säkert rent psykologiskt sett ha en gynnsam effekt för hela landet om den långa raden av negativa åtgärder mot näringslivet brötes ytterligare av en eller annan positiv åtgärd i samma anda som den som föreslås i proposition nr 233 och som jag inledningsvis betecknade som dagens glädjämne.

Vore det inte också på sin plats att regeringen mer än nu positivt framhävde, att även en företagare gör synnerligen viktiga insatser i samhällslivet och att själva grunden till vårt välstånd ligger i näringslivets utvecklingsmöjligheter. Är det inte över huvud taget dags att vi på allvar rensar upp bland alla kvarlevorna från kristiden — både i praktiska åtgärder och framför allt i tänkesätt? Men god vilja kommer inte gärna ur den nu alltmer rofasta övertygelsen, att vad staten en gång med tvång eller övertalning fått grepp om släpper den aldrig. Det kan inte komma någon god vilja av att stora grupper enskilda medborgare får den uppfattningen, att statens utfästelser om vissa åtgärders tillfällighet inte är allvarligt menade.

Ett aktuellt exempel på en sådan s. k. tillfällig åtgärd utgör den inskränkning i den fria avskrivningsrätten som vi alltjämt har och som nu av en statlig kommitté framlägges som ett lagförslag om förlängning. Denna inskränkning får nog skiljas från bestämmelserna om lagervärdering, som i dagens proposition föreslås slojade. I den proposition där inskränkningen i den fria avskrivningsrätten en gång föreslogs förklarades den avse »tillfälliga bestämmelser, avsedda att gälla under samma tid som bestämmelserna om investeringsavgift och varulagervärdering» — alltså under samma tid som de bestämmelser som i den föreliggande propositionen föreslås slojade.

Förslaget i och för sig väckte givetvis betänkligheter, men i debatten upprepades av finansministern, att det rörde sig om en tillfällig åtgärd. Nu synes emellertid en förlängning vara att vänta. Detta skulle rimma rätt illa med den utlovade tillfälligheten. Men det är inte bara detta förhållande som är betänkligt. Inskränkningen i den fria avskrivningsrätten rubbar avvägningen av skattebördans fördelning, eftersom kompenserande ändringar i beskattningsreglerna nu inte gjorts. Näringslivet berövas vidare ett mycket viktigt instrument till konsolidering, och samtidigt hindras framför allt rationaliseringsfrämjande åtgärder som kan stärka landets konkurrenskraft inför ett eventuellt konjunkturomslag.

Bibehållandet av inskränkningarna i den fria avskrivningsrätten är alltså inte bara ett exempel på statlig negativism i den meningen, att man oinskränkt värderar ner sitt lager av utfästelser. Här berövas också näringslivet det positiva stöd som det ekonomiska läget kan motivera.

Det är under sådana förhållanden — det vill jag till slut framhålla, herr talman — inte alltid så lätt för näringslivet att svara mot de mycket stora förväntningar och höga krav som kon-

Vid remiss av propositionen nr 233.

sumenterna med all rätt ställer på det. Här riktas t. ex. ganska häftiga och obefogade angrepp hot handeln och distributionskostnaderna, och man efterlyser rationaliseringar. Som vi alla vet arbetar för närvarande en kommitté under fru Ulla Lindström med dessa problem.

Jag har endast anledning att hälsa denna utredning med tillfredsställelse. Jag tror nämligen att den behövs för att man skall få klart för sig, att handeln inte sover utan har skött och sköter ett mycket gott rationaliseringsarbete. Inom handeln finns en hård konkurrens mellan olika företagsformer, och jag bestrider på det bestämdaste att den del av konsumtionsvaruhandeln som jag har erfarenhet av förorsakar någon eftersläpning av höga priser.

På grund av det kostnadsläge i vilket vi nu av kända skäl befinner oss är rationaliseringarna inom handeln av utomordentligt stor betydelse, och man behöver inte tvivla på att det finns en stark rationaliseringsvilja. Mycket har också utträttats för effektivisering och förbilligande av distributionen. Ännu mer skulle ha kunnat göras, men inför alla de negativa statliga åtgärderna — av vilka en del särskilt hårt drabbar handeln — har det inte alltid varit lätt för denna vilja att ta sig praktiska uttryck. Detta får man ha klart för sig innan man angriper distributionen.

Jag vill ta ett exempel. Under en lång rad av år har en stor del av handeln lidit brist på moderna lagerlokaler. Viljan att bygga dem har funnits, men de statliga tillstånden har saknats. Kredit-svårigheterna har ibland också rest hinder i vägen, och har man lyckats övervinna dem, har man hittills mött investeringsavgiften som en fördyrande faktor.

Herr talman! Om man under sådana förhållanden finner för gott att kräva ökad rationalisering, skulle det då inte vara på sin plats att i stället för dessa negativa åtgärder sätta någonting mera positivt?

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle: Herr talman! I sitt resonemang om regleringstänkandet säger herr Kollberg att det även har väckts en interpellation här i riksdagen, där interpellanten tydligen sitter fast i detta regleringstänkande. Eftersom den interpellanten är jag, skall jag bara be att få säga några ord.

Det är inte fråga om ett regleringstänkande, utan det är fråga om att söka få en anpassning av priserna nedåt i förhållande till den kostnadsänkning, som har skett under året. Jag kan försäkra kammaren, att varken jag eller någon annan av dem som sysslat med dessa saker eftersträvar någon reglering eller någon priskontroll för dess egen skull. Vi har sett under året, att trots att man har släppt på priskontrollen på åtskilliga områden har det inte skett någon prisreducering. Man har från det håll herr Kollberg representerar alltid skyllet på priskontrollen för att det icke har skett prissänkningar. När priskontrollen har släppts på en del områden, har man rätt att fråga om inte detta också borde medföra att det på dessa områden skulle ske de prissänkningar man tidigare påstått priskontrollen vara ett hinder för.

Jag har inte väntat mig något annat svar från de intressen som herr Kollberg representerar. Jag skulle närmast bli betänksam om herr Kollberg och jag i denna fråga skulle ha samma uppfattning. Vi vet ganska väl vad svaret blir från detta håll, och det är inte Edert besked jag i min interpellation efterlyst. Jag vet inte om folkpartiets valframgångar har så berusat herr Kollberg, att han här har levt sig in i rollen av handelsminister och anser sig ha skyldighet att besvara en interpellation, som jag har riktat till den i varje fall nu sittande handelsministern. Jag und-

rar om det inte kunde vara rimligt att vi väntar med denna debatt tills vi får höra hur man på regeringshåll ser på de frågor jag här har riktat till handelsministern.

Herr KOLLBERG (fp) kort genmäle: Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm tyckte det vore betänkligt om han och jag på någon punkt skulle vara ense. Då skall jag tala om för herr Gustafsson att det är på en punkt vi är alldeles ense, och det är att jag inte tänker spela rollen av något slags tillförordnad handelsminister. Det var ju det han kritiserade. Den där berusningen av valframgångarna har jag litet svårt att fatta, så den kan jag inte uttala mig om.

Herr Gustafsson säger i alla fall mycket allmänt, att priserna inte har gått ned efter kostnadssänkningarna under året. Egentligen menade väl herr Gustafsson inte kostnadssänkningarna i egentlig mening, ty då ber jag få efterlysa var de varit. Men herr Gustafsson menade nog att det var produktionspriserna som hade gått ned, och det kan man ju också kalla en kostnads-sänkning.

Det är ganska svårt att här på kvällen stå och diskutera dessa saker i detalj. Jag skulle för dagen endast vilja ge herr Gustafsson ett exempel, som kammaren mycket lätt kan sätta sig in i. Det finns här i landet som alla vet konkurrerande företagsformer. Det finns den enskilda handeln och det finns andra företagsformer, som kanske herr Gustafsson har mera förtroende för. Då frågar jag herr Gustafsson: Har de företagsformer, som herr Gustafsson möjligen har mera förtroende för, generellt lägre priser än den enskilda handeln? Jag skall be att få svar på den frågan.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle: Herr talman! Jag vill erinra herr Kollberg om att det under 10 — *Andra kammarens protokoll 1953. Nr 27.*

Vid remiss av propositionen nr 233.

året har skett sänkningar dels på importpriserna, dels på fabrikantpriserna i ganska många fall. Men dessa pris-sänkningar har icke slagit igenom i handelsledet, de har icke kommit konsumenterna till godo.

Sedan frågar herr Kollberg om det finns några företag som står mig närmare än de han representerar och som skulle ha genomfört några prissänkningar. Det är väl ändå inte herr Kollberg främmande, att Kooperationen i Sverige i många avseenden har gått före då det gällt att sänka priserna. Så har även skett i vissa fall under innevarande år.

Herr ADOLFSSON (bf): Herr talman! När man lyssnat till den långa debatten i dag, är det en del saker som man speciellt har fäst sig vid. Jag vill för det första säga, att även om det har varit en del dunkla ting som berörts, har det också skett en del klarlägganden. Jag vill speciellt peka på det klarläggande uttalande herr Ohlin gjorde beträffande folkpartiets ställning till jordbruket. Jag vill tacka herr Ohlin för hans deklaration, och jag förstår efter herr Svenssons i Ljungskile anförande att det är folkpartiets fasta och raka kurs beträffande hur jordbruket skall behandlas i framtiden, som herr Ohlin deklarerade.

Även om den deklarationen i och för sig inte innebar någon större överraskning, bör den i alla fall innebära en överraskning för dem av jordbrukets väljare, som givit folkpartiet sitt stöd vid tidigare val. De bör nu ha fått blicken öppen för vilkas ärenden folkpartiet i verkligheten går. Man kan näppeligen hädanefter tala om att man inom folkpartiet speciellt för småbrukarnas talan. I dag har attacken i första hand gällt just småbrukets förnämsta inkomstkälla, nämligen mjölken. Herr Ohlin nämnde inte mjölken — den sköter Dagens Nyheter och Expressen om — men han nämnde margarinpriset,

Vid remiss av propositionen nr 233.

som han ansåg borde sänkas med kronor 1.50. Även herr Svensson i Ljungskile var inne på samma tema då han nämnde, att förhandlingsdelegationen i våras sagt att det varit önskvärt med en sänkning av smör- och margarinpriset. Visst hade det varit önskvärt, om det varit möjligt med en sådan sänkning utan att denna resulterat i en sänkning av mjölkpriset. Men om detta skett skulle förutsättningen varit, att det funnits subventionsmedel till förfogande, och sådana fanns inte och lär inte heller nu stå till förfogande i någon större utsträckning. Alltså måste en sänkning av priset i realiteten innebära en försvagning av smörets ställning och därmed sämre möjligheter att för mjölken betala ett pris som jordbruket behöver för att någorlunda kunna täcka produktionskostnaderna. Då mjölken är småbrukets förnämsta inkomstkälla är det uppenbart, vart det hela pekar hän.

Herr Ohlin hävdar vidare att det är ett livsvillkor för den svenska industrin, om den skall kunna hålla sin kostnadsnivå nere, att livsmedelsprisen blir lägre. Det är ju en ärlig bekännelse att man på den kanten fortfarande lever kvar i föreställningen att jordbruket är något som får lov att finnas till och som är bra att ha under tider av avspärrning och krig, då vi inte kan köpa livsmedel utifrån; men när handelsvägarna är öppna och när världsmarknadspriset dalar så att det ligger under vår inhemska prisnivå, då har, säger man från folkpartiets sida, jordbruket inte längre någon uppgift att fylla, då skall man söka att få livsmedel där man kan få dem billigast. Det är det gamla liberalistiska resonemang-
et som folkpartiet fortfarande förfäktar, det har vi i dag fått klart för oss.

När herr Ohlin var inne på regeringens sätt att behandla jordbruket och sade, att jordbruket var bättre ställt än andra grupper i samhället, borde herr Ohlin, som även lär vara nationalekonom, undersöka hur stor arbetsinkoms-

ten är för jordbrukarna och för andra samhällsgrupper. Där har man en mätare på bärigheten hos jordbruket och på lönsamheten av de arbetsinsatser som utföres.

Mjölken har ju också diskuterats i dagens debatt, och den har varit ett mycket omdebatterat ämne i en del av stockholmspressen under den sista tiden. Jag måste starkt reagera emot de överdrivna angrepp, som där har kommit fram. Svensk mejerihantering står i dag i en klass som kanske är högst i världen. Jordbrukare från andra länder, som besöker vårt land, konstaterar att så är fallet. Därmed är inte sagt att det inte finns något ytterligare att göra, och jag vet att det inom den svenska mejerihanteringen oförtrutet arbetas på att förbättra kvaliteten på mjölken ännu mera. Att försummelser i detta avseende inte kan läggas t. ex. Mjolkcentralen till last, därom torde vi alla som känner till förhållandena vara fullt överens. Jag har här i min hand en förteckning över de kontrollåtgärder, som sker beträffande den mjölk som distribueras här i Stockholm. Det tas ungefär 127 000 prov per månad på både den ingående och utgående mjölken. Det tas prov på den utgående mjölken och på produkterna med ungefär en timmes mellanrum varje dygn. Jag skall här inte trötta med någon uppläsning, men antalet provtagningar talar ju sitt klara språk. Härvid låter man ingenting skötas av slumpen. Men det är klart att när man hör folkpartiets toner här i dag om dess inställning till det svenska jordbruket och när man följt den kampanj, som en hel del av folkpartiets press systematiskt under sista tiden har fört emot jordbruket, emot bondeförbundet och speciellt emot bondeförbundets ledare, inrikesministern, då förstärker man att här ligger speciella syften bakom, där man inte skyr några som helst medel för att uppnå vad man syftar till. Jag måste säga herr Svensson i Ljungskile, att när

herr Svensson i dag drog upp herr Hedlunds mycket omdebatterade deklara-tionsmål här i remissdebatten, så måste det vara beroende på brist på argument, att en sådan sak kan dragas upp. Det har väl inte med en remissdebatt att göra. Det är väl en intern fråga, som rör partiet, bondeförbundet, och regeringen i första hand.

Man har även här berört en del andra synpunkter, som har med jordbruket att göra. Vi kommer in på spannmålsfrågan. Herr Waldemar Svensson i Ljungskile ondgjorde sig i dag över att t. ex. kornpriset var så lågt. Det var inte så värst länge sedan som herr Svensson stod i denna talarstol och ondgjorde sig över att kornpriset var så högt — det var väl för ett år sedan ungefär, som herr Svensson anförde den synpunkten. Detta kanske sammanhänger med den eniga linje och upp-slutning omkring Dagens Nyheters politik, som folkpartiet numera tycks ha stannat inför.

Vad sedan vetet beträffar har ju herr Svensson i Ljungskile också velat hacka på det ganska mycket. Han tycker att det är för högt betalt. Vidare har Dagens Nyheter ondgjort sig över den export som sker. Man måste emel-lertid göra klart för sig, att denna export är beroende på att ett överskott har uppstått på grund av den stora import, som företogs föregående år. Om vi i år räkna med en export på mellan 200 000 och 300 000 ton överskottsvete, så bör vi betänka, att vi förra året hade en import av vete på 384 000 ton till priser, som låg mellan 60 och 70 öre, därav för de största kvantiteterna närmare 70 öre. Varför skedde den im-porten? Den skedde inte av omtanke om jordbruket utan enbart av omtanke om konsumenterna. Det finns riksdagsbeslut på att man skall ha ett bered-skapslager på 300 000 ton för att i händelse av avspärrning, missväxt etc. konsumenterna inte skall behöva riskera att lida någon nöd. Man kan därför säga,

Vid remiss av propositionen nr 233.

att det överskott, vi detta år har, egentligen uppstått av den anledningen, att vi förra året företog denna mycket stora import för att fylla på vårt bered-skapslager. Hur det kommer att bli med överskottet kommande år, är det väl ingen, som kan yttra sig om, efter-som ingen kan veta, hur det blir med väder och vind, som ju är avgörande för skördens storlek.

Herr talman! Jag skall inte vid denna sena timme trötta kammarens ledamöter mera. Jag vill till sist bara säga, att vi inom bondeförbundet anser, att den jordbrukspolitik, som här föres, måste som riktmärke ha att försöka skapa största möjliga rättvisa åt jordbrukets och landsbygdens folk och försöka så snart som möjligt förverkliga grundtan-ken i 1947 års riksdagsbeslut: att skapa ekonomisk likställighet mellan dem som arbetar i jordbruket och dem som arbetar inom andra näringar.

Herr CARLSSON i Stockholm (fp): Herr talman! När statsrådet Sköld i ett föredrag i juli månad i år signalerade att en höjning av bilbeskattningen är tänkbar med hänsyn till att bättre vägar kräver ökade vägutgifter och det dessutom senare i olika sammanhang i pressen har sipprat ut, att 1951 års bilskatteutredning under häradshövding Nitelius' ordförandeskap lär komma med förslag om betydligt ökade skatter för bilismen — man nämner i en tidning inte mindre än 50 % höjning för småbilar — så kan jag inte låta bli att i dagens debatt, trots den sena timmen, så kortfattat som det är mig möjligt, framhålla några synpunkter på detta problem. De andra frågor, som jag hade tänkt beröra här i kväll, skall jag helt lämna åt sidan.

Först kan jag inte underlåta att ställa mig frågande, varför inte bilismens organisationer — såväl de allmänna, sådana som M., K. A. K. och M. H. F., som näringslivets organisationer inom branschen — under utredningens gång fått

Vid remiss av propositionen nr 233.

göra sina synpunkter gällande. Säkerligen hade de haft många goda uppslag och erfarenheter att komma med. Vilket värde skulle det icke haft för en riktig lösning av bilismens skattefrågor, om t. ex. den yrkesmässiga trafikens olika organisationer i tid fått lägga fram sina erfarenheter och kostnads-kalkyler eller om hela den samlade erfarenheten inom bilindustrin och bilismens olika organisationer fått komma fram under utredningens gång! Nu lär man ha haft ett par samtal i utredningens tolfte timme, men jag har svårt att förstå, hur dessa samtal, förda vid en så sen tidpunkt, kan vara utredningen till gagn.

Motortrafiken har givetvis ingen anledning att motsätta sig, att ökade anslag lämnas till nybyggnader och förbättringar av vägarna — tvärtom är detta ett krav från motorismens sida — men för bilismen, som skall betala huvudparten av dessa kostnader, är det av vikt, att kostnaderna icke blir större än nödvändigt. Och lika angeläget är, att kostnaderna blir fördelade på ett riktigt sätt. Vid värriksdagen framförde jag därför i motion önskemålet om denna avvägning och att en del av de ökade kostnaderna skulle kunna, om så visade sig nödvändigt, finansieras lånevägen. Även 1944 års trafikutredning var inne på detta problem, och jag kan inte låta bli att ur dess betänkande citera följande: »Ehuru vi givetvis icke kunna bedöma, om bilskatternas nuvarande höjd är den exakt lämpligaste, anse vi likväl icke, att en skattehöjning är den åtgärd, som i första hand bör övervägas i syfte att skapa finansiella förutsättningar för den behövliga upprustningen av vägnätet. Såsom sådan betrakta vi i stället en omläggning av själva grundprinciperna för finansieringen av väginvesteringarna. Redan själva principen, att en väginvestering måste bekostas med löpande inkomster och sålunda omedelbart avskrivs, synes oss vara mindre hållbar,

i varje fall då det gäller produktiva, värdeökande anläggningar. En väg är ju — sedd i sitt sammanhang som en nödvändig del av vägtrafikväsendet — ett kapitalföremål, lika väl som järnvägarnas bananläggningar samt flygtrafikens och sjöfartens hamnar. Vägarnas viktigaste trafikantkategori, motorfordonen, betala genom fordons- och drivmedelsskatter sin avgift för utnyttjandet av kapitalföremålet, vägen, liksom fartygen och flygplanen betala sina hamnavgifter. I likhet med andra kapitalföremål lämnar sålunda vägen 'inkomster', vilka såsom väg- och brosakkunniga påvisat, ofta äro avsevärt större än utgifterna för dess vidmakthållande. Både principiella skäl, vägens karaktär av kapitalföremål, och praktiska skäl, behovet av större penningtillgång för vägväsendets upprustning, motivera alltså en omläggning av vägfinansieringen därhän, att medel för byggande och förbättring av produktiva vägar få anskaffas genom lån, som på vanligt sätt förräntas och amorteras under en lämplig tidsperiod genom framtida inkomster.»

Ja, så sade man redan i 1944 års trafikutredning.

Det torde icke vara så alldeles säkert att man med bibehållande av nuvarande beskattning behöver tillgripa lånevägen, ty bilarnas snabba tillväxt gör, att skatteinkomsterna stiger i samma takt som planeringskapaciteten, arbetskraftstillgången och de maskinella resursernas förmåga att öka vägbyggnadet. Ty att bygga vägar efter de gamla metoderna, huvudsakligen i sysselsättnings-syfte, det vill bilismen icke vara med om att bekosta. Ett väl utfört planeringsarbete med iakttagande av en hård konkurrens vid arbetenas utförande är ett oavvisligt krav.

Jag nämnde att bilskatteinkomsterna stiger och vill med några ord ytterligare belysa detta. Med bibehållen beskattning och med den prognos till grund för den framtida utvecklingen,

Vid remiss av propositionen nr 233.

som gjorts av Industriens utredningsinstitut, skulle det totala antalet fordon år 1960 bli 900 000 och statens inkomster därmed stiga till över en miljard kronor per år. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens pctita för 1954/55 uppstår i maximiutgifter för vägarna 675 miljoner kronor, och jag ställer mig mycket tvivlande till om det går att för väl planerade arbeten förbruka hela detta belopp. Och hur man sedan år för år skall kunna öka dessa arbeten i samma takt som skatteinkomsterna ökar är för mig ett stort frågetecken.

Men, säger någon, denna prognos för framtiden är icke hållbar. Till detta skulle jag bara vilja säga, att hittills har alla prognoser på detta område varit för pessimistiska. Och det finns inga skäl i dag att tro annat än att vi år 1960 har ett bilbestånd motsvarande en bil på var åttonde inneväsnare. I USA är motsvarande siffra redan nu en bil på var tredje inneväsnare och i Kanada en på var fjärde. Vår levnadsstandard har under de senaste årtiondena visat sådana tendenser, att det skulle förvåna mig mycket om icke bilismens rekordartade ökning skulle fortsätta ännu några år, såvida icke statsmakterna genom orimliga skattepålagor hämmar denna utveckling. Det vill väl ingen i denna kammare medverka till.

Jag vill med detta ha fastslagit såsom en högst sannolik utveckling, att det större skatteunderlag som uppstår på grund av bilismens fortsatta ökning till fullo kommer att täcka de ökade kostnaderna för vägar m. m. redan om tre å fyra år. Dagens situation bör kunna klaras dels genom den reserv som finns i automobilskattemedlens specialbudget, vilken den 30 juni 1954 torde belöpa sig till 247 miljoner kronor, och dels genom en lånefond, vi kan kalla den utjämningsfond, för de starkt påfrestade åren 1955, 1956 och 1957, om detta skulle visa sig nödvändigt. Efter

dessa år torde bilskatteinkomsterna ha ökat i sådan grad, att de till fullo täcker utgifterna, och de eventuellt upptagna lånemedlen kan successivt återbetalas.

Jag tror mig kunna säga, att bilägarna är villiga att betala alla de med bilismen direkt förenade kostnaderna och att de accepterar dagens skatter, trots att dessa är höga, därför att bilismen önskar ett väl utbyggt vägnät och andra för trafiken nödvändiga förbättringar. Men vi vet också att dessa skatter för det närmaste året räcker utan höjningar, som jag förut påvisat. Några för dagen ändrade normer eller fördelningsprinciper för denna skatts uttagning har icke, mig veterligt, från något håll påyrkats. Tvärtom är det väl så, att de nu gällande skatterna är inarbetade i näringslivet, och att då företaga en ändring mellan olika fordonskategorier, om icke uppenbara felaktigheter kan påvisas eller en onödigt höjning göres, skulle endast orsaka onödiga rubbningar och irritationer. Vi ha redan tidigare haft för mycket hopande skatter på detta område. Då så revolutionerande ändringar signaleras som dubbel skatt på småbilar och på de allra tyngsta lastfordonen, så frågar man sig varifrån sådana yrkanden framförts och om det är några särskilda motiv eller direktiv som är anledning till detta. Syftar man till att pressa ned möjligheten för menige man att skaffa sig bil? Eller vill man ha ett visst konkurrensskydd för järnvägen? Båda de åtgärder som signalerats får ju direkt en sådan följd. Jag vill för min del bestämt ta avstånd från åtgärder som syftar till en sådan utveckling.

Till sist, herr talman, är det en annan för bilismen och särskilt för bilhandeln och bilindustrien ytterst betydelsefull fråga, som jag känner behov att med några ord vidröra, och det gäller bilaccisen för framtiden. Jag kan icke tänka mig annat än att denna frå-

Vid remiss av propositionen nr 233.

ga kan lösas oberoende av bilbeskattningen i övrigt. Även om det kan synas som om denna accis icke nämnvärt inverkade på bilförsäljningen, är det dock så — och därom torde hela bilbranschen vara enig — att ju närmare vi kommer det datum, då det är meningen att accisen skall upphöra, desto hårdare blir det för branschen, ty ingen vill köpa bilar annat än för leverans efter den 1 juli. Detta utgör en orimlig belastning för handeln, som står där med alla sina fasta kostnader under ett halvt år utan nämnvärd försäljning, och för bilfabrikanterna kommer det att orsaka inskränkning i produktionen med ty åtföljande permitteringar. Vid det magiska datumet den 1 juli blir det återigen en orimlig belastning åt andra hållet även för besiktningsmännen, registreringsmyndigheterna och, framför allt, bilverkstäderna, som icke hinner utföra den service som är nödvändig på alla nya bilar. Dessutom kommer semestertiden in i bilden såväl för bilköparna, som vill ha sin bil översedd före planerade semesterresor, som för bilverkstäderna, vilka som regel stänger tre veckor för semester under denna tid. Hela våren går utan den vanliga inkörningen, servicen och trimningen för semestern — allt kommer på en gång. Jag vill därför rikta en allvarlig vädjan till finansministern att snarast möjligt, helst inom den allra närmaste tiden, vidtaga åtgärder, så att denna skatt upphör snabbt och utan föregående varning.

Herr HELEN (fp): Herr talman! Bondeförbundets talesman, herr Pettersson i Dahl, har utförligt uppehållit sig vid ett anförande, som jag höll här i kammaren i går. Efter att ha konstaterat att vad jag framhållit beträffande dyrortsgrupperingen för Stockholms förorter var riktigt och sant och att han kunde instämma i mina synpunkter, slutade han sitt anförande med att säga,

att när jag talade om rättvisa för Stockholms förorter lät det som skriket från en slaktad gris. Jag är utomordentligt smickrad över att inräknas i denna kategori av premierade varelser, ty den övertygar mig om att Stockholms förorter med bondeförbundets hjälp inom kort får en rättvis prövning av sin dyrortsfråga.

Herr talman! Jag har emellertid begärt ordet för att något syssla med den högre undervisningens problem. Under den tid som gått sedan riksdagen senast hade tillfälle att diskutera den högre undervisningens problem har en betydande reform tagit författningens form. Jag syftar på de nya bestämmelserna om vidgat tillträde till högre studier. Det finns all anledning att med glädje hälsa denna reform som säkert kommer att tillföra våra universitet och högskolor många studerande, vilkas framåtanda och målmedvetna studieintresse gör dem särskilt lämpade för dessa krävande studier.

De senaste årens utveckling tyder mycket bestämt på att en övervägande del av de studerande, som med stöd av de nya bestämmelserna kommer att vinna tillträde till universitetsstudier, kommer att söka sig till Stockholms högskola. Detta beror dels på att denna högskola redan tidigare tillämpat friare inträdesformer än universitetet, dels på att denna kategori av studerande i ännu högre grad än de som går den traditionella utbildningsvägen är beroende av att vid sidan av studierna ha förvärvsarbete.

Mot den bakgrunden kommer statsmakternas ansvar för att undervisningen vid Stockholms högskola kan bedrivas på ett ändamålsenligt sätt att ytterligare accentueras. Högskolans fungerande rektor har nyligen i ett offentligt uttalande sagt ifrån att han hyser oro för utvecklingen. För tre år sedan var antalet nyinskrivna elever vid Stockholms högskola alltjämt lägre än vid Uppsala universitet — 731 mot 760

— men i föl inskrevs 1 008 studerande vid Stockholms högskola mot 745 i Uppsala. Enligt vad jag inhämtat var i lördags — alltså vid månadsskiftet oktober—november — årets siffra för Stockholms högskola redan uppe i 965, och det innebär en ökning med 5 procent jämfört med motsvarande dag i föl.

Redan nu kan man konstatera att varken lärare eller lokaler förstår för att bedriva en effektiv undervisning vid Stockholms högskola. Låt mig ta ett konkret exempel för att belysa läget! I det omfattande ämnet nordiska språk — obligatoriskt för alla som skall undervisa i modersmålet vid våra läroverk — har nybörjarna på senare år uppgått till närmare 50 varje höst. Så sent som i våras avvisade regeringen universitetskanslerns förslag om en ny professur i ämnet utöver den som finns sedan gammalt. När prioritetsordningen bland förslagen gjordes upp hamnade nämligen professuren i nordiska språk — avsedd särskilt för modern forskning i vårt eget språk — just under det kritstreck, som av finansiella skäl drogs i kanslihuset. Den professor, som nu bär ansvaret för undervisningen i nordiska språk, mötte vid sin första undervisningstimme för året inte 50 utan 105 nya elever. Det säger sig självt att en aldrig så duktig pedagog inte kan handleda dessa, som praktiskt taget alla också är nybörjare vid högskolan, eftersom detta ämne i regel är humanisternas inkörspport. Läget i litteraturhistoria är nära nog lika katastrofalt. Det räcker inte med biträdande lärare, utan dubbelprofessorer måste inrättas.

Personligen är jag livlig anhängare av tanken att för folkskollärarkåren skall skapas och vidmakthållas fortbildningskurser för att stimulera dessa lärare att skaffa sig kompetens för undervisning på högre stadium. Sådana kurser finns också i de här exemplifierade ämnena, och elevantalet i dem

Vid remiss av propositionen nr 233.

kommer utöver det nyss anförda. Men det kan inte vara klokt, ur vare sig kulturell eller statsfinansiell synpunkt, att låta undervisningen för dem, som går den traditionella studiegången, där garantierna för inhämtade kunskaper anses av alla betryggande, så försämrats, att många elever på grund av bristerna i undervisningen faller ifrån utan att någonsin ha avlagt tentamina. Staten slösar här uppenbarligen med en intresserad och på högre studier redan inriktad grupp av unga människor, som säkerligen genom livet kommer att bevara intrycket av att orättvist ha förmenats verkliga möjligheter till att skaffa sig högre utbildning för yrken, som samhället är i så stort behov av — lärare, läkare, förvaltningspersonal — och som ger den enskilde en känsla av tillfredsställelse om yrket rätt utövas.

Av senaste tillgängliga siffror framgår att lärarbristen alltså är betydande. Inom den statliga sektorn av de högre skolorna mellan folkskola och universitet — där bristen är mindre än inom den övriga sektorn — är det totala antalet vakanta platser 456. Enbart i Norrland är 130 tjänster vakanta, vilket gör en långt högre birstprocent än i det övriga landet. Mot den bakgrunden vore det inte orimligt, om man utformade en särskild form av stimulansbidrag, inriktad på att skapa ett antal kostnadsfria, årliga resor för lärarna och deras familjer. Detta kan vara en väg att på kort sikt lösa akuta svårigheter. På längre sikt fordras emellertid just studentsociala stimulansåtgärder av en typ, som jag något skall uppehålla mig vid.

När samhället nu öppnar portarna till denna högre undervisning för nya medborgargrupper, växer de gamla kraven på att unga människor från alla hem, ur alla sociala grupper och från alla landsändar i lika mån skall ha sin chans. Den demokratisering av den högre undervisningen, som framstått som ett självklart krav för alla fram-

Vid remiss av propositionen nr 233.

stegsvänliga människor i vårt land, får inte förfuskas. Men det är just vad som håller på att ske. Sedan den student-sociala utredningen på 1940-talet gjorde sina beräkningar av hur rekryteringen till den högre undervisningen skedde, har trots vissa förbättringar på det student-sociala planet ingen ändring av rekryteringen skett. Av den framställning, som Sveriges förenade studenkårer nyligen överlämnat till ecklesiastikministern, framgår, att bara 10 procent av de högskolestuderande kommer från arbetarhem, lika många från lantbrukarhem, en fjärdedel från bättre situerade företagar- och tjänstemannahem samt en tredjedel från akademikerhem. Den omtalade begävningsreserven har alltså inte alls utnyttjats så som man hade hoppats.

Förklaringen är att de stödåtgärder i form av kreditgarantier, lån och stipendier som har satts in — tyvärr i mindre omfattning än vad folkpartiet föreslagit — inte har fått en sådan utformning att unga människor från mindre välsituerade hem vågat sig på risken av en högre utbildning. Skuldbördan avskräcker, och det är karakteristiskt att de flesta akademiker inte alls är skuldsatta. Men de som har studerat på skuld har desto större bördor. Att det bara är mellan 11 och 36 procent i en rad undersökta grupper som studerar på skuld hänger samman med att ungefär hälften av våra studenter alltså kommer från hem, där föräldrarna är villiga att betala barnens så gott som hela yrkesutbildning. Eftersom lönesättningen inom akademikeryrkena inte längre ter sig lika lockande hög som förr, föredrar de, som har svårt att få lån, att välja andra yrkesvägar, där utbildningen är betald. Och här kommer någonting ganska märkligt in i bilden.

Den demokratisering av studierna på läroverksplanet, som onekligen skett och är värd allt erkännande, har *icke* fullföljts i fråga om den högre utbild-

ningen. Rekryteringen av studenter med goda betyg är avsevärt bredare inom exempelvis den utbildning som sker i kommunikationsverken — posten, telegrafn och järnvägen — än den som sker vid universiteten. Många studiebegåvade ungdomar kopplas av rent ekonomiska skäl in på en annan och mindre kvalificerad utbildning än de själva har förutsättningar för och som de själva innerst inne skulle vilja skaffa sig, om de haft råd.

Sveriges förenade studentkårer har i sin skrivelse visat att vi här i landet offrar ungefär 15 öre per person och år på den högre utbildningens demokratisering, medan motsvarande summa i det krigshärjade England uppgår till 2 kronor per år och invånare. Det kan inte vara någon dålig penningplacering om man ökar antalet studiestipendier för den högre utbildningen, när det nu visat sig omöjligt att genom lånemöjligheter locka den mindre välsituerade delen av den särskilt studiebegåvade ungdomen till den högre utbildningen. Det är i varje fall den enda politik som är förenlig med talet om rättvisa åt alla folkgrupper.

Det finns anledning att hoppas, att Kungl. Maj:t vid framläggandet av nästa års statsverksproposition också rättar till den oformlighet beträffande terminsavgifterna vid de tekniska och merkantila högskolorna, som genom en kompromiss vid värriksdagen kommit att gälla. En successiv avveckling på fyra års sikt måste för den som alltså studerar på avgift vid tekniska högskolan, Chalmers och handelshögskolan te sig som en onödig orättvisa, när nu riksdagen sagt ifrån att terminsavgiftssystemet som sådant är oriktigt. Om riksdagen hade följt folkpartiets representanter i utskottet på denna punkt, hade detta pinsamma läge inte behövt uppstå.

Jag menar att vi måste sträva efter att göra de svenska akademikerna till goda och positiva samhällsarbetare. Det

Vid remiss av propositionen nr 233.

finns många tecken som tyder på att en onödig och olycklig irritation inom akademikernas led sätter somliga av dessa betydelsefulla medborgare i motsättning till det allmänna reformarbetet. Det hänger samman med att många akademiker inte känner sig uppskattade efter förtjänst utan enbart beskattade. Om vi skapar en kår av akademiker som består dels av personer från utpräglat välsituerade miljöer och dels av personer med mycket höga skulder men inte alls av personer som kommer från mera genomsnittliga miljöer, så riskerar vi uppenbarligen att få en akademikerkår med få positiva kontakter med det svenska samhället.

Jag tolkar finansministerns tystnad beträffande denna speciella punkt i herr Ohlins anförande så, att han inte vill göra slut på den orättvisa som herr Ohlin berörde, nämligen att de som kostat på sig en högre utbildning måste betala skatt på bruttointkomsten, även om däri ingår amortering av utbildningskostnaderna, och att 1944 års skattekommittés rekommendationer tydligen inte är aktuella för finansministern. Jag beklagar detta.

I strävandena att skapa goda relationer mellan samhället och dem som får en högre utbildning kan man inte bortse från de brister, som sedan länge vidlåder undervisningen i samhällslära. Riksdagen har fört många debatter i denna fråga, och jag skall inte gå alltför långt in i detaljer. Men den nya stadgan för filosofisk ämbetsexamen har tvingat fram några reflexioner. Man strävar efter en bättre utbildning i ämnet genom att koppla historieämnet med statskunskap eller nationalekonomi. Den kopplingen blir tydligen inte av det slag som statssekreteraren i ecklesiastikdepartementet herr Edenman i en debatt här i kammaren i våras uttryckte som ett önskemål, nämligen en koppling av samma slag som redan finns mellan ämnena nordiska språk och litteraturhistoria, där båda ämnena

är jämställda för dem som skall bli lärare i modersmål. Samhällsläran är fortfarande i lärarutbildningen en underordnad gren, eftersom det räcker med ett slätt B i statskunskap eller nationalekonomi samt en kompletteringskurs i det andra ämnet för att jämte ett AB i historia berättiga till lärarkompetens i samhällslära.

Det har nu försports, att en undervisning i samhällslära som särskilt ämne på försöksgymnasierna äntligen håller på att planläggas. Det skulle glädja mig mycket, om ecklesiastikministern ville klargöra hur långt detta arbete hunnit och huruvida statsrådet är villig att personligen främja den fortsatta planeringen.

Inom ecklesiastikdepartementet finns för närvarande stora och betungande uppgifter inför framtiden. Men det vore kanske inte så lyckligt om känslan av att arbeta för evigheten alltför mycket skulle smyga sig in i ecklesiastikdepartementets vardagliga rutinarbete. I somras inträffade det någonting som starkt — jag skall, herr talman, inte använda de ord som egentligen vore på sin plats — låt mig säga »förbryllade» tusentals föräldrar och skolbarn i detta land liksom åtskilliga rektorer och lärare. Skolöverstyrelsen hade den 12 januari i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslagit en sådan lydelse av § 37 mom. E läroverksstadgan, att elever som sökte inträde i gymnasiet och som redan på våren fått godkänt betyg skulle ges en chans att höja detta för att inte komma i sämre läge än på våren underkända elever, som redan hade denna chans och därmed ett orättvist överläge i den hårda striden om platserna i gymnasietets första ring. Denna tanke måste grundligt och länge ha avnjutits i kanslihuset. Kungl. Maj:t gav den 12 augusti, två dagar efter det att anmälningstiden till ifrågakvarande prövningar hade gått ut och exakt åtta månader efter skolöverstyrelsens skrivelse, en bekräftelse

Vid remiss av propositionen nr 233.

på att skolöverstyrelsen hade tänkt riktigt.

Såvitt jag kan se består Kungl. Maj:ts insats i denna fråga i den uppdelning på två punkter och ett införande av ordet »ock» i kombinationen dels—dels som har skett i Kungl. Maj:ts formulering. I det gymnasium som det numera är så svårt att få inträde i fick jag en gång lära mig en översättning från latinet som löd: »Bergen havande gå och fram födes en liten råtta.» Trots att detta barn föddes redan åtta månader efter konceptionen tror jag att en jämförelse kan vara tillåten.

I geometrien representeras oändligheten av en liggande åtta. Det kan tydligen beträffande åttonde huvudtiteln inträffa att åttan går och lägger sig av pur sömnhighet.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON: Herr talman! Jag skall inte vid denna sena timme ta upp någon debatt över hela det intressanta fält, som herr Helén höll sig till, men jag skall be att få säga bara några ord med anledning av den sista frågan han berörde.

Det är alldeles riktigt att det ifrågavarande förslaget inkom till ecklesiastikdepartementet från skolöverstyrelsen i januari månad. Under månaderna närmast därefter kom det emellertid ett flertal andra förslag till ändringar i läroverksstadgan, och vi beslöt oss i departementet för att samla ihop dessa och göra en omarbetning av läroverksstadgan i dess helhet. Det är ett arbete, som vi fortfarande håller på med, ty som bekant är det en hel del löpande ärenden, som vi inte kan sätta åsido. Vi är därför inte färdiga med arbetet ännu och vi hade inte tänkt att ta upp den lilla detalj, som herr Helén här anmärkt på, för sig själv.

Nu visade det sig emellertid att ett cirkulär hade kommit ut ifrån skolöverstyrelsen vid ungefär den tidpunkt när man avslutade vårterminen, ett

cirkulär som var så pass tvetydigt formulerat att en hel del rektorer fick för sig, att även om Kungl. Maj:ts beslut i denna fråga inte var fattat ännu, var det intet tvivel om att det skulle komma att bli ett beslut i enlighet med skolöverstyrelsens förslag. Det var när vi fick reda på att man från åtskilliga läroverks sida hade missuppfattat detta cirkulär som vi ansåg oss böra ta upp denna fråga separat, och det beslut som fattades fick också den formuleringen, att det inte var en ändring i läroverksstadgan, men det var ett beslut som innebar att man för detta år på försök tillät den ändring i kompletteringarna som skolöverstyrelsen hade tänkt sig. Det är sålunda inte avgjort ännu hur det skall bli på denna punkt, och betecknande är också att skolöverstyrelsen i sitt cirkulär hade anbefallt rektorerna att komma in med en redogörelse över hur försöket skulle utfalla denna höst. Skolöverstyrelsen var sålunda i själva verket inte riktigt säker på sin sak heller.

Jag medger givetvis, att på grund av dessa olika sammanträffande omständigheter har saken för vissa elever och vissa föräldrar blivit litet förbryllande, men jag tror inte — jag har i varje fall inte hört någonting sådant nu efteråt — att någon verklig skada har skett genom detta, och som sagt, frågan är inte definitivt avgjord, utan den kommer upp igen efter det att vi har fått in en redogörelse och tillsammans med en del andra liknande förslag, som fortfarande är under bearbetning i ecklesiastikdepartementet.

Herr HELEN (fp) kort genmäle: Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för den belysning han har givit av den här incidenten. Såvitt jag förstår bör det väl snarast utgå ett påpekande från departementet till läroverksrektorerna i landet, att det existerar någonting som heter tjänstebrevsrätt och att brev kan gå fram på

relativt kort tid, kortare än den som förflyter från början av juni månad till den 12 augusti.

Herr OHLIN (fp): Herr talman! Med hänsyn till den sena timmen skall jag avstå från att kommentera åtskilligt av vad som har framförts från regeringsbänken. Jag vill endast konstatera att det också är mycket som man på regeringsbänken har avstått ifrån att ingå på av de spörsmål som från oppositionens sida har tagits upp, så mycket, att om hans excellens herr statsministern ville göra en förteckning på de frågor som här inte har behandlats, skulle han nog kunna finna att det är en ganska imponerande förteckning på brännbara ämnen, som mycket väl förtjänar att debatteras vid sidan av dem som vi här har hunnit att diskutera i dag. Jag säger detta som en kommentar till statsministerns inledande reflexioner.

Jag skall därför också avstå från att ingå på statsrådet Norups anförande. Jag vill endast göra en reflexion. Jag har lyssnat först till statsrådet Hedlund, sedan till vad som jag har förspört från första kammaren, där det har inträffat någonting som jag anser vara ytterst olämpligt, nämligen att en talare ur bondeförbundet har givit ett mycket skevt referat av ett anförande som jag har hållit i denna kammare och givit sig in på polemik mot detta. När jag sedan har lyssnat till statsrådet Norup har jag fått en känsla av att man på bondeförbundets håll gärna vill så att säga söka sak och blåsa upp den motsättning, som utan tvivel finns, till så stora dimensioner som möjligt. Jag är säker på att ingen är i tvivelsmål om att det är mycket väl möjligt att göra som vi gör och som herr Svensson i Ljungskile förklarar, att bedriva oppositionspolitik i jordbrukspolitiska sammanhang på väsentliga punkter utan att detta därför innebär, att man tar avstånd från alla de jordbrukspo-

Vid remiss av propositionen nr 233.

litiska traditioner som vi har här i landet och som har vuxit upp under en lång följd av år. Jag hänvisar i övrigt endast till vad herr Svensson anförde. Det är lika oriktigt att bagatellisera vad som från herr Norups sida anfördes av kritiska synpunkter, och jag är övertygad om att den fortsatta debatten kommer att visa att här verkligen finns väsentliga meningsskiljaktigheter, men lika oriktigt som det är att bagatellisera dem är det att låtsa att motsättningarna är hundraprocentiga.

Jag har begärt ordet endast för ett enda uttalande med anledning av vad statsminister Erlander förklarade rörande valsystemet. Jag vill till kammarens protokoll ha antecknad en slutsats som förefaller mig alldeles ofrånkomlig, en slutsats av betydelse såväl för den kommande handläggningen av spörsmålet om en ny valordning som med avseende på den svenska demokratin och värdet av de förklaringar som lämnas av landets statsminister.

Statsministern förklarade att han var anhängare av en rättvis mandatfördelning, med en reservation rörande splittning i småpartier som jag nu inte behöver upprepa.

Statsministern förklarade sedan i sitt sista anförande, att 1952 års valsysteem var något som han stod för. Om jag inte missuppfattade honom ansåg han, att valordningen år 1952 stod i god överensstämmelse med statsministerns deklaration. Tillåt mig följande reflexion: 1952 års valordning avsåg, vilket framgår av den kungl. propositionen, att konservera vissa orättvisor, en viss överrepresentation för det största partiet. I övrigt lämnar jag den saken.

Nu gäller det i främsta rummet 1954 års val till landsting, kommunala församlingar och första kammaren. Även om statsministern skulle ha rätt i fråga om valordningen till andra kammaren, vilket han enligt min mening icke har, är det naturligtvis inte givet att en val-

Vid remiss av propositionen nr 233.

ordning av exakt samma slag skulle uppfylla rättvisekraven t. ex. vid val till landstingen och första kammaren. Det gäller därför, såvitt jag förstår, för statsministern att vid prövningen av valordningen för de under nästa år aktuella valen låta sig ledas av principen att *eftersträva* en rättvis mandatfördelning för de meningsriktningar som har väsentlig anslutning inom Sveriges folk. Det är detta som statsministern har lovat.

Man kan inte samtidigt göra en dylik deklaration för rättvisa och sedan bara säga: Ja, men jag betraktar en ordning, som t. ex. skulle ge socialdemokraterna tio mandats överrepresentation i första kammaren, såsom rättvis. Statsministern är helt enkelt tvungen att förutsättningslöst pröva frågan och söka tillse att man för de partier, som inte drabbas av att de, som statsministern sade, vållar splittring, får till stånd en så rättvis mandatfördelning som möjligt, vilket här i landet i praktiken betyder mellan de fyra demokratiska partierna. Menar statsministern allvar med sin förklaring om en rättvis mandatfördelning, kan han inte tänka sig att för nästa års val införa en valordning som skulle komma att bevara eller kanske t. o. m. öka den orättvisa överrepresentation som socialdemokratien har t. ex. i riksdagens första kammare.

Jag har, herr talman, med detta bara velat understryka något som är så självklart att det förefaller överflödigt att säga det, nämligen att en deklaration av statsministern till förmån för rättvisa kräver *handling för att minska orättvisorna*, i den mån statsministern inte kan i sin supplementära splittringsdeklaration finna tillräckliga skäl för en modifierad ståndpunkt.

Det faktum att statsministern i dag *efter*, icke före, fjolårets debatt med allt vad där förekom — jag medger gärna att den debatten inte i alla avseenden var idealisk — nu i denna kammare så emfatiskt bundit sig för en

rättvis mandatfördelning mellan vad som i praktiken är de fyra demokratiska partierna såsom önskvärd, är ett väsentligt resultat av dagens debatt. Det binder nämligen på ett utomordentligt välgörande sätt statsministerns händer vid behandlingen av denna viktiga valordningsfråga, som måste lösas under de närmaste månaderna. Sveriges statsminister kan aldrig komma ifrån denna rättvisedeklaration, även om i ett svagt ögonblick det socialdemokratiska partiets ordförande skulle vara frestad att försöka undgå den.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Det är något rörande med herr Ohlin. Hur många gånger jag än förklarar min ståndpunkt, fortsätter herr Ohlin att tolka min ståndpunkt på det sätt som han finner lämpligt. Ännu mer rörande och tragiskt är att han stannar uppe så här sent på natten för att än en gång få en klar dementi. Herr Ohlin har komplett missuppfattat vad som har förevarit i dag.

Vad jag har sagt är följande: En valordning i en demokrati skall så nära som möjligt avspegla styrkeförhållandena hos folkopinionen, med den reservationen, att jag icke vill och icke kommer att medverka till ett valsysteem som skulle leda oss ut i en fördärvlig partisplittring. Om man då skall tillgripa en spär för småpartierna, behöver man inte vara mer kunnig i matematik än vad jag är för att förstå, att det stora partiet får flera av de mandat, som annars rätteligen borde ha gått till småpartierna. Detta har vi diskuterat igenom, herr Ohlin, så många gånger, att det inte kommer att hjälpa vilka förvrängningar av min ståndpunkt som folkpartiets ledare än anser lämpligt att föra till torgs. Denna min deklaration är klar, och den betyder att jag står på samma ståndpunkt som jag kämpade för för ett och ett halvt år sedan. Jag vidhåller min upp-

fattning och hänvisar till protokollet över vad som har förekommit.

Låt mig tillägga ytterligare en sak. Herr Ohlin säger: Man får inte genomföra ett valsystem som ökar den nuvarande orättvisan. Vi hade år 1950 en situation då med det gamla valsystemet det socialdemokratiska partiet hade exakt den riktiga mandatfördelningen efter proportionell rättvisa.

Det försök, som herr Ohlin gör att med utgångspunkt från sammansättningen av första kammaren bibringa denna kammare den föreställningen, att det senaste landstingsvalet skulle ha gett socialdemokratien en överrepresentation, är typiskt för herr Ohlins metod att diskutera och ingenting annat. Av över 600 mandat fick socialdemokratien vid 1950 års val en överrepresentation på ett mandat. 1946 års val gav socialdemokratien en överrepresentation av, låt oss säga 17 eller 18 mandat — jag minns inte den exakta siffran. Det finns inte någon möjlighet för mig eller någon annan att vid konstruktionen av ett valsystem garantera, att det på 600 mandat blir ett mandats över- eller underrepresentation och inte 17 mandats över- eller underrepresentation. Att kräva av ett valsystem att det alltid skall ge ett exakt likadant utslag som vid 1950 års val är en orimlighet.

Jag har inte lovat någonting sådant och jag hänvisar än en gång till vad jag har sagt om att valsystemet bör vara sådant, att valresultatet ger en så noggrann avspiegling som möjligt av väljaropinionen utan att valsystemet medför partisplittring. Hur herr Ohlin skall kunna använda ett sådant uttalande för att låsa fast Sveriges statsminister, kommer nog att bereda herr Ohlin inte bara en utan flera sömnlösa nätter.

Herr OHLIN (fp): Herr talman! Jag ber kammaren, d. v. s. det uthålliga och utvalda fåtal som ännu finns kvar

Vid remiss av propositionen nr 233.

här vid denna sena timme, observera att statsministern nu polemiserar mot ett påstående om att han skulle ha lovat att landstingsvalet alltid skulle ge exakt likadant utslag som 1950 års val. Jag har aldrig påstått att han har lovat något sådant eller ens begärt att han skulle göra det.

Beträffande det faktiska läget nöjer jag mig med att påpeka, att socialdemokraterna har i första kammaren en överrepresentation på åtta mandat, och det är, herr statsminister, ganska betydelsefulla mandat. Detta är något som man inte kan komma ifrån, när man diskuterar frågan om en rättvis mandatt fördelning.

Statsministern säger nu liksom tidigare i dag att man skall ha ett sådant valsystem, att valresultaten så nära som möjligt avspeglar folkopinionen, detta med den reservationen att valsystemet inte får leda till partisplittring. Men så gör statsministern det tillägget — jag vet inte, om statsministern har använt detta argument förut i dag, men han har gjort det i annat sammanhang — att det är rent aritmetiskt givet att det stora partiet gör flera mandattvinster på bekostnad av de mandat som de eventuella småpartierna förlorar, än vad fallet är med de medelstora partierna. Det är alltså, kort uttryckt, en aritmetisk — matematisk lag, att vilket valsystem som man än funderar ut kommer det största partiet att — av småpartiernas förlust — vinna mer än mellanpartierna.

Jag skall inte diskutera med statsministern denna matematiska lag. Jag nöjer mig med detta konstaterande: statsministern bygger här sitt resonemang på ett aritmetiskt faktum och säger att socialdemokratien, som är det största partiet, därför måste bli överrepresenterat. Han säger inte att han beklagar detta utan bara att det måste bli så. Det är alltså *inte* därför, att det i och för sig är önskvärt, som det stora partiet överrepresenteras. Om jag nu

Vid remiss av propositionen nr 233.

vågar dra någon slutsats — jag har varit med i många sammanhang och i många församlingar och försökt dra slutsatser av argumentationen, men jag finner det aldrig så lätt att bli missförstådd som när herr Erlander talar —, så drar jag följande enkla och klara slutsats: När statsministern alltså inte önskar socialdemokratisk överrepresentation i förhållande till andra demokratiska partier, så ligger däri, herr statsminister, att i den mån det kan komma fram förslag till valmetoder, som minskar denna principiellt icke önskvärda överrepresentation för socialdemokratien, bör statsministern ställa sig välvillig till sådana förslag.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag ber att till protokollet få antecknat, att det kom betydligt mildare och lugnare toner nu från herr Ohlin. Det var inte tal om att det var fastslaget, att statsministern lovat det ena eller det andra. Nu förde han ett resonemang, vars riktighet jag inte vid denna sena tidpunkt vill gå närmare in på. Jag vill bara till herr Ohlins begrundan erinra om följande.

Herrarna försökte i fjol skapa ett valsystem, som skulle tillgodose kraven både på största möjliga rättvisa, bästa möjliga avspiegling av väljaropinionen och på en spärr mot småpartierna. Resultatet blev lysande. Ni tycktes få det ännu mera aritmetiskt fulländat än regeringsförslaget, så att det stora partiet vann ännu mera. Regeringspartiets förslag var ju mycket modest, jämfört med detta missfoster herrarna födde fram, när ni skulle lösa problemet. Problemet är olösligt om ni inte accepterar, att det stora partiet tar en större andel av de platser, som småpartierna förlorar. Det går inte att skapa spärrar, som inte leder till detta resultat. Herrarna har tränat på den uppgiften i fjol. Jag önskar er lycka och välgång i era ansträngningar i år. Jag skall dock motstå fres-

telsen att acceptera era förslag, liksom jag gjorde det i fjol.

Härmed var överläggningen slutad. Propositionen hänvisades till bevillningsutskottet, till vilket jämväl skulle överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren avgivna yttrandena.

Härefter föredrogs var för sig och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts på kammarens bord liggande propositioner:

nr 235, angående godkännande av tilläggsprotokoll nr 4 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion; och

nr 236, angående godkännande av Sveriges anslutning till en överenskommelse angående Österrikes utländska offentliga förkrigslån.

§ 2.

Föredrogs den av herr *Hammar* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående studiebidrag till elever vid folkhögskolorna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3.

Föredrogs den av fröken *Vinge* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående åtgärder för förbättring av den kommunala arkivvården.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Stenberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan

att få framställa interpellation till herr statsrådet Hjalmar Nilson angående förslaget om särskild utredningsman i fråga om statsbidrag till byggande och underhåll av hamnar och farleder.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 12.59 på natten.

In fidem

Gunnar Britth.
